

Benim kurtuluşum, benim ve beni tanıyan herkesin gözünde, bilinen Çörtüğün İsmet'i Allah'ın rahmetine kavuşturup yeni ve bambaşka bir Çörtüğün İsmet yaratmakla mümkün olabilirdi. İşte sosyalist olmam, bana bunu sağladı.

*İsmet Öztürk
THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*

s i n i f m ü c a d e l e s i n d e
KURTULUŞ
sosyalist dergi

TEMMUZ 2012

SAYI: 14

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü:
Önder YILDIZ

Adres:
Üsküdar Caddesi Pınar İşhanı No:15 Kat: 3/48
Kartal / İSTANBUL

Telefon:
(0216) 488 55 05

internet:
<http://www.ksd.net.tf/>

e-posta:
kurtulus.s.d@gmail.com

7 TL

Baskı:
Ceylan Matbaa
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi B Blok No:317-318-319
Topkapı/ İSTANBUL
Tel: (0212) 613 10 79

Sanat yapıtlarını eleştirenlerin, edebiyat bilimcilerinin görevi aynı zamanda tarihseldir. Onların araştırmalarına konu olan yapıtlar, bilinç alanındaki her görünüm gibi, maddi dünya tarafından belirlenmişlerdir. Dolayısıyla sorun, sanat ürününün varlığının nedeni olan maddeyi bulup ortaya çıkarmaktır. Bir başka deyişle, madde ile onun ürünleri arasındaki diyalektik etkileşim gözden uzak tutulmamalıdır. Yapıtı doğuran nedenleri ve onun karakterini anlayarak maddenin (toplumsal gerçeğin) üstüne atılan örtünün kaldırılması, ancak bilimsel eleştiri, yani tarihsel ve diyalektik maddeci yaklaşımla olanaklıdır.

*Sargut Şölçün
Hümanist Geleneğin Eleştirisi*

Diyalektik ve tarihsel materyalizm, dilbilimi, edebiyat ve sanat üzerine değerli çalışmalarını yapan Sargut Şölçün, 12 Eylül'den sonra gittiği Almanya'da, 29 Nisan 2012'de hayatını kaybetti; saygıyla anıyoruz.

Sayfa düzeni için kullanılacak sayfa no: [4]

İÇİNDEKİLER

Bir savaş retoriği olarak
DEMAGOJİNİN İKTİDARI9
Emperyalist politikaların taşeronluğu savaş koşullarını yaklaştırırken, sıyrılan 'demokratikleşme' örtülerinin ardından kişi diktatörlüğü boy gösteriyor.

Yaşamı, mücadelesi ve görüşleri
İSMET ÖZTÜRK.....39
19 Kasım 2011'de kaybettiğimiz yazarımız, yoldaşımız İsmet Öztürk, hem Kurtuluş hem Türkiye sosyalist hareketinde özel bir yer tutar.

Yabancılaşma ve bürokratikleşmeyle
BOZULARAK ÇÖKEN SOSYALİZM55
Sosyalizmin kuruluşuna ilişkin teorinin geliştirilmesini hedefleyen değerlendirmenin odaklandığı Sovyetler Birliği'nin karakteri ele alınıyor.

SÜHA ILGAZ

İşçi sınıfının bağımsızlığı
İDEOLOJİK VE POLİTİK MÜCADELE99
Komünist işçi partisinin üç temel unsurundan biri olan program sorunu, işçi sınıfının bağımsızlığı ve ideolojik mücadelesi üzerinden tanımlanıyor.

SÜHA ILGAZ

RSDİP - RKP - SBKP tarihinde
PROGRAM SORUNU 121
Program sorununa yönelik olarak, Bolşevik partinin tarihi boyunca sahip olduğu programları ele alınıyor.

SÜHA ILGAZ

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI..... 157
Bolşevik Parti'nin Sekizinci Parti Kongresi'nde (18 - 23 Mart 1919) kabul edilen programı, belge niteliğini korumaktadır.

Sayfa düzeni için kullanılacak sayfa no: [6]

KURTULUŞ

Bir savaş retoriği olarak DEMAGOJİNİN İKTİDARI

EMPERYALİST REKABET VE ORTADOĞU

Sovyetler Birliği'nin yıkımı sonrasında esen 'demokrasi rüzgârları', kapitalizmin artık sorunsuz işleyeceği, sosyalizmin yenilgisiyle birlikte pazar sorununun çözüldüğü, kapitalizmin bütün insanlığa vaat ettiği bir refah çağına girildiği ya da girileceğine ilişkin boş inançları her yöne savuruyordu. Sovyetler'in dağılmasının ardından oluşturulan BDT'ye, sonrasında Rusya'nın tek başına kalarak etkinlik alanlarından önemli oranda çekilmesine uzanan süreç, emperyalist merkezlerin hayallerinin ya-

Giderek Bush'laşan Obama şahsında cisimleşen emperyalist politikaların Türkiye'de AKP şahsında işbirlikçiğe hevesli bir hükümete duyduğu ihtiyaç, AKP'nin yeni döneme uyum yeteneğini ve kullanım süresinin uzatılmasını açıklamaya yardımcı olmaktadır. Arap isyanlarının gösterdiği gibi, Erdoğan hükümeti rüşünü ispat etmek için yeni fırsatlar yakaladı; AKP, ABD'nin elinde, 'havuç' diye bölge halklarına sallayacağı yeni silah rolünü oynamaya aday oldu.

POLİTİK DURUM

nında, çelişki ve rekabetlerini de geliştirdi. Ukrayna ve Gürcistan'da başarıya ulaşan 'turuncu devrimler', Putin şahsında milliyetçi Rusya duvarına çarpıp geri dönünce, emperyalistlerin bu hayalleri yön değiştirmek, uzun ve sancılı bir sürece yayılmak zorunda kaldı.

İşbirliği halindeki emperyalist güçlerin Ortadoğu coğrafyasını düzenlenme çalışmaları kaçınılmaz olarak aralarındaki rekabeti körükledi. 1991'de Irak'a müdahale, bu yöndeki ilk adımdı ve uzun vadedeki hedefler açısından hammadde ve enerji kaynakları ile birlikte dağıtım, sevkiyat bölgelerinin yeniden düzenlenmesi amaçlanıyordu. 'Demokrasi', 'insan hakları' ve 'özgürlük' söylemleri ile gündeme getirilen 'Genişletilmiş Ortadoğu Projesi', bir emperyalist paylaşım planı olarak sahnede yerini aldığı anda ise, Irak'ın sadece bir başlangıç olduğu, başta bölge ülkeleri olmak üzere bütün dünyada bir emperyalist rekabetin alevlendiği çoktan anlaşılmıştı. Diğer yandan, daha bu ilk adımında yıpranan, önemli oranda hedeflerine ulaşmakla birlikte nasıl geri çekileceğini ve sırtındaki yumurta küfelerini kime yükleyeceğini hesaplamaya başlayan ABD ve müttefikleri arasındaki çelişkiler artmıştı. Sorunları ağırlaştıran bir gelişme olarak kapitalist ekonominin büyük krizi, Ortadoğu'ya yönelik olarak bir takvimleri var idiyse de, emperyalist merkezlerin bütün hesaplamalarını altüst etmiş olmalıydı.

Bütün bu olup bitenler, ekonomik bir dev olarak Çin'in üretim potansiyeli ile dünya pazarında hâkim güç olmaya başlaması ve zorunlu olarak dünya enerji ve hammadde kaynakları üzerine daha fazla yoğunlaşması, Rusya'nın hem askeri bir güç olarak hem de enerji ve hammadde satıcısı bir ülke olarak ekonomisini düzeltmesi, peşi sıra Hindistan'ın benzer bir gelişme göstermesi, evdeki hesabın çarşıya hiç de uymadığını ortaya koydu. Kaynaklar belliydi ve Çin, Hindistan ve Rusya'nın küreselleşme sürecinin önünde bir engel oluşturması, sahnedeki yerlerini almaları, emperyalistlerin çelişkilerinin daha da derinleşmesine neden oldu. ABD ile AB arasındaki çelişkinin artmış olmasına karşın, Çin ve

KURTULUŞ

Rusya'nın yeni bir merkez olarak ayağa kalkma çalışmaları, ABD ve AB'yi emperyalist bir ittifak olarak aralarındaki işbirliğini, rekabet ve çatışmanın önünde tutmaya itti.

Rusya'ya yönelik 'turuncu devrim' hayali nasıl Putin'in şahsında bastırılmış ve ertelenmişse, Ahmedinejad ve mollaların şahsında da İran'ın 'turuncu devrimi' ertelenmişti. Ortalıkta dolanıp duran huzursuzluk, muhalif hareketler, kaynağını kitlelerin hoşnutsuzluğunda, en temelde sömürü ve baskı ilişkilerinde buluyordu. Bölgedeki diktatörlüklere yönelik tepkiler, özellikle Tunus ve Mısır'da sendikaların sürece örgütlü olarak katılmaları, kapitalizmin krizinin bu ülkelerde yoğun olarak hissedilmesi, isyanları ateşlemişti. Bu noktadan sonra emperyalistler ikiyüzlülükle savunmaya başladıkları 'insan hakları', 'demokrasi' ve 'özgürlük' gibi kavramları devreye soktular; bu kavramlar sosyalizmin yenilgisi sonrası en etkili silahları olmuştu. Kapitalist ülkelerin her birinde işçi sınıfı demokrasiye sahip çıktığı ölçüde yürürlükte kalabilmiş bu kavramlar, başka coğrafyalarda başka anlamlar ifade etmektedir. Emperyalistler, bu kavramların en az tank ve top kadar kullanışlı olabileceğini bildiklerinden, işbirlikçi çevrelerin yanında, geliştirdikleri uluslararası kurumlar, vakıflar, sivil toplum örgütleri vb. aracılığıyla da ülkelerin iç işlerine karışmayı, içeride bir aktör olarak yuvalanmayı uzun süredir başarmaktadırlar. Mücadele geleneği, tarih ve kültür, kapitalizmin gelişmişliği ölçüsünde toplumsal yapı ve sınıf örgütlülüklerinin niteliği, gelişmişliği her bir ülkenin devlet yapısını, demokratik hak ve özgürlüklerin ölçüsünü, sınırlarını, devlet biçimini şekillendirmektedir.

Arap isyanlarından önce, Ahmedinejad'ın ikinci kez seçilmesi sürecindeki muhalif kampanyalar ve seçim hilelerine karşı sokak gösterilerinin yayılması, kitlesel muhalefetin İran'da şiddetle bastırılması, bölge halklarının birikmiş tepkilerinin başka bir yerden patlak vereceğinin habercisiydi. Bu koşullarda çıkıp gelen ekonomik kriz ise bu hoşnutsuzluğu üst boyutlara taşıdı ve muhalif

POLİTİK DURUM

hareketleri, onları kullanmak isteyen emperyalist merkezler için de tehlikeli mecralara doğru yönlendirdi. Bu nedenledir ki, ‘uysal kedi’ gibi emperyalizme teslim olmuş Kaddafi’yi ya da Mısır’ın ‘firavunu’ Mübarek’i terk edip ‘diktatör’ ilan etmek, isyancıların yönlendirilmesi ve sisteme zarar vermemeleri için en öne çıkan tercihler oldu. Bu boyutuyla sorun sadece aktörlerin değiştirilmesi değil, yeniden düzenlenmesiydi. Çünkü emperyalistlerin değişikliklerden, muhalif kitle hareketinden zarar görmemeyi ötesine uzanan amaçları var. Hedeflenen sonuçlara göre kartların yeniden düzenlenmesi; bu amaçla isyan hareketleri ile bağ kurulması; ya da Bahreyn’de olduğu gibi, ayaklanan kitleyi şiddetle bastırarak, iktidardaki Sünni El Halife hanedanını Şii çoğunluk hareketine karşı korumak için Suudilerin Bahreyn’i işgali, ABD’nin ‘demokrasisi ile çelişmez’ ve emperyalistlerin politikaları açısından birbirleriyle bağdaşmaz olmayan uygulamalardır.

Kitle hareketinin enerjisi, bölgede yapılmak istenen düzenlemenin sonucuna göre kullanılmak, yönlendirilmek isteniyor. Daha 1991 Körfez harekâtında olduğu gibi, bugünkü çatışma ve operasyonlardaki en önemli amaç, İran’ı dize getirmek şeklinde her adımda öne çıkıyor. İran dize geldiğinde, emperyalistler, eski düzene dair her şeyin yeniden şekillendirilmesinin önünde engel kalmayacağını varsaymaktadırlar. Bu noktada, sosyalizme yönelen bir işçi sınıfının önderlik ettiği bölge halklarının antiemperyalist mücadelesinin dışında sonuna kadar tutarlı olabilecek antiemperyalist direniş odakları beklemek doğru olmayacaktır.

Rusya ve Çin’in, bu emperyalist yeniden düzenlemeye karşı oldukları bir gerçek ise de, ne dereceye kadar buna karşı duracakları, onların emperyalist merkezlerden, öncelikle ne kadar farklı, sonra da ne kadar bağımsız oldukları ile ilgilidir. Bu ülkeler arasındaki çatışma ve rekabet en nihayetinde güç ilişkilerine dayanıyor ve güç ilişkileri de çok geniş yelpazede belirleniyor; askeri meseleler de dâhil bu yelpazede yer alan etkenler ekonomik ilişkiler üzerinde şekilleniyor. Bu ülkeler emperyalizmin kuşatması na ve baskısına karşı kendi ekonomilerini, güçlerini, etkinliklerini

KURTULUŞ

korumaya çalışsalar da, Rusya'nın ekonomisinin büyük ölçüde enerji, hammadde ve silah satışına bağlı olarak gelişmesi, Çin'in yabancı sermaye yatırımlarına, dış pazarlara bağımlı büyümesi, elinde tuttuğu dolar rezervlerinin büyüklüğü gibi nedenler, ABD ve AB'den bağımsız davranabilmelerini güçleştiren boyutları oluşturmaktadır. Sermayenin sömürsüne açılmak, metalaştırılmak üzere, insan psikolojisinin konusu olan alanlardan doğal kaynaklara, çok geniş bir alanda ve doğal olarak bütün dünya yüzeyinde bir yeniden yapılanma, eski düzenin bütünüyle değiştirilmesi ise, bugünkü emperyalist rekabetin hedefi ve genel tanımı içindedir.

Kapitalizmin son krizi, ABD'de başladı, bugünlerde Avrupa'da dolaşmaya devam ediyor. Kapitalizmin sözcüleri, Asya'nın benzer bir eğilime girmeyerek dünya ekonomisinin bu 'zor' günlerinde lokomotif rolünü üstlenmesini ümit etmeyi sürdürüyor. Şimdiye kadar kısmen gerçekleşen bu beklenti, Çin'in ve Hindistan'ın büyüme rakamlarında görülen düşüş göz önüne alınırsa, esas gümbürtünün daha kopmamış olması olasılığını güçlendiriyor. Tabii ki emperyalist paylaşım ve rekabet politikalarının keskinleşmesinin arkasında kendini giderek daha çok hissettiren ekonomik kriz, yıkım sonrası bir türlü kesin sonuçlara bağlanmayan enerji ve hammadde kaynaklarının bölüşümü ve nakil yolları sorununu çözüme bağlamayı acilleştiriyor. Yaşanan krizin çözümü için yaşanması kaçınılmaz olan sermayenin değersizleşme sürecinin esas olarak yaşanmaması, balonun tekrar yükselmesi için atılması gereken ağırlıkların bir türlü ve yeterince atılmaması, çatışmanın kaçınılmaz olarak sertleşeceğinin belirtileri.

Bugün dünyanın yaşamak zorunda kaldığı savaşlar, silahlanma ve çatışmalar, kapitalizmin ve onun bugünkü aşaması emperyalizmin barış getiremeyeceğinin, barışın ancak kapitalizmi ortadan kaldırmakla mümkün olduğunun bir göstergesidir. Kapitalizm, insanlığın yaşadığı sorunlar karşısında çözümsüzdür, bunun da ötesinde sorunun kaynağıdır. Kapitalizmin kendi çelişkilerini aşmasının bir yöntemi olarak geliştirdiği emperyalist eşitsiz ilişki-

POLİTİK DURUM

ler, dünyanın her açıdan paylaşımı ve yeniden paylaşımı anlamına gelmektedir. Kâr oranlarının düşmesine karşı eşitsiz tekel kârlarını güvenceye almak, sermaye ihracı yoluyla yüksek düzeyde kârlı yeni yatırım alanları bulmak ve bu sayede sermayenin değersizleşmesine karşı önlem almak, sorunları kısa süreliğine çözer ya da erteler ama bir sonrakinde sorun daha büyüyerek geri gelecektir ve bu kaçınılmazdır. Değişen ise sadece güç ilişkileri, dengeler ve taktiklerdir.

Sosyal devletin parçalanması, metalaştırılmamış hiç bir konu ve alanın bırakılmaması, kapitalizmin bugün yaşadığı krize bulabildiği yanıtıdır. Küreselleşme, bu nedenle sosyalizm sonrası yeniden düzenlemelerin genel adı olarak neo-liberalizmin işçi sınıfına saldırdır ve emperyalist sermayenin doğrudan emrine girmemiş hiç bir irade, bölge veya yönetim kalmayana kadar ileri gitmek üzere hareket etmektedir. Kapitalizmin çözümsüzlüğü, sermayenin değersizleşmesi ve kâr oranlarının düşmesi, bu süreci kaçınılmazlaştırmaktadır.

Avrupa'daki ekonomik kriz içinde en başta Yunanistan, İspanya, İtalya gibi ülkelerde, sosyal devlet ve işçi haklarının geri alınması yolunda daha şimdiden önemli adımlar atıldı. Yunanistan'da Syriza'nın lideri Alexis Tsipras, "Onlar bizsiz karar verdiler; biz de yolumuza onlar olmadan devam ederiz" sloganı ile Yunan halkının kapitalizmden başka bir yolu deneyeceği, devrim ve sosyalizm eşliğine geldiği beklentisini oldukça geniş kesimlere yaydı. Oysaki sadece eurodan çıkma tehdidi olarak bile piyasaları sarsan, krizi derinleştiren bu sözler, devrimci bir stratejiyi ifade etmiyorlardı. Parlamentar yollarla kapitalizmin aşılabilmesinin bir hayal olduğu, Syriza deneyimi ile bir kez daha ortaya çıktı. Bu koşullarda, eğer Yunan halkına, Lenin gibi, "Evet, var öyle bir parti" diyebilecek bir önderlik ve sınıfı örgütleyerek sınıf mücadelesinin başına geçmiş işçi sınıfının komünist partisi var olsaydı, Yunan işçi sınıfı gerçekten 'başka bir dünya', kapitalist olmayan bir dünya yaratmaya başlamış ve bu işe öncülük ediyor olabilirdi.

Yeniden vurgulamak gerekirse, Sovyetler Birliği'nin yıkımı son-

KURTULUŞ

rasında yaşanan bu süreç, sosyalizmin kapitalizmden kopartmış olduğu dünya parçasının yeniden kapitalizme açılması, sosyalizmin emperyalizme karşı caydırıcı gücünden yaralanarak ulusal kurtuluş savaşlarıyla emperyalizmden bağımsızlaşan toprakların yeniden emperyalizme sıkı sıkıya bağlanması ve bu sırada bütün bu topraklar üzerinde emperyalist rekabet ve paylaşım mücadelesi ile ilgilidir. Bu süreç, sonuçta Suriye ve İran sınırına gelip dayanmıştır. Diğer yandan çelişkilerin alacağı şekil her zamankinden daha da öngörülemez bir karmaşıklıktadır. Ucu hemen bir dünya savaşına çıkacak böyle bir gerginlik içinde tarafların çekinmeden davranmaları, yaşadıkları krizin büyüklüğü ile doğru orantılıdır.

Yine vurguladığımız gibi:

“Sosyalizmin yıkılmasından bu yana önce Avrupa’da sonra Ortadoğu’da ve eski SSCB’nin etkinlik alanlarında başlayan yeniden düzenleme çalışmaları, yerel ve bölgesel çapta savaşların eşliğinde giderek hedef büyümektedir. Şu anda Suriye-İran hattına gelip dayanan çatışma, bölgesel olmanın ötesinde potansiyeller taşımakta ve hammadde ve enerji tekellerinin rekabetinin geldiği noktayı işaret etmektedir. Emperyalist rekabetin çatışma potansiyellerinin bir dünya savaşının ateşleyicisi olabilecek hamlelerden kaçınmadan geliyor olması, kapitalizmin içinde bulunduğu krizin boyutlarından olduğu gibi, işçi sınıfının yenilgi koşullarının halen sürüyor olmasından; işçi sınıfının sosyalist iktidar mücadelesinden uzaklaşmasının sonucu olarak demokrasi mücadelesinin ve olduğu kadarıyla demokratik hakların sahipsiz kalmasından kaynaklanmaktadır.” (1 Mayıs 2012’de Politik Gerçekler ve Politik Tutum, Nisan 2012, s. 4-5)

ORTADOĞU VE BİR KEZ DAHA AKP ÜZERİNE

Irak’taki işgali boyunca ekonomik ve askeri açıdan yıpranmasının yanında Ortadoğu halklarının doğrudan düşmanlığını kazanan ABD, peşi sıra dünyanın geri kalanının derece derece içine düşeceği genel ve büyük krizini karşılayabilmek, Bush dönemi savaş politikalarının yitkilerini yeniden düzenlemek ve ürettiği çözümsüzlükleri onarmak amacıyla, Obama’nın temsil ettiği po-

POLİTİK DURUM

litikalara yönelmişti. Emperyalist merkezlerdeki bu politika değişikliği, Bush hükümeti ile uyumlu politikalar yürütmeye çalışan AKP iktidarının belli sıkıntılar yaşamasına neden olabiliirdi. Ama neredeyse hiçbir problem yaşanmadı ve AKP iktidarı her vesile ile Obama politikaları ile uyum içinde çalışabileceğini Washington'a bildirdi; kabul gördü.

Bush ve Obama dönemi politikaları şimdiye kadar keskin bir çizgi ile ayrılmadığı gibi, şiddet ve vahim rakamlar konusunda Obama, neredeyse Bush'u çirak çıkartmış gözüküyor. Konu sosyalizm sonrası kapitalizmin etkinlik alanlarının, sömürü bölgelerinin artmasıydı ve küreselleşme de, emperyalistlerin mümkün olduğu kadar buraları doğrudan denetlemesi, yönetmesiydi. Demokrasi rüzgârları kesildiğinde o yüzden silahlar çok şiddetli konuşmaya başladı. Fakat bu süreç çelişkileri, faturayı ve muhalefeti biriktirdiğinde, eskiye ait yöntemlere dönüşmesi gündeme geldi. Eski düzenin otoritelerini tanımak, kapitalizmin kâr hırsının nispeten dizginlenmesi, kontrolün paylaşılmasını kabul etmek, yapılması gereken düzenlemelerde ara otoriteleri tanımak demektir. Bu aşamaya kadarki süreç, özelleştirmeler, hammadde, petrol kaynaklarına ulaşılmış olması, önemli bir rahatlama sağlamış olsa da, son ekonomik kriz sorunun bu şekliyle de çözülemediğini, sömürünün doğrudan ve derin bir şekilde sürdürülmesinin gerektiğini ortaya koydu. Düzenlemeye konu olan bölge halklarına tam havuç önerisi yapılacakken, sopalar, silahlar tekrar ve kaçınılmaz olarak gündeme geldi. Havucun yerine sopa geçirip halen havuç teklif ediyormuş gibi yapmak, haliyle uygulamaya maruz kalanlar açısından pek inandırıcı olmuyor. Gerçek buyken, eldeki sopaya herkesin havuç demesi, sopayı havuç sanması isteniyor.

Giderek Bush'laşan Obama şahsında cisimleşen emperyalist politikaların Türkiye'de AKP şahsında işbirlikçiğe hevesli bir hükümete duyduğu ihtiyaç, AKP'nin yeni döneme uyum yeteneğini ve kullanım süresinin uzatılmasını açıklamaya yardımcı olmaktadır. AKP'nin, Irak operasyonu öncesinde ve bu iş için oluşturulmuş bir parti olmasına karşın, Irak tezkeresini yeterli çoğun-

KURTULUŞ

lukla çıkartamaması, bu partiye yönelik kuşkuları artırsa da, erken bir şekilde deliğe süpürülmesini de getirmemişti. Sonrasında gelişecek olan Arap isyanlarının gösterdiği gibi, Erdoğan hükümeti rüştünü ispat etmek için yeni fırsatlar yakaladı. AKP, ABD'nin elinde, 'havuç' diye bölge halklarına sallayacağı yeni silah rolünü oynamaya aday olmuştu.

İlk döneminde tabanının rengi meclise fazlasıyla yansımış olan AKP, Milli Görüş'ün antiemperyalizminden kendini tamamen sıyrmamıştı. Ama bunun yanında, Irak işgaline ilişkin tezkere kazasında, devletin siyasal sisteminin ve resmi ideolojinin değiştirilmemiş olmasının da önemli bir rolü vardı. AB'ye yönelik düzenlemeler bu yönde belli bir ilerleme kaydetmiş olsa da, bir sonuca bağlanmış değildi. Bu düzenlemeye talip olup yola çıkmadan önce, AKP'nin üzerine basacağı kitle desteği, 2001 krizi tarafından önemli oranda tahkim edilmişti. Krizle yoksullaşan halkı Avrupa Birliği hayaliyle bir müddet oyalamayı başaran AKP, arkasına aldığı dış desteğin yardımıyla, bir 'iktidar savaşı' yürütmeye başladı! TSK ile girdiği bu savaşta, 'seçkinler' diye damgaladığı çevrelerle, yanına almayı başardığı halkı karşı karşıya getirerek, kendisi için sahici ama kitleler için sahte bir savaş sürdürmeyi, kitleleri burjuva politikalara bağlamayı başardı. AKP iktidara gelir gelmez 'Cuma Namazı' eylemlerinin neredeyse bıçak gibi kesilmesi bunun kanıtı sayılabilir. Halk, şimdiye kadar yaşadığı bütün zorlukların, ekonomik güçlüklerin ve 'kültürel aşağılanmanın' sorumlusu olarak gösterilen seçkinlerin, 'kendisi namına' ve 'kendi partisi' tarafından ezilmesi adına, hükümetin işçi sınıfı düşmanı politikalarını sorgulamamayı ve her türden olumsuzluğu hoş görmeyi tercih etti. Oysaki seçkinler¹ denilenler egemenler

¹ Seçkin denilen kesim ise, bir kısım orta sınıf, kentli, devletin kuruluş felsefesinin sınırlarını çizdiği ölçüde burjuva kültürünü benimsemeye çalışan, lâik, batılı değerleri benimseme yolunda haylice yol almış olsa da toplumun azınlığını oluşturan bir kesimdi. 70'li yıllar boyunca gecekondularda büyüyen işçi sınıfı, devrimci çizgilerin etkisiyle, yönünü sola ve sosyalizme çevirmiş, proletaryanın yığınsallaştığı kentlerde milliyetçilik ve siyasal islâm

POLİTİK DURUM

değildi ve AKP, aynı egemenlere hizmet etmeye devam ediyordu. Sürekli yükselen politik gerginlik ortamında AKP, iç desteğini tahkim etmeyi başarıyla sürdürdü.

AKP, Milli Görüş çizgisinin ehlileşen kanadının temsilcisidir ve Türkiye’de ezilenlerle birlikte orta sınıfların kitle desteğine sahiptir. 28 Şubat süreci AKP’yi iktidara taşıdı ve o günden bu yana AKP gerginlik politikasından beslendi. IMF reçeteleri ile ilişkisini kesen, sıcak para ve cari açık ekseninde büyümeye devam eden, oluşan refahı derece derece topluma yansıtan ve toplumsal muhalefetin sindirilmesi temelinde disiplinli bir kamu maliyesi ile cari açık handikabını aşabilen AKP, bu ekseninde her seçimden güçlenerek çıkmıştır. Ancak;

“Toplumun orta sınıflarıyla birlikte, işçi sınıfının küçük bir kesimini de yararlandığı bu büyüme, sürekli olamaz, sürdürülemez. İslam kültüründen gelen genetik kodlarından başka AKP hükümetinin toplumsal muhalefete ve muhalefet potansiyellerine olan sertliğinin ve tahammülsüzlüğünün kaynağını, bu hassas bütçe dengesi izah etmektedir. Parlamenter rejim içinde bulunabilecek, hatta ‘demokrasinin gereği’, zaman zaman da ‘dekoru’ olarak uygun görülecek her türden muhalefet, öncelikle kamu maliyesindeki ‘disiplin’e bir tehdit olarak algılanmaktadır. Burjuva politik aktörler arasındaki kavganın sertliği, iktidarı kaybedenin sanık sandalyesine oturması anlamına geleceğinden, sandık güvenliğinin sağlanması bir şekilde birincil önceliklidir.” (1 Mayıs

azınlıkta kalmıştı. Devrimci çizgiler ve sınıf hareketiyle birlikte, bütün ek-sikleriyle beraber modernizmin değerleri ve ölçütleri de yükseliyordu. Bu haliyle geliştiğinde çatışma, emek - sermaye ekseninde yükselsecekti. 12 Eylül, bu sürece müdahale etti. Askeri diktatörlük koşullarında ve sonrasında sermayenin geçirdiği evrim, neo-liberal politikaların kırsal kesimi eritmesi, sosyalizmin ve solun ezilip varoşlarda biriken yığınların bu sefer gerici ideolojilerin oy deposu olarak tarikatların dayanışma ağlarına hapsedilmesi, emek - sermaye çelişkesinin üstünü örtmeye, burjuva politik aktörlerin manevra alanını genişletmeye devam etti. Bugün AKP’nin ‘seçkinler ve mukaddesatına düşkün halk’, ‘dindar gençlik’ ve benzeri söylemler üzerinden sürdürdüğü taraflaşma üzerinden toplumu rahatça manipüle etmesi ve yönetebilmesi, böyle bir arka plana dayanmaktadır ve bu şablon bir süre daha işe yarar gözükmektedir!

KURTULUŞ

2012'de Politik Gerçekler ve Politik Tutum, Nisan 2012, s. 7)

İşçi sınıfı, sendikal örgütlenme başta olmak üzere, geri ve dağınık durumdadır. İdeolojik olarak da her türden burjuva ideolojinin etkisi altına girmiş, kendi bağımsız çizgisinde düşünce ve davranış geliştirememektedir. Bu ortamda kapitalist ekonominin, orta sınıfların ve varlıklıların tüketimlerine, daha çok da borçlanabilme kapasitelerine dayalı olarak büyüyen, başta inşaat-konut sektörünün sürükleyiciliğiyle, dışardan gelen sıcak para ile özelleştirme gelirleri ve kamu varlıklarının satışına dayanan bir büyüme sergilediği görülmektedir. Orta sınıflar üzerinden toplumun geneline yayılan, işçi sınıfını da etkisi altına alan 'ekonominin iyiliğine' dair söylemler, gerçekliğini bu temelden alarak, işçi sınıfının kendisine dair algısını orta sınıflar üzerinden kurmasına yol açmakta; bunun işçi sınıfının politik tutumuna yansımaları da, burjuva politikalarını, esasen de AKP'yi desteklemek şeklini almaktadır. İşçi sınıfının örgütsüzlüğünün ve dağınıklığının, ideolojik yenilgisinin sonucu olarak süreç bu yönde gelişmişti. Aynı süreci tersine işletmek, işçi sınıfının ideolojik ve örgütsel bağımsızlığına dayalı politikalarla mümkündür. Ancak böyle bir durumda, toplumsal muhalefetin işçi sınıfının öncülüğünde ayağa kalkmasıyla bu 'saadet zinciri' kırılacaktır.

İşçi sınıfının bağımsız politik aktör olarak sahnede olmak yerine çeşitli burjuva politikalarını desteklediği ve AKP'nin politik kriz ortamında mutlak çoğunluğa erişerek rakiplerini alt ettiği sürecin aşamaları şöyle sıralanabilir: AKP'ye yönelik kapatma davasının "lâiklik karşıtı odak olduğu" tespiti ile geçirilmesi, Ergenekon davası, TÜSİAD'ın ve AKP MKYK çoğunluğunun istemi doğrultusunda Erdoğan'ın cumhurbaşkanlığına aday olmaması, 27 Nisan e-muhtırası, cumhurbaşkanlığı seçimi krizi, Dolmabahçe görüşmesi, Gül'ün cumhurbaşkanı seçilmesi, TÜSİAD'a karşın erken seçime gidilmesi. Ve bu sürecin sonucunda AKP'nin toplumun yarısının oy desteğini alması! Bütün bu aşamalar içinde devletin yeniden düzenlenmesi süreci plandan uygulamaya geçirilmiş, gerçeklik kazanmaya başlamış, esas olarak

POLİTİK DURUM

oligarşinin ve temsilcisi olduğu emperyalist merkezlerin istekleri doğrultusunda yönetilmiştir. Kuşkusuz bu düzenlemeler, yükselmekte olan Milli Görüş çizgisi parçalanarak ve temsil ettiği muhalefet AKP eliyle sisteme eklenerek başarıldı. 1961'den bu yana her zaman baş politik aktör olagelmiş ve darbeler gerçekleştirmiş TSK'nin AKP aracılığıyla geri çekilmesi süreci böylece tamamlandı.

Hiçbir politik parti ya da örgütlenmenin tek başına ya da birlikte dizginlemeye güçlerinin yetmeyeceği bir kitle hareketi oluşup da emperyalist merkezlerin, kendi hedefleri ile uyumlu düzenlemeler yapmak için farklı bir araca ihtiyaç duyacakları zamana kadar, TSK² kışlasına 'kafeslendi'. Sürecin bir gerginlik politikası ile yürütüldüğünü, dış desteğinin de yardımıyla geri çekilmeyen ve rakibini her aşamada geriletken AKP'nin bu sayede iç kitle (oy) desteğini sürekli artırdığını sık sık dile getirdik. Oligarşinin 12 Eylül sonrasındaki gelişimi açısından sürekli gündemde tutmaya çalıştığı 'demokratikleşme' paketleri bir türlü sonuçlandırılmamış, havada kalmıştı. Militarizm, Kürt sorunu vb. konularda resmi ideolojinin en has kurumlarından TSK'ya çarpıp geri dönen bu paketlerini, oligarşi, ordu ve resmi ideoloji karşısında doğrudan tutarlı bir şekilde savunamadı. Bu ancak 2001 krizi sonrasında, bizzat Ortadoğu politikaları ile paralel bir şekilde oluşturulan AKP'nin sahne almasıyla ve bazı koşulların bir araya gelmesiyle mümkün oldu.

ABD'nin Ortadoğu'da bu partiye biçtiği rolle çatışan, engel olan ideolojik ve kurumsal her tür engelin aşılması kararlılığı bazı olayların sonucunda oluştu. Bunlardan ilki Irak tezkeresinin yerli çoğunlukla geçmemesiydi. Bu AKP için yol kazası olarak

² TSK'nın 'kafeslenmesi' ile Türkiye'ye demokrasi geldiğini söylemek, emperyalizmin demokrasiyi de geliştirdiğini ileri sürmektir. Eğer aşılsa Suriye engelinden sonra gündeme gelecek olan İran'a müdahale –ki bu iki keskin bir çizgi ile ayrılmaz– karşısında her türden muhalefeti aşmak için, yine aynı emperyalistler bu sefer TSK'nın darbeci küllerini alevlendirmeye başladıklarında şaşırılmamak gerekir.

KURTULUŞ

'hoş görülebilir'di. Ama Irak Kürdistanı'nda operasyonel faaliyetlerini durdurmamayan Türk askerlerinin bölgede 'çuvallanması', özerk Kürdistan bölgesinin istikrarının kendisi için hayatiyeti açısından, ABD'nin Türkiye'de sistem içi düzenlemeyi acilleştirdiğini göstermişti. Ergenekon süreci, bu kararlılığın ifadesi olarak başladı. Normal koşullarda alınamayacak sonuçlar 'anormal' koşulların, politik gerilim koşullarının sonucunda elde edildi. AKP'nin arkasındaki dış destek ve içerdeki kitle desteği bu operasyonları mümkün kılmışsa da, sonuç sancısız elde edilmedi ve olduğu kadarıyla 'parlamentar demokrasi'nin işleyiş ve kurumlarının deformasyonu bu sürece eşlik etti. 'Çuval olayı'nın ardından tepkisinin ifadesi olarak ABD'deki askeri akademiye öğrenci göndermeyi durduran TSK, üzerinde gerçekleştirilen sözü edilen operasyonlardan sonra, artık bu tutumuna son verdi. Bu karar, Kemalizmin bu en has kurumunun yeni-osmanlıcı açılımların önünde engel oluşturmayacak şekilde düzenlenmiş olduğunun ve operasyonun bitip yeni bir döneme başlandığının en somut göstergesidir.

Ortadoğu ve Arap coğrafyası ile ilişkilerin hızla 'normalleştiği', Suriye ile ortak bakanlar kurulu toplantısı yapıp vizelerin kaldırıldığı ve dışişleri bakanının komşularla 'sıfır sorun' politikasını açıkladığı dönemde 'eksen kayması' gündemi ile AKP üzerine bir sorgulama başlamıştı. Bu tartışma esas olarak AB hedefinden ve Batı'dan vazgeçildiğinin ileri sürülüp bundan şikâyet edilmesi üzerine gerçekleşiyordu. Hemen peşi sıra gelişen Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki Arap isyanı ise, bu tartışmanın bağımsız bir içeriğinin olmadığını, emperyalistlerin gündemine bağlı olarak şekillendirildiğini kanıtladı. Daha önce de belirttiğimiz gibi,

"Sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda devletin yeniden düzenlenmesi faaliyetlerinin neden olduğu politik çatışma ve gerilimler AKP döneminin belirgin özelliği oldu. Bu gelişmeler içinde aynı zamanda AKP ile oligarşinin ilişkisinin 'normalleştirilmesi', AKP'nin 'dizginlenmesi' sorunu ön plana çıktı. Bu süreç aşıldığı, siyaset 'normalleştiği' ölçüde politik gerginliğin artık yapay olarak uzatılmaya çalışıldığı bir

POLİTİK DURUM

dönem bizzat AKP hükümeti tarafından başlatıldı. Bu sırada, AKP, emperyalizmle ilişkisi çerçevesinde dış politikayı, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki gelişmeleri vitrine koymaya başladı.

AKP'nin iktidarda kalmak için 'burjuva demokrasisinin' kurumlarını atlayarak, 'bypass' ederek politika yapmaya yönelmesi, doğrudan kitlelerin geri yönlerine ve taleplerine seslenmesi, oligarşinin bilânçosundaki zarar hanesine yazıldı. Kârlarını ve kârlarının kaynağını tehdit etmediği sürece katlanılan bu gelişmeler, 'burjuva demokrasi'sinin sınırlarının zorlanmasına, AB hedeflerinin aşınmasına neden oldu ve 'eksen kayması' tartışmalarını ateşledi. Aynı zamanda tek adam diktatörlüğü tehlikesi, demagog bir diktatörün mutlak yönetimi tehlikesi de, ufukta bir olasılık olmaktan daha yakın bir tehdit olarak algılanmaya başlandı." (12 Haziran Seçimlerine Giderken Ortadoğu ve Türkiye, Mayıs 2011, s. 19)

Balkanlarda ve Arap coğrafyasında izlenen Türk dizilerinden kültür emperyalizmine ve Tayyip Erdoğan'ın 'one minute' çıkışıyla tavan yapan karizmasının Ortadoğu halklarına pazarlanmasına uzanan bir dizi faktör, 'Arap Baharı'nı öncelemiştir. On yılların birikimine dayanan bu isyanlar, yaşanan dünya ekonomik krizi içinde önce Tunus'tan başlayarak Mısır'a, oradan da neredeyse bütün Kuzey Afrika ve Ortadoğu coğrafyasına yayıldı. Irak'a müdahale sürecinde gündeme gelen tezkere krizinde tabanına söz geçiremeyen Erdoğan, bu sefer Libya'ya müdahalenin öncesinde eskiden kalma bir Milli Görüş refleksi gösterdi. Libya'ya petrol için müdahaleye karşıydı! Aslında Erdoğan, 'one minute' çıkışıyla uyumlu davranmaya çalışıyordu. Sadece Libyalılara değil, Libya üzerinden bütün bölge halklarına bir mesaj vermek istiyordu. Fakat bu sefer emperyalistlerin gündeminin gerisinde kaldığını bizzat kendi ispatlamış oldu. Aniden gerçekleştirdiği 180 derece tutum değişikliği ise, üstlendiği taşeronluk rolünü kanıtliyordu. Ama bu rol, Suriye'den öteye, İran'la savaşa kadar uzanmaktadır ve öncesindeki gelişmeler AKP ve Erdoğan için İran'a uzanacak bir test sürüşü olarak değerlendirilebilir:

"Dünyanın çeşitli bölgelerinde, hepsi de şu ya da bu ölçüde kaynağını küresel krizden alan çeşitli kitle eylemleri gerçekleşmektedir. Tür-

KURTULUŞ

kiye, emperyalist çelişkilerin düğüm noktası olan Ortadoğu'da, dünya kapitalizminin baskın gücünün taşeronluğu ile yelkenlerini doldurmayı tercih etmiştir. Bu tercih bir yönüyle Türk oligarşisinin çözümsüzlüğünün diğer yanıyla da bu çözümsüzlüğün kâr hırsıyla emperyalist politikalar yönünde teşvikinin sonucudur. Kemalizm'in bir yönüyle tasfiyesini gerektiren ve yeni-osmanlıcı bir perspektif edinen oligarşinin gemisinin, yelken açtığı bu sularla yakalanacağı fırtınalara dayanması kolay olmayacaktır. Suriye engelinden aşabilirse İran'la savaş kaçınılmaz olacaktır ve Türk Devleti bu politikaları benimsemiş, riskli sulara yelken açmaya niyetlenmiş görünmektedir." (1 Mayıs 2012'de Politik Gerçekler ve Politik Tutum, Nisan 2012, s. 6)

SURİYE VE İRAN

Başlangıçta itidalli davranan emperyalistlere karşın, –Libya'daki geç kalmışlığını telafi etmek adına– savaş çıkırtkanlığı yapan AKP hükümeti, peşi sıra NATO'yu ve büyük emperyalist güçleri Suriye'ye müdahaleye ikna etme yolunda önemli çabalar sarf etti. Suriye'nin, Türkiye sınırına yakın yerlere askeri yığınak yaptığı gerekçesiyle, "Türkiye'nin kırmızıçizgilerinin ihlal edildiği" yönünde uyarıda bulunan ABD Dışişleri Bakanı Clinton, itidali elden bırakmış, Türkiye'nin çizgisine gelmiş gözükmektedir. Türkiye'nin her vesile ile savaşa meyilli olması, sınırda Özgür Suriye Ordusu mensuplarını barındırması savaş kışkırtıcılığı sayılmakta, kapısına gelip dayanmış savaş tehdidine karşı Suriye'nin önlem alması 'tehdit' olarak tanımlanmaktadır! At izinin it izine karıştığı Suriye içindeki olaylar ise, medyanın marifeti ile güdülenmekte, kitleler yönlendirilmektedir. Ama belli ki daha önceden kararlaştırılmış bir planın uygulanabilme hızı ölçüsünde olayların takvimi kendiliğinden oluşmaktadır. En son hangi görevle ve hangi koordinatlarda uçuş yaptığı tartışmalı bir TSK uçağının Suriye tarafından düşürülmesi, olayları daha da tırmandırarak gibi gözükmektedir. Bu olay da medya üzerinden ve milliyetçi reflekslerle kitleleri psikolojik olarak savaşa hazırlamak için, savaş kışkırtıcılığı için kullanılmaktadır. Savaş ikliminin nasıl bir çöl-

POLİTİK DURUM

leşme ve antidemokratik ortam oluşturacağı yanında, akıl ve mantık tutulmasından kurtulmanın ne kadar zor olduğu bu örnekte de ortaya çıkmaktadır.

Vaktiyle Suriye'ye "PKK'yı barındırıyor" diye şikâyetle bulunup, uyguladığı baskı ile Öcalan'ı sınır dışı ettiren Türkiye'nin bugünkü siyaseti ile ne kadar ilkeli davrandığı yorum gerektirmemektedir. Suriye'nin böyle dostları oldukça düşman aramasına gerek yoktur. Suriye üzerinde uçan ABD'nin insansız hava araçlarının, –son düşürülen gibi– alçak uçuş yapan Türk keşif uçaklarının Suriye ordusunun hareketlerini Özgür Suriye Ordusu mensuplarına bildirdiği, silahlandırılmış grupların bu bilgiler sayesinde belirli bir başarı gösterdikleri söylenebilir. Annan planının uygulanmasını sözde kabul edip eylemlerini kesmeyen muhalifler, paramiliter gruplar, Suriye'ye dış askeri müdahaleyi başlatıncaya kadar eylemlerini sürdürmeyi seçmiş gözüküyorlar. Esad diktatörlüğüne karşı olagelmiş muhalif unsurların paramiliter işbirlikçi gruplarla Esad arasında kalmaları ise başka bir çelişkidir. Bu durumda yapılması gereken Esad'ı savunmak değil, Suriye'yi savunmaktır. Esad'a karşı muhalefetle emperyalist işgale karşı savaşmanın birbiri ile çelişmediğini ve bir tutarlılık oluşturduğunu da belirtmek gerekir.

Suriye düşerse tamamen kuşatılmış olacak İran için ise, bütün bölgeyi Sünni - Şii ayrımında bir çatışmaya sürüklemenin yanında, askeri gücünü sonuna kadar kullanmak seçeneği durmaktadır. İran'dan daha önce bu seçeneği bizzat emperyalistler yürürlüğe koydular bile. Şii bölgelerle Sünni bölge ve devletleri ayırmak, Şiilere karşı Sünnileri desteklemek genel tutumları olmayı sürdürüyor. Bu nedenledir ki Irak Başbakanı Nuri el Maliki, Suriye'ye bir müdahaleye ve dışarıdan silahlandırmaya karşı çıkmaktadır. Sünni Suriyelilerin silahlandırılmasının kaçınılmaz bir şekilde Irak'ı etkileyeceğini bilmektedir. Bu seçenek gerçekten vahim sonuçlar verecektir. Fakat bu noktada tekrar, belki de 'İran Baharı' diye adlandırılacak bir kitle seferberliğiyle İran'ın işbirliğine yönlendirilmeye çalışılacağı öngörülebilir. Malatya Kürecik'teki

KURTULUŞ

radar üssü, Türkiye'nin çelişkili açıklamalarına karşın, Rusya'nın yanı sıra İran'a yönelik olarak kurulmuştur. Bunun karşısında Rusya'nın Kürecik'teki üssü çelebilecek başka bir üs kurması, Erdoğan ve Davutoğlu'nun heveslendiği taşeronluğun faturasının oldukça ağır olacağını gösteriyor. Suudilerin istediği ve İran füzelerinden korunmayı amaçlayan bir radar üssünün ise 2012 yılında kurulmamış olması, 2013 yılından önce İran'a yönelik bir saldırının olmayacağı şeklinde yorumlanabilir. Ama bu, Suriye'ye bir saldırı olmayacağını garanti etmez.

Suriye söz konusu olduğunda Kürt meselesinin bir boyutu daha ön plana çıkmaktadır. Başlangıçta uzun süre Kürtleri Esad karşıtı cepheye, Suriye muhalefetine içine çekmeye çalışan emperyalistler ve Türkiye, bu amaca ulaşamadı. Suriye'ye müdahaleye kalkışıldığında bu durum Kürtlerin sürdürmekte oldukları savaşı bir başka boyuta taşıyacaktı. İran ve Suriye ittifakı, Kürt hareketi üzerinden Türkiye'ye karşı bir koz ele geçirmiştir. Kürt siyasal hareketinin doğası, çok parçalı yapısı gereği, üzerinde var olan karmaşık ve çok uluslu etkilerin artmakta olduğu ve artacağı da görülebilir.

ERDOĞAN: HİKMET'İNDEN DE HİMMET'İNDEN DE SUAL OLUNMAZ!

A KP hükümeti, uzun süredir ele geçirmiş olduğu ideolojik hegemonyanın keyfini sürmeye devam ediyor. Kendisine yöneltilen her türden eleştiriyi, arkasını önünü düşünmeden, eğip bükerek geldiği yere geri yolluyor. Demokrasinin gereklerinden olan bu türden eleştirileri çoğunluğun bakış açısından muhaliflerine yansıtıyor. Çoğunluğun bakış açısı ve algılarındaki yanlışlar, böylece her seferinde yeniden tahkim edilmiş, daha geri ve ilkel biçimlerde yeniden kurulmuş, üretilmiş oluyor. Sonuç olarak AKP hükümeti, toplumun önüne dini konulara bularak servis ettiği uygulamalarıyla, antidemokratik, totaliter olmaktan da öte, faşizmin yöntemlerini kullanmaya başladığını

POLİTİK DURUM

gösterirken, bundan gocunmayacağını ifade de ediyor.

Daha önce tecavüz ve çocuk pornosu ile ilgili olarak gündeme gelen iğdiş etme önerisini, islâmın kısas ilkesini hukuk sistemine sokmak için gündemleştiren AKP, iğdiş cezasına karşı çıkanları çocuk pornosunu savunmakla eşitleyebilecek olan büyük çoğunluğun gücünü arkasına almayı denemiş, toplumsal algının bu yönde oluşması için elinden geleni yapmıştı. Bu sefer benzer bir performansı, Roboski (Uludere) katliamı sonrası gündemi değiştirmeye çalışırken sergilemek istedi. Roboski katliamı nedeniyle yöneltilen eleştiriyi kürtaj tartışması ile çelmeye çalıştı. Bu sayede sıkıştığı köşeden sıyrılmak istediği gibi, ideolojik açıdan yeni bir hâkim tepe ele geçirmeyi de denedi. Parti farkı gözetmeksizin Kürt sorunu yine ortak bölen ve birleştiren olma özelliğini gösterdi ve Roboski katliamı sonrasında, içişleri bakanının katliam sonrası açıklamalarını sahiplenen Recep Tayyip Erdoğan'dan, Mümtaz Soysal'a, CHP'nin bir kesiminden MHP'ye uzanan bir çizgide, ayınlar saflaştı. Bu çizgidekiler, AKP'nin dinî yaşam hakkı tanımını ile kadının baskılanmasına yönelik, artık gizlenemez açıklıktaki gündemini bile, milliyetçilik ve sömürgecilik uğruna sineye çekmeye hazır olduklarını beyan etmiş oldular.

Demokratik kültürün olmazsa olmazlarından biri, kadın haklarının gelişmişliği, kadının toplumsal yaşama eşit olarak katılması iken, kadını, bizzat başbakanın 'ikincil cins', 'erkek eşit olmayan varlık' olarak tanımlaması, kadınlara yönelik şiddetin kaynağını, desteğini de açıkça ortaya koydu. Kadın cinayetlerinin soruşturulmaması, tahrik unsurunun katilden yana işletilmesi, toplu tecavüz soruşturma ve yargılamalarında bile 'mağdurun rızası olduğu' gerekçesiyle dosyaların kapatılabilmesi, cezaevlerindeki çocuk mahkûmlara tecavüzlerin örtbas edilmesi gibi olaylar sıradan uygulamalar haline getirildi. Başbakanın 'en az üç çocuk' savunusunun doğum kontrolünün engellenmesine vardırılacak yönde ilerletilmesine karşılık gelebilecek kürtaj-sezaryen yasağının Diyanet İşleri Başkanı tarafından da dini gerekçelerle savunulması, toplumsal hayatı yasalar yerine fetvalarla düzenlemek

KURTULUŞ

doğrultusunda laikliği tahrip eden yeni bir adım oldu. Güya ‘yaşam hakkı’ üzerinden temellendirilen kürtaj yasağı, tecavüz sonucu oluşan hamileliklerin ürünü olan çocuğa sağlık bakanı tarafından ‘devlet garantisi’ vaadi ile taçlandırıldı. Tabii ki milliyetçi ve savaşçı politikaların gereksinimi olan ucuz askerlerin temini açısından *tecavüzün* hükümetin sömürebileceği iyi bir kaynak olarak algılanması, bizzat AKP tarafından devlet politikası olarak açıktan önerilebilmesi, yeni bir durumdur. Oysaki aynı AKP, Avrupa Birliği uyum düzenlemeleri çerçevesinde 2005 yılında gerçekleştirdiği bir yasa değişikliği ile tecavüz sonucu oluşan hamileliklerde kürtaj olabilmeye sınırını 20 haftaya çıkarmış, bu değişikliği gerçekleştirirken, bugünkü tartışmaların hiçbirini gündeme taşımamıştı!

Batı’daki düşük doğum oranları ile Doğu’daki yüksek doğum oranlarının Türk ve Kürt nüfus bileşimini değiştirmesini sürekli dert edinen MGK geleneğinin, Türk milliyetçiliğinin bu değişmeyen gündeminin, Erdoğan tarafından devralınmış olduğu, kürtaj-sezaryen tartışmasıyla gözler önüne serildi. Toplumun yarısını oluşturan kadınların baskılanabilmesi, demokratik kazanımlarının geri alınması süreci, toplumun dini ideolojik yapılanma yönünde dönüştürülmesinin, demokratik hak ve özgürlüklerin, demokrasinin daraltılmasının göstergesi olduğu gibi, kadınların ve kadın örgütlerinin bedenlerine ve tercihlerine el uzatılmasına protestoları da artarak büyümektedir.

Türk toplumunun demokrasi kültürüyle ilişkisini, bütün çelişkileriyle birlikte cumhuriyet tarihi boyunca elde edilmiş kazanımların ne kadar içselleştirildiğinin ölçüsünü verecek olan bu tartışma, ‘savaşa hayır’ diyen Kürt ve Türk kadınlarını bir başka boyutta daha yaklaştırma potansiyelini taşımaktadır. Kürt kadın hareketi, şimdiye kadar biriktirdiği mücadele deneyimi ile anti-demokratik gelişmelerin önünde en sağlam duracak unsurların başında gelmektedir. Bu süreçte, aynı şekilde Türk kadınlarının duyarsız kalacakları, gelişmeleri sineye çekecekleri düşünülemez. Referansı laiklik olan ya da islâmi referanslarla yaşamını düzen-

POLİTİK DURUM

lemeye çalışan kadınları bu konuda keskin bir çizgi ile ayırmak da mümkün değildir. Kürtaj tartışması, demokrasinin bir ‘vitrin süsü’ olmadığını topluma anlatmanın olanaklarını da beraberinde getirmektedir. Demokratik kadın hareketi ve demokrasi mücadelesinin bütün unsurları, kadınların eşitliği ve kurtuluşu mücadelesinin demokrasi mücadelesinin temel bileşeni olduğunu toplumsal bilince işlemelidir.

Roboski ve kürtaj bağlantılı tartışmanın bir yönüyle ‘iğdiş’ uygulamasına bağlanmak istenmesi ise oldukça manidardır ve bu tipten adamların kadın bedenine el uzatmakla kalmayıp, hukuk sistemine şeriatın hükümlerini ekleme sevdasında olduklarını göstermiştir. Tecavüz sonucu oluşan gebelikleri ‘devlet güvencesine’ almak isteyen sağlık bakanı, oluşan tepkileri yine aynı taktikle ve umursamazlıkla geri çevirerek, tecavüzcülere verilen en yüksek cezanın ömür boyu hapis cezası olduğunu söyledi ve ekledi: “Gelin bunu tartışalım”!

AKP’nin şu ana kadarki en önemli başarısı, tartışmayı yönlendirebilmesi, gündemi belirlemesi, gündemin arkasında görünmeyen bir yerlerde de neo-liberal uygulamalarını hızla gerçekleştirmesi oldu. Bu tartışma yaşanırken, 2B arazileri, yabancılara toprak satışı, deprem gerekçesi ile konut mülkiyetinin gasp edilebilmesini sağlayan ve itirazlara hukuk yolunu kapatan, özelleştirmeler karşısında iptal kararı veren Danıştay kararlarının uygulanmamasını sağlayan kararlar Meclis’ten geçirildi, yasalaştırıldı. Bu yolla iğdiş cezasını veya idam cezasını hukuk sistemine sokmayı ya da bunları esaslı bir şekilde tartıştırmayı başaramasalar da, yukarıda sayılan uygulamaları gündemden uzak tutmayı başarmış oldular. Fakat belki de sıradan bir gündem saptırma olarak anılabilecek olan kürtaj-sezaryen tartışmasının Roboski katliamı dolaısıyla gündemleştirilmesi, öncekilerden ayrı olarak bu tartışmayı kalıcı olarak hafızalara kazıdı ve Kürt halkının belleğinde silinmez bir iz bıraktı.

Kadın bedenine kürtaj üzerinden tasallut olan AKP, kaç çocuk yapılması gerektiğini buyurmakta, beş yaşından sonra çocukları

KURTULUŞ

dini referanslı bir eğitim sistemi ile yetiştirmek için bütün eğitim sistemi ile yeni baştan oynamakta, eğitim sisteminden sonra zorunlu askerlik döneminde birey üzerindeki son biçimlendirmelerini yapmaya devam etmekte ve bütün bunları yaparken de muhaliflerini ‘toplum mühendisliği’ yapmakla suçlamaya devam etmektedir. Hükümetin toplu görüşmelerde önerisi olan yüzde 3,5 zammı 4 yapma ‘himmetini’ gösteren Hakem Kurulu’nun bir üyesinin kolundaki saatin yüz binlerce dolar olduğunu yazan gazete haberini de bütün bu gelişmelerin üstüne eklersek, artık rahatlıkla demagojinin iktidarı altında yaşadığımızı söyleyebiliriz.

Bütün bu tartışmaların, demagojinin altında yatan gerçekliğin üstü bizzat bu demagojinin kendisi tarafından örtülmüş durumda. “Yaşlanıyoruz, genç nüfusu kaybediyoruz” açıklamalarını daha önce yapmış olun Erdoğan, esas olarak yedek işgücü depolarını doldurmayı ve biçimlendirmeyi istiyor. Daha itaatkâr bir gençlik yetiştirme projesi ise bu yedek işgücü depolarının kültürel-ideolojik alanda şekillendirilmesi kaygısından kaynaklanıyor.

Demagojinin, her zaman için burjuva politik tarzın bir özelliği olması bir yana, böylesine yaygın ve baskın hale gelmesi, burjuva demokrasisinin ideolojik-kültürel ikliminden uzaklaşılması ile paralellik gösterir. Kuşkusuz, “dün dündür, bugün bugün”, “yollar yürümekle aşınmaz” gibi veciz deyişlerin yanında, doğrudan buyuran ve tek başına eyleyen bugünün demagogları, kişi diktatörlüğünün kapısına daha yakın durmaktadır. Dünün meşhur demagogları, hesap vermekten kaçınmak, gerçekleri gizlemek ve muhalefetin yapılmasını istediği, bu yönde baskı yaptığı talepleri gerçekleştirmemek için demagojiye başvuruyorlardı. Bir şekilde muhalifine oy vermiş kitleyi kazanmak kaygısı davranışlarında, söylemlerinde etkili oluyordu. Mutlak çoğunluğu test etmiş bugünün demagogları ise, ellerine geçirdikleri iktidarın olanaklarını, azınlığın bastırılması, sindirilmesi için kullanarak, çoğunluk gücün daha da büyütülmesi, azınlığın ise daha da küçültülmesini amaçlıyorlar. Ses hızının altında işlevli olan uçak kanatlarını, ses hızından hızlı uçaklarda kullanmaya devam ederseniz yere çakıla-

POLİTİK DURUM

çağınız bellidir. Belli bir eşik geçildikten sonra davranış kalıplarının ve söylemlerin tamamen değişmesinin nedeni, demokratik kültürel ortamı belirleyen iktidar olma söylem ve davranış biçimleriyle, bir kez oluşmasından sonra kişi diktatörlüğünün söylem ve davranış biçimlerinin taban tabana zıt olması, diktatöryal kültürün, demokratik yöntemleri taşımasının imkânsız olmasıdır.

Demokrasi kültüründen diktatöryal söylemlere doğru değişim başladığında ise artık demagojinin iktidara doğru evrimi başlamış demektir. Tutuklu milletvekilleri konusunda AKP'nin yaklaşımı tam da böyle bir gelişmenin kanıtını vermektedir. Kendisine oy veren seçmen kitlesini kastederek, çoğunluğun görüşünün tutuklulukların sürmesinden yana olduğunu, milletvekillerinin içerde tutulmasının bu nedenle toplumsal onay gördüğünü söyleyebilen Erdoğan, bilinçli olarak elmalarla armutları karıştırmakta, bu yolla, çoğunluğun politik kültürünü biçimlendirmeye çalışmaktadır. Tutuklu milletvekillerinin zaten azınlığı temsil ettiklerini gizlemekte; Türkiye'de parlamenter yaşamın beylik sözü olan 'millet iradesinin tecellisi'nin azınlık ve çoğunluk vekillerinin Meclis çatısı altında toplanması demek olduğunu da inkâr etmektedir. Kürdistan açısından ise tutuklu milletvekillerinin azınlığı temsil ettiklerini söylemenin anlamsızlığına hiç değinmemekte; BDP karşısında bütün burjuva partilerin azınlık olmasını geçiştirmektedir.

Bir diktatörün oluşum sürecini gözlemleyebileceğimiz AKP'li yıllar, kuşkusuz ki karşıt yöndeki çelişkilerin birikmesine de eşlik etmektedir. Şimdilik gerçekten demokratik güçlerin zayıflığı ve kendi açmazları bir yana, emperyalizmin en has elemanlarından Gülen'in cemaati ile başbakan arasında birikmeye başlayan ve su yüzüne çıkan çelişkiler, 'tek adam'lık sürecinin çelişkilerinden biri olarak öne çıkıyor; sürece başka bir 'tek adam' müdahil oluyor. Bu çatışma kişisel bir sürtüşmenin ötesinde potansiyellere sahip. Mavi Marmara baskını sonrası açıklamalar, MİT müsteşarının sorgulanmak istemesine karşı başbakanın tavrı ve sonrasında Özel Yetkili Mahkemeler konusunda çıkan tartışmalar,

KURTULUŞ

HSYK'nın en son gerçekleştirdiği hâkim ve savcı atamaları vb. olaylar, çatışmanın devam ettiğini gösteriyor.

Suriye sorunu ile iç içe geçen İran konusunda alınacak tutumlar, bu konudaki çelişki ve farklılıklar, hatta bundan da ötesi, bu konuda verilmiş veya verilecek sözlerin iki antidemokratik güç arasındaki çatışmanın arka planını oluşturduğu söylenebilir. İki antidemokratik gücü toplasanız da çarpsanız da ortaya demokrasi çıkmayacaktır. Fakat ABD ve emperyalistler, bu iki gücün zaman zaman çarpışmasından, İran güzergâhında Erdoğan'ın gündeme gelebilecek olası reflekslerini törpülemek amacıyla yararlanmakta, Erdoğan'ı Gülen'le ehlileştirmektedirler. Gülen'in ABD'de kalması için lobi çalışmaları yapan eski CIA ajanı Graham Fuller'ın Washington Post'a yaptığı açıklamada, Gülen hareketini “çağdaş İslami politik ve sosyal düşüncenin gelişmesi açısından en cesaret verici olanı” olarak tanımlaması ve hiç de tehlikeli bulmaması göz önüne alındığında, sonuç, politik aktörlerin emperyalist merkezler nezdindeki 'kredi derecelerine' göre belirlenecektir denilebilir.

Bir 'diktatörün himmetiyle'³ yönetilmeye başlanan bir ülkeden söz ediyorsak, bir akıl tutulmasından da söz edebiliriz demektir. Bu durum başlı başına incelenmeye değer özellikler sunmaktadır. AKP'nin, 28 Şubat sürecinin ürünü olduğunu, ehlileştirilmiş – her ne kadar Erdoğan “ılımlı ılımsız olmaz” dese de, projedeki adıyla ‘ılımlı’– islâmın model uygulamasına talip olduğunu biliyoruz. AKP'nin anayasa tartışmalarındaki konumunu da büyük ölçüde emperyalist merkezlerin dikte ettirdiği formüller belirleyecektir. Bu süreçte AKP, mutlaka iktidarda kalma isteğiyle kendi tabanının taleplerine daha çok yer vermeye çalışacak, anayasa

³ Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinin 'Eski Bahçe' diye bilinen ağaçlık iç bölümünü gezmek isterseniz sizi bir tabela karşılayacaktır:

“Bu eski bahçe Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan'ın *Himmetleri* ile düzenlenmiştir.” (abç)

Türkiye'nin şu anki durumunu anlatmak için de bu aynı tabelanın rahatlıkla kullanılabileceğini söyleyebiliriz!

POLİTİK DURUM

tartışmaları bu açıdan yeni gerilimlere neden olacaktır.

ANAYASA TARTIŞMASI

12 Eylül Anayasasının tartışılması ve değiştirilmek üzere bir masanın çevresinde toplanılması, süreci bir sonuca bağlamak yerine, “masadan kaçtı demesinler”, “dostlar alışverişte görsün” şeklinde sürüyor. Masadan kalkanın seçmen tarafından cezalandırılacağı öngörüsü, uzunca bir süredir kimsenin inanmadığı bir oyunun sürdürülmesine neden oluyor. Meclisteki partilerin en temel konulardaki uzlaşmazlığının yanı sıra, devletin yeniden düzenlenmesinde temel gösterge olacak anayasa metninin nasıl şekilleneceği bilinmezliğini koruyor. Demokrasi kültüründen uzak bir demagoji iklimine hızla yelken açan Türkiye, burjuva anlamda bile sağlıklı bir anayasa sürecine girebilecek gibi gözükmemektedir. Taban tabana zıt söylemlere sahip burjuva politik aktörlerin demokratik bir anayasa hazırlamaları olanaklı olmadığı gibi, anayasanın kilit meselelerini çözmeleri de olası değildir. Fakat bir yandan da bu tartışma başlamış ve ağır aksak ilerlemektedir. Bu aktörlerin hangi konuda ve ne kadar anlaşacaklarından öteye, sosyalizm açısından, anayasa konusunda işçi sınıfına ne anlatılacağı daha önemlidir.

Bugün, filen bir kişinin iki dudağı arasına sıkışıp kalmış bir siyasal sistem söz konusudur. Sistem, ‘yarı-başkanlık’ veya ‘başkanlık’ biçiminde değiştirilmeden de, –12 Eylül Anayasası’nın tamamlayanları olan ‘seçim yasası’, ‘siyasi partiler’ ve ‘yerel yönetimler’ yasalarının da sayesinde– kişi diktatörlüğü gibi çalışıyor. Parlatonun işleyişi, neredeyse tek partinin demokratik görüntü verme isteğiyle mümkün olabiliyor. Bugünkü anayasa süreci, dünya ekonomik krizinin sonucunda Türkiye’nin bölgede öne çıkarken yeni-osmanlıcı açılımların somutluk kazanıp ‘düzenleyici’ –hatta ‘savaş aşası’– rolünü oynaması koşullarından bağımsız değildir. Bu koşullarda büyük ölçüde gerçeklik kazanmış tek adam diktatörlüğünün resmileştirilmesi, taçlandırılması anlamı taşıyacak ‘başkanlık sistemi’ doğrultusundaki anayasal

KURTULUŞ

önerilere, taleplere karşı çıkılmalıdır. Bu koşullar ise, sınıf mücadelesinin yönelimleri dışında değiştirilemez. İşçi sınıfını ve ezilen kitleleri, burjuva politik kamplaşmaların dışına taşımak, komünist ideolojik çizgi üzerinde, işçi sınıfının bağımsız siyasal örgütlenmesini ve eylemliliklerini gerçekleştirmek, demokrasinin tek güvencesidir.

AKP hükümeti süresince Türkiye’de iki anayasa referandumu yaptı. 2007 yılında yapılan ilk anayasa referandumunda, cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesi kararlaştırıldı. AKP’nin ‘başkanlık’ sistemine geçiş yapmak, bunun gerçekleşemediği koşullarda ‘yarı-başkanlık’ sisteminin temellerini atmak için giriştiği çaba böylece hedefine ulaştı. Bu referandumda bizim tutumumuz ise, söz konusu anayasa değişikliğine karşı çıkmak yönünde oldu:

“Bugünkü referandum, cumhurbaşkanını halkoyuyla seçmekten öteye, yarı-başkanlık sistemine geçişi gündeme getirmektedir. Tek kişinin yönetimi ve karar vermesi her türden demokrasi anlayışıyla olduğu gibi sosyalist demokrasi anlayışı ile de kökten çatışır. Komünistlerin seçimlerde propaganda ve örgütlenme hak ve olanaklarını daraltıp daha çok ehven-i şer tercihlerde bulunmalarına yol açacak yarı-başkanlık ya da başkanlık sistemi, –toplumun kültürel yapısı ve bugünkü örgütlülük düzeyi düşünüldüğünde– giderek cemaatçi bir hafızın ya da militarist, şoven histerilerin etkisinde bir başbuğün, führerin diktatörlüğünü mümkün kılacak demektir. Halkın yönetime katılması, önüne koyulan seçeneklere ‘evet’ ya da ‘hayır’ demesinden değil, bizzat seçenekleri kendi oluşturması, egemenlere dayatması, örgütlü yapıları ile temsilcilerini seçerek onları denetleyebilmesi, burjuvazi ile uzlaşmalarını engellemesi ve böylece her gün siyasetin içinde olmasından geçer. Referandum, bu açıdan, halkın yönetimden daha da uzaklaştırılması sonucunu doğuracaktır.” (*Anayasa Değişikliği ve Referandum*, Ekim 2007, s. 15)

12 Eylül 2010 Anayasa Referandumunda anayasa değişikliğine ‘evet’ tutumumuz ise, arka planında, öncelikle değiştirilen maddelerin eski maddelerden geri olmaması ve sonra da temel olarak askeri diktatörlüğün dikte ettiği anayasanın değiştirilmesi önerisi-

POLİTİK DURUM

ne karşı çıkararak onu savunucu bir konuma düşülmemesi, askeri diktatörlüğün anayasasının değiştirilmesi yönünde farklı kesimlerce yıllardır ileri sürülen ve toplumsal onay gören birikimin ifade edilebilmesi, böylece anayasanın toptan değiştirilmesi talebinin daha güçlü biçimde ileri sürülebilmesi gerekçelerine dayanıyordu. Askeri diktatörlüğün ürünü mevcut anayasa, yapısı itibarıyla antidemokratiktir, ne genişlikte olursa olsun kısmi değişikliklerle, iyileştirmelerle demokratikleştirilemez. Bu yüzden, demokratik bir toplum ve devlet yapısı isteniyorsa, mevcut anayasanın toptan değiştirilmesi, tutarlılık içinde, en baştan, bütünüyle demokratik bir anayasanın hazırlanması gerekir. Kapitalizmin demokrasiyi, demokratik kazanımları sınırlayarak hayale çevirdiği mevcut koşullarda, demokratik hakların geliştirilmesi, bütün demokratik kazanımlar, ancak işçi sınıfının demokratik mücadeleye ağırlığını koyması, belirlemesi ölçüsünde olanaklıdır. Bundan da öteye demokrasinin tutarlı olarak, sonuna kadar elde edilebilmesi, yığınların demokratik özlemlerinin gerçekleşebileceği maddi temeli sağlayacak işçi sınıfının iktidarını gerektirir.

Bu anlamda, 'kamu görevlilerinin seçilmesi ve geri çağırılması', 'maaşlarının ortalama işçi ücretlerini aşmaması', 'halk milisi' gibi önermeler, Paris Komününden beri işçi sınıfı iktidarının ilkeleri olmalarının yanı sıra, aynı zamanda, demokrasinin sonuna kadar gelişmesinin koşullarıdır. Bu çerçevede, sonuna kadar gelişecek demokrasi, işçi sınıfı iktidarı ya da diğer bir ifadeyle işçi sınıfı demokrasisi olacağı gibi, anayasa tartışmasında işçi sınıfı demokrasinin özelliklerinin ileri sürülmesi, ağır basması ölçüsünde, hazırlanan anayasanın demokratikleştirilmesi sağlanabilecektir. Bu doğrultuda, komünistler için, anayasalar da tıpkı parti programları gibi, cümleyi işçi sınıfı iktidarından başlatacakları metinlerdir. Bununla da bağlantılı olarak, tutarlı demokratik bir anayasanın işçi sınıfının iktidarı ile başlaması gerekir ve anayasa tartışmalarında takınılacak tutum, 12 Eylül Anayasa Referandumunda ifade edilen 'toptan değiştirilsin' talebinin içeriğini, sosyalist bir anayasanın unsurlarıyla açıklamaktan geçer.

KURTULUŞ

Diğer yandan, sosyalizm adına demokrasi ile çoğulculuğu eşitleyen anlayışlar, örneğin Kürt sorununun çözümünü böyle bir yönelimle ele almayı yeni anayasa tartışmasının temel eksenini olarak değerlendirmekte, sosyalist bir anayasa savunusu geliştirmek yerine sınırlı ‘demokratik’ bir anayasayı desteklemeyi seçebilmektedir. “Türklüğe, militarizme, Sünniliğin egemenliği ve erkek egemenliğine ve doğanın yağmalanmasına” karşı çıkarak, kısaca demokratik, halktan yana bir anayasayı savunarak, sosyalist bir öneri geliştirilmiş olmaz. Sosyalist bir öneri bunları içermeli ama bunlarla sınırlı kalmamalıdır. Bunlarla sınırlı kalan ve maddi temellerini koymayan böyle bir ‘çoğulcu demokratik’ anayasa önerisi, Türkiye’nin emperyalist amaçlar ekseninde ve ılımlı islâm modelinin temsilcisi olarak yeni-osmanlıcı bir perspektifle düzenlenmesi açısından geliştirilecek anayasa önerileri ile ilkesel olarak çatışmayabilir ve hatta uyuşabilir de! Antidemokratik durumlara, olgulara karşı çıkmak, doğrudan ve kendiliğinden işçi sınıfından ve halktan yana bir sonuç vermez. Sosyalistlerin bu tartışmadaki amacı, işçi sınıfının doğrudan yönetimine karşılık gelen sosyalist bir anayasa savunmak olmalıdır. Tartışılacak olan devlet yapısı olacağına, rejim olacağına göre, doğrudan seçim, yerinden yönetim ve geri çağırma mekanizmasını savunmak, tekelin egemenliği ve mülkiyetini kısıtlamaktan başlayarak toplum yararına planlamaları ve kolektifleştirmeleri gündeme almak, sosyalist tutuma uygun olarak ileri sürülebilecek en demokratik anayasa önerisi olacaktır. Sosyalizm açısından eşitlikçi, özgürlükçü ve demokratik bir anayasa savunmak, bu kavramları anayasaya yazmakla yetinmemeyi, maddi temellerini de anayasada belirtmeyi gerektirir.

SINIF MÜCADELESİ

Anayasa sorunundan laiklik sorununa, Kürt ulusal sorunundan savaşı kışkırtıcılığı sorununa, bütün toplumsal sorunlarda tutarlı demokratik çözümler, sınıf mücadelesinin toplumsal gelişmelerde damgasını vurmasına, belirleyiciliğine bağlıdır. Buna karşılık sınıf

POLİTİK DURUM

mücadelesi, belirli anlarda büyük gücünün işaretlerini gösterse de, genelde hem maddi hem manevi açıdan oldukça düşük düzeylerde seyretmektedir. Sınıf hareketi, neo-liberal saldırının ve geçmiş kriz dönemlerinin atomizasyonlarını, dağınıklığını tersine çevirmeyi henüz başaramadığı gibi, büyüme döneminde de orta sınıf göz boyamalarının, hayallerinin peşinden sürüklenmekten de kurtulamamıştır.

Yüz binlerin bayrakları, pankartları, sloganlarıyla meydanları doldurduğu 1 Mayıs 2012, işçi sınıfının gücünü gördüğü ve gösterdiği, birliği ve mücadelesi ölçüsünde umutların yeşerdiği, toplumsal gelişme hedefli tasavvurların temellendirilebildiği sayılı günlerden birini oluşturmuştur. Çeşitli görüşlerin yer alması, büyük yığınsal katılım ve coşku, bu 1 Mayıs'ın önde gelen yanını oluştururken, sendika konfederasyonlarının ayrı ayrı mitingler yapmaları da sınıfın birliğinin bölünmesi eğilimini yansıtmıştır. Sınıfın sendikal farklılıklar ve daha da büyük ölçüde örgütsüzlük, dağınıklık temelinde bölünmesi, onun birliğini sağlayabilecek bir komünist önderliğine sahip olmamasına dayandığı gibi, bu sorun, yani sınıf hareketinin komünist önderliğine sahip olmaması sorunu, hem özel olarak sınıf hareketinin başarısı hem de genel olarak toplumsal sorunların çözümlenmesi, toplumsal gelişmenin sağlanması açısından belirleyici önemdedir.

THY işçilerinin mücadelesi de bu açıdan değerlendirilebilir. Toplu sözleşme görüşmeleri grev aşamasına geldiğinde, hükümet oyunun ortasında kural değiştirip benzeri bulunmayan bir biçimde bütün hava işkoluna grev yasağı getirdi. Buna tepki olarak işçiler iş yavaşlatmaya ve iş durdurmaya gittiler, yüzlerce uçuş iptal oldu. THY de 300'den fazla işçiyi işten çıkartarak çatışmayı tırmandırdı. Bu noktada mücadelenin, tam boy bir kavgayı göze almaktan, iş durdurarak taleplerini kabul ettirmeye çalışmaktan başka pek bir başarı şansı yoktu. Mücadelenin, THY yönetiminin yanı sıra hükümeti de doğrudan karşısına almak zorunda olduğu böyle bir gelişimi, sınıfın hem ülke içindeki hem de uluslararası çok çeşitli kesimlerinin desteğini sağlayabilirdi. Bu boyutlara çı-

KURTULUŞ

kan mücadelenin başarısı ise, açıktır ki, ekonomik kazanımlarla sınırlı değildir; hükümeti geriletmeye, demokratik kazanımlara, siyasi gelişmelerin seyri, yönünü değiştirmeye kadar uzanır.

Ancak THY işçilerinin mücadelesi böyle bir boyut almadı. İş durdurmak yerine protesto gösterileri biçiminde direniş ile THY yönetimi ve hükümetle pazarlıklar sürdürülmesi tercih edildi. Bu aynı zamanda, sınıf mücadelesinin düzeyinin düşüklüğünün, örgütlülük ve bilinç düzeyinin yetersizliğinin ifadesidir.

Öte yandan burada sözü edilen sorun, yalnızca sendikal boyutla sınırlı, ona özgü bir sorun da değildir. Daha açıkça vurgulamak gerekirse, sınıf mücadelesinin boyutları birbirinden bağımsız değildir, birindeki gelişmişlik düzeyi diğerini de o yönde etkilemek durumundadır. Sınıfın ekonomik mücadelesindeki gelişme, yükseliş, politik mücadele için zemini genişleteceği, ilişkilenebilecek olanaklarını artıracacağı gibi, politik gelişmişlik de sınıfın birliğini güçlendirip perspektifini sağlamlaştırarak ekonomik mücadelede başarı kazanması yönünde etkilidir. Sınıf hareketine ancak komünizmin yol göstermesi, kısmi ve kısa vadeli mücadeleleri genel ve uzun vadeli mücadelelere bağlayabileceğinden, işçi sınıfı hareketinin komünist önderliğine kavuşturulmasıyla işçi sınıfının komünist politik hareketinin yaratılması, politik mücadele açısından olduğu gibi ekonomik mücadele açısından da temel ve belirleyici önemdedir. *Komünizmin işçi sınıfı hareketi ile birleştirilerek komünist işçi partisinin inşası, işçi sınıfının mücadelesinin başarısının, kendisiyle birlikte bütün toplumun kurtuluşunu gerçekleştirmesinin önkoşuludur.*

KURTULUŞ
sosyalist dergi

KURTULUŞ

Haksızlığa ve eşitsizliğe karşı mücadelesi, 'düzenin nimetlerinden yararlanarak bileğinin hakkıyla kazandığı delikanlı kimlik' Çörtüğün İsmet'ten kurtuluşuyla başlayan; TİP Çarşamba İlçe Başkanlığından MDD'ye ve Mahir Çayan'larla birlikte THKP-C'ye; modern sanayi proletaryası temelli proletarya partisini savunan yol ayrımıyla KURTULUŞ hareketinin oluşturulmasına; tasfiyeciliğe, ikameciliğe karşı çıkarak dünyanın, insanlığın kurtuluşunun işçi sınıfının kurtuluşuyla sağlanacağından taviz vermeyen ve proletaryanın devrimci komünist partisinin işçi sınıfının bağrından örgütlenmesinin olmazsa olmazlığını vurgulayan tutumuna uzanan; mücadeleyle geçen bir ömür...

Yaşamı, mücadelesi ve görüşleri

İSMET ÖZTÜRK

Türkiye sosyalist hareketi önemli ve renkli isimlerinden birisini, **İsmet Öztürk**'ü kaybetti. Ölümü sonrasında, naşını kadavra olarak üniversiteye bağışlamasıyla, kendisini sonsuzluğa uğurlayanlara bir kez daha öncülük etti ve sürekli vurguladığı ideolojik mücadelenin bir boyutunu daha gözler önüne serdi. Hayatı boyunca geliştirmeye çalıştığı doğru devrimci tavrın, ancak ideolojik mücadele ve gelişmişlik içinde ortaya konabileceğinin bizzat yaşayan kanıtı oldu ve en doğru tavrın ancak komünizme ait olabileceğini ölümü ile bir kez daha gösterdi. Halkın değerleri ile uzlaşmaya değil, işçi sınıfının enternasyonalist

İSMET ÖZTÜRK

mücadelesi ile çakışmaya kendini adadı. Onu yolcu eden eski - yeni yol arkadaşları arasında herkesin kendince bir 'Çörtük İsmet' yaratma, işine gelen yönlerini ve hatıralarını canlı tutma ve gerisini unutmama, unutturma tavrına karşı İsmet Öztürk'ün kim olduğunu ve mücadele çizgisini bir kez daha anımsatmakta yarar görmekteyiz.

Devrimci çevrelerde ve özellikle Karadeniz bölgesinde 'Çörtüğün İsmet' olarak anılan İsmet Öztürk'ün yoğun ve çok boyutlu mücadelelerle geçen yaşamı, geriye çok değerli davranış örnekleri, deneyimler, görüşler bırakarak son buldu. Onun, ezici çoğunluğu üniversite - öğrenci gençlik kökenli devrimci çevrelerde ilk göze çarpan farklılığı, ilkokul mezunu olması, kahvehane - meyhane işletmecisi bir çevreden gelmesiydi. Ama o, sosyalist olurken, kendi anlatımıyla, eski kimliğini 'Allah'ın rahmetine kavuşturup kurtulmuş', geçmişini aşarak devrimci harekette yerini alıp önder konuma gelmişti.

'Çörtük İsmet'in, memleketi olan Samsun'un Çarşamba ilçesinde TİP'in örgütlenmesinden başlayıp MDD'ye ve Mahir Çayan'larla birlikte THKP-C'ye; modern sanayi proletaryası temelli proletarya partisini savunan yol ayrımıyla KURTULUŞ hareketinin oluşturulmasına; tasfiyeciliğe, ikameciliğe karşı çıkarak dünyanın, insanlığın kurtuluşunun işçi sınıfının kurtuluşuyla sağlanacağından taviz vermeyen ve proletaryanın devrimci komünist partisinin işçi sınıfının bağrından örgütlenmesinin olmazsa olmazlığını vurgulayan tutumuna uzanan mücadelesinde öne çıkan nitelikleri, çevresinde ona karşı gösterilen geniş sevgi ve saygının da kaynağıdır.

O, kendisini mücadeleye adanmıştı, gözü mücadeleden başka bir şeyde olmadı. Yaşamını, her şeyiyle, bütünüyle, politikaya, sosyalizm mücadelesine verdiği gibi, en zor koşullarda da, işkencede veya cezaevinde olsun, örgütsel tasfiyeler karşısında olsun, mücadelesinden vazgeçmedi. Yaşamını, yaşam koşullarını her zaman yoldaşlarıyla paylaştığı gibi, faşistlerle çatışmalardan propaganda

KURTULUŞ

seminerlerine kadar her alanda en önde oldu. Çalışkanlığı ve mücadeleye azminin yanı sıra, yoldaşlarını kendinden önce gözetmesi ve sahip çıkmasıyla da devrimci harekette örnek ve önder oldu.

İsmet yoldaş, hareket içerisinde önderlik yaparken kendisini yenilemekten, geliştirmekten de geri durmadı. İşçi sınıfının sosyalizm mücadelesinin pratik sorunlarına olduğu kadar teorik sorunlarına da kafa yordu. Devrimci harekette ‘alaylı’ olarak nitelenmesine yol açan kökenine karşın, çoğu ‘mektepli’ devrimciyi fersah fersah aşan bir entelektüel birikime ve teorik düzeye sahip oldu. Benimsediği marksizm-leninizm doğrultusunda yanlış olduğunu gördüğü görüşlerinden kopmaktan, politik tutumunu değiştirmekten de kaçınmadı; sosyalist harekette ortaya çıkan çeşitli yol ayrımalarında yer aldı.

1974 sonrasında Karadeniz bölgesinde devrimci hareketin toparlanmasını sağlayan, hareketin kitleleşmesinde ve Karadeniz Dev-Genç’in kurulmasında belirleyici rol oynayan İsmet Öztürk’ün, Kurtuluş hareketinin oluşumunda da benzer bir rolü olmuştu. Kurucularından olduğu Kurtuluş’un bir siyasi hareket olarak çıkışında dayandığı tabanın ağırlıklı kesimini Karadeniz bölgesi oluşturuyordu. Oluşumu ve gelişimindeki bu önde gelen yeri nedeniyle, İsmet Öztürk’ün rolüne yer vermeden, Kurtuluş hareketinin tarihi de eksik kalır.

Kurtuluş hareketinin gelişimi ve tarihi çeşitli yönlerden incelenebilir ve değerlendirilebilir. Bu yönlerden birisi de Kurtuluş’un iç ilişkileri ve yapısıdır. Bu çerçevede de hareketin başını çeken kişilerin aldıkları tutumlar ve aralarındaki ilişkiler ele alınabilir.

Başlangıcından itibaren, hareket içerisinde kişiler arasında, nispi görüş ayrılıklarını da içeren, belirli farklılıklar bulunduğu gibi, kurumsallaşmış biçimde işleyen bir iç demokrasi de yerleşmemişti. Bu durumda örgütlenmenin nesnel anlamdaki eksiklikleri öznel unsurlarla aşılmaya çalışılıyor, iç sorunların üstesinden gelmek, ‘birlik’ arzusunun güçlülük derecesine bağlanıyordu. Ancak, hareketin iç örgütlenmesinin gelişmemişliği, farklılıkların ve iç

İSMET ÖZTÜRK

çelişkilerin sağlıklı yöntemlerle çözümlenmesini de zorlaştırıyordu. Buna bağlı olarak, kişisel farklılıklar, kaynaşma - zenginleşme - gelişme sürecinden çok, farklı örgütsel tabanları da içeren gruplaşmalara ve bunlar arasında, biraz abartmayla ‘federatif’ denebilecek ilişkilerin kurulmasına yol açtı.

Böyle bir yapı üzerinde geliştiği için, Kurtuluş’un iç hayatında gruplar arası çelişkilerin ve mücadelelerin önemli bir yeri oldu ve dolayısıyla gruplar arası mücadeleler Kurtuluş tarihinin yine önemli bir parçasını oluşturdu. İşte bu açıdan bakıldığında Kurtuluş tarihinin bir boyutu da, İsmet Öztürk’ün adıyla özdeşleşen ‘Karadeniz grubu’ ile ‘merkez hizip’ arasındaki iç politik mücadeledir. Taraflar arasındaki ‘etkinlik kavgası’ 1980 öncesi süreçte, ilk günlerde ‘merkez hizbin’ Karadeniz bölgesinde özel ilişkiler kurma arayışından, 1979’da İsmet Öztürk’ün, kendisinin sürdürdüğü *Devrimci Eylem Birliği* görüşmelerinden Kurtuluş’un çekilme kararı almasıyla ortaya çıkan örgütsel bunalımda ‘bölgeye geri dönmek’ ‘tehdidini’ öne sürmesine kadar çeşitli biçimler almıştır.

Kurtuluş’un oluşumu sürecinden başlayarak gelişen bu iç mücadeleyi daha sonra yorumlarken İsmet Öztürk, sorunu genelleyerek ele almış ve bir ‘anlayış sorunu’ olarak değerlendirmiştir:

“Bu arkadaşlar neden benden kurtulmak istiyorlardı? Önce bu soruyu düzeltelim. Bu arkadaşlar benden değil her türlü muhalefetten hayat boyu kurtulmaya çalışmışlardır ve hâlâ çalışıyorlar. Hem de mide bulandıran sorumsuzluklar; çetecilik, tacizcilik vs. gibi argümanları kullanarak. Sorun hiç de çetrefil değil. Bana göre oldukça da yalın ve basit. İKAMECİ, küçük-burjuva devrimci demokrat anlayış.” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 137)

1980 sonrası, ‘geri çekilme’ tartışmaları, örgütsel düzenlemeler, ‘yürütme’ seçimi, merkez üyelerinin ‘korunmaya’ yurtdışına gitmeleri, sekreterlik vb sorunlar, sürmekte olan iç mücadelelere yeni zemin oluşturdu ve boyutlarını artırdı. İsmet Öztürk, ‘geri çekilme’ politikası konusundaki tutumuna da bağlı olarak yürütmeye alınmamıştı. Yurtdışına ‘korunmaya’ giderken ise, örgütün

KURTULUŞ

yurtiçinden yönetilmesi anlayışını, yurtiçindeki merkez üyelerine ‘açık çek’ diye nitelenen desteğiyle vurgulamıştı.

İsmet Öztürk, 1980 sonrası askeri diktatörlük koşullarında merkez komitesindeki ilişkilerini ve karşılaştığı tasfiyeci tutum ve uygulamaları şöyle anlatıyor:

“... Karar toplantılarına hepimizin katılması gerekirken birçok karar toplantısına ben çağrılmıyordum. Alınan kararlardan sonra yaptığımız toplantılar öylesine kısa zamanda bitiriliyordu ki, söyleyeceğim hiçbir şeyi tam olarak söyleme olanağı bulamıyordum. ‘Siyasi faaliyete paydos’, ‘yaprak bile kıpırdamayabilir’ gibi kararların alınmasında ben olmadığım gibi, kararları yüz yüze tartışamıyorduk da. Zira ‘korunma, önlem’ gerekçeleri ile toplantının (benim çağrıldığım) başlamasıyla bitimi bir oluyordu. Ben de aldıkları kararlara ilişkin mektup yazıyordum. Görüştüğümüzde, ‘Bizim aldığımız karar, senin yazdığın biçimdedir’ deniyordu. Ancak ne yazılanlar ne de yapılanlar benim yazdıklarımaya uyuyordu.” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 164)

Tasfiyeciliğin vardığı boyutlara değinirken bunun örgütlenmeye ve harekete verdiği zararları işaret ediyor:

“Yapılan hatalar ve örgütümüzün fiziki olarak yediği darbelerden daha da vahim olan, şaşkınlık, eylemsizlik, insanlarımızı ‘başınızın çaresine bakın’ diyerek sokakta bırakmak, kararları ve yapılanları insanlarımızdan gizlemek, duyulunca inkara, değişik anlatmaya, yumuşatmaya çalışmak, giderek komite, seksiyon lağvetmek, bununla da yetinmeyip üyelikleri askıya almak gibi tasarruflar, insanlarımızın moralini, güvenini ve inancını yıktı. Sosyalist veya sosyalistlik iddiasında olan bütün örgütlerde özellikle zor dönemlerde yöneticilerin tavırları daha bir önem kazanır, adeta belirleyici düzeye yükselir. Hele bizim gibi küçük-burjuva, devrimci demokrat niteliği yeterince aşamamış, ikameci örgütlerde ise, merkeze, duruma göre lidere güven, örgüte güvenle eşit anlamdadır.” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 168)

Ancak 1980 sonrası Kurtuluş içerisinde politik, örgütsel, ideolojik boyutlar kazanan tasfiyecilik, aynı zamanda merkez hizbin diğer grupları tasfiyesine de karşılık geldi. Çok boyutlu tasfiyeci-

İSMET ÖZTÜRK

lik, sonunda, 'ısyân' derecesinde tepkiyle karşılaştı. Ortaya çıkan örgütsel bunalım karşısında, 1983'te 'tam-üyeli GMK toplantısı' olarak anılan toplantı düzenlenmek zorunda kalındı. (Burada, Kurtuluş'un tarihi içerisinde, İsmet Öztürk'ün, Kurtuluş'un oluşumu ve kuruluşunda oynadığı rolün vurgulanmasına karşın, Kurtuluş'un tasfiyesine ve yıkılışına karşı mücadelesine pek değinilmediğine işaret etmekte yarar olabilir.) Başlangıçta kendisini ve bileşimini bile ortakça tanımlayamayacak bir parçalanmışlık içerisinde bir araya gelen 'tam-üyeli GMK toplantısı', keskin tartışmalarla dağılma noktasına geldi; ancak büyük ölçüde İsmet Öztürk'ün çabalarıyla, haftalarca sürdü ve belirli 'uzlaşma' kararlarıyla sonuçlandı. O, Kurtuluş'u, sosyalizmin uluslararası sorunlarına çözüm arayacak daha geniş bir örgütsel birliğin nüvesi olarak görüyordu. Bu yüzden bütün çabasını, Kurtuluş'u yaşatmak, Kurtuluş'un birliğini sağlamak amacına yöneltti.

Örgütsel bunalımın sonucunda gerçekleşen toplantı sırasında aldığı tutumu ve yaklaşımını şöyle açıklıyor:

“Bizim kurduğumuz Kurtuluş Örgütü silinip süpürülmüş. Üyelikler askıya alınmış (feshedilmiş). Kürdistan örgütü mahalle komitesi gibi dağıtılmış. Yani, yeni bir örgüt kurulmuş. Şaban bize bunu dayatıyor, o geri adım atınca, Doğan başka bir şey dayatıyor. Bunların haklılığı - haksızlığı bir tarafa, sorun olan, birliği dışlayıcı tavırlarda inatlaşmaları. Esas olarak beni de burası ilgilendiriyor. Çünkü ben (kargaya yavrusu şahin görünür misali) bizim örgütümüzden ve bizden çok şey bekliyordum. Beklentim, bizim örgütün büyüyerek devrim yapması değildi; bundan çok öte, dünya sosyalist hareketleriyle birlikte, varolan sosyalizmlerin bunalımlarına çözüm aramanın önemli bir parçası olmaya çalışarak bunun kanallarını açmayı zorlamaya gayret etmekte. Bu hedefe yürürken karmakamışık olan Türkiye sosyalist hareketinin derlenip toparlanmasına ilk önceliği vermektir. Reformizmden bireysel terörizme kadar uzanan zıt uçların arayış ve çırpınışları, Marksizm-Leninizmin bilimsel teorisi ışığında galebe çalınmalı, mahkum edilmeli; günümüze kadar olan olumlu - olumsuz bütün örgütsel deneyimlerin değerlendirilmesiyle yetkin ve profesyonelce çalışan bir örgütlenme yaratılmalıydı.” (İsmet Öztürk, *THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*, s. 178)

KURTULUŞ

Ancak, tasfiyeciliğin mahkûm edilmediği bir uzlaşma ve birlik, tasfiyecilikle uzlaşmaya, tasfiyeciliğin yeni biçimler alıp yeni ellerde yükselmesine yol açtı. ‘Tam-üyeli GMK toplantısı’ kararı gereği yapılan çağrı ile ‘örgüte davet edilenler’, örgütsel sorunların tartışılması için toplanan konferans arifesinde bir kere daha tasfiye edildiler. Görüşmek ve soruna çözüm bulmak için İsmet Öztürk’ün ‘beş gün süre’ talebi, tasfiyecilik için beş gün beklemeye bile sabrı olmayanlar tarafından geri çevrildi.

Bu gelişmelere, Kurtuluş’un tarihinin ele alındığı geçmiş değerlendirmesinde daha önce de değinilmişti:

“Bu süreçte, ‘hizbin başı’ nitelemesiyle dışlanan eski merkez üyesine ek olarak bir diğer merkez üyesi de tasfiyeciliğe karşı bayrak açmıştı. Onun GK’lılarla tartışmak üzere istediği beş gün süreyi bile, GMK çoğunluğu, ‘tasfiyecilikte beş gün dahi gecikmemek (!) için’ kabul etmedi. Böylece konferans, bir kere daha ‘atılan’, örgütten ihraç edilen GK’lıların katılımı olmadan gerçekleştirildi.” (“Kurtuluş’un ‘Yol Ayrımı’”, *Kurtuluş Sosyalist Dergi* 13, Eylül 2010, s. 195)

Yoğun iç tartışmaların gerçekleştiği bu süreçte, İsmet Öztürk artık *hakaret* düzeyine ulaşan polemiklere maruz kalırken ‘Kara-deniz grubu’ da eritilmiş, ‘merkez hizip’ ilk günlerden beri uğraştığı amacına ulaşmıştı! *Birlik* anlayışını bir kere daha savunan İsmet Öztürk, 1984’teki konferansın ardından, eski yoldaşlarından yolunu ayırdı ve 1980 sonrası Kurtuluş’tan tasfiye edilenlerin oluşturduğu örgütlenmede yerini aldı.

Hareket içindeki kritik tartışmalarda, karşıtları karşısında savunduğu görüşler çürütülmek istendiğinde, onun ‘mektepli’ olmaması (aslında *diplomasız* olması!), ‘eğitimsizlik ve kültürsüzlük’ olarak yaftalanmaya çalışıldı. Bu durum, onun siyasal muarızlarının, sosyalizmi, işçi sınıfının kendi eylemi olarak değil de bir çeşit seçkinler yönetimi olarak algıladıklarını açıkça ortaya koyuyordu. Çörtüğün İsmet, kendi sınıfsal kökenlerini yadsımayı ve kendisini işçi sınıfının mücadelesine adanmıştı ama beraber Kurtuluş hareketini kurduğu küçük-burjuva kökenli bazı ‘doğal önderlerin’ kendi sınıfsal kökenlerini yadsımak bir yana, özellikle

İSMET ÖZTÜRK

1980 darbesi sonrasında küçük-burjuva ideolojisinin yeniden üretimini aslen üstlenerek, işçi sınıfını teorinin merkezinden de sürüp atacaklarını tahmin edememişti! Bu olgu ile 1980 askeri diktatörlüğü koşullarında karşılaştığında ise, birlikte daha fazla yol almalarının koşulları kalmamıştı.

Kurtuluş'tan tasfiye edilenlerin oluşturduğu yeni örgütlenmenin, Kurtuluş'un çoğunluğu tarafından tasfiyeciliğin mahkûm edilmemesine tepki olarak Kurtuluş'tan uzaklaşıp girdiği yeni yol arayışının ilerlediği bir aşamada, İsmet Öztürk yolunu bu çizgiden de ayırdı. Daha sonra bazı 'birlik' girişimlerine destek veren İsmet Öztürk, komünist işçi partisinin yaratılmasını hedefleyen "Temel İlkeler"ın hazırlanmasında yer aldı. Kasım 2001'de yeniden yayınlanan *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'nin yazarlarından olan İsmet Öztürk, ömrünün sonuna kadar da, işçi sınıfının komünist partisinin inşasını temel hedefi olarak benimseyen çizginin savunucusu oldu, bu doğrultuda mücadelesini sürdürdü.

Kurtuluş içerisindeki mücadelelerin 1980 sonrası koşullarda aldığı biçim olan tasfiyecilik, ideolojik boyut da kazanmıştı. Örgütsel sorunların çözümü için gündeme gelen 'tamüyeli GMK toplantısı' sonrasında ise, gerçekleştirilen uzlaşma zemininde yeniden tasfiyecilik kendini göstermiş; 12 Eylül yenilgisine yol açan, dolayısıyla eleştirilmesi, mahkûm edilmesi gereken örgütsel pratiği, tersine mazur göstermek, savunmak üzere, Kurtuluş'un teorik temelleriyle belirgin biçimde çelişen görüşler ileri sürülmüş ve TKKKÖ Konferansında benimsenmişti. İşçi sınıfına dayanmayan bir siyasi hareket yaratılmasını, 'işçi sınıfının faşizme karşı mücadele etmediği', 'faşizmin katlanarak gelişmesini engellemek için küçük-burjuvazi içinde çalışıldığı' vb. gerekçelerle mazur göstermeye çalışarak 'demokratik görevleri işçi sınıfının dışındaki sınıflara yükleyen' ve böylece Kurtuluş'un teorik temellerinden sapan bu anlayış karşısında tutum alan İsmet Öztürk, Kurtuluş'un teorik saptamalarını marksizme dayanarak savunurken, bu temelde de, *faşizme karşı mücadele, işçi sınıfının tarih-*

KURTULUŞ

sel misyonu, işçi sınıfının komünist partisi gibi konulardaki görüşlerini ifade etmişti.

İsmet Öztürk, o dönemde yazdığı yazılarında örgütsel sorunlar üzerine tartışmalar sürdürdüğü gibi, teorik temellerine aykırı değerlendirmeler ve önermelerle Kurtuluş'tan sapan çizginin ideolojik saldırılarına karşı da mücadele etmiş, marksizmi savunmuştu. Kurtuluş'un teorisinde faşizmin engellenmesi için işçi sınıfına belirleyici rol tanınmışken 'işçi sınıfının faşizme duyarsızlığı' gerekçesiyle küçük-burjuvazi içinde çalışılmasının savunulmasını 'teorinin pratiğe yudurulması' olarak nitelemişti:

"Teori ile pratiğin birbiri ile olan ve doğal karşılanabilecek ve kısa zamanda uyum sağlayabilecek bazı çelişkilerinin dışında, elbette uzun zaman uyumsuz sürmesi mümkün değildir. Bu durumda ya yeni bir organizasyon gerekir veya şimdi bizde olduğu gibi teoriyi pratiğe yudurmaya zorlanırsın. Bunun en bariz örneği, 1980 öncesi yayınlarımızda, faşizmin önüne işçi sınıfı dikilmez ise, faşizmi gemlemenin olanaksız olduğunu sürekli vurgulamamıza karşın, şimdi kalkıp işçi sınıfının faşizme duyarsız olduğunu, bundan dolayı faşizmin kitle tabanı edinmek istediği küçük-burjuvazi içinde çalıştığımızı, eğer bunu yapmazsak faşizmin katlanarak büyüyeceğini savunabiliyoruz. Neden? Çünkü teoride başka şeyler söylememize rağmen, pratikte bunu yapmamız bizi artık köşeye sıkıştırdı. Ya bunları kabullenip teorimizi daha geliştirip aşarak pratiğimizi ona yuduracağız veya şimdi çoğunluğun yaptığı gibi teorimizi pratiğimize yuduracağız. Biz de tastamam ikincisini yaptık." (F. Yıldız, "Kurtuluş Örgütünün Geçmişi ve Bugünü", Ocak 1985, s. 26-7)

Bu değerlendirmeye uygun olarak da, faşizme karşı mücadele görevinin işçi sınıfı içerisinde çalışma sürdürülmesinin karşısına konamayacağını, komünistlerin öncelikli görevinin komünist işçi partisini yaratmak üzere işçi sınıfının bilinçlendirilmesi ve örgütlenmesi olduğunu vurgulamıştı:

"proletaryayı toplumsal muhalefetin önderliğini yapabilecek bilinç ve örgütlülüğe yükselterek, kendisini iktidar alternatifi olarak sunup kabul ettirmesi... Eğer proletarya bu bilinç ve örgütlülüğten yoksun, dolayısıyla komünist işçi partisi yoksa komünistlerin biricik görevi, bü-

İSMET ÖZTÜRK

tün güçleriyle proletaryayı bu bilinç ve örgütlülüğe yükselterek, komünist işçi partisini yaratmaktır. Bunun önüne hangi neden olursa olsun, hiçbir görev geçirilemez. Hele antifaşist mücadele gibi bir görevi bununla karşı karşıya getirmek mümkün değildir. Zira antifaşist mücadele, ancak ve yalnızca iktidar alternatifi bütünlüklü bir siyasal örgütlenmeyle doğru rayına oturur ve amacına ulaşabilir.” (F. Yıldız, “Kurtuluş Örgütünün Geçmişi ve Bugünü”, Ocak 1985, s. 22)

Kurtuluş içerisinde gelişen sapmaya karşı ideolojik mücadele sürdüren İsmet Öztürk, sosyalizmin bir dizi temel sorunu karşısında ifade ettiği görüşleriyle de marksizmi savunmuştur. Bunlar arasında, *faşizm ve faşizme karşı mücadele* konusu önde yer tutar. Faşizmi sınıf mücadelesi temelinde değerlendiren İsmet Öztürk, komünistler için, faşizme karşı mücadeleyi sosyalizm hedefine bağlamanın zorunluluğuna işaret etmiştir:

“Faşizm, egemen sınıfların işçi sınıfının iktidarından ve iktidar mücadelesinden korkmasından yaratılan ve beslenen bir fenomendir. Şartlara göre bir sürü kompleks ilişkiler olmakla birlikte, son tahlilde hedef kapitalist sistemi korumak ve işçi sınıfı iktidarını önlemektir. Tekelci dönem ve sosyalist devrimler çağına özgü olan faşizmin, egemen sınıf veya sınıflarla amaç birliği vardır. Ancak ‘tekeli burjuvazi her zaman faşizmi ister’ mantığı sakattır. Faşizm ise, bunun tersine her zaman iktidar olmak ister. Bunun için yer yer kendisine çizilen sınırları zorlar. Maraş, Çorum vs. olayları gibi. Ama 12 Eylül cuntası tarafından faşistlerin işkencelerden geçirilmesi, idam sehparlarına çekilmesi, bazılarının sandığı gibi, insanları kandırmak için değil, faşist hareketi geriye itmek içindi. Faşistlerin idam edilmesi, cezaevlerine konulması, sadece milleti kandırmak, eşit ve tarafsız görüntüsü yaratmak amacıyla değil – ki böyle bir görüntü de verilmiş oluyordu– esas olarak faşist hareketi ilerisine gittiği sınırdan geriye itmek içindi.

Türkiye egemen sınıfları faşizmin iktidarına hiçbir zaman ihtiyaç duymadı. Onu sürekli çok taraflı grev kırıcı olarak tuttu ve besledi. Zira onlar için tehlike, hiçbir zaman devletin resmi güçleriyle üstesinden gelinemeyecek düzeye yükselmedi. Faşist hareketi böyle bir yükselişin önleyicisi olarak kullandı. Bunu ya sendikalaşmayı önlemeye çalışarak ya grev kırıcılığı, faşist sendikalar ve siyasetlere yönlendirerek yaptı. Ama en vahimi ve onlar için en bereketlisi, sosyalistleri kendi istedikle-

KURTULUŞ

ri alana çekip işçi sınıfıyla bağ kurup bilinçlendirip örgütlemelerini önlemeyi başarıyla yerine getirmeleri olmuştur. Meşhur ‘iti ite kırdırma’ sözlerini hatırlayalım.

Sosyalizm hedefinden kopuk, ona bağımlı olmayan ve ona hizmet etmeyen, dolayısıyla işçi sınıfından kopuk, onların alanında onlara karşı verilen mücadele, reformist anti-faşist mücadelenin ta kendisidir.

Komünistlerin görevi hangi koşul ve durumda olursa olsun, her türlü mücadeleyi devrim mücadelesine hizmet edecek biçimde yürütmektir. Bunun için ertelenemez birincil görev, işçi sınıfını bilinçlendirip örgütleyerek onun bütün kötülüklerin karşısına dikilmesini sağlamaktır. Onlarla birlikte en önde savaşarak, ‘bu dünyayı kurtarma görevlerinin’ yol ve yöntemlerini öğrenmelerine yardımcı olmaktır. Faşizmi yenecek, devrimi yapıp sosyalizmi kuracak olan işçi sınıfının dışındaki ‘biz’ değil, işçi sınıfının kendisidir. Hedefi doğrudan kendisi olan faşizm gibi bir melanete işçi sınıfının duyarsız kalacağını düşünmek, hem sınıftan hem de sosyalizmden umudu kesmektir. Tabii ki uslu uslu duran sınıfa faşistler saldırmaz. Hele bir atılımlara başlasınlar, o zaman ne olacağı anlaşılır.” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 207)

Toplumsal sorunların çözümünde işçi sınıfının mücadelesinin belirleyiciliğini savunması temelinde İsmet Öztürk, bütün sorunların tartışılmasında, *işçi sınıfının tarihsel misyonu* konusuna en başta yer vermiş, bunu öne çıkartmıştır:

“Proletaryaya gelince, onun devrimi ve kurtuluşu, yalnız bütün insanlığın kurtuluşu değil, Engels’in deyimiyle, ‘dünyanın’ kurtuluşudur; yani tüm gezegenimizin kurtuluşudur. Çünkü proletarya, özel bir haksızlığa değil haksızlığın kendisine, özel bir sömürüye değil sömürünün kendisine karşı savaşarak, eşitsizlik ve haksızlıkları ortadan kaldırmadan kendi uğradığı haksızlığı ve sömürüyü ortadan kaldıramaz.” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 209)

Komünizm ile işçi sınıfı arasındaki ilişkiyi de bu temele dayandırmıştır:

“Toplumun tüm diğer sınıf ve tabakaları gibi proletarya da içinde yaşadığı toplumun değer yargılarından nasibini almıştır. Onun özelliği, üretimdeki konumu ve bireysel kurtuluş olanaklarının olmayışındır. Aynı zamanda nihai kurtuluşu olarak ezen ve ezilenin olmadığı bir top-

İSMET ÖZTÜRK

lum sistemine mahkûm oluşudur. Dolayısıyla onun yerine hiçbir sınıf, kişi veya örgüt ikame edilemez. Zira ondan başka, sınıf olarak, nihai kurtuluşu sosyalizme mahkûm, onu sonuna kadar götürecektir potansiyele sahip başka sınıf, zümre veya tabaka yoktur. Ancak onların içine sınıfları inkâr etmiş çeşitli sınıflardan komünist veya komünist olduğunu söyleyen veya zanneden tek tek bireyler katılırlar. Bu ikinciler esas olarak sosyalizmi bir istem, bir arzu meselesi olarak görürler. Bunu utangaçça da olsa bazı sosyalist iddiasında olan parti veya örgütlerin liderlerinden de duyuyoruz. Proletarya için durum ise, ulaşılması kaçınılmaz bir duraktır.” (İsmet Öztürk, *THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*, s. 210)

Buna bağlı olarak işçi sınıfının bağımsızlığını, partisinin ve devletin üretim yerleri temeli üzerinde örgütlenmesini vurgulamıştır:

“Proletarya, bazı koşullarda çeşitli emekçi kesimlerle kendi önderliğinde ittifaklar kurarak, devrimi yapıp iktidarı paylaşabilir. Ancak partisini asla kimse ile paylaşamaz. İdeolojik, teorik, siyasi ve örgütsel bağımsızlığını gözbebeği gibi korumak zorundadır.

Proletaryanın esas olarak sınıf tavrını gösterdiği yer ve zaman, üretimdir, işyeri birimidir, karşı sınıfla karşı karşıya geldiği zamanlardır. Proletaryanın her türlü örgütlenmesinin temel mekânı, üretim ve işyeri birimleri olmak zorundadır.

Proletaryanın egemen sınıf olarak *devleti* ve bütün toplumu yönetir duruma gelebilmesi, komünizm için mutlak zorunluluktur. Bu örgütlenmenin temel birimi, büyük fabrikalardan başlamak üzere olabildiğince tüm işyerleri olmak zorundadır. Zira komünizme kadar, yani yöneten - yönetilen ayrımının olmadığı bir topluma ulaşana kadar, bütün kademelerdeki yönetim, feyzini ve direktifini buralardaki örgütlenmelerden almak zorundadır.” (İsmet Öztürk, *THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*, s. 211)

Bu temelde, İsmet Öztürk, işçi sınıfının komünist partisinin de, öncü işçilerin örgütü olmasının, diğer bir deyişle işçi sınıfının öncü kesiminin örgütlenmesi olmasının zorunluluğunu dile getirmiştir:

“Proletaryanın sosyalist devrimi yapıp, egemen sınıf olarak toplumu ve devleti yönetebilmesi için tüm diğer örgütlerinden farklı bir örgüt

KURTULUŞ

olan, devrimci komünist bir partiye ihtiyacı vardır. Ağırlıklı olarak ekonomik hakları için mücadele eden sendikalar, işçilerin esas olarak oldukları gibi örgütlenmesi iken ve devleti yönetecek Sovyetler, devrimden yana olan işçilerin ve varsa müttefiklerinin örgütlenmesi iken, buna karşılık parti, işçilerin olması gerektiği gibi örgütlenmesi, yani eğitilip yetkinleşmiş öncülerinin örgütü olmak zorundadır. Diğer bir deyişle, partinin, mücadelede deney - tecrübe kazanmış, marksist formasyonu yeterli olan öncü işçilerin örgütü olması gereklidir.” (İsmet Öztürk, *THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*, s. 212)

Hedefi sınıfların ortadan kaldırılması, komünizm olan işçi sınıfı demokrasisinin burjuva demokrasisinden kökten farklı olduğu vurgusuyla, İsmet Öztürk, ‘demokratik sosyalizm’ vb adlarla anılan akımların reformist niteliklerini saptayarak mahkûm etmiştir:

“Egemen sınıf olarak örgütlenmiş proletaryanın görevi, yalnızca üretim araçlarına el koyup soygun - sömürü düzenini ortadan kaldırmakla sınırlı değildir. O, bütün sınıflarla birlikte kendisini de sınıf olarak ortadan kaldırıp demokrasiyi son hedefine ulaştırarak aynı zamanda bir diktatörlük olan demokrasiyi de ortadan kaldırmakla, daha doğrusu sönmülmesini sağlamakla yükümlüdür. Bunun için, o, burjuvazinin aksine, bütün toplumu adım adım yönetime katacak mekanizmaları oluşturup herkesi yönetici yaparak yöneten - yönetilenin olmadığı bir toplumu yaratmak zorundadır.

Proletarya hedefine ulaşmak için öyle kurallar koyacaktır ki, bu kurallar yaşam tarzı haline geldikçe kendiliğinden sönmülünüp kaybolacaktır. Hemen anlaşılacağı gibi, bu durum da burjuva demokrasisi ile proletarya demokrasisinin nitelik farkını açığa vurur. Burjuvazi devlet güçlü oldukça güçlenirken, proletarya devlet sönmüldükçe hedefine yaklaşır.

Sözün özü, ‘demokratik sosyalizm’, ‘21. Yüzyıl sosyalizmi’, ‘özgürlükçü sosyalizm’ gibi çarpıtmaların kendi liberalist reformizmlerine uygun olarak yığınlığı örgütlemeye çalışmaktan başka hiçbir anlamı yoktur.” (İsmet Öztürk, *THKP-C'den Kurtuluş'a Mücadele Hayatım*, s. 218)

İşyeri hücreleri üzerinde yükselen ve –egemen sınıf olarak toplumu yönetecek olan– işçi sınıfına bir bütün olarak yol gösterecek, onun öncü savaşçısı niteliği taşıyan *komünist işçi partisi* anlayı-

İSMET ÖZTÜRK

şını savunan İsmet Öztürk, herhangi bir biçimde parti oluşturarak işçiler dâhil halktan kendi iktidarlarını desteklemesini isteyen ikameci parti anlayışını da eleştirmiştir:

“Ülkemizde birçok örneği olduğu gibi, bu partiler, sınıfın faaliyet alanı dışında kahveden veya mahalleden yanlarına birkaç işçi de alarak veya hiç almayarak, salonlarda ‘komünist’ partiyi kurup o parti ile halk kategorisine giren bütün kesimlere giderler. Hatta sübjektif olarak işçilere birincil önceliği verebilirler. Örgütlenme açısından, çeşitli zorluklar içeren işçi kesimine göre daha kolay olan aydın kesim, niyetlere rağmen partiyi doldurur. Aksı bile olsa, böyle oluşturulmuş partinin yönetimi sınıfın dışında olduğu için, bu parti sınıftan destek istemekten öteye geçemez. Bunlar, sınıfın iktidar olması için onun bilinçlenip örgütlenmesi yerine, kendilerini desteklemesi için sınıfı bilinçlendirmeye çalışırlar. İlk adımda başlayan ikameci anlayış...” (İsmet Öztürk, *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım*, s. 220)

Yaşamı boyunca sosyalizmin ilkelerine bağlı kalan, dünya sosyalizminin sorunlarına eğilmenin ve teorinin geliştirilmesinin bir parçası olunması gerektiğini vurgulayan *Çörtüğün İsmet*, işçi sınıfını teorinin merkezinden uzaklaştıran her tür uzlaşmacı, reformist ve küçük-burjuva akıma karşı mücadele etti ve moda akımlara uzak durdu. Bu çerçevede, *“Komünist Manifesto’da Marx ve Engels’in tasvir ettiği sınıflar tablosu gerçekleşmemiştir, toplum bir tarafta işçi sınıfı, diğer tarafta burjuvazi diye kutuplaşmamıştır, ara sınıflar durmaktadır”* minvalli sözlerle, teorinin merkezine sınıfsal uzlaşmayı ve bu anlama gelmek üzere “sosyalist demokrasi”yi yerleştiren bazı aklievvel Kurtuluşçulara akıl erdiremedi! Tahsili buna yetmedi... “Bu kadar saçmalık ancak tahsille mümkündür” dedi ve en nihayetinde gülüp geçti! Kurtuluş’un birlik anlayışını revize ederek ‘sosyalist demokrasi’ garabetine sınıfsal uzlaşma temelinde parti uydurmaya çalışanlara karşı kendi yazıları ile birlikte, “Temel İlkeler”i bırakarak yanıt verdi.

Midesinin sağlamlığı ölçüsünde her türlü birlik girişimine heyecanla yaklaşması, entrikacılar tarafından kullanılabilirdi! Bunca mücadeleden sonra *bu kadarını* öğrendiği için olsa gerek, örneğin

KURTULUŞ

ölümünden sonra *Devrimci Eylem Birliği* girişimi içindeki tavrının ‘sosyalist demokrasinin birlik anlayışına’ tarihsel malzeme yapımaya çalışılmasında olduğu gibi, olası her türlü çarpıtmaya karşı, belki de ölümü ile yarışırcaasına yazıp bitirdiği (ölümüne kadar ne yazılı ne de sözlü olarak hakkında bir satır laf edilmeyen) *THKP-C’den Kurtuluş’a Mücadele Hayatım* (Dipnot Yayınları, Ankara, 2010) adlı kitabını bıraktı.

Sosyalizm mücadelesine katılmaya karar verdiğinde, üzerindeki mülkleri satarak nesi var nesi yoksa öylece girmişti sosyalizm kulvarına. Gelecek kuşaklara komünist bir sorumlulukla ve sanki son raporu olarak yazdığı bu kitapla da geçmişteki ve şimdiki yoldaşlarına elveda demiş oldu. Bu onun gelecek kuşaklara merhabası olacaktır.

Anısı önünde saygıyla eğiliyoruz.

KURTULUŞ
sosyalist dergi

KURTULUŞ

Yabancılaşma ve bürokratikleşmeyle

BOZULARAK ÇÖKEN SOSYALİZM

SÜHA ILGAZ

Dünya politik coğrafyası, 21. yüzyılda, 20. yüzyıldakinden belirgin biçimde farklı bir görüntüye sahip. 20. yüzyılda dünya, birbirinin karşısında konumlanan kapitalist ve sosyalist bloklara bölünmüşken, 21. yüzyıla dünyanın tek kutupluluğu ve değişik aşamalardan geçen küreselleşme damgasını vuruyor. ‘Bloklar arası soğuk savaşın insanlığın ortak çıkarlarında buluşarak sona erdirilmesi’ gibi iddialara dayandırılan tek kutupluluk ve küreselleşme, ‘özgürlük, barış, demokrasi’ adına savunulsa da, elbette toplumsal sorunlar, savaşlar, sınıf mücadeleleri 21. yüzyılda ortadan kalkmış değil, aslında daha da keskinleşmiş ve ağırlaşmış durumda.

Sovyetler Birliği tarihinin gösterdiği gerçeklik, işçi sınıfının burjuvazinin iktidarını yıkarak egemenliğini gerçekleştirdiği, devleti aracılığıyla kapitalizmi ve meta ilişkilerini tasfiye ederek sosyalizmi kurduğu, ancak kurulan işçi sınıfı iktidarı ve sosyalizmin yabancılaşma ve bürokratikleşmeyle bozularak yıkıldığıdır.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

21. yüzyıl, 20. yüzyıldan politik güç ilişkileri, konumlanışlar açısından farklı, ama bir bütün olarak insanlığın temel sorunu içinde de değişmiş değil, aynı: kapitalizmden sosyalizme geçiş sorunu. Kapitalizm ile sosyalizm arasındaki insanlığın kaderini belirleyecek mücadelede, sosyalizm mücadelelerinin tecrübe ve kazanımlarının hatırlanmak yerine bilinçlerden silinmesinin, emperyalizmin ve savunucularının çıkarlarına uygun olacağı ve dolayısıyla bunların unutturulması doğrultusunda da özel bir çaba içinde olacakları düşünülebilir ve anlaşılabilir. Buna karşılık, sınıf mücadelesi içerisinde sosyalist hedeflere sahip olanların, 'yeni' olmak gibi gerekçelerle benzer bir tutuma düşmeleri ise, anlaşılamaz ve kabul edilemez.

Tarihe karşı umursamazlık, teorinin pratik ölçütü ile sınınanarak eksik ve hatalarının düzeltilip tamamlanmasını, geliştirilmesini engeller. Mücadelenin başarısı, hedeflerine ulaşması ise, buna uygun geliştirilen teorinin yol göstermesine bağlıdır. Bu yüzden mücadeleyi ilerletebilmek, başarı kazanabilmek, kendi tarihini özenli bir biçimde incelemeyi, geçmişten, zafer ve yenilgilerden ders çıkartmayı gerektirir.

Geçen yüzyılın olduğu gibi bugünün de temel sorununu oluşturan sosyalizm mücadelesinin başarısının, sosyalizmin tarihinin, deneylerinin ele alınması, değerlendirilmesiyle sıkı sıkıya bağlantılı olduğu açık. Sosyalizm mücadeleleri tarihi içerisinde de Sovyetler Birliği, birçok nedenden dolayı başta gelen bir yer tutar. Ekim Devrimi'yle oluşan Sovyet iktidarı, kapitalizm karşısında işçi sınıfının sosyalist iktidarı olarak bütün 20. yüzyıl politik gelişmelerini belirlediği gibi, yine kapitalizm - sosyalizm çelişkisi temelinde dünyanın bloklara ayrılmasında da birincil role sahiptir. Aynı zamanda Sovyet iktidarıyla girişilen sosyalizm deneyimi, sosyalizm mücadeleleri tarihinde, teorik ve pratik açılardan en gelişkin ve ileri örneği temsil eder. Bu anlamda, sık sık vurgulandığı gibi, Sovyetler Birliği tarihini ele almadan, kazanımlarını değerlendirip yenilgisinden ders çıkartarak yıkılışını açıklamadan yeniden sosyalizmin politik bir seçenek olabilmesi, başarı kazanabilmesi ola-

KURTULUŞ

naklı gözükmemektedir.

Geleceğe yol gösterecek ışığın kaynağı geçmişin derslerinde yattığına göre, 'yüzünü geleceğe çevirmek, geleceğe bakmak' adına geçmişi göz ardı etmek, unutmak haklılık taşımaz; daha doğrusu sağlıklı, mücadelenin başarısını sağlayacak bir anlayışa karşılık gelmez. Bununla birlikte, yaşanan tarihten ders çıkartmak amacıyla gerçekleştirilen değerlendirmeler de, çok sayıda farklı, birbirleriyle çelişen sonuçlara ulaştıkları ölçüde, aynı zamanda, farklı sosyalizm anlayışlarını ifade ederler. Bu da söz konusu değerlendirmenin, hem nesnel gerçekliğe uygunluğunun, hem de sınıfsız toplum hedefli mücadelesinde işçi sınıfının bütünlüklü ve uzun vadeli çıkarlarını ifade eden sosyalizm anlayışına, komünizme sadık kalmasının önemini öne çıkarır.

Bu değerlendirme, işçi sınıfının kapitalizmi ortadan kaldırıp sosyalizmi kurma mücadelesinin başarısı için bu mücadeleye yol göstermek durumunda olan komünist teorinin zenginleştirilip geliştirilmesine hizmet etmelidir. O yüzden, değerlendirmenin evrensel komünist teoriye uygunluğu, ondan sapıp uzaklaşmaması, belirleyici önemdedir. Ama aynı zamanda da, bu değerlendirme, gelişmeleri anlayabilmek, açıklayabilmek, eksik ya da hatalarını gidererek teoriyi geliştirebilmek için olayları, tarihsel süreçleri bütünlüklü bir biçimde ele almalı, gerçekleri göz ardı etmemelidir. Bu anlamda, tarihsel gerçekler, komünizme bağlı kalarak, komünist bir bakış açısıyla incelenmeli, değerlendirilmeli, böylece komünizmin geliştirilmesini sağlayan saptamalar ve sonuçlar üretilebilmeli, ortaya konabilmelidir.

Sovyetler Birliği üzerine de, çok sayıda, birbirinden farklı, hatta birbirinin karşıtı sonuçlara varan değerlendirme bulunmaktadır. Bunlar aynı tarihsel dönemi inceleme konusu olarak almalarına, dolayısıyla aynı maddi verilere dayanmak durumunda olmalarına rağmen, 'Ekim Devrimi'nin burjuva devrimine karşılık geldiği' düşüncesinden 'stalinist karşıdevrimle işçi sınıfı iktidarının yıkıldığı' saptamasına, 'komünizmin üst aşamasına geçmekte olan bir toplumsal yapı' iddiasından 'yeniden emperyalist-kapitalist bir

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

toplumsal yapının kurulduğu' görüşüne kadar birbirinden farklı değerlendirmelere varmaktadır. Bu durumun bir nedeni, bakış açılarındaki, anlayışlardaki farklılıklardır; farklı bakış açlarına göre aynı verilerden farklı sonuçlar çıkartılması, farklı değerlendirmelere ulaşılmasıdır. Ama diğer bir neden de, tarihsel verilerin, nesnel gerçeklerin bütünlüklü bir biçimde ele alınmaması, bütün belirleyici gelişmelerin, unsurların kapsanmaması, hatta daha da olumsuz, seçici bir tutumla, maddi verilerin incelenmesinin ileri sürülen görüşü destekleyen unsurlarla sınırlanması, ters yöndeki gelişmelerin, etkenlerin inceleme dışında bırakılmasıdır. Bu yüzden, sağlıklı bir değerlendirme için, tarihsel sürecin, komünizme uygun bir bakış açısıyla, olgulara, gerçeklere ters düşmeden ya da gerçekliğin parçalarını bütününe yerine geçirmeden, çeşitli yönlerini içererek, bütünlüklü olarak ele alınması, değerlendirilmesi özellikle önem taşır.

Sözü edilen tarihten, yaşananlardan, uygulamalardan ders çıkartarak komünizmin sosyalizmin kuruluşuna ilişkin teorisinin geliştirilmesini hedeflemek durumunda olan değerlendirmelerin odak noktası, Sovyetler Birliği'nin karakteri sorunudur. Ele alınan, incelenen çeşitli gelişmeler, özellikler, karakter sorununa bağlanır. Bu anlamda, Sovyetler Birliği'nin karakterinin tartışılması, değerlendirmenin belirleyici yanını oluşturur. Bu değerlendirmede, tarihsel gelişmeler, alınan tutumlar, uygulanan politikalar, Sovyetler Birliği'nin belirli bir karakter kazanması yönünde etkili olmaları açısından önem kazandıkları gibi, yine Sovyetler Birliği'ne ilişkin nitelemeye bağlı olarak, farklı işlevler yüklenme durumunda olur.

Sovyetler Birliği'nin karakterine ilişkin tezler, 'işçi sınıfı iktidarı', 'sosyalizm' nitelemelerinden 'burjuva iktidarı', 'sosyal-emperyalizm, kapitalizm' nitelemelerine, 'geçiş toplumu' ya da 'yeni bir sömürücü toplum biçimi' adlandırılmalarına kadar farklı görüşlere uzanır. Farklı görüşler ve değerlendirmeler, –bir kere daha vurgulamak gerekirse– farklı anlayışlara karşılık geldiği gibi, yaşanan tarihten farklı dersler çıkartılmasının da ifadesidir. Bu

KURTULUŞ

bakımdan, tarihten, işçi sınıfının komünizm hedefine uygun derslerin, doğru derslerin çıkartılması, doğru bir çözümlemenin yapılabilmesini gerektirir. Bu da tarihsel gelişmelerin tüm yönleriyle, kapsamlı, titiz biçimde incelenmesine dayanır.

Sovyetler Birliği tarihi, birbirini izleyen dönemleriyle *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de ele alındı. Bu tarihin toplu biçimde özetlenerek ulaşılan sonuçların vurgulanması, burada savunulan Sovyetler Birliği değerlendirmesinin diğerlerinin karşısında belirginleştirilmesi açısından yararlı olabilir. Bu tarihin ayrıntılı incelenmesi sonucu ulaşılan değerlendirmeler birbirlerinden farklı olmakla birlikte, çözümleme için en genel kalkış noktaları ya da ilk saptamalarda bunların büyük ölçüde ortaklaştıkları söylenebilir. Çeşitli değerlendirmelerin (en azından nispeten) ortaklaştığı bu kalkış noktaları ya da ilk saptamalar olarak, Sovyetler Birliği'ndeki yapının sağlamış olduğu toplumsal kazanımlar ve içine düştüğü sorunlar ile tarihsel gelişimindeki keskin dönemeçler ya da dönüm noktaları sayılabilir.

ÖN SAPTAMALAR

Sovyetler Birliği değerlendirmesine yönelik olarak Sovyetler Birliği'nin tarihsel sürecinde geçirdiği dönemleri ele almadan önce konuya en genel düzeyden yaklaşıldığında, birkaç açıdan – deyim yerindeyse kuşbakışı gerçekleştirilen– genel gözlemler ilk saptamaları, kalkış noktalarını oluşturur. Bu bakımdan belki en dikkat çekici olan, Sovyet devrimi ve iktidarının pratiğinin, uygulamalarının, sosyalizmin teorisinin o güne kadarki birikimini, öngörülerini doğrulamasından, pratiğin teoriyle uyumundan öteye, aynı zamanda da teoriyle çelişmesi, uyumsuzluğudur. Sovyetler Birliği'nin karakterinin tartışılması ve değerlendirilmesi açısından, teorinin öngördüğü, teoriyle uyumlu uygulamalardan, pratikten çok, teoriyle çelişen pratik ve uygulamalar daha fazla önem taşır. Genel olarak teori - pratik çelişkisi ise, farklı nedenlerden kaynaklanabilir. Bu çelişki, teorinin hatalarına, eksiklerine, gelişmemişliğine, bu anlamda yetersizliğine işaret edebileceği gibi, müca-

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

dele hedefinden kısa ya da uzun vadeli, geçici ya da kalıcı uzaklaşmaya da karşılık gelebilir. Buna bağlı olarak, 'sapma' ya da 'ihamet' nitelermelerine uzanan saptamaların dayandığı teori - pratik çelişkisi sorununun, Sovyetler Birliği'nin karakteri ve değerlendirilmesi tartışmaları açısından önemi ortaya çıkar.

Sovyetler Birliği değerlendirmesi doğrultusunda, yöntem ve yaklaşım açısından, en genel düzeyden bir ilk saptama, teoriyle çelişen uygulamalara, pratiğe dikkat edilmesi, önem verilmesi, tarihsel süreç içerisinde beliren teori - pratik çelişkilerinin özel olarak ele alınmasıdır. Bir diğer ilk gözlem ya da saptama, değerlendirme konusu olan Sovyet tarihinin, baştan sona düz bir çizgi biçiminde akmadığı, koşulların, politikaların köklü biçimde değiştiği belirli dönemlerden, kırılma noktalarından geçtiği, bu dönüm noktalarıyla birbirlerinden ayrılan belirgin dönemlere bölündüğüdür. Bu dönüm noktaları ve dönemler, 1917'de Ekim Devrimi'yle Sovyet iktidarının oluşumundan Aralık 1991'de feshedilmesine kadar bütün Sovyetler Birliği tarihi boyunca uzanır. Ekim Devrimi'nden sonra 1918'de iç savaşın başlaması, 1921'de NEP'e geçiş, 1929'da kolektifleştirme ve merkezi plan, 1936 Anayasası ve ardından Moskova mahkemeleri, 2. Emperyalist Dünya Savaşı sırasında 1943'te Komintern'in feshi, 1956'da Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresinde ifade edilen yeni yönelim, 1977 Anayasası, 1985'te Gorbaçov'un liderliğiyle geliştirilen 'glasnost' ve 'perestrojka' politikaları en önemli dönüm noktalarını oluşturur.

Sovyetler Birliği değerlendirmesine yönelik, yine en genel düzeyden bir diğer yaklaşımla, ilk kalkış noktası alınabilecek gözlemler de, Sovyet iktidarıyla oluşan toplumsal yapının gelişiminin ulaştığı son noktada sağladığı kazanımlar ve aynı zamanda da barındırdığı sorunlar üzerinedir. Sosyalizmin hedefleri açısından ulaşılanlar ve başarılanlar olarak; sömürünün ve sınıfların ortadan kalkması, çalışma hakkı, hızlı büyüme ve kalkınma, özellikle sağlık, eğitim, kültür, konut, karşılıksız kamusal hizmetler, harcayabilenin üzerinde gelir gibi boyutlardaki yaşam standartları, ça-

KURTULUŞ

lışma koşulları, kadının eşitliği ve –kendi sınırlarının da ötesinde uluslararası düzeyde belirleyici etkisiyle– Batı’da faşizmin yenilgisi, sosyal devlet, sömürgelerin kurtuluşu sayılabilir. Buna karşılık aynı toplumsal yapı –sonunda yıkılmasının da yolunu açan– bir dizi sorun da üretmiştir: toplumsal farklılıkların ortadan kalkmaması, ayrıcalıklı toplumsal tabaka olarak bürokrasinin varlığı; siyasi baskı ve zorun ağırlıklı olarak sürmesi, yasaklar, sürekli ordu, gizli istihbarat gibi kurumların varlığıyla devletin sönmelenmesi sürecinin ilerlememesi, yöneten - yönetilen ayrımı, yabancılaşma; Sovyet devletinin çıkarlarının dünya işçi sınıfının çıkarlarının önüne konması, enternasyonalizmden sapma; üretici güçlerin öngörülen ölçekte gelişmemesi, ekonomik tıkanıklık, durgunluk; partide revizyonizmin, toplumda burjuva ideolojisinin egemenliği, diğer bir deyişle, ideolojik egemenliğin işçi sınıfının, komünizmin olmaktan çıkması...

Sovyetler Birliği’ndeki toplumsal yapının kazanımları ve sorunları üzerine bu genel gözlemler onun karakterinin değerlendirilmesinde ilk kalkış noktaları olabilir. Bu anlamda birçok farklı değerlendirmenin açıklamalarında ve ulaştıkları sonuçlarda birbirlerinden ayrılmalarına karşın, bu ilk, genel saptamalarda ortaklaştıkları vurgulanabilir. (Ancak bunu mutlakaştırmadan ve bu ön saptamalar açısından bazı karşıt ya da, deyim yerindeyse, aykırı sonuçlara varan değerlendirmelerin buradaki saptamaları paylaşımadıklarını da belirtmek koşuluyla.) Değerlendirmenin ilerletilmesi, geliştirilmesi, bütünlüklü sonuçlara ulaştırılması ise, Sovyetler Birliği’nin tarihi içerisinde geçirdiği dönemlerin ele alınmasını ve bu dönemler boyunca toplumsal yapının gelişiminin incelenmesini gerektirir.

TARİHSEL SÜRECİN GEÇİRDİĞİ DÖNEMLER

Tarihsel gelişim dönemleri içerisinde burada inceleme, değerlendirme konusu olan Sovyet iktidarı, Ekim Devrimi’nin ürünüdür. Kapitalizmden sosyalizme geçiş çağında Ekim Devrimi’yle oluşan Sovyet iktidarının kurulduğu Rusya birçok özgün koşulu

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

barındırıyordu. Kapitalizm hem geç gelişmiş hem emperyalist nitelik kazanmıştı; nüfusun büyük çoğunluğu kırdı yaşıyordu, buna karşılık küçük ama ağır sanayide yoğunlaşmış bir işçi sınıfı bulunuyordu; nüfusun geniş kesimleri derin yoksulluk ve Çarlık zulmü altında yaşarken devrimci atılımların, hareketlerin mücadeleye deneyleri birikiyor, gelişen ve marksizmle birleşen işçi hareketine aktarıyordu. Lenin'in daha partinin oluşumundan başlayarak devrime hazırlanmayı önüne koyan anlayışının (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Şubat 2002, s. 37) yol gösterdiği, programıyla, örgütlenmesiyle, politik mücadelesiyle komünizm hedefini ileri süren ve somutlaştıran Bolşevik Parti, devrimci atılım döneminde olduğu gibi gericilik dönemlerinde de işçi sınıfının komünist politikasına sadık kalarak işçi sınıfının önderliğini saflarında birleştirdi ve Şubat Devrimi'nin ardından açık sınıf mücadelesi döneminde bütün ezilenlerin, nüfusun çoğunluğunun desteğini de işçi sınıfının arkasında toplayarak Ekim Devrimi'ni gerçekleştirdi.

Ekim Devrimi, köylülüğün, ezilenlerin desteğini alarak işçi sınıfı tarafından komünizmin önderliğinde gerçekleştirilmişti; *işçi sınıfının sosyalist devrimi*ydi. Ekim Devrimi'yle oluşan Sovyet iktidarı da *işçi sınıfının sosyalist iktidarı*ydı; fabrikalardaki işyeri örgütleri, sovyetleri üzerinde yükseliyor, siyasi hakları mutlak olarak işçi sınıfına tanıyor, aynı zamanda da bütün dünyada sosyalizmin zaferini hedefliyor, üretim araçlarını toplumsallaştırmaya girişiyordu. Ekim Devrimi, birçok keskin çelişkinin üst üste geldiği Rusya'da, emperyalist dünya savaşı koşullarında gerçekleşmişti. Devrimin gerçekleşmesini yakınlıştıran, hızlandıran koşullar, aynı zamanda onun yaşamasının, varlığını sürdürmesinin önüne çıkan zorlukları da üretiyordu. Emperyalist kuşatma altındaki Sovyet iktidarının dayandığı işçi sınıfının toplumun azınlığını oluşturması, gelişim sürecinde, dünya devrimi sorununun yanı sıra köylülük ile ilişkiler sorununu da, kaderi açısından hep ön plana çıkarıyordu. Sovyet işçi sınıfının, bu 'dış' koşulların yanı sıra, sosyalist devrimi gerçekleştirmekle birlikte giderek yönetime

KURTULUŞ

katılımdan geri çekilerek yabancılaşmaya yol açan kendi koşulları, Sovyet iktidarının bütün tarihi düşünüldüğünde, daha da fazla, belirleyici önem kazandı.

Ekim Devrimi, yıllardır sürmekte olan emperyalist savaşın neden olduğu ağır yıkım koşullarında gerçekleşmişti. Devrimin önünde eskiyi yıkmak ve yeniyi inşa etmek görevleri bulunuyordu. Ekim Devrimi'yle oluşan Sovyet iktidarının tarihi boyunca geçirdiği dönemlerde, bu görevler ağırlıkları değişerek öne çıkarırken, kendisini içinde bulduğu zor koşullar, bunların aldığı biçimlerde etkisini gösterdi. Sovyet iktidarı sosyalist niteliğinden ötürü üretim araçlarının toplumsallaştırılmasını hedefliyordu. Ama fabrikalara işçiler tarafından el konulması, planlı bir toplumsallaştırmadan önce, siyasi amaçla, burjuvazinin Sovyet iktidarına direnişini kırabilmek için gerçekleştirildi. Sovyet iktidarına rakip bir iktidar nüvesi oluşturan Kurucu Meclis'in dağıtılması ve Almanya ile savaşı sona erdiren Brest-Litovsk Barış Anlaşması'ndan sonra, 1918 baharında, burjuvaziye saldırının yerine ekonomik toparlanmaya ağırlık veren bir döneme geçildi. Daha fazla mülksüzleştirme yapılması durdurulup üretkenliğin artırılması için kapitalizmin sağladığı gelişmelerden de yararlanılmasının savunulduğu bu dönem kısa sürdü; 1918 yazında iç savaşın başlamasıyla yeniden açık çatışma dönemi başladı. Açık saldırı, atılım dönemleri ile geri çekilme, konsolidasyon dönemlerinin sırayla birbirlerinin yerini alması, bütün Sovyet tarihi boyunca tekrarlandığı gibi, Sovyet iktidarının bu –ikisi de kısa süren– ilk atılım ve konsolidasyon dönemlerinde beliren uygulama ve özellikleri de, daha sonraki benzer dönemlerinde yeniden ama daha büyük ölçeklerde ortaya çıktı.

Emperyalistlerin de destek ve müdahaleleriyle karşıdevrimci Beyaz Orduların yanında Sovyet iktidarına karşı yer aldıkları iç savaş, emperyalist savaşın yol açmış olduğu yıkım koşullarını daha da ağırlaştırdı. Ağır savaş koşulları, yoksulluk, açlık, ölümler, fabrikaların yıkılması, üretimin duraklaması, şehirlerin boşalması, işçi sınıfının neredeyse sınıf olmaktan çıkacak derecede küçül-

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

mesine kadar vardı. Sovyet iktidarı için ölüm-kalım savaşı niteliği taşıyan bu koşullarda, açık şiddet ve diktatörlük uygulamaları belirleyici oldu. Bütün çabalar bu ölüm-kalım savaşında ayakta kalmaya yöneltilirken ekonomide de savaşın gereklilikleri öne geçiyordu. Paranın hızla değer kaybetmesi, 'paranın ortadan kalkması' hedefi açısından olumlanırken, üst boyutta bir merkezileşme, zorunlu çalıştırma, tahılın zorunlu, ücretlerin aynı ödenmesi, parasız kamusal hizmetler gibi uygulamalar da bu sürece eşlik ediyordu. 'Savaş komünizmi' diye adlandırılan bu uygulamalar savaşın gerekliliklerinden kaynaklanmakla birlikte, aynı zamanda sosyalizm hedefi yönünde –aşırı hızlı denebilecek– bir ilerlemeye karşılık geliyordu (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 4, Ağustos 2002, s. 47). Bu dönemde, karşıdevrim saflarına geçen Menşevik ve Sosyalist-Devrimci küçük-burjuva partilerin tasfiye edilmeleleriyle geriye tek parti olarak Bolşevik Parti kalıyor, işçi sınıfının yığınlarının giderek gündelik devlet işlerinin idaresine katılımdan geri çekilip bunu daha çok partiye bırakmalarının da etkisiyle, 'parti-devlet çakışması', 'parti diktatörlüğü' diye adlandırılan sorun ortaya çıkıyordu. Bu sırada bürokratikleşmeye karşı uyarılar yapılırken yüksek ücret karşılığı eski Çarlık subayları ve burjuva uzmanlardan yararlanmanın yaratacağı bozulmaya karşı da, çözümlenmiş işçi sınıfı saflarından yeni uzmanlar, yöneticiler yetiştirilmesinde aranıyordu.

Emperyalist kuşatma altında, yokluklar içerisinde karşıdevrimle savaşan Sovyet iktidarı, varlığını koruyabilmesini bile dünya devrimine bağlıyordu. Komintern, yükselen dünya devrimine öncülük etmek üzere 1919'da Moskova'da kuruldu. Gerçekten de Rusya'dan başlayan devrim birçok ülkeye yayıldı; ancak özellikle Almanya'da komünistlerin önderlik ettiği ayaklanmaların üst üste yenilgisinden sonra, sosyalist devrim Rusya'da yalnız kaldı. Öte yandan köylülüğün Sovyet iktidarına desteği, toprak sorununun Ekim Devrimi'yle çözümlenmiş olmasından ve karşıdevrimin restorasyon tehdidinden kaynaklanıyordu. İç savaşın sonunda karşıdevrim yenilip bu tehlike ortadan kalkınca köylülük ürün

KURTULUŞ

fazlasının zoralmına karşı direnme, isyan etme tutumuna geçti. Bu durumda, dünya devriminin desteğinden de yoksun kalmış azınlık işçi sınıfı iktidarı olarak Sovyet iktidarı, köylülüğe taviz vererek kapitalizme doğru geri adım atmak, meta ilişkilerinin gelişmesine izin veren bir politikayı benimsemek zorunda kaldı.

İç savaşın ardından Kronstadt ayaklanmasının tehdidi altında 1921 baharında uygulamaya konan 'Yeni Ekonomik Politika' (NEP), köylünün ürün fazlasının zoralm yerine değişimini sağlamak üzere meta ilişkilerinin sınırlı ölçüde gelişmesini öngörüyordu. Ancak gelişen pazar ilişkileri öngörülenin ötesine geçti; maddi teşvikler, parça başı ücret, işletmelerin mali bağımsızlığı ve birbirleriyle rekabeti, özelleştirmeler, iflâslar, işsizlik, hatta ücretli emek, toplumsal eşitsizlikler, vurguncular, tüccarlar, yeni burjuvazi gibi birçok olgunun ortaya çıkmasına vardı. NEP ile gelişen meta ilişkilerinden, ürünlerini stoklayarak zenginleşen köylüler ve tüccarlar yararlanırken işçi sınıfının koşulları ağırlaşıyordu; üstelik bu politikanın uygulanmasının en önemli nedeni olan şehirlerin beslenme sorunu da bir türlü çözüleliyordu. Bunlara bağlı olarak bu dönemde şehir - kırsal, işçi sınıfı - köylülük çelişkileri keskinleşiyor, sınıf mücadelesi şiddetleniyordu. Söz konusu çelişkiler (kapitalizm ve meta ilişkilerinin tasfiye edilmekte ve yerine üretimin toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlenmesinin geçirmekte olduğu bir dönem olarak) *kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemi* çelişkilerine karşılık gelirken planlı sanayileşme doğrultusunda çabalar da gündeme geliyor ve giderek yoğunlaşıyordu.

İşçi sınıfının yığınlarının gündelik devlet işlerini öncülerine, partiye bırakmasıyla ortaya çıkan 'yönetimin partiye daralması', 'parti yönetimi' –bu ilişki kırılamadığından– bu dönemde yerleşiklik kazanıyor, bu durumda da Sovyet iktidarı ve onun kaderi, Bolşevik Parti ile çakışıyordu. Bu koşullarda toplumun karşı karşıya olduğu çelişkiler, parti içinde, 'meta ilişkilerinin korunması' görüşü ile tersine 'meta ilişkilerinin sınırlanması, planlı ekonomiye geçilmesi' görüşleri arasındaki tartışmalar biçiminde, 'sanayileşme hızının düşük tutulması' ile tersine 'yüksek tutulması'

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

önergeleri arasındaki tartışmalar biçiminde ifadesini buluyor ve keskin boyutlar alıyordu. Lenin'in ölümünden sonra parti içindeki mücadele bu temelde gelişirken, parti-devlet çakışması ise parti içi demokrasi konusuna belirleyici bir önem kazandırıyor. İç mücadelelerde ortaya çıkan aşırılıklar parti içi demokraside sağlıksızlıklara işaret ederken, genelde devlet yönetimine katılımı eşitsizlik olarak nitelenen sorun, –genel sekreter olarak başında Stalin'in bulunduğu– sekreterliğin etrafında bir parti aygıtının öne çıkmasıyla, parti yönetimine katılımı da eşitsizliğin gelişmesi biçiminde, parti içine de yansımaya başlıyordu (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 5, Kasım 2002, s. 77).

NEP'e tepkiler, meta ilişkilerine sınırlamaları, belirli fiyatların düzenlenmesini, sabitlenmesini getirirken köylüler ise ürünlerini sabit fiyatlardan teslim etmek yerine stoklamaya yöneldiler. Şehirlerin gıda sorununu ağırlaştıran bu durumda, Stalin'in kişisel inisiyatifiyle, köylülerin baskı ve hatta şiddet kullanılarak ürünlerini teslim zorlanması gündeme geldi. Öte yandan, hızla sanayileşme hedefiyle ilk Beş Yıllık Plan 1929 baharında kabul edildi. Büyük bir atılımla –bir ölçüde aşırı fedakârlık ve zorlamalarla– sosyalist ekonominin temeli olarak ağır sanayinin kuruluşuna girilirken, aynı zamanda da –küçük üreticilikten büyük ölçekli sosyalist tarıma geçişin bir yolu olan ve işçi sınıfının egemenliği ve üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti koşullarında sosyalist nitelik taşıyan (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 9, Haziran 2004, s. 55)– kolektifleştirme, yiyecek sorununa da bir çözüm olarak görülme-ye başlanıyordu. Ancak ikna ve gönüllükten çok zora dayanan kolektifleştirme, neredeyse köylülükle savaş boyutlarına vardığı gibi, emperyalist kuşatma ve savaş tehdidinin acilleştirdiği sanayileşme için tarımdan kaynak aktarılması yönünde de etkili oldu. Bu sırada, NEP'ten sosyalist inşa politikalarına geçişe karşı eski burjuva, küçük-burjuva uzmanların gösterdikleri direnci kırmak için bunların sabotajla suçlandıkları davalar gündeme gelirken işçi sınıfı saflarından yetiştirilen yeni tabaka yönetici konumlara getirilmiş, yönetim ise parti aygıtına daralmıştı. İçinde bulunulan

KURTULUŞ

koşullar ve başvurulan yöntemler çeşitli kusurlara yol açarken, sosyalist inşa döneminde, aynı zamanda, yılda yüzde 20'lere yakın olağanüstü bir büyüme oranı sağlandı. Bu dönemde, –NEP döneminde en fazla yüzde 54'e çıkmış olan– özel kesimin oranı, yüzde 9'a indi; sosyalist kesimin oranı, sanayide yüzde 99'a, tarımda yüzde 90'a çıktı; *ekonomide sosyalizm hâkim oldu*.

Sosyalist inşa yönünde büyük dönüşüm, aşırı ölçekte bir tempo ve zorlama sonucu gerçekleşmişti. Gelişimin bir aşamasında, verimde düşüklüğe, tıkanıklığa, kırsal kesimde açlığa neden olduğu noktada, bu koşullar, uygulanan politikalarda bir düzeltmeyi, atılımı aynı hızda sürdürmeye çalışmak yerine hızlı atılımla elde edilen kazanımları pekiştirmeye, konsolide etmeye ağırlık vermesi gerektiği. 1933'ten itibaren kütleli büyüme yerine, üretkenlikte artış, verimlilik, teknikte ustalaşma, işgücünün eğitimi, vasfının yükseltilmesi gibi unsurların önem kazandığı bir konsolidasyon dönemine girildi. Bu dönemde *sosyalist ekonomik inşa esas olarak tamamlanırken*, toplam perakende alışveriş içerisinde payı yüzde 15'e düşen, kolhozların ürün fazlaları ile köylülerin bireysel ürünlerini sattıkları kolhoz pazarları ya da karaborsa gibi toplumsal yapıda belirleyici olamayacak boyutlardaki unsurlar, meta ilişkilerinin yeni toplumsal-ekonomik yapı içerisinde henüz yok olmamış kalıntıları oluşturuyor; toplam perakende alım-satımın yüzde 2'si kadar bir miktara gerileyen dış ticaret de önemsiz duruma geliyordu. 1937'de üretim araçlarında sosyalist mülkiyet yüzde 99, devlet işletmeleri ve kolektif işletmeler olarak sosyalist işletmelerde çalışanlar –yüzde 36'sı fabrika, uzman meslekler ve büro işçisi ve yüzde 58'i kolektif çiftçi ve küçük kooperatif üreticisi olmak üzere– yüzde 94 oranına ulaşmış, bireysel köylü veya üreticilerin oranı yüzde 6'ya inmişti. Kolektif mülkiyetin devlet mülkiyetine göre sınırlı ölçüğü ve köylülerin kolektif üretime ek özel üretimleri¹ temelinde, işçi sınıfı ve köylülük, farklılık taşı-

¹ Kolhoz köylülerinin (ve buna ek olarak değişen ölçülerde Sovhoz ve devlet işletmelerinde çalışan işçilerin) evlerinin yanında kendilerine ayrılan

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

makla birlikte, toplumsallaştırılmış üretim araçlarıyla sosyalist üretimi gerçekleştirmeleri açısından da farklı değildiler; bu ölçüde, kapitalizmin sınıflarının tasfiyesiyle de birlikte, sınıflar ortadan kalkmıştı. Meta ilişkileri ortadan kalkarken fiyatlar piyasa tarafından değil, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda plan tarafından belirlenip ‘para’, daha doğrusu ‘ruble’ de, ‘genel eşdeğer’ olmaktan çıkarak ‘harcanan emek oranında ürünlerin paylaşım aracına’ dönüşüyor; yeni sosyalist ekonomik ilişkilerin içerisinde gerçekleştiği bu eski biçimler de ortadan kalkan meta ilişkilerinin izleri niteliğini taşıyordu (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 10, Ocak 2005, s. 50).

Sosyalist inşanın başarılması temelinde, büyük özveriler pahasına elde edilen kazanımlardan yararlanma, rahatlama eğilimi, bir süre için ağır bastı ve bu yönde bir istikrar arayışına yol açtı. Bu yönelim, ‘dünyanın en demokratik anayasası’ olarak nitelenen – parlamentarizmin bazı unsurlarına geri dönüşü de içeren– 1936 Anayasası’nda ifadesini buldu. Öte yandan emperyalist savaş tehdidinin giderek yakınlaştığı bu dönemde, toplumsal seferberliğin, atılımın sürdürülmesi yönünde bir karşıt eğilim de bu istikrar ve sükûnet görünümünün altında güç biriktiriyordu. Uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının ortadan kalktığı saptandığı bir ortamda, bu saptamayla uyumsuz biçimde aniden yükselen bir terör dalgası, iki yönelim arasındaki çelişkiyi açığa çıkardı. Önderlerin, yöneticilerin büyük bir çoğunluğunun, akıldışı biçimde, ‘devrimden beri emperyalist ajanlığı’ ile suçlandığı, gösteriye dönüştürülen politik davalarla, en önde gelen parti ve devlet yöneticilerinden başlayarak milyonlar tutuklandı, tasfiye edildi; yüz binler kurşuna dizildi, öldürüldü. Stalin’in yarattığı bir özel aygıt aracılığıyla gerçekleştirilen ve demokratik eğitim yetersizliği ve kültürel düzey düşüklüğü temelinde, tek yanlı politikalarla, kişi yüceltil-

sınırlı bir toprak parçası ve belirli çiftlik hayvanları ile yaptıkları özel tarımın, harcanan emek süresi olarak oranı, 1974’te, toplam tarımın üçte biri, toplam ekonominin onda biri kadardı.

KURTULUŞ

mesiyle, demagojiyle yığmsal destek sağlanan terör dalgası ile tasfiye edilen –sosyalist inşa sürecinde işçi sınıfı saflarından yetiştirilmiş– yönetici tabakanın, *tarihsel perspektif içerisinde*, rahatlatma yönelimiyle yönetim ayrıcalığını maddi ayrıcalıklarla tamamlama arayışında olduğu ileri sürülebilir (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 10, Ocak 2005, s. 67). Ancak, (terör dalgası ve tasfiyelerin, bu anlamda bir çeşit ‘bürokratikleşmeye karşı mücadele’ yönü bulunabilirse de) komünizm hedefine uygun düşmeyen araç ve yöntemlere başvurulması ve Stalin’in mutlak iktidarı ile yönetimin bireysel boyuta kadar daralması, işçi sınıfının siyasi yabancılaşmasını en üst boyuta ulaştırdığı gibi, tam da bu nedenle, aslında bürokratikleşmenin önünü açtı, maddi ayrıcalıklı bürokrasinin iktidarının koşullarını hazırladı.

Sovyetler Birliği’nin –sanayileşme atılımından yığmsal teröre kadar– ekonomik ve politik gelişmelerinde emperyalist savaş tehdidinin rolü vardı. 1939’da başlayan 2. Emperyalist Dünya Savaşı, 1941’de Nazi Almanya’sının ani saldırısıyla Sovyetler Birliği’ne yöneldi. Savaşta, Sovyetler, 20 milyon insanını kaybetti; şehirleri yıkıldı; fabrikaları, sanayileri cepheden uzağa taşımak, yeniden kurmak zorunda kaldı; milli gelirinin yarısından fazlasını askeri harcamalara ayırdı. *Savaşın manevi kayıpları ise, maddi kayıplarından önemsiz olmadı*. Bütün çabalar savaşı kazanmaya yöneltilirken kitleleri seferber etmek adına milliyetçilik, din, aile, toplumsal hiyerarşi gibi eski değer yargılarına seslenilmesi, ideolojik olarak komünizmin zayıflatılmasına, işçi sınıfının ideolojik yabancılaşmasına yol açtı. Aynı zamanda devlet işleyişinde de yürütme aygıtı daraldı, Halk Komiserleri Sovyetinin üzerinde daha küçük bir Devlet Savunma Komitesi yetkili kılındı. Stalin’in partinin genel sekreterliğine ek olarak Halk Komiserleri Sovyeti Başkanlığına ve silahlı kuvvetler başkomutanlığına getirilmesiyle, parti-devlet çakışması da Stalin’in şahsında resmileşiyordu. Öte yandan savaş sırasında kapıları açılan, genişleyip büyüyen partinin yönetim açısından önemi nispi olarak geriliyordu.

Bu sırada uluslararası düzeyde ise, Sovyetler Birliği, emperya-

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

listlerle ittifaklar kurar, etkinlik alanı paylaşımı için mücadeleye girerken, enternasyonalizme aykırı biçimde *Komintern feshediliyor*, komünist partileri Sovyet politikasının uzantısı durumuna düşüyordu (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Ekim 2005, s. 63). Nazizmin yenilgisinde Kızıl Ordu'nun belirleyici rol oynamasının da etkisiyle, Sovyetler Birliği'ndeki siyasal-toplumsal yapı, Doğu Avrupa'ya bir anlamda ihraç edildi. Savaş sonrasında ortaya çıkan iki blok temelinde soğuk savaş gelişirken Batı'da sosyal devletin ve aynı zamanda sömürgelerin bağımsızlığının zeminini sağlayan ortam da oluştu.

Stalin'in 1953'te ölümünden sonraki ara dönemde, sınırlı bir ölçekte ortaya çıkan mücadeleler içerisinde, devlet yapılanmasında ve izlenen politikalarda belirli değişiklikler gerçekleşti; parti ve devlet aygıtları birbirlerinden ayrılırken sosyalizmin kazanımlarından bir an önce yararlanma adına, üretimde ağırlık, üretim araçlarından tüketim araçlarına kaydırıldı. Kitlesele biçimde genişlemiş olan partinin yönetimi beyaz yakalı bir kesimin elindeydi ve Hruşçov ile birlikte parti aygıtının yeniden üstünlüğü kazanması, rahatlama, refah arayışındaki maddi ayrıcalıklı bürokrasinin hâkimiyetine karşılık geliyordu. 1956'daki 20. Parti Kongresinde, 'barış içinde birlikte yaşama', 'barışçı geçiş', 'kapitalist olmayan kalkınma yolu' vb üzerine tezleriyle, *revizyonizm açıkça partiye ege-men oldu*. Bir yandan 'yakın dönemde bolluğa ulaşılacağı', 'gelişmiş komünizme varılacağı' iddiaları ileri sürülüyor, diğer yandan sosyalizmde meta ilişkilerinin, değer yasasının geçerliliği savunuluyordu.

Revizyonist tezler 1961'de parti programı düzeyine yükseltilirken proletarya diktatörlüğünün yerine 'bütün halkın devleti', işçi sınıfının partisinin yerine de 'bütün halkın partisi' kavramları geçiriliyordu. 'Olgun sosyalizm' aşamasına ulaşıldığı iddiasına dayandırılan 1977 Anayasası ise 'halkın devleti' anlayışını somutluyordu. 1977 Anayasası, SBKP'ye yönetici rol tanıyarak da parti-devlet çakışmasını hukukileştiriyordu. Partide revizyonizmin hâkimiyetiyle simgelenen bürokrasinin iktidarına son verilmesi,

KURTULUŞ

hukuki yolların kapandığı bu noktadan sonra, artık ancak ‘politik devrim’ biçiminde olanaklıydı (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 12, Haziran 2007, s. 89).

Revizyonizm ekonomik gelişmeye de zarar verdi. Hızla refaha ulaşma adına girilen tek yanlı kampanyalar, sosyalizmin sorunlarını çözmek için başvurulan kapitalizmden (geçici bir süre için alıp kullanma, benimseme anlamında) ‘ödünç’ alınan önlemler, ekonominin dengelerini bozdu; karaborsa, mafya, gayri resmi ve yasadışı ilişkiler gibi bozuklukların gelişmesinin yanı sıra, durgunluğa, tıkanıklığa neden oldu.² Piyasacı 1957 ve 1965 reformları başarısızlıkları yüzünden terk edilirken 1970’lerin sonunda büyüme hızı yüzde 1’e kadar geriledi.

Öte yandan, dünya ölçeğinde emperyalist kapitalizmle askeri rekabet, silahlanma yarışı, Sovyet ekonomisi üzerinde giderek artan bir yük oluşturuyor, gelişimi için ihtiyaç duyduğu kaynaklarını tüketiyordu. Sovyetler Birliği, işte bu koşullarda, 1985’te Gorbaçov’un SBKP Genel Sekreterliğine seçilmesiyle, ‘glasnost’ (açıklık) ve ‘perestroyka’ (yeniden yapılandırma) politikalarıyla anılan ve yıkılmasıyla sonuçlanan son dönemine girdi. Bürokrasi, sosyalizmin karşı karşıya olduğu sorunlara çözümü, bir kez daha, piyasa reformlarında, kapitalizmden ‘ödünç’ alınan meta ilişkileri unsurlarında aramaya girişiyordu (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 3, Mayıs 2002, s. 114). Daha önceki reform girişimleri, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki uyumsuzluk, bağdaşmazlık nedeniyle başarısız olmuştu. Bu kez reformun ‘tutarlılığında’, ‘köktenci niteliğinde’, ‘sonuna kadar götürülmesinde’ ısrar, *sosyalizmin yıkımına, kapitalizmin restorasyonuna kadar vardı* (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 13, Eylül 2010, s. 109). ‘Glasnost’, ‘demokratikleşme’ diye nitelenen politik düzenlemeler, değişiklikler, ‘perestroyka’ olarak adlandırılan toplumsal-ekonomik dönüşüme direncin aşılmasının aracı oldu. Par-

² Yasadışı mal ve hizmetlerin değeri, 1960’ların başında 5 milyar rubleden 1980’lerin sonunda 90 milyar rubleye çıktı; ulusal gelirin, 1960’ta yüzde 3,4’ünden, 1988’de yüzde 20’si oranına ulaştı.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

ti içindeki uzun mücadelelerin ardından Yüksek Sovyet feshedilip 1989'da Halk Delegatesi Kongresi seçildi. SBKP'nin anayasal konumu kaldırıldıktan sonra da 1990'da özel mülkiyet yasalaştırıldı. Sosyalizmin siyasi ve toplumsal-ekonomik yapılarının tasfiyesiyle birlikte, Sovyetler Birliği, 1991'de varlığına son verdi, yerini bağımsız cumhuriyetlere bıraktı.

FARKLI TEZLER VE DEĞERLENDİRMELER

Yaşanan sosyalizm deneyimlerinden ders çıkartarak komünist teorinin geliştirilmesi doğrultusunda, Sovyetler Birliği tarihi, çokça vurgulandığı gibi, öncelikli bir yere sahip. Sovyet tarihinin önde gelen olaylarının ve dönüm noktalarının sıralanması, Sovyetler Birliği değerlendirmeleri açısından önem taşıyor. Farklı değerlendirmeler ise, Sovyetler Birliği'nin karakteri sorununda düğümleniyor.

Sovyetler'in karakterine ilişkin tartışmalar, aslında onun tarihi ile yaşıttır; diğer bir anlatımla Sovyet iktidarının ortaya çıkışından itibaren niteliği tartışma konusu olmuş, bu konuda karşıt görüşler ileri sürülmüştür. Bütün bu görüşler, en genelde, 'işçi sınıfının sosyalist iktidar' tezi ile –farklı dönüm noktalarından başlayarak da olsa– bunun tersini savunanlar biçiminde ikiye ayrılabilir. Karşıt görüşler farklı sosyalizm anlayışlarından kaynaklansa da, uygulamada ortaya çıkan ve sosyalist teoriyle çelişen yönlerin ne ölçüde belirleyici ya da tali görüldüğü, nitelemelerde önemli rol oynamıştır. Sosyalist teoriyle çelişen unsurların, uygulamaların ağır bastığı, belirleyici olduğu yargısını taşıyan görüşler, Ekim Devrimi'nin, Sovyet iktidarının ya da kurulan toplumsal yapının karakterini, 'burjuva', 'kapitalist' ya da 'sömürücü' olarak nitelemişlerdir. Buna karşılık, 'işçi sınıfı iktidar' ve 'sosyalizm' nitelemesi yapan değerlendirmeler, sosyalist teoriyle çelişen, sapan yönleri tali eksiklikler, kusurlar olarak ele almış, belirleyici görmemişlerdir.

Sovyetler Birliği'nde tarihi boyunca egemen olan değerlendirmeler de ikinci türden, yani kendisini 'sosyalist' olarak niteleyen

KURTULUŞ

değerlendirmeler olmuştur. Ancak süreç içerisinde, teoriyle çelişen yönlerin tali görülmesinden öteye, bunları ‘eksikler’ ya da ‘kusurlar’ olarak görmek yerine ‘sosyalizmin gerekleri’ olarak kabul eden bir eğilim gelişmiştir. Revizyonizmin hâkim olmasıyla birlikte, ‘gerçekçilik’ savunusuyla, ‘var olan sosyalizmi’ korumak adına, sosyalist teoriyle çelişen uygulamalar, bozukluklar, mücadele edilmek yerine ‘sosyalizmin gerekleri’ düzeyine çıkarılmış, ‘var olan’, ‘olması gereken’ olarak savunulmuştur.

‘Var olan sosyalizm’ savunusu üzerinden ‘reel sosyalizm’ olarak anılan revizyonizmin tezleri bir bütünlük taşır. Hızla refah düzeyini yükseltebilmek, –soğuk savaşın karşılıklı silahlanma yarışına yol açtığı koşullarda– silahlanma harcamalarını azaltabilmek için ‘barış’ çabalarını öne çıkartmayı gerektiriyordu. Emperyalist savaşların kaçınılmazlığını göz ardı etmeye varacak kadar öne çıkartılan barış vurgusu, emperyalistlerle ilişkilerde ‘yumuşama’ uğruna, uzlaşma arayışlarını, taviz politikalarını getirdi. Sosyalist ülkelerde –piyasa reformları, ideolojik olarak komünizmden uzaklaşma, parlamentarizmin unsurları gibi– kapitalizmin öğelerine başvurulması; kapitalist ülkelerde –reformizm ve sınıf uzlaşmacılığının gelişmesine yol açan– ‘barışçı geçiş’ tezlerinin savunulması; bağımlı ülkelerde –‘kapitalist olmayan kalkınma yolu’ adına– ‘asker-sivil aydınların başını çektiği ilerici’ rejimlerin desteklenmesi, çatışmadan kaçınmak için sınıf mücadelesinden taviz veren politikanın bütün dünyadaki yansımalarını oluşturuyordu. Bu çerçevede, emperyalizmle ‘barış içinde ekonomik yarışma’ öne çıkartılıyor, ideolojik yabancılaşma koşullarında, sosyalizm mücadelesi ekonomik gelişmeye indirgeniyordu.

Reel sosyalizm, sosyalist teoriyle çelişen uygulamalara, bozukluk ve sapmalara yöneltilen eleştirileri, ‘gerçekçilik’ adına, ‘idealizm’, ‘ütopyacılık’ suçlamalarıyla geri çevirirken kendisi olumsuzlukların üzerini örtüp gelişmeleri abartarak gerçekliği tersyüz ediyordu. Bu anlamda, reel sosyalizmin Sovyetler Birliği’nin karakterine ilişkin tezi, ‘kısa sürede komünizmin üst evresine ulaşılacağı’ iddiası ve ‘olgun sosyalizm’ nitelemesiydi. Bozuklukları

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

nedeniyle durgunluğa ve tıkanıklığa girmişken –‘gerçekçilik’ adına gerçeklikten koparak– ‘sosyalizmin geliştiği’ iddialarını ileri süren reel sosyalizm, bu politikasıyla Sovyetler Birliği’nin ve sosyalizmin yıkılmasının zeminini hazırladı.

Sovyetler Birliği’nin karakterine ilişkin olarak, reel sosyalizmin tam karşısında, onun ‘kapitalist’ olduğu, ‘sosyal-emperyalist’ olduğu tezi yer alıyordu. Bu tez, revizyonizmin burjuva ideolojisi olduğu görüşünden hareketle, Sovyetler Birliği’nde revizyonizmin hâkimiyetini burjuvazinin iktidarıyla özdeşleştiriyor, çeşitli Sovyet politikalarına eleştirileri, ‘kapitalizm’ ve ‘emperyalizm’ değerlendirmesine bağlıyor, hatta stratejisini, ‘Sovyet sosyal-emperyalizmini baş düşman’ olarak saptayıp ona karşı ABD ve diğer emperyalistlerle ittifak aramaya kadar vardıyordu. ‘Sosyal-emperyalizm’ tezi, sınıf mücadelesi, devrim, devletin sınıf karakteri gibi bir dizi konuda marksizmin temel saptamalarını göz ardı ettiği gibi, Sovyetler Birliği’ndeki toplumsal yapıyı ifade etmekten, açıklamaktan uzak iddialarıyla gerçeklikle çelişiyordu.

‘Sosyal-emperyalizm’ tezini savunan anlayış, Sovyet iktidarının karakterini ‘burjuva’, toplumsal yapısını ‘kapitalist’ olarak nitelerken çözümlemesini revizyonizmin hâkimiyeti gibi ideolojik gerekçelere dayandırarak idealizme düşüyordu. Aynı zamanda da, üretim araçlarının özel mülkiyetinin, sömürünün, uzlaşmaz sınıf karşıtlıklarının ortadan kaldırıldığı, üretimin piyasa değil de toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda düzenlendiği bir toplumsal yapıyı ‘kapitalizm’ (‘bürokratik tekelci devlet kapitalizmi’) olarak adlandırarak gerçekliğe de aykırı düşüyordu. Bu anlamda, bu politika, sınıf mücadelesinin saflarını bozmasından, sakatlamasından öteye, gerçekliği açıklayamadığı gibi, bu biçimde, eleştiri ve çözümlemeyi de Sovyetler Birliği’nde ortaya çıkan sorunların kaynaklarının asıl aranması gereken noktalardan uzaklaştırıyor, saptırıyordu.

‘Sosyal-emperyalizm’ anlayışı, işçi sınıfı iktidarının ve sosyalizmin yıkılıp yerini burjuvazinin iktidarı ve kapitalizme bıraktığı tarih olarak 1956’daki –revizyonizmin partiye egemen olduğu–

KURTULUŞ

20. SBKP Kongresini alıyordu. Bu anlayışa ek olarak, aynı yöndeki bir dönüşümün –tarımın kolektifleştirilmesi ve planlı sanayileşmeye girişilen– 1929’da, ya da –NEP’e geçilen– 1921’de gerçekleştiğini ileri süren değerlendirmeler sayılabilir. Bütün bu değerlendirmelerde, iktidar ve toplumsal yapı değişikliğine gerekçe gösterilen dönüm noktaları farklı olmakla birlikte, Sovyetler Birliği’nin karakterine ilişkin tez aynıdır: ‘kapitalizm’. Ekim Devrimi’ni burjuva devrimi olarak gören, işçi sınıfı devrimi ve iktidarının gerçekleşmediğini ve başından itibaren kapitalizmin egemenliğinin sürdüğünü ileri süren anlayışlar da bu değerlendirmelerin yanına konabilir.

Sovyetler Birliği değerlendirmelerinin büyük çoğunluğunu, bu biçimde, ‘sosyalizm’ ya da tersine ‘kapitalizm’ tezleri oluşturmakla birlikte, bu iki karşıt grubun dışında değerlendirmeler bulunmaktadır. Bunlar arasında, Sovyetler Birliği’ni ‘kapitalist olmayan, kapitalizmden farklı kendine özgü bir sınıflı sömürü toplumu’ olarak değerlendiren görüş sayılabilir. Bundan daha fazla öne çıkan bir başka görüş ise, Sovyetler Birliği’ni ‘dejenere işçi devleti’ olarak niteleyen ve ‘geçiş toplumu’ olarak tanımlayan değerlendirmedir.

‘Geçiş toplumu’ değerlendirmesi, Sovyetler Birliği’nin ‘ne kapitalist ne de sosyalist olduğu’ biçimindeki görüşü içerir. Bu temelde, ‘dejenere işçi devleti’ nitelemesi, işçi sınıfı devletinin bozularak işçi sınıfının olmaktan çıktığını ifade etmekle birlikte, onun burjuvazinin iktidarına dönüştüğünü de ileri sürmez. Bu görüş, ‘tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı’ tezi ile doğrudan bağlantılıdır ve Sovyetler Birliği’nde kapitalizmin tasfiye edildiğini kabul etmekle birlikte onun yerine sosyalizmin kurulduğunu reddeden anlayışa dayanır. Bu anlayış, tasfiye edilmekte olan kapitalizmin yerine sosyalizmin kurulmakta olduğu ‘geçiş dönemi’nden farklı olarak, ‘geçiş toplumu’nu kapitalizmin ortadan kaldırılmış ama sosyalizmin kurulmamış olduğu, yani ne kapitalist ne de sosyalist olan, üçüncü bir toplum biçimi olarak tanımlamaktadır. Böyle bir yaklaşım ise, Sovyetler Birliği’ne ilişkin devlet, sınıf iktidarı, top-

SOVETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

lum biçimi çözümlenmelerini belirsizleştirdiği gibi, yine dikkati sosyalizm koşullarında ortaya çıkan sorunların tartışılmasından uzaklaştırarak, yaşanan tarihten sosyalizmin kuruluşu doğrultusunda mücadele perspektifinin geliştirilebilmesi için dersler çıkartılmasını da zorlaştırmakta, engellemektedir.

BÜROKRASİNİN VE REVİZYONİZMİN KARAKTERİ

Bütün değerlendirmeler, toplumsal yapıya ilişkin –farklı yönlerde de olsa– bir nitelermeye, saptamaya karşılık gelmektedir. Bu da, toplumun sınıfsal bölünmelerinden üretim ilişkilerine, devlet yapısı ve politik örgütlenmeden iktidar ilişkilerine, egemenliğe kadar çeşitli boyutlara dayanır. Toplumsal yapının incelenmesi, bu anlamda, çeşitli sınıfların varlığı, gelişmesi, mülkiyet biçimleri, ekonomik ilişkiler, devlet organları, kurumları, partiler, egemen düşünce ve ideolojiler ve bunların temsil ettiği maddi çıkarlar gibi boyutlar içerir. Her değerlendirme, bu boyutlarda tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan gelişmelerin sahip olunan anlayış açısından yorumlanması olarak görülebilir. Bu bakımdan, söz konusu değerlendirmeler, tarihsel gelişmelerin incelenmesini olduğu kadar, savunulan anlayışı da yansıtır, ifade eder. Bu çerçevede, devrim sırasında burjuva devletin yıkılmasından öteye her türlü devletin bir anda ortadan kalkmasını bekleyen anarşist bir bakış açısının işçi sınıfı devleti olarak Sovyet iktidarını sosyalist görmemesini anlayışına bağlamak gerekir. Benzer biçimde, Sovyet iktidarı altında –sınıfın yığınlarının yönetim işlerini öncüsüne bırakmasıyla– ortaya çıkan parti-devlet çakışması, ‘parti diktatörlüğü’ sorununu, 1905 Devrimi’nde ilk oluştuklarında sovyetlerin partiye bağlı olmalarının savunulmasıyla açıklamaya çalışan değerlendirmede, öncünün, partinin rolünü küçümseyen, hatta olumsuzlayan ‘Konseyci’ bir anlayışın rolü bulunabilir.

Diğer yandan, Sovyetler Birliği’nin karakterine ilişkin farklı değerlendirmelerin aynı zamanda toplumsal yapının çeşitli unsurları ve boyutları üzerine, özellikle bürokrasinin karakteri üzerine farklı saptamalar ileri sürdükleri de gözlemlenebilir. Sovyetler

KURTULUŞ

Birliği'ni 'sosyalist' olarak niteleyen değerlendirmeler, bürokrasiyi ya yok saymakta ya da işçi sınıfının dışında saymamaktadır. Sovyetler Birliği'ni 'kapitalist' olarak tanımlayan değerlendirmeler, bürokrasiyi, işçi sınıfı üzerinde artıkeğer sömürüsü gerçekleştiren burjuvazi niteliğinde görmektedir. 'Geçiş toplumu' anlayışına dayanan değerlendirmeler ise, bürokrasiyi işçi sınıfının dışında, burjuva olmayan bir kesim olarak ele almaktadır. Bunlara bağlı olarak, denebilir ki, bürokrasinin karakteri sorunu, Sovyetler Birliği değerlendirmelerinde önde gelen, anahtar bir konumdadır.

Bürokrasi üzerine tartışmalar, kapitalizm, feodalizm, Asya tipi üretim tarzı vb. çeşitli toplum biçimlerine uzandığı gibi, ara sınıflar, memurlar, aydınlar, işçi aristokrasisi, sendika bürokrasisi gibi farklı toplumsal sınıf, grup, kesim ve tabakalar üzerine inceleme ve tartışmalarla ortaklıklar taşır, ilişkilendirir. Benzer sınıfsal konumlarla da bağlantılandırılan bürokrasi üzerine görüşler, sınıfın bir kesimi olmaktan ara tabaka olarak değerlendirmeye ve bunun da ötesinde bağımsız bir sınıf olduğunu ileri sürmeye kadar uzanır. Ekonomik egemenlik ile siyasi egemenliğin aynı kişilerde birleştiği, cisimleştiği kapitalizm-öncesi toplumlarda, devlet görevlileri daha çok egemen sınıftan oluşur, egemen sınıftan gelir. Üretim araçlarının devlet mülkiyetinde olduğu toplumda devlet yönetimini elinde tutan bürokrasi, bu temelde değerlendirildiğinde, üretim araçlarını da elinde tutan, doğrudan üretici üzerinde baskı uygulayarak sömürü gerçekleştiren egemen sınıf ile özdeş (onun parçası ya da kendisi) görülür. Devletin sahibi olarak değil de, devlet görevlilerinin oluşturduğu bir grup ya da kesim olarak ele alındığı bir diğer durumda, bürokrasi, bir sınıfın parçası olmaktan çok, ayrı bir toplumsal tabaka konumundadır. Demokratik cumhuriyet biçimini alan burjuva devlette bürokrasi, egemen sınıf burjuvazinin bir kesimi değil de, –genellikle küçük-burjuva kökenli olmakla birlikte– burjuvaziye hizmet eden bir toplumsal tabakadır.

İşçi aristokrasisi ve sendika bürokrasisi örneğinde ise, sınıfın giderek maddi ayrıcalıklar kazanıp koşulları farklılaşan kesimleri

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

söz konusudur. Bu durumda, –varlıkları aslında karşıt sınıflar, işçi sınıfı ve burjuvazi arasındaki mücadeleden kaynaklanan– bu kesimler için, daha çok ikili özelliklerden söz etmek gerekir. Maddi açıdan bu kesimlerin koşulları sınıfın genel kitlesinin koşullarından ayrılıp üstüne çıkmakla birlikte ayrı bir sınıf oluşmuş olmaz, ama sınıf mücadelesi içerisinde işçi sınıfının mücadelesini gerileten, engelleyen roller oynadıklarında burjuvazinin işbirlikçisi, ajanı konumunda görülürler. Sınıflar çatışması içerisinde manevra alanı bulan, sıklıkla sınıf mücadelesinde denge aramaya yönelik bu kesimler, mücadele keskinleştiğinde de karşısına dikilmeye yönelirlerse kendi sınıflarının çıkarlarına ihanet eden, sınıf düşmanı konumuna düşerler. Benzer biçimde ele alındığında, işçi sınıfı devletinde, sosyalizmde bürokrasi, işçi sınıfının parçası, ancak –dünya ölçeğinde emperyalist kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişkinin ve mücadelenin belirleyicilik taşıdığı koşullarda– sosyalizm mücadelesinin ilerletilmesine hizmet eden değil, onun önünde engel oluşturarak emperyalist burjuvaziye hizmet eden konumda bir kesim olarak değerlendirilebilir.

Sovyetler Birliği'nin karakteri üzerine farklı değerlendirmelerin önde gelen boyutunu oluşturan farklı bürokrasi tanımlamaları, bu biçimde kendi içinde tutarlılık taşıyan teorik temellere dayanabilir. Birbirlerinden karşıtlık derecesinde ayrılan bu çözümlerinin hangisinin gerçekliğe uygun düştüğü sorusunun cevabı ise, artık bu noktada tarihe bakarak verilmek durumundadır.

Yine Sovyetler Birliği değerlendirmelerinde önemli yer tutan revizyonizm kavramı da benzer biçimde ele alınabilir. Sovyetler Birliği'nde revizyonizmin hâkimiyeti ile bağlantılı olarak, toplumsal yapının karakterine ilişkin saptama, revizyonizmin hangi sınıfsal temeli temsil ettiğine, bu yönde ileri sürülen görüşe dayandırılmaktadır. Bu, özellikle, revizyonizmi burjuva ideolojisiyle, burjuva sınıfsal temelle özdeşleştiren 'sosyal-emperyalizm' görüşünde son derece belirgindir. Ancak, –işçi sınıfının komünist anlayışından sapmaya, uzaklaşmaya karşılık geldiği kesin olmakla birlikte– revizyonizmin o anda hangi sınıfsal çıkarların ifadesi oldu-

KURTULUŞ

ğu, koşullardan bağımsız, diğer bir deyişle, sabit ve değişmez bir veri değildir. Revizyonizmin temsil ettiği sınıfsal temel, farklı durumlarda –içinde bulunulan koşullara ve gelişmelere bağlı olarak– burjuvazi, küçük-burjuvazi ya da işçi aristokrasisi olabilir. Bu anlamda, revizyonizm konusunda da, bürokrasi konusunda olduğu gibi, somut koşullar belirleyicidir; sorunun cevabı somut tarihsel gelişmelerde aranmak durumundadır.

TOPLUMSAL YAPININ UNSURLARI

Belirli bir toplumsal yapının karakterinin saptanması, ekonomik temel ve üstyapısıyla, mülkiyet ve üretim ilişkileriyle, devlet örgütlenmesi ve ideolojik biçimlenmesiyle, bütün bunların dayandığı sınıfsal bileşimiyle, o anda var olan toplumsal ilişkilerin çözümlenmesini gerektirir. Var olan toplumsal yapı ise, bir önceki toplumdaki yapıya çıkmış; ya yıkılan eskinin yerini alarak kurulmaktadır, ya eskinin kalıntılarını, izlerini temizleyerek kuruluşunu tamamlamaktadır, ya da artık kendi içinde gelişimini sürdürmeyerek bir başkasına dönüşmektedir. Bu anlamda, –belirli bir andaki karakteri saptanmaya çalışılsa da– toplum değişim durumundadır, değişmektedir. Toplumun ve unsurlarının zaman içindeki değişiminin, geçmişi ve geleceğinin göz önünde tutulması, aynı zamanda, var olan koşulları kavramayı kolaylaştırır; olguların gelişimleri, belirli bir andaki durumlarını anlamak için ipuçları sağlar; tarihsel süreç, incelenen ana ışık tutar.

Sovyetler Birliği'nin karakteri tartışmasında da, farklı anları kapsamak üzere, tarihsel süreçte içinden geçtiği dönemleri ele almak gerekir. Ama aynı zamanda da, bu süreçte toplumsal yapının ve unsurlarının değişimi ve gelişimi, aldığı karaktere de büyük ölçüde işaret eder. Bu açıdan toplumda çeşitli sınıfların varlıklarına, konularına ilişkin gelişmeler öncelikle önem taşır.

Tarihsel süreci içerisinde ayrıntılı biçimde anlatıldığı gibi, Ekim Devrimi'yle *burjuvazi*'nin egemenliği yıkıldı, nispeten kısa bir süre içinde toplumdaki eski sömürücü sınıflar tasfiye edildi, ortadan kaldırıldı. Devrilen burjuvazi, işçi sınıfı iktidarı karşısında tarih

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

sahnesinden çıktı. Yerli burjuvazi devrildi; ama burjuvazi, Sovyet iktidarı karşısındaki varlığını, emperyalist burjuvazi olarak Sovyet tarihi boyunca sürdürdüğü gibi, emperyalist kuşatma biçiminde, yıkılmasında da önemli rol oynadı. Eski toplumdan, burjuvazinin iktidarından devralınan bürokrasi ve uzmanlar, ilk yıllarda Sovyet iktidarının hizmetinde, denetim altında çalıştırıldı; NEP'in ardından tasfiye edilerek yerlerine işçi sınıfı saflarından yetiştirilen yeni bir yönetici, uzman kesim geçirildi.

Toprak sorunu Ekim Devrimi'yle çözülen küçük üretici *köylülük*, iç savaşın sonuna kadar Sovyet iktidarını destekledi. Sonrasında direnişe geçmesi, Sovyet iktidarını NEP'e zorladı. NEP süresince köylülükle süren mücadele, NEP'e son verilerek köylülüğün kolektifleştirilmesiyle farklı bir boyut aldı. Zengin köylüler tasfiye edildi, kolektif çiftliklerde birleştirilen köylüler, küçük üretici niteliklerinden çıkarak, var olan koşullarda kolektif üretimin de sosyalist üretimin bir biçimi olması çerçevesinde, bu açıdan işçi sınıfından farklı olmayan bir sınıfsal konum aldılar.

Ekim Devrimi'ni gerçekleştirerek Sovyet iktidarını kuran *işçi sınıfı*, kapitalizmin, sınıflı toplumdaki işbölümünün neden olduğu yabancılaşmayı aşmış; üretim araçlarını toplumsallaştırıp emeğinin ürününe sahip çıkarak –meta ilişkilerinde ürünün üreticisine egemen olmasından kaynaklanan kölece bağımlılık yerine– kadehini kendi ellerine almıştı. Ama kendi iktidarı altında yeni, kapitalizmden farklı bir yabancılaşma sorunuyla karşı karşıya kaldı; kitlesel düzeyde devlet yönetimine katılımdan geri çekilip bunu kendisi adına öncüsüne bırakmaya başladığı ölçüde, kendi iktidarına karşı yabancılaşma sürecine girdi. İç savaş sırasında, fiziksel olarak, neredeyse sınıf olmaktan çıkacak ölçüde küçülen işçi sınıfı, yine de varlığını ve iktidarını korumayı başardı. Ancak öncüsünün yığınlarının adına yönetiminin kalıcılığı işçi sınıfının, tarihsel süreç içerisinde, giderek politik, ideolojik, ekonomik boyutlar alan yabancılaşması, sürecin sonunda Sovyet iktidarının yıkılmasında belirleyici neden oldu.

Sovyet devleti, işçi sınıfının sosyalist iktidarı olarak oluşmuştu. İş-

KURTULUŞ

çi sınıfının egemenliğini, proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmesinin ve sosyalizm hedefini benimsemesinin yanı sıra, işyerleri temelli sovyet sistemi başta olmak üzere, ‘devlet olmayan devlet’, ‘kendisini yok etmeye girişen devlet’ gibi ifadelerle anılan yapısal özellikleri de, bu niteliğiyle uyumluydu. Tarihsel süreci içerisinde, kimisi ilk yıllardan başlayan, yürütmenin daralması, sürekli ordu, istihbarat, güvenlik aygıtlarının kalıcılığı, coğrafi temelli seçimler gibi uygulamaların yol açtığı çarpıklık ve bozulmalarla bu özelliklerinden belirli kayıplarına rağmen Sovyet devleti, esas olarak, yıkılıncaya kadar niteliğini korudu.

Ekim Devrimi’nin ardından birkaç ay gibi kısa bir süre içerisinde –asıl olarak siyasi nedenlerle de olsa– fabrikalara el konuldu, burjuvazi mülksüzleştirildi. İç savaş döneminde, ‘savaş komünizmi’ olarak anılan uygulamalar, paranın ortadan kalkması, zorunlu çalışma, ücretin aynı ödenmesi, ürünlerin, hizmetlerin parasız sağlanması boyutlarına kadar ulaştı. ‘Yeni Ekonomik Politika’, NEP, komünizm doğrultusunda aşırı ilerleyişten meta ilişkileri yönünde geri çekilişti. Özel kesimin oranı yarıya kadar çıkmakla birlikte, büyük üretimin işçi sınıfı iktidarının elinde kalmayı sürdürdüğü NEP dönemi, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki mücadeleye karşılık geldi. Tarımda kolektifleştirme ve planlı sanayileşmenin gerçekleştirildiği sosyalist inşaa dönemi ise, bu mücadeleyi sosyalizmin kazanmasını ifade etti. Sanayide ve tarımda Sovyet işletmeleri ve kolektif çiftliklerin karşısında bireysel işletmelerin yok sayılabilecek düzeye kadar azaldığı, meta ilişkilerinin –iz ve kalıntılarının dışında– ortadan kalktığı konsolidasyon döneminde, bir *toplumsal-ekonomik sistem* olarak sosyalizme geçiş esas olarak tamamlandı. Ürünlerin, toplumsallaştırılmış üretim araçlarıyla, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda planlanarak üretilip dağıtıldığı bu toplumsal-ekonomik yapı, daha sonraki dönemlerde uygulanmaya çalışılan ‘piyasa reformlarına’, bunların yol açtığı bozulmalara karşın –‘glasnost ve perestroyka’ politikaları yıkılmasına neden oluncaya kadar– varlığını korudu.

Ekim Devrimi’nde, Bolşevik Partisinin önderliğinde, işçi sınıfı,

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

köylülük ve diğer ezilenlerin sorunlarını çözerek desteklerini almış, toplumsal hegemonya kazanmıştı. Öte yandan, özellikle 2. Emperyalist Dünya Savaşı sırasında kitleleri seferber etme adına milliyetçilik, din gibi eski değer yargılarına seslenilmesi, işçi sınıfının, komünizmin *ideolojik egemenliğini* yıprattı, sarstı. Daha sonra, 'hemen refaha ulaşma' arayışına giren ve emperyalizmle ekonomik rekabeti öne çıkartarak sınıf mücadelesini arka plana iten revizyonizmin partide hâkimiyetine, toplumda burjuva ideolojisinin egemenliği eşlik etti. Büyük ölçüde işçi sınıfını da etkisi altına alan ve sonunda kapitalizm özlemciliğine varan burjuva ideolojik egemenlik, işçi sınıfının 'glasnost ve perestroyka' karşısında komünist bir seçenek ileri sürememesinde belirleyici rolüyle, Sovyet iktidarının yıkılmasında başta gelen etkenlerden oldu.

Ekim Devrimi'ni gerçekleştiren *Bolşevik Parti*, işçi sınıfının komünizmi benimseyen parçası, öncü kesimiydi; işçi sınıfının komünist partisiydi. İşçi sınıfının yığmsal düzeyde devlet yönetimine katılmadan geri çekilmesi, yönetimin partiye ve giderek parti aygıtına daralmasına yol açtı. Bu sırada ortaya çıkan bürokratikleşme ve 1930'ların terör dalgasıyla gerçekleştirilen tasfiye sonucunda, yönetim, Stalin'in şahsında bireysel boyuta kadar daralırken, partide de, devrim sonrası yetiştirilmiş, eğitilmiş, genç, beyaz-yakalı kesim ağırlık kazandı. Savaş döneminde kiteselleşen partinin Stalin sonrası dönemde yeniden yönetimde öne çıkması, bürokrasinin iktidarını ifade ederken, kol işçileri, parti üyelerinin çoğunluğunu oluştursa da, artık parti yönetimine yerleşmiş olan beyaz-yakalı kesim karşısında iktidarın kitle tabanını oluşturmaktan öteye gidemiyordu. Bu koşullarda, partide revizyonizmin hâkimiyeti de bürokrasinin iktidarına karşılık geliyordu. Sosyalizmin sorunlarının çözümünü, komünizmde, işçi sınıfının inisiyatifinde değil de, kapitalizmden 'ödünç' alınan unsurlarda, önlemlerde arayan revizyonizm ise, Sovyet iktidarının yıkılmasının baş sorumlusudur.

Ekim Devrimi'yle burjuvazinin iktidarı yıkılmış, burjuva devlet parçalanmış, burjuva ordu ve *bürokrasi* dağıtılmıştı. İşçi sınıfının

KURTULUŞ

egemenliği, proletarya diktatörlüğü gerçekleştirilmişti; ama sınıfın yığınları gündelik devlet yönetimi işlerine katılımdan geri çekildiği ölçüde, yönetim işi esas olarak Bolşevik Parti'ye kaldı, giderek parti ve devlet çakıştı. Ayrıca Ekim Devrimi'nden sonra Sovyet iktidarı, yeterli sayıda kendi uzmanına, yöneticisine sahip olmadığı için, burjuva uzmanlardan, bürokrasiden, hatta subaylardan yararlanma, onları yüksek ücret –‘haraç’– ödeyerek kendi denetimi altında çalıştırma yoluna gitti; bu durumun neden olacağı bürokratikleşme ve bozucu etkiye karşı çözümü de, işçi sınıfı saflarından hızla kendi uzmanlarını, yöneticilerini yetiştirmekte aradı. Bu doğrultuda, NEP'in yerini kolektifleştirme ve planlı sanayileşmeyle sosyalist inşa çalışmasının aldığı dönemde, burjuvaziden devralınan bürokrasi tasfiye edilmiş yerini işçi sınıfından yetiştirilen yönetici, uzman tabaka almıştı. Bu anlamda, Sovyet iktidarı, burjuva toplumdan devraldığı bürokrasiyi tasfiye etme, kendi yöneticilerine, uzmanlarına sahip olma hedefine ulaştı. Ancak bürokratikleşme ve bürokrasi sorunu, bir bütün olarak ortadan kalkmadı; yeni bir biçimde kendisini gösterdi. Sınıfın yığınlarının yönetme işini ellerine almasının sağlanamaması, farklı bir bürokrasi sorununa, işçi sınıfının içinden gelse de bu kez yeni yönetici tabakanın bürokratlaşmasına yol açtı.

Bu durumda, bürokratlaşma ve bürokrasi sorunu, öncekinden farklı bir nitelik taşıyordu. Eski bürokrasi, burjuva toplumdan devralınmıştı; işçi sınıfından farklı, onun üstünde maddi yaşam koşullarına sahipti; toplumda maddi eşitsizliklerin yeniden üretilmesi yönünde etkiliydi; burjuva ideolojisinin, burjuva çıkar ilişkileri ve özlemlerinin taşıyıcısıydı; hatta burjuva karşıdevrim kalkışmalarının doğal ortağı, işbirlikçisiydi. Bu burjuva nitelikli tabaka, sosyalist inşa dönemine geçişte tasfiye edilmiş olduğu için, bu nitelikteki bürokrasi sorunu ortadan kalkmış, buna karşılık, farklı nitelikte yeni bir bürokratlaşma sorunu gelişmişti. Yeni yönetici kesim, eski bürokrasiden farklı olarak, işçi sınıfının üzerinde maddi yaşam koşullarına sahip değildi; tam tersine olağanüstü fedakârlıklar gösteriyordu. Ama yine eski bürokrasiden farklı

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

olarak, toplumda yönetim ayrıcalığına, deyim yerindeyse, 'tekeline' sahipti; 'toplum adına' toplumu yönetiyor, topluma 'ihtiyaçlarını' veriyor, sağlıyordu. Yeni bürokratlaşma sorunu da buradan, toplumun yönetimine katılımda eşitsizlikten, yönetim işinin bir kesimde toplanarak ayrıcalığa dönüşmesinden kaynaklanıyordu. Sınıfın devlet yönetimine yığınsal katılımdan geri çekilmesine bağlı olarak ortaya çıkan bu bürokratlaşma sorununun, kendisiyle karşılaştırılan burjuva nitelikli bürokrasi sorunu ile aynı nitelikte olmadığı açıktır. Burada söz konusu olan, işçi sınıfı saflarından doğan, onunla aynı maddi koşulları paylaşan, işçi sınıfı nitelikli bir tabakadır. Bu aşamada burjuva toplumdaki kalan bürokrasi tasfiye edilmiş olduğuna ve yeni bürokrasinin niteliği de farklı olduğuna göre, bürokratlaşmanın, bürokrasi sorununun varlığına dayanarak, Sovyetler Birliği'nin sınıflı bir toplum olduğu, özellikle de burjuva iktidarı niteliği taşıdığı, kapitalist olduğu ileri sürülemez.

Bu anlamda, Sovyetler Birliği'nde bürokratlaşma, bürokrasi sorunu, sömürü veya maddi ayrıcalık sorunu olarak ortaya çıkmamıştı, tersine bu kesim kahramanca bir fedakârlık içindeydi. Ama yöneten - yönetilen ayrımının ortadan kalkmaması, toplumun kendisini yönetmesi yerine, toplumun bir yönetici kesim tarafından -yönetilenlerin desteğiyle- 'toplum adına' yönetilmesi sonucunu üretmişti. Toplumda yönetim ayrıcalığının bir kesimde toplanması ise, bunun maddi ayrıcalıklarla tamamlanması, maddi ayrıcalıklı bir tabakanın oluşması için zemin yaratıyordu. Moskova Duruşmaları ile simgelenen 'Büyük Temizlik', bir bakıma, böyle bir eğilimin terör boyutlarında şiddetle bastırılmasına karşılık geliyor; yönetim işlerini sınıfın yığınlarının kendi ellerine almadığı koşullarda, 'bürokrasinin bürokratlaşmaya karşı mücadele' yöntemini oluşturuyordu. Ama yönetimi Stalin'in şahsında en üst boyuta kadar daraltarak sınıfın yığınlarından daha da uzaklaştıran bu politika, işçi sınıfının inisiyatifini zayıflatarak aslında maddi ayrıcalıklı bürokrasinin yaşam olanaklarını artırıyor, koşullarını hazırlayarak doğuşunu kolaylaştırıyordu.

KURTULUŞ

Gençlikten yetiştirilen beyaz-yakalı, aydın kesimle yönetimi bu dönemde yenilenen, devlet yönetimindeki konumu açısından geriye itilirken işçi üyelerle kitleselleşen partinin, Stalin'in ölümünden sonra Hruşçov'la birlikte yeniden yönetimde öne geçmesi, işçi sınıfının yönetimi doğrudan eline almasına değil, maddi ayrıcalıklı bürokrasinin iktidarına ve partinin de onun kitle tabanını oluşturmasına karşılık geliyordu. Bu süreçle gelinen noktada ise, bürokrasi, işçi sınıfından doğmuş olmakla birlikte, yaşam koşulları açısından artık ondan farklılaşmış, maddi ayrıcalıklar kazanmıştı; aynı zamanda da devlet iktidarını elinde tutmaktaydı. Ancak üretim araçlarının toplumsal mülkiyette olduğu, üretim ilişkilerinin sosyalist nitelik taşıdığı söz konusu koşullarda, bu bürokrasi, maddi yaşam koşulları açısından işçi sınıfından ayrılmakla birlikte, üretim ilişkileri içerisinde, üretim araçlarının mülkiyeti açısından işçi sınıfından farklı bir konumda bulunmuyor, işçi sınıfı karşısında ayrı bir sınıf, daha kesin bir ifadeyle, sömürücü bir egemen sınıf oluşturmuyordu. Kendi varlık koşulu da mevcut sosyalist toplum olan, bu temelde genel anlamda işçi sınıfının ayrıcalıklı bir kesimini oluşturan bu tabaka, sosyalizmin anlık, yakın çıkarlarına hizmet ediyor, buna karşılık toplumun komünizmin üst aşamasına ilerlemesinin önünde engel oluşturmuyordu. Bu bakımdan bürokrasi, dünya ölçeğinde işçi sınıfı ile burjuvazi, sosyalizm ile kapitalizm arasındaki sınıf mücadelesinde ikili bir nitelik taşıyordu: sosyalizmin andaki varlığının korunması açısından işçi sınıfına hizmet ediyor, sosyalizmin komünizmin üst aşamasına gelişmesine zarar vermesi açısından, dolaylı olarak, işçi sınıfı karşısında emperyalist burjuvazinin çıkarlarına hizmet etmiş oluyordu.

Politikaları, toplumun gelişmesini engelleyerek tıkanıklığa neden olduğunda, bürokrasi, –sınıflar mücadelesindeki bu ikili konumuna bağlı olarak– çözümü, işçi sınıfının inisiyatifi doğrultusunda, komünist politika doğrultusunda değil, kapitalizmden, meta ilişkilerinden unsurlar 'ödünç' almakta aradı. Sosyalizmin sorunlarını ağırlaştıran bu süreç yıkım noktasına ilerlediğinde ise,

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

bürokrasinin bazı mensupları, kendi sınıfsal konumlarına da ihanet ederek karşıdevrimci bir rol üstlendiler, doğrudan burjuva bir konum alıp kapitalist restorasyon çabalarına atıldılar. Sürecin sonunda, Sovyetler Birliği'nin yıkımında, bürokrasinin bir azınlığının karşıdevrimci, burjuva bir nitelik alması, bürokrasinin bir bütün olarak, sürecin bütününde burjuva nitelik taşıdığı anlamına gelmez. Tersine, bir kısım bürokratların kapitalistleşmelerinin, bunların kendi konumlarına da ihanetleriyle, bu anlamda bir kopuşla gerçekleşmesi, genel olarak Sovyet bürokrasisinin burjuva bir nitelik taşımamış olduğunu gösterir.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

İşçi sınıfının sosyalizm mücadelesinin yeniden yükselmesi ve başarısı için, bu mücadeleye yol göstermek durumunda olan komünist teorinin tarihten çıkartılan derslerle zenginleştirilmesi, geliştirilmesi doğrultusunda, Sovyetler Birliği deneyinin, tarihinin değerlendirilmesinin özel bir önem taşıdığı hep vurgulandı. Sağlıklılığının, hem işçi sınıfının komünist anlayışına uygun, hem de tarihsel gerçeklere uygun olarak gerçekleştirilmesine bağlı olduğuna işaret edilmiş olan bu değerlendirmenin odağında ise, Sovyetler Birliği'nin karakteri sorunu bulunur. Farklı değerlendirmeler arasındaki ayrılık ve tartışmalar bu sorunda, Sovyetler Birliği'nin karakteri sorununda düğümlenir. Bu bakımdan, tarihsel incelemeyi Sovyetler Birliği'nin karakteri üzerine saptamalarla sonuçlandırarak değerlendirmeyi tamamlamak gerekir.

İşçi sınıfının sosyalist devrimi olarak gerçekleşen Ekim Devrimi'yle kurulan Sovyet iktidarı işçi sınıfının sosyalist devleti niteliğindedir. Ancak işçi sınıfının gündelik yönetim işlerine yığınsal olarak katılmadan geri çekilmesi, iç savaş sırasında, yönetimin sınıfın öncü kesimine, partisine kadar daralmasına, partinin sınıf adına yönetimine, parti-devlet çakışmasına yol açtı. Kapitalizm ve piyasa ilişkileri yönünde geçici adımların atıldığı NEP, aynı zamanda bir geçiş dönemi idi. Sosyalizme geçiş, tarımın kolektifleştirilmesinin ve planlı sanayileşmenin uygulamaya konulduğu sosyalist inşaa döneminde gerçekleştirildi; ardından gelen konsolidasyon döneminde tamam-

KURTULUŞ

landı. Üretim, toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda planlanıp toplumsallaştırılmış üretim araçları ile gerçekleştirilirken, meta ilişkilerinin kalıntıları ihmal edilebilir düzeye indi; üretim ilişkileri içerisinde üretim araçları mülkiyeti karşısında alınan konum açısından farklı sınıflar ortadan kalktı.

Sovyet iktidarı, oluşumunda ilan ettiği hedefe, sosyalizme ulaşmayı başarmıştı; ama ekonomik düzeydeki bu başarı, siyasi düzeydeki belirli kayıplar pahasına elde edilmişti. Sosyalist ekonominin inşası sürecine, ters yönde bir süreç, işçi sınıfının yönetiminin, kitleselleşmek yerine, partiye ve parti aygıtına daralması süreci eşlik etmişti. ‘Büyük Temizlik’ ile parti ve devlet yöneticisi geniş bir kesimin terör dalgasıyla tasfiye edilerek yönetimin bireysel boyuta kadar daralması, işçi sınıfını yönetimden daha da uzaklaştırarak siyasi yabancılaşmasını en üst düzeye çıkartıyordu. ‘Yurtsever Savaş’ sırasında savaş seferberliği adına burjuva değer yargularına başvurulması ise, sosyalizmin ideolojik hegemonyasını sarsarak işçi sınıfının siyasi yabancılaşmasının yanına ideolojik yabancılaşmasını ekliyordu. Bu süreç, 20. Parti Kongresinde –işçi sınıfının ideolojik yabancılaşmasının daha üst boyuta, parti düzeyine turmanmasına karşılık gelen– revizyonizmin hâkimiyetine uygun koşullar yarattı.

Revizyonizmin hâkimiyeti, işçi sınıfının egemenliği koşullarında, işçi sınıfının maddi ayrıcalıklı tabakası bürokrasinin işçi sınıfı adına iktidarı temsil ediyordu. Bürokrasinin sosyalizm mücadelesi karşısındaki ikircikli tutumunu yansıtan revizyonist politikalar, sosyalist ekonominin işleyişine ve gelişmesine zarar verdiği gibi, işçi sınıfının ekonomik yabancılaşmasına da neden oldu. Sovyetler Birliği, üretim ilişkileri düzeyinde sosyalizm hedefine ulaşırken, işçi sınıfının siyasi düzeyden başlayan yabancılaşmasının yol açtığı bozulma, –üretim araçlarının işçi sınıfının devleti aracılığıyla toplumsallaştırılmasının siyasi ve ekonomik düzeyi doğrudan birbirlerine bağlaması temelinde– ekonomide duraklama ve tıkanıklığa kadar varmıştı. Bu durumda, işçi sınıfının bir politik devrimle bürokrasinin iktidarına son vererek yabancılaşmayı aşmayı başaramadığı noktada gündeme gelen karşıdevrimci ‘glasnost’ ve ‘perestrojka’ politikaları sonucunda Sovyetler Birliği’nin yıkılması, aynı zamanda, işçi sınıfının komünist seçeneğinin ortaya çıkmadığı ve burjuva ideolojisinin egemenliği altındaki toplumun sınırlı direnişler dışında bürokrasinin karşıdevrimci kesiminin peşinden sürüklen-

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

diği koşullarda, ileriye doğru gelişemeyen sosyalizmin bozularak çökmesine karışılık geliyordu.

Ekim Devrimi'yle girişilen sosyalizm deneyiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından çıkarılan ders, Sovyetler Birliği'nin karakterine ilişkin çözümlenemeyen doğrudan bağlantılıdır. Sovyetler Birliği'nin karakterinin saptanmasında birbirlerinden ayrılan çeşitli anlayışların ulaştıkları sonuçlar, dersler ve önermeler de farklı yönlerde olmaktadır. Bu bakımdan, yaşanan tarihin sağlıklı bir biçimde çözümlenmesinin önemi, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesine uygun derslerin ve sonuçların çıkartılması açısından, öne çıkmaktadır. İşçi sınıfının komünizm mücadelesine yol göstermek üzere sosyalizm anlayışının zenginleştirilmesi, yaşanan sosyalizmin sorunlarının ana yönlerinin ve yıkılmasının başlıca nedenlerinin doğru saptanarak bunlara karşı önlemlerin benimsenmesini gerektirir, buna bağlıdır.

Bu anlamda, çeşitli akımların Sovyetler Birliği'ne ilişkin değerlendirmeleriyle mücadele anlayışları ve önermeleri arasında bir bağlantı ve uygunluk bulunmaktadır. Anarşist akımlar, Ekim Devrimi'nin ardından Sovyet devletinin oluşumuna ve genel olarak devletin derhal ortadan kalkmamasına bakarak Sovyetler Birliği'ni burjuva iktidarı ve kapitalizmin dışında değerlendirmekte, yaşadığı sorunları buna bağlamakta ve çözümü de bir anda devletsizliğe ulaşmak gibi uygulanması olanaksız bir önermede aramaktadırlar. Ekim Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin karakterini 'burjuva', 'kapitalist' olarak gören bir diğer değerlendirme de, Rusya'da sosyalist devrimin koşullarının bulunmadığını ileri süren Menşevizm ve benzeri akımlarınkidir. Rusya koşullarında işçi sınıfının iktidarını ve sosyalizmin kuruluşunu zaten olanaklı görmeyen bu anlayış, yaşanan olumsuzlukların nedenlerini, 'koşulları bulunmayan' devrime kalkışmakta arayarak sorunları nesnel koşullara bağlayıp öznel düzeydeki etkenleri ihmal etmiş olmaktadır. Sovyetler Birliği'nde proletarya diktatörlüğünün kurulduğunu, işçi sınıfının egemenliğinin sağlanmış olduğunu kabul

KURTULUŞ

etmeyen bütün bu anlayışların işçi sınıfının egemenliği altında ortaya çıkan sorunları saptayabilmeleri ve çözüm üretebilmeleri de olanaklı değildir.

Benzer biçimde, ‘tek ülkede sosyalizmin olanaksızlığı’ tezini savunan troçkist anlayışlar, Sovyetler Birliği’nde kapitalizmin ve meta ilişkilerinin ortadan kaldırılmasıyla sosyalizmin kurulduğunu reddederek Sovyetler Birliği’nin karakterini ‘geçiş toplumu’ olarak saptamakta ve sorunları da buna bağlamaktadırlar. Bu durumda da, sosyalizmin kurulmuş olduğu koşullarda, bunu kabul etmeyen bir anlayışın sosyalizmin sorunlarını çözümlemesine, bunlara karşı çareler geliştirmesine olanak bulunmamaktadır. Aynı biçimde, bürokratlaşma sorununu eski toplumdan devralınan bürokrasinin iktidarı ele geçirmesi, karşıdevrimi olarak gören böyle bir anlayış, işçi sınıfının kendi içinden doğan bürokratlaşmayı çözümlenmede yetersiz kalmak, engel oluşturmak durumundadır.

Sovyetler Birliği’nin karakterini ‘sosyal-emperyalist, kapitalist’ olarak saptayan, revizyonizmi burjuvazinin iktidarı ile özdeşleştiren anlayış da, ortaya çıkan sorunları burjuva karşıdevrimi ile açıkladığından, sosyalizm koşullarında gelişen sorunların nedenlerini, işçi sınıfı egemenliğindeki bürokratlaşma ve bozulmayı çözümlenilemeye yeteneğinde değildir.

Yaşanan sosyalizm deneyimini tek seçenek olarak gösteren ‘reel sosyalizm’ anlayışı ise, Sovyetler Birliği’ndeki sosyalizm uygulamalarına eleştirileri ‘ütopyacılık’ olarak geri çevirip sosyalizmin sorunlarının üstünü örtmeye çalıştığı gibi, bu sorunlara kapitalizmden ‘ödünç’ alınan unsurlarla çözüm aramasıyla da sosyalizmin yıkılmasının birinci derecede sorumlusu oldu. Sosyalizmin – temelinde işçi sınıfının yabancılaşması yatan– sorunlarına yönelik olarak, siyasi düzeyde parlamentarizmin unsurlarına, ekonomik düzeyde piyasa unsurlarına, kültürel düzeyde burjuva ideolojisine başvurulması, bozulmayı hızlandırdı, yıkıma giden yolu açtı. Bu anlamda, sorunlarına çözüm bulunması yerine, sosyalizmin tıkanıp yıkılması yönünde rol oynayan bu anlayış da, sosyalizmin

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

gerçek sorunlarını saptamaktan uzak, bunun önünde engel oluşturan niteliktedir.

Yaşanan tarihi doğru açıklayamayan yaklaşım ve çözümlerlemin, yenilginin gerçek nedenlerini saptayabilmesi, sınıf mücadelesinin başarısı için tarihten doğru ders çıkartması olanaklı değildir. Yenilgiden ders çıkartarak işçi sınıfının sosyalizm mücadelesinin başarısını sağlayabilmek, tarihsel gerçekliğin doğru çözümlenmesini, yaşanan sürecin karakterinin gerçeklere uygun saptanmasını gerektirir, buna bağlıdır. Sovyetler Birliği tarihinin gerçekliği, *işçi sınıfının burjuvazinin iktidarını yıkarak egemenliğini gerçekleştirdiği, devleti aracılığıyla kapitalizmi ve meta ilişkilerini tasfiye ederek sosyalizmi kurduğu, ancak kurulan işçi sınıfı iktidarı ve sosyalizmin yabancılaşma ve bürokratlaşmayla bozulup yıkıldığıdır*. Bu temelde, yıkıma yol açan işçi sınıfı egemenliğindeki ve sosyalizmdeki bozulmanın nedenlerini saptayarak bunlara karşı önlemler geliştirmek gerekir. Ancak bu biçimde, Sovyetler Birliği değerlendirmelerinden işçi sınıfının sosyalizm mücadelesinde yeni başarılar sağlayacak sonuçlar çıkarılabilir.

SSCB TARİHİNDEN ÇIKARILMASI GEREKEN DERSLER

Sovyet iktidarının oluşumundan yıkılmasına kadar tarihi, birçok dönem içeren uzun bir süreçtir. Yıkılmasının nedenleri de bir anda oluşmamış; bu etkenler bütün süreç içinde birikmiş, birbirlerinin üzerine eklenerek sonunda Sovyetlerin çöküşüne yol açmıştır. Süreç boyunca bozulmaya neden olan etkenler çok boyutludur; biri diğerinin koşullarını hazırlayarak zincirleme neden - sonuç ilişkileri içinde süreci yıkılmaya kadar götüren bu etkenlerin incelenerek karşı önlemlerin geliştirilmesi açısından değerlendirilmesi, çeşitli düzeyleri, *sosyalist devrimin koşulları, sosyalist devlet, sosyalist ekonomi, sosyalist kültür* düzeylerini kapsar. Bu düzeyler ayrı birer yazı konusu oluşturmakla birlikte, bozulmada belirleyici rol oynayan etkenlerin saptanması ve böylece yaşanan tarihten genel olarak ders çıkartılması yönünde, bunlara burada

KURTULUŞ

deyinilebilir.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasında, maddi yetersizliklerden soğuk savaşa, kitlelerin tutumundan yanlış politikalara kadar nesnel ve öznel bir dizi etkenin rolü olmuştur. İşçi sınıfı iktidarının diğer sınıflara yönelik uygulamalarındaki aksaklıkların, aşırılıkların, hataların yıpratıcı, zarar verici, zayıflatıcı etkileri olsa da, kendi iç gelişmelerinin sonucunda çöktüğünden, asıl kendisine, işçi sınıfı iktidarına ilişkin etkenler birincil önemdedir. Bu etkenler neden - sonuç ilişkileri içinde tarihsel süreç boyunca geriye doğru izlenerek belirleyici nedenler saptanabilir. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasında başrolü karşıdevrimci 'glasnost' ve 'perestroyka' politikaları oynamıştır. Ama bunların toplumda destek bulup karşı direnişin de sınırlı kalması, bir yandan toplumda burjuva ideolojik egemenliğin, diğer yandan, daha da önemlisi, içine girilen tıkanıklığın sonucu olmuştur. Söz konusu tıkanıklık, üretkenliğin düşerek ekonomik gelişmenin duraklamasından kaynaklanmıştır. Bunun temelinde de, doğrudan üretici işçi sınıfının ekonomik yabancılaşması yatmıştır. İşçi sınıfının ekonomik yabancılaşması ise, siyasi ve ideolojik yabancılaşmasının sonucudur. İdeolojik yabancılaşma, burjuva değer yargılarına seslenilmesinden revizyonizmin hâkimiyetine kadar uzanmıştır. İşçi sınıfı adına yönetimin partiyeye daralmasıyla gelişip devlet ve parti önderlerinin önemli bir çoğunluğunun tasfiyesiyle Stalin'in mutlak iktidarına varan ve bürokratlaşmanın öteki yüzü olarak ortaya çıkan siyasi yabancılaşma, işçi sınıfı iktidarının bozularak yıkılmasına giden süreçte en başta gelen rolü oynamıştır. Siyasi yabancılaşma biçimini alan işçi sınıfının devlet yönetimine yığınsal katılımdan geri çekilip yönetimi partiye bırakması ise, devrim süreci içerisinde sınıfın demokratik eğitiminin tamamlanmasının yetersizliğine dayanmıştır. Bu da, Rusya'da 1917'de, kapitalizmin ve sınıf mücadelesinin özgül koşulları içerisinde, işçi sınıfının maddi ve manevi gelişmişlik derecesinin ürünüdür.

Böylece Sovyet iktidarının bozularak yıkılmasının nedenleri zincirleme geriye doğru izlendiğinde, en başlangıçta, maddi ve

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

manevi gelişmişlik derecesi temelinde işçi sınıfının demokratik eğitiminin tamamlanmasındaki eksiklik öne çıkar. İşçi sınıfının demokratik eğitimi, *sosyalist devrimi başarabilmesinin koşullarından* biri olarak sayılır (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 2, Şubat 2002, s. 53). Emperyalist-kapitalist olmakla birlikte, nispeten geri özellikler taşıyan Rusya'da nüfusun azınlığını oluşturan işçi sınıfı, demokratik eğitimi Şubat Devrimi'nin ardından gelen 8 - 9 ay gibi kısa süreli açık sınıf mücadelesi döneminde tamamlamıştır. Bu 'hızlı eğitim', işçi sınıfının Ekim Devrimi'yle burjuvaziyi devirerek kendi iktidarını kurmasını sağlamış, ama bunu yığınsal katılımı demokratik bir devlet biçiminde sürdürmesine yetmemiştir. Sosyalizm deneyiminin yenilgiyle sonuçlanmasına yol açan nedenler zincirinin başlangıcında demokratik eğitim eksikliğinin bulunması, bu tarihten çıkan en önemli ders olarak, sınıfın demokratik eğitiminin geliştirilmesini ön plana getirir. Bu doğrultuda, bugünden, içinde bulunulan koşullardan başlayarak, işçi sınıfının eşitlik, yönetme hakkı, yığınsal katılım ve inisiyatif bilinci ve davranış alışkanlıkları kazanması için çaba ve mücadeleler yoğunlaştırılmalıdır.

Demokratik eğitim eksikliğine bağlı olarak sınıfın devlet yönetimine katılımında eşitsizliğin, yöneten - yönetilen ayrımının ortadan kaldırılmasına doğru ilerlenememesi, işçi sınıfının sosyalist devletin bürokratlaşmaya karşı yapısal önlemlerini ve özelliklerini de zayıflattı, işlevsizleştirdi. *Sosyalist devlet*, işçi sınıfının toplumun tümünü kendi düzeyine yükseltmesi ve herkesin yönetim işlerini üstlenmesiyle toplumdaki yöneten - yönetilen ayrımının kalkmasını olanaklı kılacak, toplumsal kurallara uymanın alışkanlığa dönüşmesiyle genel olarak devletin sönmelenmesini sağlayacak, 'oluşumundan başlayarak kendisini yok etmeye girişen' devlet olarak nitelenir (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 6, Mart 2003, s. 90). İşçi sınıfı devletin örnekleri olarak Paris Komünü ve Sovyetlerin oluşumundan çıkartılan derslerle, yok olmaya yönelebilmesi için, devletin bürokratikleşerek temsil ettiği yığınlardan kopmasına ve sürecin kesintiye uğramasına karşı bir dizi önlem saptan-

KURTULUŞ

mıştır: sürekli ordu ve güvenlik gücü yerine kitlelerin silahlanması, milis; bütün görevlilerin seçilmesi ve geri çekilmesi; görevlilerin ücretlerinin işçi ücretlerinden yüksek olmaması; seçimlerin yerleşim yeri değil işyeri temelli olması; yasama ve yürütmenin birleştirilmesi; herkes tarafından yerine getirilebilmeleri için görevlerin basitleşmesi ve kültür düzeyinin yükselmesi. Bürokratikleşmeyi engelleyerek devletin giderek yok olmasını amaçlayan bu önlemler, sınıfın demokratik inisiyatifinin ve yığınsal yönetiminin yetersizliği, eksikliği koşullarında amaçlanamıyordu. Bu koşullarda, yasama ve yürütmenin birliği gibi özellikler, bütün devlet işlerini yığınların kendi ellerine alması amacıyla tersine, yönetimin daralması, bürokratikleşme yönünde etkili olurken, yine yığınların yönetime eşit katılımının gerçekleştirilememesine bağlı olarak 'sürekli ordu', istihbarat örgütleri, 'tek adam yönetimi', ücret farklılaşmaları, 'parti - devlet çakışması' gibi uygulamalarla da söz konusu ilkelerden taviz verildi, uzaklaşıldı. Devletin sönmülenerek yok olması yerine ters yönde ilerleyen süreç, yığınsal boyutlar alan terörle Stalin'in bireysel diktatörlüğüne kadar vararak işçi sınıfının siyasi yabancılaşmasını en üst boyuta tırmandırdığı gibi, bunun sonucunda maddi ayrıcalıklı bürokrasinin ortaya çıkışı ve iktidarı da engellenemedi. Sürecin amaçlananın tersine sonuçlar üretmesi karşısında, güçler ayrılığı gibi parlamenterizm unsurlarının sosyalist devlete eklenmesi yönünde görüşler ileri sürülmektedir. Oysa burjuva devletin yığınları politikadan dışlayan bürokratik yapısının dayandığı güçler ayrılığı da, merkezileşmekten kaçınmaya çalışmak gibi anlayışlar da, bütün insanların kolektif yönetimini hedefleyen sosyalizmin amaçlarına ilerlemeyi sağlayamayacağından işçi sınıfı devletin bürokratlaşmasına karşı çözüm olamaz. Tersine, yaşanan süreçten çıkartılması gereken ders, sınıfın yönetici katılımının geliştirilmesinin önkoşul olmasından öteye, sosyalist devletin tarihsel olarak saptanmış özelliklerine sadık kalmak, bunlardan sapmamaktır.

İşçi sınıfının, siyasi yabancılaşmayla kendi devletiyle arasına mesafe girmesi, -üretim araçlarının toplumsallaştırılmasını, sos-

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

yalist üretimin örgütlenmesini devleti aracılığıyla gerçekleştirmesi temelinde– kendisini hukuken mülkiyetindeki üretim araçları ve ürünlerin sahibi hissetmemesine, ekonomik yabancılaşmasına yol açtı. Bürokrasinin iktidarı ve revizyonizmin politikaları ile birlikte, işçi sınıfının ekonomik yabancılaşması, sürecin bir aşamasında, *sosyalist ekonomide* giderek üretkenlik artışının yavaşlamasına, verimsizliğe, durgunluk ve tıkanıklığa neden oldu. Sosyalist ekonominin bu sorunları karşısında revizyonizmin çıkarttığı ders, – burjuva ekonomistlerin eleştirilerini paylaşan bir yaklaşımla– rekabet, kârlılık, piyasanın düzenleyiciliği gibi pazar ekonomisi unsurlarında çözüm aramaktı. Sosyalizmle uyuşmayan meta ilişkileri unsurları ise, sosyalist ekonominin sorunlarını çözmek yerine ağırlaştırdı; sosyalizmi meta ekonomisine, kapitalizme ait unsurlarla ekleme politikasının ‘perestroyka’ (yeniden yapılandırma) biçiminde ‘kararlılıkla’, ‘tutarlı biçimde’, ‘sonuna kadar’ sürdürülmesi, sosyalizmin yıkılarak kapitalizmin restorasyonu ile sonuçlandı. Sosyalizm tarihinden revizyonizmin çıkarttığı ders ve anlayış, sosyalizmi yıkıma götürdü. Oysa –meta ilişkilerinin neden olduğu yabancılaşmanın aşılmasına karşılık gelen– sosyalizmin üstünlüğü, üretkenliği sınırsızca geliştirebilmesi, doğrudan üreticilerin üretimi, üretim koşullarını, üretim araçlarını ve emeklerinin ürünlerini kendi ellerine almalarından kaynaklanır. Sosyalizmin sorunları, meta ilişkileri unsurlarıyla, kapitalizmden ‘ödünç’ alınan unsurlarla çözülemez (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 3, Mayıs 2002, s. 128). Bu sorunlar, meta ilişkilerinin yarattığı yabancılaşmadan farklı nitelikteki (işçi sınıfının siyasi yabancılaşmasının sonucu olan) ekonomik yabancılaşmadan kaynaklanmıştır. Çözüm de yabancılaşmanın ortadan kaldırılması, işçi sınıfının her düzeyde etkinliğinin, yönetiminin, inisiyatifinin geliştirilmesidir; sosyalizm deneyiminden asıl çıkartılması gereken ders budur.

Sosyalizmin yıkılmasına neden olan sorunların kaynağı, işçi sınıfının yönetime yığınsal katılımdan uzaklaşmasında; çözüm de, sınıfın inisiyatifinde, iradesindedir. İşçi sınıfının etkinliğinin, inisiyatifinin yetersizliği, eksikliği olarak beliren sorunun, maddi te-

KURTULUŞ

melleri de bulunmakla birlikte, çözümünü için mücadelede daha önemli bir boyutu, öznel boyut, *örgütlenme ve bilinç* boyutu oluşturur. Bu düzeyde, sınıfın bilinçli öncüsünün, komünist partisinin rolü belirleyici önem taşır. Sovyet iktidarının oluşumu sürecinin başlangıcından itibaren sınıfın yönetime yığınsal katılımı zayıflayıp gerilerken Bolşevikler yığınların eğitiminin, *'kültürel devrimin'* önemini vurgulamıştır. Ancak bu çabalar, siyasi yabancılaşma sürecinin gelişmesini engellemeye yeterli olmazken, Bolşevikler öte yandan, 'sürekli ordu', 'tek adam yönetimi', 'parti diktatörlüğü' gibi, var olan durumda sınıfın inisiyatifindeki yetersizliği veri alan anlayışlarla, işçi sınıfının yığınlarının yönetime eşit katılımını savunmaktan taviz veren, gerileyen ve bu bakımdan işçi sınıfının yabancılaşmasını gidermek yerine arttırmaya hizmet eden konular da almışlardır. Kısa vadeli hedefler uğruna uzun vadeli hedeflerin göz ardı edilmesi ve amaca uygun düşmeyen araçlara başvurulması niteliğindeki uygulamalar, *pragmatizm*, yöneten - yönetilen ayrımının ve devletin ortadan kalktığı komünizm hedefi doğrultusundaki süreci zedeleyerek gelecekteki yıkımın koşullarını hazırlamıştır. Yönetimin partiye daralması ve parti - devlet çakışmasının yerleşiklik kazanmasıyla, rejimin kaderi partinin kaderiyle özdeşleşmiş, işçi sınıfı egemenliği ve sosyalizmin varlığını sürdürmesinin sorumluluğu partiye yüklenmiş; buna karşılık baskı ve terörle yönetimin kişisel boyuta kadar daralmasına varan politikalarla işçi sınıfının siyasi yabancılaşması en üst düzeye kadar çıkarken maddi ayrıcalıklı bürokrasinin iktidarının yolu açılmıştır. Bürokrasinin iktidarına karşılık gelen revizyonizmin partide hâkimiyetiyle, işçi sınıfının komünist politikasından uzaklaşılıyor, işçi sınıfının ideolojik yabancılaşması da en üst düzeye varıyordu. Bu koşullarda, -işçi sınıfının yönetici inisiyatifinin savunulmasının bir parçasını oluşturduğu- gerçek komünist politik çizginin de, komünizmi isminde taşımayı sürdürmekle birlikte ondan sapmış, uzaklaşmış bulunan partinin, SBKP'nin dışında örgütlenmesi gerekiyordu. İşçi sınıfının komünist örgütlenmesi sorunu ise, sürecin yönü, gelişimi ve kaderi açısından anahtar

SOVYETLER BİRLİĞİ'NİN KARAKTERİ

sorundur. Sosyalizmin tıkanıklığının aşılması, yıkımın engellenmesi, ancak işçi sınıfının bürokrasinin iktidarını devirerek yığınsal inisiyatifıyla devletin ve ekonominin yönetimini ellerine almasıyla olanaklıydı. Bu da, komünizmin revizyonizmden bağımsız örgütlenmesini ve işçi sınıfına önderliğini gerektiriyordu. Bunun gerçekleşmemesi, Sovyet iktidarının ve sosyalizmin tıkanıklıktan kurtulamamasını ve sonuçta yıkılmasını getirdi. Bu anlamda, yaşanan sosyalizm deneyiminden çıkarılması gereken en önemli ders, işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığının, sosyalist ideolojik egemenliğin, işçi sınıfına komünizmin önderliğinin belirleyici önemidir; buna yönelik olarak, işçi sınıfının komünist hedeflerinden, politikalarından gündelik kazanımlar uğruna taviz verilmemesi, ilkelere sıkı sıkıya bağlılık ve komünizmin revizyonizmden bağımsızlığının titizlikle korunmasıdır.

İşçi sınıfının sınıfların ortadan kaldırılması doğrultusunda tarihsel olarak en ileri eylemini oluşturan Sovyetler Birliği deneyiminin yıkımla sonuçlanan tarihinden, işçi sınıfının sosyalizm mücadelesini başarıya ulaştırabilmek için ders çıkartmak, bu değerlendirmenin en önemli noktasıdır. Buradaki değerlendirme açısından, Sovyetler Birliği tarihi, ikili bir gelişim süreci sergiler. İşçi sınıfının egemenliği ve sosyalist devlet koşullarında, sosyalizm, bir yandan kurulurken, diğer yandan aksaklıklar, kusurlar barındırarak bozulmaya başlamıştır. Yıkılması da bir 'dış' gücün etkisinden çok, bu kusurların birikmesiyle bozulmasının vardığı son noktada, 'içten çökmesi' sonucunda olmuştur. Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla sonuçlanan bozulma süreci öznel ve nesnel boyutlar taşıdığı gibi, *işçi sınıfının siyasi, ideolojik, ekonomik yabancılaşması, söz konusu bozulma ve yıkımda belirleyici rol oynamıştır*. Bu bakımdan, yabancılaşmaya karşı etkin tutum alınabilmesini, önlem geliştirilebilmesini sağlayan dersler en önde gelmelidir. İşçi sınıfının yabancılaşmasının maddi temelleri bulunduğu gibi, sorunun belirleyici önemini kavramaktaki ve yabancılaşma sürecini engellemekteki yetersizliği, işçi sınıfının bilinçli öncüsü olarak komü-

KURTULUŞ

nist partisinin bu açıdan eksikliğini gösterir.

Bunlara bağlı olarak, Sovyetler Birliği tarihinden çıkartılacak dersler arasında, bir yandan işçi sınıfının mücadelesinin bütünlüklü ve nihai hedeflerini ifade eden komünizme sıkı sıkı bağlılık yönünde tutum alınması gelir. Anlık, geçici vb hiçbir gerekçeyle komünizmden sapılmamalı; mevcut durumda varlığını korumanın tehlikeye düşmesi pahasına bile olsa, komünizmin ilkelerinden asla taviz verilmemeli; işçi sınıfının ideolojik yabancılaşmasına karşılık gelen revizyonizmden, oportünizmden bağımsızlık titizlikle sağlanmalı, korunmalıdır. Diğer yandan, işçi sınıfının demokratik eğitiminin tamamlanması, yönetici katılımının geliştirilmesi, gündelik idari sorunların önüne konmalı; işçi sınıfının devlet yönetimine yığınsal katılımı, işçi sınıfı iktidarının bürokratlaşmasına, bozulmasına karşı bir güvence haline getirilmelidir.

KURTULUŞ

İşçi sınıfının bağımsızlığı İDEOLOJİK VE POLİTİK MÜCADELE

SÜHA ILGAZ

SINIF MÜCADELESİNİN BOYUTLARI

Tarih, özel mülkiyetin ortaya çıkıp insanların üretim ilişkilerindeki konumları temelinde bölünmesinden beri, sınıflar mücadelesi tarihidir. Sınıflar mücadelesinin maddi temeli,

Komünist programın öneminin küçümsenmesi, komünizm hedefini göz ardı ederek işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden bir biçimde çeşitli yönlere doğru savrulmasına yol açar. Kısmi ve geçici amaçlar doğrultusunda yalpalamak, parçalanmak yerine nihai amacı doğrultusunda işçi sınıfı hareketini birleştirecek olan, komünist programın harekete yol göstermesi, tek tek mücadeleleri genel hedefe tabi kılmasıdır.

insanın insanı sömürmesi, insan emeğinin yarattıklarına başka insanlarca el konulmasıdır. Bu anlamda sınıflar mücadelesinin kaynağında ekonomik çıkarlar ve ekonomik mücadele yatar.

Üretim ilişkilerinde üretim araçlarının mülkiyetine ve bunun biçimine bağlı olarak grup-

İDEOLOJİK MÜCADELE

lara, sınıflara bölünmüş insanlar arasında, bir tarafta başka insanların sömürmek, diğer tarafta bu sömürüye karşı durmak, ondan kurtulmak çabası, sınıflar arasındaki çelişkileri doğurur, mücadeleleri, çatışmaları körükler. Sınıf mücadelelerinin kaynağı maddi çıkarlardır; bu mücadelede koşullar, hedefler, bunlardaki değişim, yine ekonomik ilişkilerdeki konumlara, değişimlere dayanır. İnsanların bir bölümünün, bir sınıfın, başkalarının emeklerine, ürünlerine el koyması, sömürmesi, o sınıfın ekonomik egemenliğine karşılık gelir. Belirli bir sömürü ilişkisinin ortadan kalkması, bu sömürüden kurtuluş da, ona karşılık gelen ekonomik ilişkinin değişmesini, ekonomik egemenliğin son bulmasını gerektirir. Ama egemen sınıf sömürsünü, güçle, iktidarla gerçekleştirir, korur; maddi çıkarları bir bütün olarak elde etmek için mücadelelenin, ekonomik egemenliğin aracı, politik mücadeledir, politik egemenliktir.

Sınıf mücadelesi, temelde maddi, ekonomik çıkarlar içindir; ama bu mücadelede politik mücadele belirleyici bir rol oynar. İnsanın insanı sömürmesi, baskı ve zor olmadan gerçekleşemez; sömürülenler, baskı ve zor uygulanarak bu konularında tutulmak durumundadır. Maddi çıkarlar ancak güçle sağlanır; ekonomik egemenliğini kurmak, sürdürmek, korumak isteyen sınıf baskıya, zora, şiddete başvurur. Sömürüye dayanan bir toplumsal sistem, baskı ve şiddetin toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olarak yerleştirilmesini gerektirir; baskı ve şiddetin sistemleştirilmesi, kurumsallaştırılması, politik üstyapı, devlet biçimini alır. Belirli bir sömürü ilişkisi belirli bir baskı ve ezme ilişkisine, belirli bir ekonomik egemenlik belirli bir politik egemenliğe, belirli bir egemen sınıf belirli bir devlet iktidarına karşılık gelir. Bu çerçevede, politik mücadele karşılıklı güçlerin birbirine göre etkinliğini artırma mücadelesi özelliğini taşımakla birlikte, bu mücadelenin temsil ettiği çıkarların gerçekleştirilmesi, toplumsal yapıda bütünlüklü bir değişimi, politik egemenliğin değişmesini gerektirdiği ölçüde, iktidarı politik mücadelenin hedefine yerleştirir.

Sınıflar mücadelesi, temelde ekonomik çıkarlardan kaynaklanır;

KURTULUŞ

bunları elde edebilmek için güce, iktidara yönelik politik mücadele, hedeflerine, sonuca ulaşmakta belirleyici olur. Ama sınıf mücadelesi yalnızca ekonomik mücadele ve politik mücadele ile sınırlı değildir. Ekonomik çıkarlar için mücadele, güç ve iktidar için mücadeleye yaslandığı, bağlandığı, politik mücadeleyle tamamlandığı gibi, mücadelede üstün gelebilmek için baskıya, zora, şiddete başvurulmasına, düşünceleri kazanma çabası da eşlik eder. Mücadele yalnızca kaba güce dayanmaz; birbirleriyle mücadele içindeki taraflar, öncelikle en geniş kesimi ikna ederek kendi taraflarına çekip güçler dengesini kendi lehine çevirmeye çalışırlar. Çelişen çıkarlarını gerçekleştirebilmek isteyen güçlerin birbirlerine üstün gelmeye çalıştığı sınıflar mücadelesinde baskı ve zor ile ikna, farklı koşullarda birbirlerine göre ağırlıkları değişse de, her zaman birlikte başvurulmuş araçlardır. En küçük bir talep için mücadeleden iktidar mücadelesine kadar her mücadelede, bu mücadelenin ifadesi görüşleri ileri sürmenin, hâkim kılmaya çalışmanın önemi yadsınamayacağı gibi, egemen sınıfın egemenliğini, baskı ve şiddet uygulamanın yanı sıra, iktidarının meşruluğuna, haklılığına geniş kesimleri inandırarak sağladığı da açık bir gerçektir. Bu çerçevede, ideolojik mücadele de, ekonomik mücadele ve politik mücadele gibi, sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır.

Mücadele sürdüren güçler, sınıflar, çıkarlarını elde etmek, gerçekleştirmek için, karşıtlarına maddi güçleriyle, politik mücadeleyle üstün gelmeye çalışırken, karşıtını tecrit etmek, zayıf düşürmek ve kendi tarafının desteğini artırmak üzere, çıkarlarına karşılık gelen düşünceleri savunmak ve bunları olabildiğince geniş ölçekte kabul ettirmeye çalışmak durumundadır. Özellikle sömürücü sınıflar, toplumun azınlığı olmaları nedeniyle, toplumun çoğunluğunun çıkarlarıyla çelişen çıkarlarını yalnızca baskı ve şiddete dayanarak gerçekleştiremezler; kendi çıkarlarını toplumun çıkarları olarak sunmak, kabul ettirmek için de sürekli çaba içindedirler. Diğer bir anlatımla, egemen olan maddi, ekonomik ilişkiler temeli üzerinde, bu ilişkileri korumaya, sürdürme-

İDEOLOJİK MÜCADELE

ye hizmet eden politik ilişkilerin, politik yapının hâkimiyeti bu temelle uyum taşırken, bu ilişkileri yansıtan görüşlerin, düşüncelerin toplumdaki yaygınlığı, ağırlığı da yine aynı ilişkilerin varlığını korumasının, sürdürmesinin olmazsa olmaz bir aracıdır, dayanağıdır. Toplumun azınlığının, egemenliğini sürdürebilmek için, toplumun çoğunluğunun çıkarlarının açıkça karşıtı olan sömürü ilişkisini gizleyebilmesi, –toplumun çoğunluğunun çıkarına olarak göstermek üzere– üzerini örtmesi gerekir. Bu durumda, bir toplumsal egemenlik ilişkisi yerleştirilip korunduğunda, ekonomik egemenliğin ve politik egemenliğin yanı sıra, ideolojik egemenlik de söz konusudur. Kısacası, genelde, toplumda egemen olan sınıf, aynı zamanda ideolojik olarak da egemendir.

Egemen sınıfın egemenliğini, sömürsünü korumak, sürdürmek doğrultusundaki ideolojik görüşler, insanı insandan çok eşyayla eşitleyen, tanrının iradesinin hâkimiyetini ileri süren ya da bireysel özgürlüklere sığınan çeşitli biçimler olsa da, sınıfların varlığını, sınıf mücadelesini örten, gizleyen bir nitelik taşır. Sınıfların ve sınıf mücadelesinin üzerini örten düşüncelerin, bakış açısının benimsetilmesi, sömürülen yığınların durumlarını, egemen ilişkileri kabullenmelerine yardım ettiği için, sömürücü azınlığın, egemen sınıfın egemenliğini sürdürmesini sağlar. Ama ne kadar üzeri örtülürse örtülsün, sınıf mücadelesi mutlak anlamda engellenemez, yok edilemez. Toplumsal ilişkiler içerisinde sömürülen ve sömürülen, ezen ve ezilen konumlarında bulunan, maddi çıkarları birbirleriyle çelişen insanlar, her an, her adımda birbirleriyle karşı karşıya gelirler. Parça parça da gerçekleşiyor olsa, birbirlerinden kopuk, habersiz insanlar tarafından da sürdürülse, bu mücadelenin bilincinde olunup olunmamasından bağımsız olarak, sınıflar arasındaki mücadele, nesnel bir gerçeklik anlamında, şu ya da bu biçimde, şu ya da bu ölçekte, ama her zaman mevcuttur; bir bütün olarak durdurulamaz, ortadan kaldırılamaz.

Bu açıdan, sınıflar mücadelesini gizlemek için üzerini örten düşüncelerin, ideolojilerin işlevi, sınıf mücadelesini durdurmak değil de, bu mücadelede, bir tarafın, ezen, sömüren azınlığın lehine,

KURTULUŞ

diğer tarafı, ezilen, sömürülen çoğunluğu, birleşip ileri atılmasını yavaşlatarak, geciktirerek zayıf düşürmektir. Öte yandan, parça parça sürmekte olan mücadeleler içerisinde, aslında bu mücadelelerin belirli bir ana ve yere özgü olmadığı, farklı anlarda ve farklı yerlerde aynı ilişkilerin söz konusu olduğu, bunların bir bütünlük ve genellik taşıdığı ortaya çıktıkça ve görüldükçe, saflaşma ve mücadele gerçekten toplumsal bir boyut kazanır, toplumsal ölçekteki bir sınıfın karşısına toplumsal ölçekteki karşıt sınıf çıkar, mücadele eder. Ezilen, sömürülen sınıfların, toplumun çoğunluğunun çıkarı, parça parça, birbirlerinden kopuk süren mücadelelerini birleştirerek ileri atılmakta, güç kazanmaktadır. Mücadele birliğini sağlamayı kendiliğinden ve tesadüfi olmaktan çıkaracak olan ise, egemen sınıfın sınıf mücadelesini örten, gizleyen görüşlerine, düşüncelerine karşı, ezilen sınıfların kendi sınıfsal çıkarlarını savunan, birliğini, mücadelesini ilerletmesini sağlayan görüşleri, düşünceleri geliştirmek, hakim kılmaya çalışmaktır. Bu anlamda, sınıf mücadelesinde ideolojik mücadelenin yeri özel bir önem taşır.

Tekrar vurgulamak gerekirse, çok çeşitli konulardaki düşünceler, değer yargıları, görüşler, sınıf mücadelesini bir yönde ya da aksi yönde etkiler. Toplumun azınlığını oluşturan sömürücü sınıflar, toplumun çoğunluğunun çıkarlarına aykırı olan egemenliklerini sürdürebilmekte, kendi çıkarlarını toplumun çıkarlarına uygun gösteren görüş ve düşüncelerden, toplumsal gerçekliği çarpıtan ideolojilerden, sömürülen yığınlara sömürücü azınlığın çıkarlarının kendi çıkarları gibi benimsetilebilmesinden yararlanırlar. Bunun karşısında, ezilen ve sömürülen sınıfların, üzerlerindeki baskı ve sömürüye direnebilmeleri, bu durumdan kurtulabilmeleri ise, öncelikle, egemen sınıfın ideolojik etkinliğini kırabilmelerine, kendi mücadelelerini yükseltmelerine hizmet edecek düşüncelere, görüşlere, bakış açılarına sahip olmalarına, kendi sınıfsal çıkarlarını ifade eden bir ideolojiyi benimsemelerine bağlıdır. Bu anlamda, var olan düşünceleri, değer yargılarını, görüşleri etkileyen, belirleyen, bunların bütünlüklü bir sistemine karşılık

İDEOLOJİK MÜCADELE

gelerek belirli bir dünya görüşünü, bakış açısını ifade eden ideolojiler, toplumsal sınıflardan bağımsız, tarafsız değildir; sınıfsal çıkarlara hizmet eder, sınıfsal niteliktedir. Bu temelde ideolojik mücadele de sınıf mücadelesinin bir boyutunu oluşturur.

KOMÜNİZM, İŞÇİ SINIFININ BİLİMSEL İDEOLOJİSİ

Sınıf mücadeleleri tarihi içerisinde, baskının, sömürünün olmadığı, insanların eşit biçimde ortak zenginlikten yararlandığı bir toplum özlemi, ezilen sınıfların mücadelelerine eşlik etmiş, bayrak olmuştur. Ezilen sınıflar, mücadelelerinde insanların iyiliğini, dayanışmasını yücelten ahlaki tutumlara, görüşlere yönelirken sömürücüler, egemen sınıflar, bu düşüncelerin var olan toplumsal ilişkileri sarsmayacak biçimde sınırlandırmasından, egemen ilişkilerin kitlelerce kabullenilmesine hizmet ederek ezilen sınıfların mücadelesini zayıflatacak, bastırarak biçimlere dönüştürülmesinden yana olmuş; bu temelde ezen ve ezilen sınıflar arasında ideolojik mücadele sınıf mücadelesinin ayrılmaz bir parçasını oluşturmuştur. İnsanların baskıdan, sömürden kurtulup ortak zenginliği paylaştığı toplumsal yaşamını savunan bir ideal olarak, bir ütopya olarak sosyalizmin tarihi de sınıflar mücadelesi tarihine paralellik taşır. Tarih boyunca ezilen sınıfların mücadeleleri içinde gelişen, onların taleplerinin, özelemlerinin ifadesi olan sosyalizm, kapitalizmin ortaya çıkmasıyla birlikte işçi sınıfının mücadele hedeflerinin temsilcisi, ideolojisi oldu.

Sınıf mücadelesinin parçası olarak ideolojik mücadelede savunulan görüşler, düşünceler, –çatışma içerisinde olan sınıfların çıkarlarının karşıtlığı temelinde– karşıt hedefler doğrultusunda karşıt işlevlere sahiptir. Sömürücü azınlığın egemenliğini korumaya hizmet eden ideolojiler, ezilen yığınların mücadelelerini zayıflatmak, engellemek üzere gerçekliği çarpıtan, gizleyen bir nitelik taşırken, ezilen, sömürülen sınıfların mücadelelerini geliştirmelerini sağlayacak görüşler, ideolojiler, sömürülen çoğunluğun içinde bulunduğu ilişkilerin bilincine vararak bu koşulları değiştirmek amacıyla mücadeleye atılabilmesi için toplumsal ger-

KURTULUŞ

çekliği açığa çıkarmak, ortaya koymak durumundadır; yani ideolojik mücadeleyle, egemen sınıflar gerçekliği çarpıtarak yığınları aldatırken ezilen sınıfların çıkarı gerçekliğin gösterilmesi ve bilince çıkarılmasıdır.

Sosyalizm de, baskının, sömürünün olmadığı bir toplum özleminin ifadesi olarak ezilen sınıfların mücadelelerinde ortaya çıkmış olmakla birlikte, kapitalizmin gelişmesiyle, ezilen sınıflar arasında ilk defa işçi sınıfında, gerçekleşebilmesinin maddi koşullarına kavuşmuştur. Yalnızca işçi sınıfı –toplumsallaşan üretimi gerçekleştirirken üretim araçlarının mülkiyetine sahip olmayan işçi sınıfı– nesnel bakımdan, üretim araçlarını toplumsallaştırarak sosyalist üretimi örgütleme, sosyalizmi kurma ve kendisiyle birlikte bütün toplumu, insanlığı kurtarma yeteneği taşır. Bu durumda, işçi sınıfı sosyalizmi, bir yandan insanlığın sınıflı toplumlar tarihi boyunca baskıdan, sömürüden kurtuluş özlemini temsil ederken, diğer yandan da toplumsal gelişme ve gerçekliğe bütünüyle karşılık düşer; dolayısıyla toplumsal gelişmenin insanlığın kurtuluşunun koşullarının ortaya çıktığı aşamasında ideal ile gerçekliğin buluşmasıdır. Bu anlamda, sosyalizm, işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarına, mücadelesine hizmet eden bir ideolojidir, ama aynı zamanda da, toplumun, insanlığın çıkarları, işçi sınıfının çıkarlarından geçtiği, işçi sınıfının çıkarları toplumsal gerçekliği çarpıtmakta, gizlemekte değil, aksine ortaya koymakta olduğu için, gerçekçi bir dünya görüşüdür, gerçekliğin en kesin ifadesidir.

İşçi sınıfı sosyalizminin bir yandan işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarını temsil ederken diğer yandan toplumsal gerçekliği ifade etmesi –gerçekliğin açıklanması, anlaşılması bilimlerin konusunu oluşturduğundan– bilim alanına bağlanır. Bu temelde işçi sınıfı sosyalizmi bilimsel bir ideolojidir ve bilimsel sosyalizm, komünizm adını alır. Buna bağlı olarak, bilimsel sosyalizm, işçi sınıfının dünya görüşünü oluşturmakla birlikte, sınıf mücadelesi içerisinde işçi sınıfının çıkarlarını temsil etmekten öteye, bu mücadelenin koşullarının, özelliklerinin, gelişiminin bilimsel olarak ince-

İDEOLOJİK MÜCADELE

lenmesine, çözümlenmesine dayanır.

Bilimsel sosyalizm, komünizm, toplumsal gerçekliğin bilimsel olarak tam bir açıklamasını ifade etmelidir; aynı zamanda da sınıf mücadelesi içinde işçi sınıfını temsil etmeli, genel ve nihai hedeflerine bağlayarak onun mücadelesine yol göstermelidir. Komünizmin bilimsel temelde ortaya koyduğu hedeflere ulaşmanın maddi gücü işçi sınıfıdır; komünizmin hedefleri, ancak işçi sınıfının mücadelesiyle elde edilebilir. Sınıf mücadelesinde işçi sınıfının başarısını, zaferini ise, yalnızca mücadele koşullarının bilimsel bir çözümlenmesine dayanan komünizmin bu mücadeleye yol göstermesi sağlayabilir. Bu anlamda, komünizm, işçi sınıfının ellerinde maddi güce kavuşmalı; işçi sınıfı da, komünizmi benimsemeli, mücadelesini komünizme bağlamalıdır.

İşçi sınıfının komünizmi benimsemesi, komünizm hedefine sahip olması, mücadelesinin ve bilincinin belirli bir düzeyine karşılık gelir. İşçi sınıfı gündelik yaşam ve çalışma koşulları içerisinde, bu koşulları iyileştirme ihtiyacı duyup bu yönde çabalara girmeye başlarken durumuna ilişkin ilk bilgileri edinmeye, bunların bilincine varmaya da başlar. Gündelik mücadele daha çok ekonomik nitelikte olduğu ölçüde, buna eşlik eden bilinç de daha çok ekonomik bilinç düzeyinde kalır. İşyerinden yerel ya da bölgesel ölçüğe kadar tekil mücadeleler içerisinde işçi sınıfının bölümleri, koşullarının, çıkarlarının ortaklığını gördükçe, toplumsal ölçekteki bir sınıfın parçaları olduklarını anlar, sınıf bilinci gelişir. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi içerisinde devletle karşı karşıya gelmesi, ekonomik olarak egemen sınıfın, kapitalist sınıfın, devleti de elinde tuttuğunu, politik olarak da egemen olduğunu görmeye başlaması, politik bilinci uyandırır. Ancak bu düzeydeki politik bilinç, henüz var olan toplumsal düzen içerisinde, kapitalizm çerçevesinde konumunu iyileştirme, düzene muhalefet etme ile sınırlıdır. Buna karşılık, işçi sınıfının kapitalizmi, sınıfları ortadan kaldırmak, kendisiyle birlikte insanlığın kurtuluşunu sağlamak için ihtiyaç duyduğu politik bilinç, mücadelesini genel ve nihai hedeflerine bağlayan komünist bilinçtir. İşçi sınıfı, komü-

KURTULUŞ

nist bilinci ise, ancak bütün sınıfların ve devletin birbirleriyle ve kendisiyle ilişkilerinin komünizm açısından açıklanmasıyla kazanabilir.

İşçi sınıfının gerek nesnel gelişimini sağlayan, gerek ideolojisinin, komünizmin maddi temelini yaratan kapitalizmdir, kapitalizmin gelişmesidir. Ama egemen sınıfın bütün toplumla birlikte işçi sınıfı üzerinde ideolojik olarak da egemen olduğu kapitalizm koşullarında, –işçi sınıfı, içgüdüsel olarak komünizme eğilimli, yatkın olsa da, bilimsel komünizmi doğrudan üretmediğinden– işçi sınıfının komünist ideolojisine sahip olması, komünist bilince ulaşması kendiliğinden bir süreç değildir. Bunun için, burjuva ideolojik egemenlikten kopuşun yanı sıra, eğitilmiş aydınların gerçekleştirdiği bilimsel bir çalışmayla komünizmin geliştirilip işçi sınıfına iletilmesi de gerekir. Diğer bir deyişle, bilimsel komünizm işçi sınıfının kendiliğinden hareketinin dışından geliştirilip onunla birleştirilmeli ve işçi sınıfının komünizmin önderlik ettiği hareketi oluşturulmalıdır. Komünizmin işçi sınıfı hareketiyle birleşmesi, ona önderlik etmesi ise, işçi sınıfının mücadelesini zafere ulaştırabilmesi, insanlığın kurtuluşunu sağlayacak tarihsel misyonunu başarabilmesi için önkoşuldur.

İŞÇİ SINIFININ İDEOLOJİK BAĞIMSIZLIĞI

İşçi sınıfının başarıya ulaşabilmesi, diğer sınıfların karşısına bağımsız olarak çıkabilmesine, bağımsız mücadelesini geliştirebilmesine bağlıdır. Kendi bağımsız mücadelesini yükseltemediği sürece, işçi sınıfı, başka sınıfları desteklemekten, onların hedeflerine, çıkarlarına hizmet etmekten kurtulamaz. Bu nedenle işçi sınıfı, her bakımdan diğer bütün sınıflardan bağımsızlığını sağlamalı ve korumalıdır.

Bunun için, işçi sınıfı, öncelikle diğer sınıflardan bağımsız örgütlenmeli, unsurlarının, üyelerinin sınıfsal kökeni açısından, organik olarak, işçi sınıfı niteliği taşıyan bağımsız sınıf örgütlerine sahip olmalıdır. Yine işçi sınıfı, başka sınıfların politik hareketlerinin kuyruğuna takılıp düzene muhalefet etmekle sınırlı kalma-

İDEOLOJİK MÜCADELE

mak için, bağımsız politik hareketine sahip olmalı ve toplumsal etkinlik, hegemonya, iktidar hedefleriyle bağımsız politik mücadelesini sürdürmeli, yükseltmelidir. Öte yandan, işçi sınıfının başka sınıfların peşine takılması, başka politik hareketlerin işçi sınıfının kısmi ve kısa vadeli taleplerini nispi anlamda savunmaları temelinde ortaya çıktığı için, işçi sınıfının bu kısmi ya da kısa vadeli taleplerinin ve mücadelelerinin onun genel ve nihai çıkarlarına, mücadelesine bağlanması, tabi kılınması özel bir önem taşır. İşçi sınıfının mücadelesi, –toplumsal kurtuluş hedefine ulaşmak açısından da, gündelik hareketinin tekil kazanımları açısından da– başarılı olabilmek için, var olan kısmi mücadelelerden kalkan, bunları birleştirip nihai hedefine tabi kılarak geleceğe yönelen bir doğrultu izlemelidir. İşçi sınıfının kısmi ve anlık sorunlara ilişkin mücadelelerinin genel ve nihai mücadelesine bağlanmasını, hizmet etmesini, böylece bugünden yarına ilerlemesini sağlayacak olan ise, komünizm hedefine kadar mücadele koşullarının bilimsel olarak çözümlenmesine dayanan bakış açısı, ideoloji olan bilimsel komünizmin işçi sınıfının mücadelesine yol göstermesidir. Bu anlamda, bilimsel komünizmin, işçi sınıfının bağımsız ideolojisinin geliştirilmesi ve korunması, işçi sınıfının bağımsız mücadelesini yükseltmesinin öncelikli gereğidir.

İşçi sınıfının mücadelesini başarabilmesi, bilimsel komünizmin önderliğine, o da öncelikle işçi sınıfının genel ve nihai hedeflerini bilimsel olarak ifade eden komünizmin geliştirilmesine ve korunmasına, yani işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığına bağlıdır. İdeolojik bağımsızlığının korunabilmesi için, işçi sınıfının komünizmi benimseyen kesiminin, burjuva ideolojisinin egemenliği altındaki kitle içerisinde erimeyip ayrıca örgütlenmesi gerekir. Komünistlerin işçi sınıfının kitleleriyle ilişkilerini geliştirmelerini sağlayan çeşitli örgütlenmeler var olmakla birlikte, özel olarak komünist örgütlenme, yalnızca komünistleri içeren, sınırları belirli bir örgütlenmedir. Komünist örgütlenme, işçi sınıfının komünist partisi, politik çalışma ve mücadele yürütmenin yanı sıra, sınıfın yığınları üzerinde burjuvazinin ideolojik etkinliğini kırma,

KURTULUŞ

komünizmi hâkim kılma mücadelesinin, ideolojik mücadelenin aracıdır. Egemen toplumsal-ekonomik ilişkilerin bunlarla uyumlu düşüncelerin, görüşlerin yeniden üremelerine, toplumu etkilemelerine neden olması, öte yandan kapitalizmin gelişmesi içerisinde, ara sınıfların iflas ederek işçi sınıfı saflarına sürüklenmeleri ya da işçi sınıfı içindeki tabakalaşmada konumu burjuvaziyle işbirliğine yatkın kesimlerin oluşması gibi, sınıflardan birbirlerine geçişler olması ve bununla birlikte, çeşitli sınıfların birbirleriyle ilişkileri içerisinde o sınıfların çıkarlarına, bakış açılarına karşılık gelen görüşlerin, değer yargılarının da birbirlerini etkilemesi, aktarılması, ideolojik mücadeleyi sürekli kılar. Bu durumda, sınıf mücadelesinin bir parçası olarak işçi sınıfının ideolojik mücadelesinin, diğer bir ifadeyle, bütün diğer sınıfların ideolojilerine karşı komünizmin etkinliği için mücadelenin kesintisiz sürdürülmesi de bir gerekliliktir.

Komünizmin savunulması, etkinliği için ideolojik mücadelenin en önemli aracı komünist örgütlenmedir, partidir. Ancak karşılıklı mücadele içerisinde diğer sınıfların işçi sınıfı üzerindeki etkileri, dolaylı olarak onun komünist parçasına, örgütlenmesine kadar uzanır. Komünizmin içerisinde, işçi sınıfının komünizmi hedefleyen mücadelesinin çıkarlarından sapan, uzaklaşan ve giderek revizyonizm, oportünizm biçimini alan eğilimlerin belirmesinin temeli, sınıf mücadelesinde, sınıflardan birbirlerine geçişlerle, sınıfsal dalgalanmalarla birlikte, işçi sınıfı üzerinde başka sınıfların etkilerinin yansımalarıdır. Sınıf mücadelesinin sürekliliği, aynı zamanda işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığının korunması için başka sınıfların etkilerinin komünizme yansımalarına karşı, oportünizme, revizyonizme karşı mücadelenin de sürekliliğini zorunlu kılar.

Vurgulandığı gibi, işçi sınıfının, mücadelesini başarıya ulaştırabilme için, bütün diğer sınıflara karşı korumak zorunda olduğu bağımsızlığının bir boyutu da ideolojik bağımsızlığıdır. İşçi sınıfının ideolojik bağımsızlığı, bir yandan burjuva ideolojisinden kökten bir kopuş olarak komünizmin kendisini kesin çizgilerle ayır-

İDEOLOJİK MÜCADELE

ması, tanımlaması, diğer yandan işçi sınıfı dışındaki sınıfların ideolojilerinin kendi içindeki yansımalarına karşı mücadeleyi de sürekli kılması demektir. Buna bağlı olarak işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığı, komünizmin işçi sınıfı dışındaki sınıfların çıkarlarına hizmet eden ideolojiler olarak oportünizmden, revizyonizmden bağımsızlığı anlamına, komünizmin kendi içinde oportünizme, revizyonizme izin vermemesi ve onlarla arasındaki sınırları belirgin biçimde çizerek bu akımları dışlaması anlamına gelir.

Başka sınıfların işçi sınıfı üzerindeki etkileri, daha çok sınıfın anlık ya da kesimsel talepleri üzerinden, bu talepler için mücadelelerin düzen içine hapsedilerek başka sınıfların amaçlarına hizmet etmesi biçiminde gerçekleşir. Buna paralel olarak, komünizmde ortaya çıkan sapma ve bozulmalar da, geçici ya da kısmi amaçlar uğruna genel ve nihai çıkarların, komünizm hedefinin geriye itilmesi, ertelenmesi doğrultusundadır. Bu bakımdan, işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığının korunması için, komünizm hedefine kadar işçi sınıfının mücadele hedeflerini bütünlüklü bir biçimde tanımlayan, bu mücadeleye yol gösteren komünist program hayati önemdedir. Komünist programın öneminin küçümsemesi, komünizm hedefini göz ardı ederek işçi sınıfı hareketinin kendiliğinden bir biçimde çeşitli yönlere doğru savrulmasına yol açar. İşçi sınıfı hareketini kısmi ve geçici amaçlar doğrultusunda yalpalamak, parçalanmak yerine nihai amacı doğrultusunda birleştirecek olan ise, komünist programın harekete yol göstermesi, tek tek mücadeleleri genel hedefe tabi kılmasıdır.

İŞÇİ SINIFININ KOMÜNİST PROGRAMI

Sınıf mücadelesinde işçi sınıfının kalıcı başarı kazanmasında, nihai hedefe ulaşmasında, politik mücadele belirleyici konumdadır. İşçi sınıfı burjuvazinin toplumsal egemenliğini yıkmak, kapitalizmi ve sınıfları ortadan kaldırmak için politik mücadelesini yükseltmek, politik egemenliği kazanmak zorundadır. Bu doğrultuda, işçi sınıfı, politik hareketini, politik örgütlen-

KURTULUŞ

mesini yaratmalı, politik mücadelesini diğer sınıfların hareketleriyle mücadele içerisinde geliştirip güçlendirerek burjuvazinin politik egemenliğini devirmek, kendi egemenliğini kurmak üzere ileri atılmalıdır. Öte yandan, sınıf mücadelesinin boyutlarının birbirlerine sıkı bağlılığı temelinde, politik mücadelenin kazanımları, ilerlemesi, güçlenmesi büyük ölçüde ideolojik etkinliğin sağlanmasına dayanır; aralarında birbirlerini aynı yönde etkileyen bir ilişki bulunur. Politik mücadelede mevzi kazanılması, başarılar, genellikle ideolojik mücadeleyle dengelerin kendi lehine çevrilmesini, yığınsal destek kazanılmasını izler; politik mevziler, politik güç de ideolojik etkinliğin daha fazla yaygınlaştırılmasının, ideolojik egemenlik mücadelesinin aracı, manivelası olur.

İşçi sınıfının politik mücadelesinin başarısı için, ideolojik mücadele –ideolojik etkinliğin politik mücadelenin gelişimini sağlaması açısından olduğu gibi, politik mücadelenin işçi sınıfının nihai kurtuluşu hedefine bağlanması açısından da– önem taşır. İşçi sınıfının politik mücadelesi, komünizmi hedeflemeli; politik hareketi, işçi sınıfına komünizmin önderliğini ifade etmelidir. Yalnızca komünizm hedefi, kapitalizmin ortadan kaldırılmasını sağlayabilir; komünizm hedefine sahip olmayan politik hareket, düzen sınırları içinde kalarak bir düzen hareketine dönüşür ve sonuçta burjuvazinin egemenliğini sürdürmesine hizmet eder. Bu yüzden, işçi sınıfının bilimsel ideolojisi olarak nitelenen komünizm, işçi sınıfının politik mücadelesine yol göstermeli, politik hareketinin hedefini, doğrultusunu tanımlayarak onun bir bileşeni olmalıdır.

İşçi sınıfının komünist politik hareketi, komünist işçi partisidir; komünizm hedefinin bu hareketi belirlemesini sağlayan da komünist işçi partisinin programıdır, komünist programdır. İşçi sınıfının genel çıkarlarını, nihai kurtuluşunun koşullarını ifade eden komünist program, var olan tek tek mücadelelerin bu hedefe bağlanmasının, kısmi mücadelelerin politik egemenlik mücadelesi doğrultusunda birleştirilmesinin çerçevesini sunar. Bu açıdan, bilimsel ideolojisi komünizm temelinde işçi sınıfının politik

İDEOLOJİK MÜCADELE

hedeflerini sıralayan komünist program, işçi sınıfının ideolojik mücadelesini politik mücadelesine bağlamanın aracıdır.

Komünist program, işçi sınıfının politik mücadelesine yol gösterir, içinde bulunulan koşullarda hedeflerini ortaya koyar. Bu bakımdan komünist program, işçi sınıfının politik mücadelesinin en önemli unsurlarındandır, politik bir belgedir. Aynı zamanda da işçi sınıfının sınıfsal çıkarlarını, genel ve nihai çıkarlarını ifade eder; komünist programı, bu doğrultuda, işçi sınıfının dünya görüşü, ideolojisi belirler. Komünist programda somutlanan, işçi sınıfının politik mücadelesi ile ideolojik mücadelesi arasındaki bu ilişki, bu anlamda, işçi sınıfının politik mücadelesinin farklı yönlere savrulmayıp nihai hedefine yönelmesini sağlamanın aracıdır.

İşçi sınıfının ideolojisinin toplumsal gerçekliğe uygun düşmesi ve bilimsel olması temelinde, komünist programın işçi sınıfının ideolojisi tarafından belirlenmesi, bu programın bilimsel bir çözümlenmeye dayanması biçimini alır. Bu bakımdan öncelikle, işçi sınıfının ideolojisi doğrultusunda, var olan toplumdaki sınıfsız toplumun üst aşamasına kadar işçi sınıfının mücadelesinin koşulları araştırılmalı, incelenmeli, komünizm mücadelesinin özellikleri, aşamaları, gerekleri bilimsel olarak ortaya konulmalıdır. Komünist program ise, böyle bir bilimsel çalışma temeli üzerinde, dayanaklarını buradan alarak işçi sınıfının komünizm mücadelesinin politik hedeflerini ifade etmeli, ileri sürmelidir.

Komünist program, işçi sınıfının mücadelesinin, koşullarının genellemesidir, önündeki politik hedeflerin sıralanmasıdır, politik bir belgedir. Bu anlamda komünist program, işçi sınıfının politik mücadelesinin, hareketinin parçası, pratiğinin belirleyicisidir. İşçi sınıfı hareketine bu derece sıkı bağlarla bağlı olmasına rağmen, program, bilimsel bir çalışmaya dayanması gerektiği için, hareketin içinden kendiliğinden doğmaz. Komünist program, işçi sınıfının mücadelesinden, hareketinden bağımsız değildir; hareketin koşullarının, gelişiminin incelenmesine

KURTULUŞ

dayanmalı, harekete yol göstermeli, hizmet etmelidir. Ama komünist program, hareketin, pratiğin doğrudan, kendiliğinden bir ürünü değil de, ayrı bir alan olarak teorinin, bilimsel teorik çalışmanın bir ürünü olmak durumundadır. Pratik çalışma ve teorik çalışma iki ayrı alana karşılık gelir ve bu iki alanın birbirlerinden farklı, kendilerine özgü nitelikleri nedeniyle, biri diğerinden otomatik olarak kendiliğinden doğmaz; ayrı ayrı iki alanda da o alana özgü çalışma yerine getirilmelidir. Pratik çalışmanın yanı sıra sürdürülmesi zorunlu olan teorik çalışma içerisinde, toplumsal gerçeklik ve işçi sınıfının mücadelesi bilimsel olarak incelenmeli, hareketin başarıya ulaşabilmesinin gereklerini ifade eden, tanımlayan komünist program, bu temelde üretilmelidir.

Komünist program, işçi sınıfının mücadelesinin koşullarının teorik çözümlenmesine dayanan ve işçi sınıfının hareketine, politik mücadelesine, pratiğine yol gösteren politik bir belgedir. Program, politik talepler, hedefler ileri sürerek pratiğe yol göstermekle birlikte, bu ilişki ya da belirlenim de her ana ve alana ilişkin bir mutlaklık biçiminde değildir, belirli bir dolayımı gerektirir. Yani programın politik mücadeleye, pratiğe yol göstermesi demek, atılacak her adımın, uygulanacak her taktiğin önceden programda tastamam tasvir edilmiş olması demek değildir. Program, bu derece ayrıntıya girmemeli, hareketin genel hedeflerini, genel doğrultusunu tarif etmelidir. Program, işçi sınıfının mücadelesinin genel hedeflerine işaret etmeli, gündelik taktikler ise bu genel hedeflere uygun olarak saptanmalı ve böylece program da gündelik mücadelelere, taktiklere yol göstermelidir. Genel hedeflere oranla daha sınırlı, geçici nitelikteki sorunlara ilişkin tutumlar, partinin kongre kararları gibi, daha alt düzeyde olarak nitelenebilecek, daha koşullu ya da dar kapsamlı belgeleri tarafından saptanmalı, ancak bu kararlar ve benzeri politik tutumlar, programla çelişmemeli, onunla uygunluk taşımalıdır.

Sınıf mücadelesinin bütün dönemeçleri, gelgitleri, ayrıntıları önceden bütün yönleriyle bilinip tanımlanamaz. Bunlar, genel

İDEOLOJİK MÜCADELE

olarak mücadelenin hedefleri ışığında, gelişmelerin akışı içinde incelenmeli ve koşullara bağlı olarak alınması gereken tutumlar belirlenmelidir. Ancak bütün bu tutumların komünist programın yol göstericiliğinde, ona uygun olarak saptanması, genel hedeflerin göz önünde tutulması, tek tek kısmi ya da geçici taleplerin, mücadelelerin farklı yönlerine savrulmak yerine birleştirilmesini, nihai hedefe bağlanmasını, böylece işçi sınıfının mücadelesinin bütünlük, tutarlılık içerisinde güçlenerek daha da gelişmesini, kurtuluşu yönünde ilerlemesini de sağlar.

Komünist program, tek tek gündelik sorunlara ilişkin tutumları kendisi içermemeli, mücadelenin genel doğrultusunu çizmekle yetinmelidir. Bu biçimde ayrıntıya girmemesi, komünist programın günlük her değişiklikle yenilenmesi, değiştirilmesi gereğini ortadan kaldırır. Bu anlamda, var olan toplumsal koşulların, temel özelliklerine karşılık gelen bir çözümlemesine dayanan komünist program, bu koşulların temel olarak değişmediği bütün bir devir için geçerli olur. Ancak sınıf mücadelesinin koşullarında köklü bir değişiklik sonucunda yeni bir dönemin, yeni bir devrin gündeme gelmesi, programın da değişmesini, yenilenmesini gerektirir.

PROGRAMIN DEĞİŞMESİ: DEĞİŞEN KOŞULLAR YA DA ANLAYIŞ

İşçi sınıfının mücadelesini sürdürdüğü var olan toplumsal koşulların temel özellikleri açısından değişmesi, yeni toplumsal koşulların yine bilimsel olarak incelenmesini ve komünist programın da buna dayanarak söz konusu değişikliği ifade edecek şekilde değişmesini, yeni koşullara uygun talepleri, hedefleri ileri sürmesini gerektirir. Bu anlamda, farklı toplumsal koşullarda işçi sınıfının önündeki mücadele hedefleri, ittifakları, stratejisi farklıdır ve farklı toplumsal koşullara farklı programlar karşılık düşer. Ama aynı toplumsal koşullarda komünist olarak nitelenen birden fazla programın ileri sürülmesinden de kolaylıkla anlaşılacağı gibi, farklı programların üretilmesinin, öne sürülmesinin nedeni

KURTULUŞ

yalnızca toplumsal koşullardaki farklılıklar değildir.

Aynı koşullarda farklı programların ileri sürülmesi, savunulması sonucuna yol açabilecek bir etken, işçi sınıfının içerisinde mücadele ettiği toplumsal koşullara ilişkin bilimsel çalışmanın, incelemenin yetersizliğidir; bu programların bir kısmının ya da bütünüünün dayandıkları araştırmaların toplumsal gerçekliği tam olarak açıklayamaması nedeniyle koşulların çözümlenmesinde farklılıkların ortaya çıkmasıdır. Buna bağlı olarak komünist programın temelinin bilimselliği, toplumsal koşulların doğru bir çözümlenmesine dayanması daha da önem kazanır.

Farklı programların varlığına yol açan diğer bir etken ise, bakış açılarındaki, görüşlerdeki farklılıktır. Farklı bakış açıları, farklı anlayışlar, somut koşulları farklı yönlerden ele alır, değerlendirir; aynı koşullar karşısında farklı sonuçlara ulaşırlar. Bu yüzden, incelemenin, değerlendirmenin bilimselliği, gerçekliğe uygunluğu kadar, bu değerlendirmenin kendisine göre gerçekleştirildiği bütünlüklü bakış açısı, dünya görüşü, ideoloji önem taşır. Bu açıdan da, programı belirleyen ideolojinin niteliği öne çıkar; bu ideoloji belirli sınıfsal çıkarları ifade ettiğine göre, onun belirlediği program da yine bu sınıfsal çıkarlara hizmet etmek durumundadır. Sonuçta, farklı sınıfsal çıkarları ifade eden farklı ideolojilere, farklı programlar, farklı mücadele yolları, çizgileri karşılık gelir.

Farklı ideolojilerin politik mücadele düzeyinde kendisini farklı programlarla ortaya koyması, farklı sınıfsal çıkarlar doğrultusunda mücadelelerin, programın yol göstericiliğinde kısmi mücadelelerin birleştirilip hedefe bağlanmasıyla –bu dolayısıyla– temsil edilmesi, politik mücadelede programa özel bir işlev yükler. Program, belirli bir politik hareketi, diğer bütün politik hareketlerden, hedefleri, amaçları, bunların sınıfsal niteliği temelinde, ayırır, tanımlar; o politik hareketin, örgütün, partinin politik birliğinin ifadesidir. Komünist program da, işçi sınıfının politik mücadelesinin hedefine komünizmi koyarak, kısmi mücadelelerini bu hedefe bağlayıp genel ve nihai çıkarlarını temsil ederek işçi sınıfının komünist politik hareketinin, komünist partisinin tanım-

İDEOLOJİK MÜCADELE

layıcısıdır, ayırt edicisidir. Buna bağlı olarak komünist programın kabulü, komünist partinin bir üyelik koşuludur; komünist program, bütün parti ve üyeler için bağlayıcıdır, uyulması zorunludur. Bu biçimde komünist program, komünist partinin bileşimini belirler, sınırlarını çizer.

Program, politik hareketin sahip olduğu, savunduğu politik çizginin ve politik mücadelede temsil ettiği sınıfsal çıkarların en özlü ifadesidir. İşçi sınıfının komünizm mücadelesinin, komünist politik çizginin en özlü ifadesi olarak da komünist program, komünist partinin bileşiminin belirleyicisidir, partide yer almanın birinci ölçütüdür. Bu anlamda, komünist partinin bütün üyelerinin programı benimsemesi, ona uyması zorunlu olduğu gibi, bunun tersi yani programın kabul edilmemesi, çığnenmesi de üyelikten çıkartılma, ihraç nedenidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, programın ayrıntılılık derecesinin ölçüsü biraz daha önem kazanır. Partinin sınırlarını çizen, onun içine aldıklarıyla dışında bıraktıklarını birbirlerinden ayıran bir işleve sahip olduğuna göre, komünist program, işçi sınıfı komünizmi içerisinde değerlendirilebilecek ve komünist parti içinde birlikte bulunabilecekleri birbirlerinden ayırmaya, dışalamaya neden olacak ayrımlara, ayrıntılara girmemeli, buna karşılık işçi sınıfı komünizmini, oportünizm, revizyonizm de dahil diğer bütün politik çizgilerden ayıracak, onların varlığına izin vermeyecek kadar da kapsamlı, yeterince ayrıntılı olmalıdır. Bu, komünist programın dayandığı bilimsel çalışmanın, komünizmin diğer bütün politik akımlardan ayırımını çezecek, oportünizmden, revizyonizmden kopmasını, arınmasını sağlayacak biçimde daha da titizlikle gerçekleştirilmesini gerektirir. Komünist program da, bu temelde belirgin, kesin ifadelere kavuşmuş, işçi sınıfının diğer bütün sınıflar, tabakalar ve onların kendisi üzerindeki etkileri karşısında politik hedeflerini temsil ediyor olmalıdır.

Diğer bütün sınıfsal çıkarlardan, bütün politik akımlardan işçi sınıfı komünizminin ayırımını çizmesine bağlı olarak, komünist program, komünist partinin bağımsızlığını sağlamanın bir aracı

KURTULUŞ

olur. Bu temelde, komünist programı benimsemeyenlerin, çığnenenlerin partiden çıkartılmaları, dıştalanmaları da, aynı zamanda, revizyonizmin, oportünizmin partide varlığına izin vermemeye, başka sınıfların etkilerine karşı işçi sınıfı komünizminin bağımsızlığını korumaya hizmet eder. Bu çerçevede, komünist program, işçi sınıfının komünist partisinin oportünizmden, revizyonizmden bağımsızlığını korumasında örgütsel işlev kazanır.

İşçi sınıfının komünist partisi, oportünizmden, revizyonizmden bağımsızlığını korumalıdır; program da bu doğrultuda işlevlidir. Komünist program, işçi sınıfının komünist politik çizgisini, oportünizmden, revizyonizmden ayrımını çizerek ifade etmeli; programın benimsenmemesinin, çığnenmesinin partiden dışlanmayı, atılmayı getirmesi ise, komünist partinin oportünizmden, revizyonizmden bağımsızlığına hizmet etmelidir. Ama bu, programın asla tartışma konusu olamaması veya mutlak değişmezliği demek de değildir. Elbette partinin gelişim süreci ve mücadele içinde, programın yanlış ya da eksik, düzeltilmesi gereken yanları ortaya çıkabileceği gibi, işçi sınıfının mücadele koşullarının değişmesi de program değişikliğini gerektirebilir. Bu durumda, böyle bir değişikliğin gerçekleşebilmesi de, benimsenmiş olanla çelişen saptamaların ifade edilebilmesi ve öneri olarak partiye sunulabilmesi ile mümkün olabilir, ancak. Bu noktada, çeşitli görüşlerin ileri sürülebilmesi, tartışmaya açılabilmesi, farklı görüşlerin sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesiyle işçi sınıfının komünizm mücadelesinin gereklerine uygun düşen sonuçlara, çözümlere ulaşılabilmesi açısından, örgütsel işleyişler, mekanizmalar önem kazanır. Bir yandan parti içinde tartışmanın ve bu tartışmanın sonucuna bağlı olarak program değişikliğinin bütün olanakları demokratik bir işleyişin gerekleriyken bir değişiklik gerçekleşinceye kadar da var olan programın parti çalışmasında uygulanmaya devam edilmesi, eylem birliğinin koşulu ve aracıdır.

Gelişimin engellenmemesi için, değişime izin veren bir yapı gerekir. Toplumsal koşullar değiştiğinde, işçi sınıfının mücadele koşulları değiştiğinde, bu mücadelenin başarısı için ona yol gös-

İDEOLOJİK MÜCADELE

teren komünist program da koşullara uygun olarak değişmeli, işçi sınıfının yeni koşullardaki mücadele hedeflerini ifade etmelidir. Partinin işleyişi, programın uygulanmasını, eylem birliğinin korunmasını sağlamanın yanı sıra, tartışma ve değişim araçlarını, mekanizmalarını içermezse, koşulların gerektirdiği değişikliklerin gerçekleştirilebilmesinin olanakları güvenceye alınamaz. Program, koşullardaki değişikliğe uygun olarak değişmediğinde, işçi sınıfının mücadelesinin gereklerini, hedeflerini ifade etmekten geri kalacak, uzaklaşacak, giderek farklı sınıfsal içerik kazanacak ve farklı sınıfların çıkarlarını ifade etmek durumunda olacaktır. Bu, toplumsal koşullar değiştiğinde gereken değişikliği gerçekleştiremeyen, uyum gösteremeyen programın sınıfsal niteliğinin değişmesine, işçi sınıfının komünist politik çizgisini temsil etmekten çıkmasına karşılık düşer.

Toplumsal koşullar değiştiğinde, işçi sınıfının komünist politik çizgisini temsil etmek üzere, yeni koşullarda mücadele hedeflerini ifade edecek biçimde, komünist program da değişmelidir. Ancak komünist programa ilişkin her değişimin ya da değişiklik önerisinin toplumsal koşullardaki değişikliğin gereği olduğu söylenebilir. Bu durumda, bir diğer olasılıkla, söz konusu değişim, işçi sınıfının mücadele koşullarından çok, bakış açısındaki, anlayıştaki bir değişikliğe karşılık düşer. Diğer bir anlatımla, program değişikliği, bir durumda işçi sınıfının mücadele koşullarındaki değişikliğin bir ifadesi ve işçi sınıfı komünizminin gereği iken, diğer durumda, programı belirleyen ideolojinin değişmesinin göstergesidir ve işçi sınıfı komünizminden uzaklaşmaya, ayrılmaya karşılık gelir. Bu bakımdan, içinden bulunulan koşullara bağlı olarak, komünist programa ilişkin her türlü değişikliğin engellenmesi de, tersine programın değiştirilmesi de, onun komünist niteliğinin bozulması sonucuna neden olabilir; yani genel olarak ne program değişikliklerinin engellenmesi ne de her değişikliğin gelişim adına benimsenmesi, işçi sınıfının komünist politik çizgisinin sürdürülmesini güvenceye alamaz ve dolayısıyla kurallaştırılmaz. Bu yüzden, oportünizmin, revizyonizmin hâkimiyetine izin ver-

KURTULUŞ

memek, işçi sınıfı komünizminden sapmamak için, her durumun ayrı ayrı ele alınmasından, işçi sınıfının mücadele koşullarının bilimsel bir titizlikle sürekli incelenmesinden ve ideolojik mücadelenin sürekli kılınmasından başka yol bulunmamaktadır.

Program değişikliği, bir durumda koşulların değişmesinin, başka bir durumda anlayışın değişmesinin ürünüdür ya da sonucudur. Program, partinin, politik hareketin savunduğu anlayışı, ideolojik-politik hattı en özlü biçimde somutlaştırır. Farklı programlar –koşullarda farklılık söz konusu değilse– anlayıştaki farklılığı gösterir. Bu anlamda, politik hareketin, partinin benimsediği anlayış değiştiğinde, değişim, program değişikliğinde (çeşitli tarihsel örneklerdeki gibi komünizmden uzaklaşıldığında ve işçi sınıfının ideolojik bağımsızlığından taviz revizyonizmin hâkimiyetiyle sonuçlandığında, komünist programın yerine revizyonist tezlere dayanan programın kabul edilmesinde) gözlenebilir. Bu yönde değerlendirildiğinde program, politik hareketin, partinin sınıfsal niteliğinin öncelikli bir boyutu, göstergesi işlevi yüklenir. Bu çerçevede, programın komünist niteliğinin savunulması, korunması, komünist politik hareketin, partinin sınıfsal niteliğinin korunmasının önemli bir parçasını oluşturur.

Komünist programın niteliği açısından belirleyici olan, işçi sınıfının mücadelesinin bağımsızlığına bağlı kalarak, var olan koşullardan sınıfsız toplumun üst evresine kadar hedeflerini ifade etmesidir. Komünist programın yol göstericiliği, işçi sınıfının mücadelesinin komünizmi hedeflemesinin güvencesidir. İşçi sınıfının mücadelesinin birliğini, bağımsızlığını, düzen sınırları içine hapsedilememesini ve bu temelde kendisiyle birlikte tüm insanlığın kurtuluşu amacına ulaşabilmesini, ancak komünizm hedefinin benimsenmesi, sınıf hareketine komünist programın önderliği sağlayabilir.

Komünist program, işçi sınıfının koşullarının, toplumsal koşulların komünizm açısından bilimsel incelenmesine dayanmalıdır. İşçi sınıfının mücadelesinin bağımsızlığını koruması, hedeflerine

İDEOLOJİK MÜCADELE

ulaşması için komünist program belirleyici önem taşıdığına göre, komünist programın oluşturulması sınıf hareketinin öncelikli bir gereksinimidir. *İşçi sınıfının komünist partisinin temel bir bileşeni olarak komünist programın yaratılması için, işçi sınıfının –küresel ölçekten yerel ölçüğe kadar– mücadele koşullarının incelenmesi yönünde ve aynı zamanda buna dayanarak komünizm mücadelesinin gelişme olanaklarının, yönelimlerinin, perspektiflerinin, taktik ve stratejilerinin çözümlenmesi doğrultusunda teorik çalışma gerçekleştirmek, komünistlerin ertelenemez görevidir.*

KURTULUŞ

Bolşevik Partinin farklı programları, farklı dönemleriyle neredeyse birebir biçimde örtüşür: 1903 Programı, marksizmin; 1919 Programı, komünizmin; 1961 Programı, revizyonizmin; 1986 Programı, karşıdevrimci-tasfiyeci çizginin; 1990 Programı, sosyal demokrasinin partiye egemenliği ile çıkarılır.

RSDİP - RKP - SBKP tarihinde **PROGRAM SORUNU**

SÜHA ILGAZ

Sınıf mücadelesinde işçi sınıfının başarılı olmasının, sosyalist devrimi gerçekleştirmesinin, sınıfları ortadan kaldırarak toplumu komünizme götürebilmesinin önkoşulu, komünizmin önderliğine, komünizm hedefli partisine, yani komünist işçi partisine sahip olmasıdır. Komünist işçi partisinin, işçi sınıfının tekil ve anlık mücadelelerini birleştirerek genel ve nihai mücadelesine bağlamasını, var olan toplumdaki komünizm hedefine kadar işçi sınıfının mücadelesinin koşullarını ifade eden programı, komünist program sağlar. Bu bakımdan komünist işçi partisinin bir temel özelliği, unsuru olarak komünist program, işçi sınıfının, nihai hedefi sınıfların ortadan kaldırılması ve komünizm olan mücadelesinde belirleyici önemdedir.

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

Komünist işçi partisinin temel özellikleri ve gelişim evreleri, daha önce *Kurtuluş Sosyalist Dergi*'de ele alınırken, Rusya Komünist Partisi'nin evrensel model rolü üzerinde durulmuştu. (*Kurtuluş Sosyalist Dergi* 11, Ekim 2005, s. 99) Politik çizgisi, örgütlenme ve mücadele anlayışı ve deneyimleri üzerinde Komünist Enternasyonal'in kurulduğu RKP, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nden doğmuş, daha sonraları da Sovyetler Birliği Komünist Partisi adını almıştı. Dünya komünist işçi hareketi içerisinde özel bir yeri olan RKP'nin tarihini, komünist işçi partisinin programının oluşumu ve değişimi ve programın partinin siyasi çizgisi, karakteri ve mücadelesinde taşıdığı belirleyici önem açısından ele almak yararlı olacaktır.

İLK TASLAK PROGRAMLAR

Rusya'da komünist işçi partisinin oluşum sürecinin kökenleri, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına, bir yandan gelişen işçi hareketi içinde kurulan işçi birliklerine, diğer yandan narodnik hareket içerisinde marksizmi benimseyenlerin ortaya çıkmasına kadar götürülebilir. 1875'te Güney Rusya İşçileri Birliği'ni, 1878'de Kuzey Rusya İşçileri Birliği'ni kuran işçiler Batı Avrupa'da tanıştıkları marksizmi örgütlenmelerinin programlarına taşımışlardı. 1883'te de narodnik hareket içerisinde marksizmi benimseyen Plehanov, Axelrod, Zasuliç, Deutsch ve Ignatov, Emegın Kurtuluşu grubunu kurarak marksist eserleri çevirip Rusya'ya ilettikleri, narodizmle ideolojik mücadele yürütüp marksist teoriyi savundukları gibi, program taslakları hazırladılar. Plehanov'un 1884'te yazdığı Emegın Kurtuluşu Grubu Programı'nda, Enternasyonal'in ilkelerine atıfla, sınıfların ortadan kaldırılmasına karşılık gelen işçi sınıfının kurtuluşunun ekonomik ve politik koşullarına değinildiği gibi, Rusya'nın ataerkil ekonomi ve mutlakiyetçilik koşullarına bağlı olarak, işçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinin yanı sıra, politik özgürlükler ve toprak gibi taleplere yer veriliyordu. Plehanov'un 1887'de yazdığı Rusya Sosyal-Demokratlarının İkinci Taslak Programı'nda ise, komünist

KURTULUŞ

devrimin bütün toplumsal ve uluslararası ilişkileri kökten değiştirmesi bakımından işçi sınıfının politik iktidarı ele geçirmesi vurgulanıyor, kapitalizmin hızla gelişip eski ataerkil ekonominin parçalandığı Rusya'da, köylülüğün geriliğine ve aydınların istikrarsızlığına işaret edilirken, mutlakıyetçiliğin devrilmesi, işçi sınıfının ilk politik görevi olarak saptanıyordu.

Emeğin Kurtuluşu grubunun çalışmaları hareketin teorik temellerini döşedi. Bu temeller üzerinde ileri işçilerin eğitildiği propaganda çevreleri oluştu. Geliştirilen teorik temele ve yürütülen sabırlı propaganda çalışmasının ürünü işçi çevrelerine dayanarak 1894'te, Lenin, Martov ve arkadaşları hareketi bir adım daha ilerletti; politik çalışmada ağırlığı propagandadan ajitasyona geçirip yirmi kadar işçi çevresinin birleştirildiği Petersburg İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği'ni kurdular. Lenin de, 1893'teki ilk eserlerinden itibaren narodizmle ideolojik mücadele içerisinde marksizmi savunurken maddi verilere, istatistiklere dayanarak Rusya'nın koşullarını, kapitalizmin gelişmesini incelemeye girişiyordu. 1895 sonunda tutuklanan Lenin'in hapisanede yazdığı Taslak Program, beş bölüme ayrılmıştı: ilk bölümde Rusya'da kapitalizmin ve işçi sınıfının mücadelesinin gelişmesi konuluyor, ikinci bölümde Rusya Sosyal-Demokrat Partisinin hedefi, işçi sınıfının mücadelesindeki yeri ve diğer sınıflara karşı tutumu tarif ediliyor, diğer bölümlerde pratik taleplere geçilip üçüncü bölümde politik özgürlüklere ilişkin talepler ileri sürülüyor, dördüncü bölümde işçilerin koşullarının iyileştirilmesi için yasal önlemler isteniyor, beşinci bölümde de köylüler için olan talepler sıralanıyordu.

Lenin ve arkadaşlarının Petersburg'da başlattıkları çalışmaları Rusya'nın başka şehirlerindeki benzer çalışmalar izledi. Petersburg, Moskova, Kiev, Ekaterinoslav İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birlikleri ve Yahudi İşçiler Birliği Bund ile *Raboçaya Gazeta* delegeleri, 1898'de 1. Kongresinde, Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi'nin kuruluşunu ilan ettiler. *Raboçaya Gazeta'yı* resmi yayın organı olarak kabul eden 1. Kongre, bir

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

merkez komite seçimi ve çeşitli kararların yanı sıra bir manifesto yayınlamakla yetindi; diğer bir ifadeyle RSDİP kurulduğunda henüz bir programa sahip değildi. Bu dönemde sürgünde olan Lenin ise, yüzlerce kitap, araştırma ve istatistik üzerinde çalışarak hapishane koşullarında hazırlamaya başladığı *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* isimli eserini 1899'da tamamladı. Lenin bu çalışmasında, narodniklerin iç pazarın ve kapitalizmin gelişmesini yadsıyan görüşlerini teorik olarak çürüttüğü gibi, maddi verilere dayanarak Rusya'da ekonomik gelişmeyi, köylülüğün parçalanması, kapitalist toprak sahipliğine geçiş, ticari tarımın gelişimi, el sanatları, ev sanayileri, büyük ölçekli makineli sanayinin gelişmesi ve iç pazarın oluşumu açılarından kapsamlı bir biçimde gösteriyordu.

1. Kongrenin hemen ardından kongre delegeleri ve merkez komite üyelerinin bir kişi dışında tutuklanmalarıyla, RSDİP merkezi bir örgütlülüğün yoksun kaldı. Bu dönemde *Raboçaya Gazeta'yı* yeniden yayınlama çabaları sırasında Lenin de sürgünden gönderdiği makalelerde merkezi yayın organı ve örgütlenme sorunları kadar program sorununa da dikkat çekiyordu. Bu doğrultuda, *Partimizin Bir Program Taslağı* isimli makalesinde Lenin, Emegın Kurtuluşu grubunun on beş yıl önceki –ve yalnızca ayrıntılara ilişkin değışiklik, düzeltme ve eklemeler gerektiğini söylediği– taslağını partinin programının temeli olarak almayı savunuyor; diğer maddelere ilişkin çeşitli düzeltme ve eklemelerin yanı sıra, programın pratik kısmının köylü sorununa ilişkin –gerekçeleriyle birlikte sunduğu– bölümünü de öneri olarak getiriyordu. Bu makalesinde, bir politik partinin bütünlüklü biçimlenmesi, pekişmesi ve tutarlı faaliyeti için programın muazzam önemini vurgulayarak programın formüle edilmesi görevinin ertelenmesine izin verilemeyeceğini söyleyen Lenin, Rusya Sosyal-Demokrat işçi sınıfı partisinin programının bileşeni olması gereken kısımları sıralıyordu:

- “1) Rusya'da ekonomik gelişmenin temel karakterinin saptanması;
- 2) kapitalizmin kaçınılmaz sonucunun: işçilerin yoksulluğunun çoğalmasının ve öfkesinin artmasının saptanması; 3) hareketimizin temeli

KURTULUŞ

olarak proletaryanın sınıf mücadelesinin saptanması; 4) Sosyal-Demokrat işçi sınıfı hareketinin nihai amaçlarının –bu amaçlarını başarması için politik iktidarı kazanma çabasının– ve hareketin uluslararası karakterinin saptanması; 5) sınıf mücadelesinin doğasının esasında politik olduğunun saptanması; 6) halkın haklardan yoksunluğunun ve ezilmesinin koşullarını sağlayan ve sömürücüleri koruyan Rus mutlak-yetçiliğinin işçi sınıfı hareketi için baş engel olduğu ve dolayısıyla, bütün toplumsal gelişme için hayati olan politik özgürlüğün kazanılmasının Partinin en acil politik görevi olduğu yönünde bir saptama; 7) Partinin otokrasiye karşı mücadele eden bütün partileri ve nüfusun kesimlerini destekleyeceği ve hükümetimizin demagojik entrikalarına karşı savaşaacağı yönünde bir saptama; 8) temel demokratik taleplerin sayılması; sonra, 9) işçi sınıfı yararına talepler; ve 10) köylülük yararına talepler ile bu taleplerin genel karakterinin açıklanması.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 4, s. 253)

1903 RSDİP PROGRAMI

Sürgündeyken Rusya çapında dağıtılacak bir siyasi gazete planı geliştiren Lenin, döndükten sonra yurtdışına gitti. Plehanov, Axelrod, Zasuliç, Lenin, Martov ve Potresov 1900’de *Iskra*’yı yayınlamaya başladılar. *Iskra*’nın çalışmaları, bir yandan RSDİP’in yerel örgütlerinin, bir kongre toplanarak yeniden merkezi bir yapı içerisinde birleştirilmesi, diğer yandan da parti programının tartışılıp hazırlanması doğrultusunda idi. Gazetenin yayın programının açıklandığı *Iskra Yazı Kurulu Açıklaması*’nda da, parti birliği için ideolojik birliğin önemi vurgulanıyor ve bu ideolojik birliğin parti programıyla cisimleştirilmesi, pekiştirilmesi gerektiği belirtiliyordu. Yayınlarında, işçi sınıfının siyasi mücadelesinin önemini küçümseyen Ekonomizm akımına ve işçi sınıfını çarlıkla mücadele eden halk yığını içinde eritmekten yana olan Sosyalist-Devrimcilere karşı ideolojik mücadele sürdürüp çalışmaların amatörlüğünü, illikliğini, dağınıklığını eleştirerek işçi sınıfının mutlakiyete karşı mücadelenin başını çekmesinde merkezi siyasi partinin önderliğinin önemini vurgulayan *Iskra*, çabalarıyla RSDİP yerel örgütlerinin desteğini kazandı. Yerel örgütlerle iliş-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

kileri sürdürüp gazete dağıtımını gerçekleştiren *Iskra* yandaşları, temsilcileri, 1902 başında *Iskra* Rusya örgütü olarak örgütlen-
ler. Yerel örgütlerin ülke çapında tek bir merkezi parti örgütlen-
mesinde birleştirilmesini sağlayacak kongrenin düzenlenmesi
gündeme gelirken, Kasım 1902'de *Iskra* Rusya örgütü, parti
kongresini toplamak üzere bir örgütlenme komitesi oluşturulma-
sına öncülük etti. Öte yandan *Iskra* Yazı Kurulu da, kongrede
benimsenmek üzere parti programı hazırlanması çalışmalarını
önüne koymuştu.

Bu doğrultuda Plehanov'un hazırladığı program taslağında,
kapitalizmin ve işçi sınıfının gelişmesi anlatılıyor; “kapitalist üre-
tim ilişkilerinin yıkılıp yerini üretimin sosyalist örgütlenmesinin
almasını sağlayacak” “toplumsal devrimin zorunlu politik koşulu
olarak proletarya diktatörlüğü” belirtiliyor; uluslararası Sosyal-
Demokrasinin işçi sınıfını bilinçlendirip mücadelesini örgütleme
amaçlarını paylaşmakla birlikte, –Rusya'daki kapitalizm öncesi
kalıntıların işçi sınıfı hareketinin gelişmesine engel oluşturması
nedeniyle– Rusya Sosyal-Demokratlarının “acil politik görevleri-
nin monarşinin devrilmesi olduğu” saptanıyordu. Plehanov'un
taslağı, Batı'daki partilerden farklı olarak, ilk defa, *proletarya dikta-
törlüğü* kavramına programda yer veriyordu. Bununla birlikte,
Lenin, Plehanov'un taslağına, hem bazı teorik ifadelerine, hem
de diline ilişkin olarak eleştiriler yöneltti; ayrıca, programa Rus-
ya'da kapitalizmin gelişmesinden başlanmasını önerdi.

Iskra Yazı Kurulunda ilk taslağın tartışılmasının ardından
Plehanov, ikinci bir taslak hazırlama çalışmasına başladı. Bu sıra-
da Lenin de kendi önerileri doğrultusunda başka bir taslak hazır-
ladı. Lenin'in program taslağı, –kapitalist üretim tarzının daha da
ağır basmakta olduğu– meta üretiminin Rusya'da hızla geliştiği
saptamasıyla başlıyordu. Lenin'in taslağında, kapitalizmin geli-
şmesiyle küçük üreticilerin iflase sürüklendiği, işçilerin, çalışanla-
rın sömürsünün yoğunlaştığı, toplumsal eşitsizliğin, burjuvazi-
le proletarya arasındaki uçurumun büyüdüğü saptanıyor; ardın-
dan, toplumun sınıflara bölünmesini ortadan kaldıracak toplum-

KURTULUŞ

sal devrim, koşulları, Sosyal-Demokrasinin uluslararası ve Rusya'ya özgü –kapitalizm öncesi düzenin kalıntılarının varlığından kaynaklanan– görevleri sayılıyordu. Lenin'in taslağında, Plehanov'un ilk taslağına dayanarak hazırlanmış ve Lenin tarafından önerilen bu teorik kısmın yanı sıra, komitenin bütünü tarafından önerilen, çarlığın devrilip yerini alacak cumhuriyetin demokratik anayasasının sağlayacağı –ulusların kendi kaderini tayin hakkı dâhil– özgürlüklere, işçi sınıfını koruyacak, mücadele yeteneğini yükseltecek taleplere ve eski serflik düzeninin kalıntılarını temizleyecek –köylü komitelerinin kurulmasını içeren– önlemlere ilişkin bölümlerden oluşan pratik kısım da bulunuyor ve bu politik ve toplumsal değişikliklerin gerçekleştirilebilmesi için bütün toplum tarafından seçilen bir Kurucu Meclis toplanması gereğiyle sona eriyordu.

İskra Yazı Kurulu, Lenin'in fazla soyut ve (yoruma kaçan açıklamaları yüzünden) uzun olarak nitelediği Plehanov'un ikinci taslağı ile Lenin'in taslağından ortak bir taslak hazırlamak üzere bir Koordinasyon Komitesi oluşturdu. Komite, Plehanov'un taslağını temel alıp Lenin'in eleştirileri ve önerileri doğrultusunda değişiklikler, eklemeler de yaparak yeni bir taslak hazırladı. Lenin'in bu taslağına ilişkin komiteye iletildiği değerlendirmeleri ve eleştirileri arasında, çalışan ve sömürülen yığınlardan önce işçi sınıfının mücadelesine yönelik saptamaya yer verilmesi, bu anlamda, önce yalnızca proletaryanın –diğerlerini dışlayarak– alınıp sınır çizgilerinin çizilmesi, sonra proletaryanın bütün diğerlerini kurtaracağı, saflarına davet ettiği gibi saptamaların öne sürülmesi gerektiğini vurgulaması öne çıkıyordu. Lenin'in notlarını ve önerilerini de göz önüne alarak Yazı Kurulu toplantısında benimsenen, teorik kısmını komitenin taslağının oluşturduğu, pratik kısmının ise Lenin'in taslağından eklendiği program taslağı, Haziran 1902'de *İskra*'da yayınlanarak kongre öncesi tartışmaya sunuldu; *İskra*'da ve parti organlarında tartışıldı.

Parti programının tartışılıp kabul edilmesi, Temmuz 1903'te toplanan RSDİP 2. Kongresinin gündeminin en ağırlıklı ve en

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

önemli kısmını oluşturuyordu. *İskera* Yazı Kurulu'nun hazırlayıp tartışmaya sunmuş olduğu program taslağı kongrede küçük değişikliklerle kabul edildi. Ama kongrede kabul edilmeyen değişiklik önerileri ve yapılan tartışmalar, sonunda benimsenen programın hazırlanan taslaktan fazla bir değişikliği olmasına yol açmamış olsa da, programın, diğer bütün politik akımlardan ayırt ederek partinin politik çizgisinin sınırlarını çizmesi açısından bir anlam taşır ve bu bakımdan ele alınabilir.

Kongrede kabul edilmeyen değişiklik önerilerinden biri, bilinc ve kendiliğindenlik ilişkisi konusundaydı. Rus Sosyal-Demokratları arasında bu konuda bir tartışma, Ekonomizm eğiliminin ortaya çıkışından beri sürmüş, *İskera* da yayın faaliyetinde uluslararası revizyonizmin Rusya'daki temsilcisi olarak Ekonomizme karşı mücadele etmişti. Bu konuya ilişkin olarak kongrede, bilincin gelişimini kendiliğindenliğe bağlayan Ekonomist görüşleri savunan Martinov'un, "proleterlerin sayısı ve dayanışması" ifadesinin "proleterlerin sayısı, dayanışması ve bilinci" biçiminde değiştirilmesi önerisi kabul edilmedi. Böylece benimsenen program metninde, "Burjuva toplumuna özgü çelişkiler arttığı ve geliştiği oranda, emekçi ve sömürülen kitlelerin mevcut düzene duydukları hoşnutsuzluk artar ve aynı zamanda proleterlerin sayısı ve dayanışması ve onların sömürücülere karşı verdikleri mücadelenin şiddeti de artar" saptaması, olduğu gibi korundu.

Kabul edilmeyen bir diğer öneri, nispi temsilin programa eklenmesi önerisiydi. Konunun ele alınması, parti politikasıyla demokratik ilkeler arasındaki ilişkinin tartışılması biçimini aldı. Plehanov'un genel oya karşı çıkılabilecek, proletaryanın üst sınıfların politik haklarını kısıtladığı durumların bile olabileceğine işaret ettiği tartışmada, demokratik ilkelerin soyut olarak ele alınıp mutlaklaştırılmayacağı vurgulandı.

Programda, cinsiyet, inanç, ırk, milliyet ayrımı yapılmaksızın bütün yurttaşlar için eşit haklar istenmesine ek olarak dillerin eşitliği talebine yer verilmesi tartışmasının genel düzeyde önemli olan yanı, programın ayrıntılılık derecesi konusuna, programın

KURTULUŞ

genel ve temel tezlerle sınırlanıp bunların özgül koşullarda ayrıntılandırılıp uygulanmasının organlara bırakılması konusuna ilişkindi.

Ters yönde değerlendirilebilecek bir değişiklik talebi de, programdaki tarım programı bölümünün reddedilmesi, çıkartılmasıydı. Kabul edilmese de uzun tartışmalara yol açan, bu doğrultudaki önerilerde de sorun, marksizmin kabalaştırılması ve basitleştirilmesi ve bu yüzden genel önermelerin somuta uygulanmasını anlayamamaktı. Oysa gereken, karmaşık ve çok yönlü bir olgu olarak Rusya'nın mevcut köylü ekonomisine marksizmin teorisinin ve taktiklerinin uygulanmasıydı.

Benzer biçimde değerlendirilebilecek bir sorun ise, muhalefet hareketlerinin, diğer sınıfların desteklenmesi üzerinedi. Tartışmalarda, bazı sınıf ve tabakaların her zaman gerici olduğu, proletarya dışındaki sınıfların desteklenmemesi gerektiği görüşlerinin ileri sürüldü. Buna karşılık, yarım gönüllülüğü teşhir ederken aynı zamanda proletaryanın yarım da olsa her ileriye doğru atılan adımdan yana olması ve sınıfların konumlarının tarihselliği temel alındı ve taslak programdaki "Rusya Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Rusya'da var olan toplumsal ve politik düzene karşı yönelen her muhalif ve devrimci hareketi destekler" ifadesi korundu.

RSDİP 2. Kongresinde, bir çekimser dışında oybirliğiyle kabul edilen program, revizyonizmin var olan koşullarda somutlandığı Ekonomizmle ayrımı da içererek partinin ideolojik-politik birliğini ifade ediyor, sınırlarını çiziyordu. Ancak aynı kongrede, örgütsel birlik açısından daha önemsiz olmayan örgütsel ilkeler üzerinde, tüzük üzerinde ortaya çıkan anlaşmazlık merkez organlara seçim sorununa dönüşünce, Bolşevik - Menşevik ayrılığı doğdu.

Ayrılık örgütsel sorunlardan doğmuş olmasına rağmen, politik mücadelenin giderek hızlanan gelişmesi ve özellikle başlayan 1905 Devrimi içerisinde alınan farklı tutumlar, politik ayrılıkları da öne çıkardı. Mayıs 1905'te aynı günlerde gerçekleştirilen Bolşeviklerin örgütlediği 3. Parti Kongresi ile Menşeviklerin örgüt-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

lediği 1. Bütün Rusya Konferansı kararları, RSDİP içinde birbirlerinden farklılaşan politik tutumları ortaya koyuyordu. Devrimde görevlerini burjuvazinin desteklenmesiyle sınırlayan Menşevikler ile proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünü savunan Bolşevikler, kendilerini RSDİP içerisinde nitelendirmelerine rağmen, alınan farklı tutumlar, iki ayrı politik çizginin gelişmekte olduğunu gösteriyordu. Bu iki kanadın dışında, yaşanmakta olan burjuva devriminde, burjuvazinin iktidarının olduğu kadar, proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünün de karşısında, proletaryanın hâkim olduğu hükümeti, köylülüğün desteklediği proletarya diktatörlüğünü savunan Trotski ise, programın –sosyalist hedefleri içeren– azami ve –demokratik talepleri sıralayan– asgari bölümleri arasındaki ayrımın ortadan kalkacağını ileri sürüyordu.

Rus sosyal-demokratları tarafından alınan bu karşıt tutumlar, taktiklere ilişkin ayrılık olarak isimlendirilmişse de, ayrılığın doğrudan işçi sınıfının devrim sırasındaki hedefleri üzerinde olması, bu isimlendirmeyi tartışmalı kılmaktadır. Sözü edilen devrim, burjuva devrimi olmakla birlikte, Menşeviklerin ve Bolşeviklerin karşıt tutumlar aldığı, sınıflar mevzilenmesi, devrimci iktidar, hükümet, bunun görevleri, programı sorunları, parti programına uygun olarak çözümlenecek taktiklerden çok, bizzat programın içeriğine karşılık gelecek strateji sorunlarına uzanmaktadır. Ancak aralarındaki bu ayrılıklar, Bolşeviklerin ve Menşeviklerin o dönemde farklı programlar benimsemelerine yol açmadığı gibi, kendilerini aynı partinin kanatları olarak görmelerini de engellemedi. Aralarında birlik denemelerine girişen Menşeviklerin ve Bolşeviklerin birbirlerinden kesin olarak ayrılmaları ve buna bağlı olarak Bolşeviklerin oportünizmden bütünüyle bağımsız bir parti olarak örgütlenmeleri ise, daha sonra oldukça uzun bir sürecin ardından gerçekleşti.

Bolşeviklerin ve Menşeviklerin yeniden bir araya geldikleri 1906'daki Birlik Kongresinin gündeminin ilk maddesi, parti programının tarım programı bölümünün değiştirilmesiydi. 2.

KURTULUŞ

Kongrede kabul edildiği biçimiyle programda, –serflik kaldırıldığına köylülerin kullandığı topraklardan ayrılarak toprak ağalarına bırakılan– toprakların köy komünlerine geri verilmesi talebi bulunuyordu. Ancak 1905 Devrimiyle yükselen kitle hareketinin gerisinde kalan bu talebin değiştirilmesi, tarım programı bölümünün yenilenmesi ihtiyacı ortaya çıktı. Buna bağlı olarak tartışılan tarım programı sorunu ve hazırlanan taslaklar Birlik Kongresinin gündemine geldi.

Lenin ve Bolşeviklerin tarım programı taslağında, bütün kilise, manastır, kraliyet, devlet ve toprak ağası çiftliklerine el konulması talebinin yanı sıra, (cumhuriyet ve tam demokratik devlet sistemi kurulması koşuluyla) toprağın –özel mülkiyetinin kaldırılıp bütün halkın ortak mülkiyetine geçirilmesi biçiminde– ulusallaştırılması talebi ileri sürülüyordu. Tarım programı tartışmasında, Bolşeviklerin toprağın ulusallaştırılması görüşünün karşısında, toprakların belediyelere devri ve toprakların bölünüp köylülere dağıtılması görüşleri vardı. Devrimin demokratik bir cumhuriyetle sonuçlanması koşuluyla, tarımda kapitalizmi geliştirecek ulusallaştırmayı savunan Lenin, bölüşümü, yanılmakla birlikte, köylülerin var olan görüşleriyle uyduğu için ‘zararsız’, buna karşılık belediyeleştirmeyi, hem yanlış hem de merkezi devlet iktidarının tam demokratikleştirilmesi koşulunu göz önüne almadığı için ‘zararlı’ olarak nitelemişti. Kongrede yoğun tartışmaların ardından, belediyeleştirme yönündeki taslak, –bölüşüm ve hatta ulusallaştırma yönündeki değişikliklerle– küçük işletmelerin dışındaki topraklara el konulup bunlar esas olarak yerel yönetimlere devredilirken orman gibi ulusal önemdekilerin ulusallaştırılmasını, ama devrimin başarısız olduğu koşullarda toprak sahiplerinin topraklarının köylülere bölüşümünü içeren bir biçim aldı ve böylece çelişen görüşlerin de yansıdığı bir tarım programı kabul edildi.

Birlik Kongresinde bir araya gelen Bolşeviklerin ve Menşeviklerin birlik girişimi kalıcı olmadı. Tam bir örgütsel kaynaşma gerçekleşmediği gibi, aralarındaki politik farklılıklara da yeni ayrılıklar eklendi. 1912’den sonra da Bolşevikler, örgütsel olarak, yasa-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

dışı partinin tasfiyesini savunan Menşeviklerden bütünüyle yollarını ayırdılar. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen, iki tarafın da benimsemiş olduğu, dolayısıyla politik tutumlarının, taktiklerinin kendisine uygun olduğunu kabul ettiği parti programı değişmedi. 1917 Şubat Devrimiyle Çarlık yıkıldığında Bolşevikler de Menşevikler de aynı programa sahiptiler.

1919 RKP PROGRAMI

1907 sonrasında 1905 devriminin yenilgisinin ardından gelen gericilik döneminde olduğu gibi, 1911'den itibaren sınıf mücadelesinin yükselişe geçtiği dönemde de, giderek daha çok reformizme yönelen Menşevikler karşısında, parti programının ilkelerini savunmak özellikle Bolşeviklere düşüyordu. Bu doğrultuda, programdaki proletarya diktatörlüğü saptamasının savunulmasına belirleyici bir yer veren Bolşevikler, politik taktik ve mücadelelerinde de, yine programın pratik bölümlerinin, asgari programın kapsamına uygun olarak, üç sloganı, 'demokratik cumhuriyet', 'sekiz saatlik işgünü' ve 'bütün büyük çiftliklere el konulması' sloganlarını öne çıkarıyorlardı. Bütün bunlara karşın, 1917'ye gelindiğinde, programın uzun bir süredir artık eskimiş olduğu görüşü, Bolşevikler tarafından benimsenmekteydi.

Lenin, Şubat Devriminin ardından Rusya'ya döndüğünde açıkladığı ve Geçici Hükümetin desteklenmesi yerine bütün devlet iktidarının İşçi Delegeleri Sovyeti'ne geçmesini savunduğu Nisan Tezleri içerisinde, partiye ilişkin görevler olarak da, parti kongresinin toplanmasını, parti programında değişiklik yapılmasını, partinin isminin değiştirilmesini öneriyordu. Parti programında önerdiği değişikliği ise, esas olarak 'emperyalizm sorunu', 'komün tipi devlet talebi' ve 'eskimiş asgari programın düzeltilmesi' konuları biçiminde özetliyordu.

Program değişikliği sorunu, yine Nisanda toplanan RSDİP (B) 7. Bütün Rusya Konferansı'nın da gündemindeydi. Konferansta, program komitesi adına konuşurken Lenin, savaşın çok öncesinden beri programın eskimiş olduğundan söz edilmekle birlikte o

KURTULUŞ

an bütün olarak program değişikliklerini tartışabilme şansları olmadığını belirterek konuya ilişkin karar taslağı sundu. Konferansın kabul ettiği kararlar, parti programının gözden geçirileceği konular sıralanıp merkez komite iki ay içinde program taslağı hazırlamakla görevlendirildi. Değişiklik konuları arasında, emperyalizm, burjuva parlamenter olmayan demokratik proleterköylü cumhuriyeti, politik programda eskiyenlerin çıkartılması ya da düzeltilmesi, tarım programının tarım sorununda kabul edilen karara uygun olarak düzeltilmesi, modern sosyalizm içerisindeki ana akımlara ilişkin bir çözümlemenin eklenmesi maddeleri bulunuyordu. Ayrıca konferansın tarım sorunu üzerine kararında, – büyük malikânelerin feodalizmin dayanağı olmasının yanı sıra, köylü toprak mülkiyetinin de yarı-feodal bağlarla tarımın gelişmesini engellemesi temelinde– bütün toprağın ulusallaştırılması savunuluyor; bunun burjuva bir önlem olmakla birlikte sınıf mücadelesini geliştireceğine işaret ediliyor; bütün toprakların Köylü Delegeleri Sovyetlerinde örgütlenen köylülüğe geçmesinden öteye, kırsal proleter ve yarı-proleterlerin Tarım Emekçileri Delegeleri Sovyetlerinde örgütlenip malikâneleri model kamu çiftlikleri olarak işletmeleri öneriliyordu. Ulusal sorun üzerine kararda ise, çeşitli uluslardan işçilerin tam dayanışmasını sağlayabilmek için bütün ulusların özgürce ayrılma ve bağımsız devletler kurma hakkının tanınması vurgulanıyordu.

Konferanstan sonra Haziran 1917’de, *Parti Programının Gözden Geçirilmesine İlişkin Materyaller* broşür olarak yayınlandı. Broşürde, Lenin’in, –emperyalizm döneminde de kapitalizmin esas özelliklerinin temelde değişmemesi nedeniyle– programın kapitalizmi tanımlayan giriş bölümünün korunmasını savunmasının yanı sıra, programda değişiklik önerileri ile Nisan Konferansı sırasında programın çeşitli maddelerine ilişkin hazırlanan taslaklar yer alıyordu. Aynı zamanda broşürde, programın eski ve yeni metinleri, çıkartılacak ve eklenecek parçaları gösterecek biçimde karşılaştırılmaktaydı. Yayınlanan bu taslakla, programın ‘doktrinsel’, yani teorik bölümüne emperyalizm çözümlemesi ekleniyor; ayrıca

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

sosyalist devrim görevinin yerine getirilebilmesi için, hem sosyal-şovenizmden hem de merkezilikten kopmanın şart olduğu saptanıyordu. Asgari program bölümünde, feodal kalıntılar ve çarlığın yıkılması önermesi yerine, kapitalist sınıfın Geçici Hükümetine karşı –burjuva parlamenter demokratik cumhuriyetten daha demokratik– işçilerin ve köylülerin cumhuriyeti (sürekli ordu ve polislin yerine silahlı milislerin geçirilmesi, bütün görevlilerin seçilip geri çağrılmaları ve işçilerden fazla ücret almamaları, yasama ve yürütme işlevlerinin birleştirilmesi biçiminde bu devletin özellikleri sayılarak) partinin mücadele hedefi olarak konuyordu. Asgari programın –politik hak ve özgürlük taleplerini ileri süren– politik program ve –işçi sınıfının koşullarını iyileştirme taleplerini içeren– ekonomik program bölümlerinde çeşitli maddeler değiştirilerek ulusların ayrılıp bağımsız devlet kurma hakkı, görevlilerin seçilmesi ve geri çekilmesi, sürekli ordu yerine halkın silahlanması saptamaları eklenmiş, –köylülüğe yönelik taleplere karşılık gelen– tarım programı bölümü ise, konferans kararına uygun olarak yenilenmişti.

Lenin, Ekim Devrimine doğru giden süreçte, Eylül başında, program tartışmasının acilliğini vurguluyor, programıyla 3. Enternasyonalin kuruluşuna önderlik edebilmek için emperyalizm sorununu çözümleyen bir programı partinin derhal benimsemesini istiyordu. Bir ay sonra, Ekim başında, program taslağı önerilerini değerlendirirken Lenin, Buharin ve Smirnov'un 'azami ve asgari program bölünmesinin eskidiği', 'asgari programı atmak gerektiği' görüşüne karşı çıkıyor; "burjuva toplumu çerçevesinde asgari programın vazgeçilmez" olduğunu, asgari programı atabilmek için "önce iktidarı kazanmaları, sosyalizme geçiş önlemlerini uygulamaları, dünya sosyalist devriminin zaferine kadar devrimi sürdürmeleri" gerektiğini söylüyordu.

Ekim Devriminden önce, yeni programın tamamlanıp benimsenmesi gerçekleşmedi. Devrimden sonra, Bolşevik Partinin Mart 1918'deki 7. Kongresinde, konu üzerine raporunda Lenin, emperyalizme ilişkin çözümlene eklenirken eski programın meta

KURTULUŞ

üretiminin ve kapitalizmin gelişimini açıklayan teorik bölümünün çıkartılmasına gerek olmadığını, –tarihin dönemeçlerinde perspektifi kaybetmemek için– korunması gerektiğini savunuyor; aynı zamanda da, azami ve asgari programlar arasındaki farkın ortadan kaldırılmasının “iktidarı aldıkları ve sınıadıkları için artık çok erken olmadığını, eski Programın yerine, şimdi yeni bir Sovyet iktidarı Programı yazmaları gerektiğini” söylüyordu. Kongrede program hazırlıkları için özel komisyon görevlendirilirken, partinin ismi de Rusya Komünist Partisi (Bolşevikler) olarak değiştirildi.

Yeni programın kabul edilmesi, Mart 1919’da 3. Enternasyonal’in, Komintern’in kuruluşunun ilan edildiği 1. Kongresinin ertesinde toplanan RKP 8. Kongresinde gerçekleşti. 8. Kongre öncesinde yayınladığı taslaklarda Lenin, programın içermesi gereken bölümleri sıralıyor, bu doğrultuda, Rusya’da proletarya diktatörlüğünün temel görevlerini tanımlıyordu:

“Rusya’da bugün proletarya diktatörlüğünün temel görevleri, zaten başlamış olan toprak sahipleri ve burjuvazinin mülksüzleştirilmesini sonuna kadar götürmek, tamamlamak ve ... üretim ve değişim araçlarını Sovyet Cumhuriyetinin mülkiyetine geçirmek; ... ortak işleme ve büyük ölçekli sosyalist tarıma derece derece ama istikrarlı geçiş için şehir işçileri ve yoksul köylülerin ittifakını uygulamak; demokrasinin burjuva parlamentarizminden ölçülemeyecek kadar daha yüksek ve ilerici biçimi olarak ve ... kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemine, yani proletarya diktatörlüğü dönemine karşılık gelen tek devlet türü olarak Sovyetler Federatif Cumhuriyetini güçlendirmek ve daha da geliştirmek; dünya sosyalist devrimini ... bütün ülkelere taşımak; bir dizi dereceli ama sapmayan önlemlerle özel ticareti bütünüyle ortadan kaldırmak ve Sovyet Cumhuriyetinin olması gereken tek ekonomik bütünlüğünü oluşturmak üzere üretici ve tüketici komünleri arasında düzenli, planlı ürün değişimini örgütlemektir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c. 29, s. 105)

Kongrede, parti programı üzerine raporunda da Lenin, “doğrudan sosyalist inşaya girişip ilk saldırıyı püskürttüklerini, artık asgari programın atılmasının zamanı” olduğunu söylüyor; bürok-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

ratlaşmaya karşı mücadelenin, kültürel düzeyin yükseltilmesinin, bütün nüfusun hükümet çalışmasına katılmasının önemini vurguluyor; ulusun içerisinde işçi sınıfının burjuvaziden ayrışması gelişmeden ‘ulusların kendi kaderini tayin hakkı’ yerine ‘işçi sınıfının, çalışan halkın kendi kaderini tayin hakkı’ ilkesinin geçirilemeyeceğini belirtiyor; programın olgulardan, gerçeklikten hareket etmesi, bilimsel temele dayanması gerektiğini savunuyordu.

Kongrede kabul edilen yeni program, Ekim Devrimiyle başlayarak öncelikle dünya proleter komünist devrim çağını temel alıyor, bu devrimin kaçınılmazlığını kapitalizmin gelişmesine bağlıyordu:

“Rusya’da Kasım Devrimi (eski tarihle 25 Ekim, yeni tarihle 7 Kasım 1917), komünist toplumun temellerini kurmaya başlayan proletarya diktatörlüğünü, yoksul köylülerin ve yarı-proletaryanın yardımı ile gerçekleştirdi. ... gelişmeler, dünya çapında proleter komünist devrim çağının başlamış olduğunu göstermektedir.

Bu devrim ... kapitalizmin gelişmesinin kaçınılmaz sonucuydu.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abecesi*, s. 373)

Yeni programın en belirleyici yanı ise, 2. Enternasyonal sosyalizminden kopuşun, oportünizmden bağımsızlığın ifadesi olmasıydı:

“Dünya çapında proletarya devriminin zaferini sağlamak için, ileri ülkelerdeki işçi sınıfı arasında tam ve karşılıklı güvenin olması, en yakın kardeşçe ittifakın kurulması ve devrimci faaliyetlerin mümkün olan en yüksek ölçüde birleştirilmesi zorunludur.

Önde gelen resmi sosyal-demokrat ve sosyalist partilere hâkim olan, sosyalizmin şu burjuvaca saptırılması ile ilişkileri kopartmayı ve ona karşı amansız bir mücadele sürdürmeyi bir ilke sorunu yapmadıkça, bu koşullar gerçekleştirilemez.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abecesi*, s. 377)

1919 programı, burjuvaziye hizmet eden oportünizmin ve merkeziliğin karşısına komünizmi koyuyor, bunu işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinin önderi olarak Komintern’de somutlaştırıyordu:

“Oportünistler ve şoven sosyalistler, burjuvazinin hizmetkârları du-

KURTULUŞ

rumuna gelerek, özellikle bugün, kapitalistlerle ittifak halinde proletaryanın kendi ülkelerindeki ve diğer ülkelerdeki devrimci hareketini silah zoruyla ezmeye çalıştıkları sırada, proletaryanın doğrudan sınıf düşmanlarıdır.

Öte yandan sosyalizmin bu burjuvaca saptırılmasının gelişimiyle eş zamanlı olarak, bütün kapitalist ülkelerde kendisini aynı biçimde açıkça gösteren merkezci eğilim ortaya çıkar. Merkez, şoven sosyalistler ile komünistler arasında, birincisi ile olan birliğini sürdürerek ve iflas etmiş İkinci Enternasyonal'i yeniden inşa etmeye çalışarak salınır. Proletaryanın kurtuluşu için mücadelede önder olarak yalnızca, Rusya Komünist Partisi'nin de saflarında yer aldığı, yeni, Üçüncü, Komünist Enternasyonal vardır.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abecesi*, s. 378)

Bu biçimde, yeni programda, eski programdaki –kapitalizmin gelişimini bilimsel temelde açıklayan– teorik bölüme emperyalizm çözümlemesi ve proleter devrimin yükselmesi eklenip – Komünist Enternasyonal'in kuruluşuyla somutlanan– komünizmin oportünizm ve merkezcilikten ayrımı çizildi. Bunun gibi, partinin önündeki somut görevler olarak da –eski programdaki asgari programın yerine– Rusya'da işçi sınıfı iktidarının, proletarya diktatörlüğünün görevleri, Genel Politika, Ulusal Sorun, Askeri İşler, Proletarya Adaleti, Eğitim, Din, Ekonomik İşler, Tarım, Dağıtım, Para ve Bankalar, Maliye, Konut Sorunu, Emegın Korunması ve Toplumsal Refah Çalışması, Halk Sağlığı başlıkları altında yer aldı.

RKP programının temelini, Bolşevik partisinin önderliğinde Ekim Devrimiyle sosyalizmin temellerinin kurulmasına girişilmesi, bu yönde somut görevlerin saptanması oluşturuyordu. Yeni programda, proleter devrimler döneminin başlaması (keskinleşen çelişkilerin kaçınılmaz olarak yol açtığı dünya savaşının iç savaşlara dönüşmesi temelinde) kapitalizmin emperyalist aşamaya ulaşmasına bağlanıyordu. Rusya'da Ekim Devriminin zaferiyle gerçekleştirilen Sovyet iktidarının hedefleri partinin görevleri olarak sıralanırken politika ve politik görevler kısmında, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan ve işçiler, ezilenler üzerinde sömür-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

rü ve baskı aracı olan burjuva demokrasisi karşısında, işçi sınıfı demokrasisi olan Sovyet demokrasisi yığınların devleti olarak tanımlanıyordu:

“... proleter veya sovyet demokrasisi, kapitalist sınıf tarafından ezilenlerin, proleter ve yarı-proleterlerin (yoksul köylüler), yani, nüfusun muazzam çoğunluğunun kitle örgütlerini, aşağıdan yukarıya, yerel ve merkezi, bütün Devlet aygıtının kalıcı ve birleşik temeline dönüştürür.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abecesi*, s. 379)

Hiçbir zaman demokratik talepleri tam olarak yerine getirmemiş olan burjuva demokrasisi karşısında, yasama ile yürütmeyi birleştiren, emekçi kitlelerin temsilcilerini seçme ve geri çekmelerini güvence altına alan, seçimlerin coğrafi değil üretim birimlerine dayandığı Sovyet demokrasisi, demokratik talepleri gerçekten yerine getirecek daha yüksek bir demokrasi olarak anlatılıyordu. Aynı zamanda sömürücüleri ezerken özgürlüklerin kısıtlanmasının geçiciliğine de işaret ediliyordu:

“... ceza olarak politik haklardan yoksunluk ve özgürlüğe getirilen her türlü kısıtlamalar, yalnızca sömürücülerin ayrıcalıklarını yeniden kazanma girişimlerinin üstesinden gelebilmek için alınması gereken geçici önlemlerdir. İnsanın insan tarafından sömürülmesinin nesnel olanağının ortadan kalkması ile birlikte, bu geçici önlemlere gereksinim de ortadan kalkacak ve partimiz bunların sınırlanmalarını ve sonunda bütünüyle kaldırılmalarını hedefleyecektir.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abecesi*, s. 380)

Programda, –eski burjuva devlet aygıtının proleter devrimle yıkılmasına karşın kültürel düzey vb. yetersizlikler yüzünden canlanan– bürokrasi sorununu tamamen ortadan kaldırabilmek yönünde önlem olarak bütün çalışan nüfusun idare işine katılmasına yer veriliyordu. Diğer yandan, sömürge ve ezilen ulusların ayrılma hakkı, ezen ve ezilen uluslar arasındaki güvensizliklerin aşılması temelinde çeşitli ulusların işçilerinin birliğini sağlayabilmenin önkoşulu olarak konuyor; ulusun iradesinin işçi sınıfı tarafından ifade edilmesi ise, ulusun tarihsel gelişme aşamasına bağlanıyordu.

Ekonomik alanda program, öncelikle, esas olarak gerçekleştir-

KURTULUŞ

rilmiş bulunan burjuvazinin mülksüzleştirilmesinin tamamlanmasını hedefliyordu:

“Parti, zaten başlamış ve büyük ölçüde ve temel gerekliliklerde gerçekleştirilmiş olan burjuvazinin mülksüzleştirilmesini tavizsizce tamamlamalıdır. Bu mülksüzleştirmenin bir sonucu olarak, üretim ve değişim araçları Sovyet Cumhuriyetinin mülkiyetine geçer, yani bütün işçilerin ortak mülkü haline gelir.” (Buharin - Preobrajenski, *Komünizmin Abevesi*, s. 389)

Program, toplumsal üretimin örgütlenmesi, ekonominin yönetimi, buna kitlesel katılım sağlanması için organlar olarak sendikaları gösteriyor; emeğin eşit ücretlendirilmesi çabasının yanı sıra burjuva uzmanlara yüksek ücret ödeme zorunluluğunu belirtiyordu. Büyük ölçekli sosyalist tarımın örgütlenmesi için sovyet çiftliklerinden kooperatiflere kadar değişik önlemler sıralanıyor; köylülüğe yönelik olarak, yoksul köylülükle ittifak, zengin köylülüğün direnişinin ezilmesi ve orta köylülüğün –zorla değil, ideolojik, kültürel önlemlerle– işçi sınıfının yanına çekilmesi politikaları savunuluyordu. Ticaretin yerine Sovyet iktidarı tarafından ulusal ölçekte ürün dağıtımının geçirilmesi yönünde, kooperatiflerin birleştirilmesiyle tüketici komünleri ağı oluşturulması hedefi konuyor; parasız muhasebe sistemi geliştirilmesi, giderek paranın ortadan kaldırılması doğrultusunda önlemlere yer veriliyordu.

1903 programının yerine benimsenen 1919 programı, partinin politikası, faaliyetleri, gerçekleştirdikleri ve önündeki görevler bakımından çeşitli boyutlarıyla değişimi, gelişimi yansıtıyordu. Ekim Devrimiyle burjuva iktidarı yıkılarak işçi sınıfının egemenliği gerçekleştirilmiş, sosyalizmin kuruluşu yoluna girilmişti; bu anlamda partinin önündeki somut görevler değişmiş, işçi sınıfı iktidarının sosyalist kuruluş doğrultusundaki görevleri olmuştu. Bolşevizm, oportünizmin temsilcisi Menşevizm’den yollarını yıllar önce ayırmış olmakla birlikte, emperyalist savaş ve yükselen proleter devrim koşullarında açıkça sınıf düşmanı konum sergileyen 2. Enternasyonal oportünizmi karşısında, işçi sınıfının sosyalist devriminin önderi olarak komünizm, uluslararası ölçekte

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

bağımsız bir odak biçiminde belirmiş ve 3. Enternasyonal'de, Komünist Enternasyonal'de örgütlenmişti. Yeni program, RKP'nin, Ekim Devrimini gerçekleştirerek dünya işçi sınıfının devrim hareketinin başına geçen, üzerinde Komintern'in kurulduğu mücadelesini, politikasını ifade ediyor, aynı zamanda da, komünizmin oportünizmden bağımsızlığını somutlaştırıyordu.

Bu programın ifade ettiği hedefler doğrultusunda, komünist hareket dünya ölçeğinde gelişti, dünya devrimi yükseldi; Almanya'da, Macaristan'da devrimler, Sovyet Devrimini izledi. Rusya dışındaki devrimler yenilgiyle, başarısızlıkla sonuçlanıp dünya devrimi dalgası geri çekilse de, bütün dünyada 2. Enternasyonal partilerinin, oportünizmin karşısına, Komintern partileri, komünizm, işçi sınıfının devrimci politik seçeneği olarak dikildi; işçi sınıfının komünist hareketi, dünya ölçeğinde sınıf mücadelesinin, politik mücadelenin tarafı oldu. Rusya'da ise, programın önüne koyduğu görevler için mücadele eden Bolşeviklerin yönetiminde Sovyet iktidarı, iç savaşı kazanıp ayakta kaldı, sosyalizmin kuruluşuna girişip hedeflerine ulaştı.

1961 SBKP PROGRAMI

Sovyetlerin iç savaşı kazanıp sosyalizmin kuruluşunu gerçekleştirdiği süreçte, Bolşevik partisine 1919 programı yol gösteriyordu. 1952'de 19. Parti Kongresinde programın gözden geçirilmesi için, içinde Stalin'in de yer aldığı bir komisyon oluşturulmuştu; ancak kongreden birkaç ay sonra Stalin öldü, söz konusu girişim de sonuçsuz kaldı. Stalin döneminde, bütün iktidar Stalin'in ellerinde toplanırken partinin yönetimdeki ağırlığı da geriye itilmişti. Stalin'in ölümünden sonra parti yeniden öne çıktı; ama bu, sınıfın yönetime yabancılaşmasının aşılmasının değil, tersine maddi ayrıcalıklı bürokrasinin iktidarının gerçekleştiği biçimi oluşturdu. Bürokrasinin iktidarına ise, partide revizyonizmin hâkimiyeti karşılık geldi; 'de-stalinizasyon' adına, 'Stalin dönemi politikalarından kopma' adına bir dizi revizyonist tez ileri sürüldü. Stalin'in 'kişi putlaştırılması' çerçevesinde eleştirildiği ve 'barış içinde bir-

KURTULUŞ

likte yaşama', 'barışçı geçiş', 'kapitalist olmayan kalkınma yolu' yönünde revizyonist politikaların benimsendiği 1956'daki SBKP 20. Kongresinde, yeni parti çizgisine uygun yeni bir program hazırlanması kararı alındı.

Gerekçesi '1903 programının kapitalizmin yıkılması ve 1919 programının sosyalizmin kuruluşu hedeflerinin gerçekleştirilmiş olmasına' ve 'yeni koşullarda komünist toplumun inşası görevlerinin yeni program yapılmasını gerektirmesine' dayandırılan program taslağı geniş biçimde tartışmaya sunuldu. Yeni program ve tüzüğü benimsenmesi, Ekim 1961'de toplanan SBKP 22. Kongresinin gündeminin esasını oluşturdu. Yeni program ve tüzük, değişen koşullarla, 'komünist inşa dönemine girilmesi' ile gerekçelendirilse de, gerçekte, partideki ideolojik değişimin ifadesiydi, revizyonizmin hâkimiyetinin resmileşmesine karşılık geliyordu. Kongreye Merkez Komite raporunu sunarken Hruşçov, "marksist-leninist teorinin yaratıcı geliştirilmesini", "teorik önermelerin değiştirilmesini", "marksist-leninist teoriye katkıları", "teorik çalışmanın yeni Programda somutlanmasını" anlıyor; marksist teorinin revize ettikleri, değiştirdikleri unsurlarını sayıyordu:

"Gerçeklik her formülden daha zengindir. Teorik önermeler güncellenmeli ve toplum yaşamındaki değişimler ile uygun biçimde değiştirilmelidir. Partimiz, devrimci teori karşısında böyle bütünüyle marksist-leninist bir tutum alınması konusunda mükemmel örnekler vermiştir.

Partimizin yaşamında, değerlendirdiğimiz dönem, komünizmin inşasında birçok önemli soruna ve dünya kurtuluş hareketinin birçok acil problemine yapıcı çözümler bulunmuş olan bir dönemdir. Bunlar arasında –bugünkü koşullarda proletarya diktatörlüğü üzerine; sosyalizmin komünizme gelişmesine hükmeden yasalar üzerine; komünizmin maddi ve teknik temelini yaratmanın yolları üzerine; komünist toplumsal ilişkilerin oluşumu ve yeni insanın eğitimi üzerine; kapitalizmden sosyalizme geçiş biçimlerinin çeşitliliği üzerine; sosyalist ülkelerin komünizme az çok eşzamanlı girişi üzerine; zamanımızda dünya savaşını engelleme olanağı üzerine; içinde bulunulan çağın doğası vb

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

üzerine– bazı önemli teorik sonuçlar vardır.

SBKP'nin büyük teorik çalışması, ülkemizde komünizmin inşasının felsefi, ekonomik ve politik temeli olan yeni Programında, en tam biçimde somutlanmıştır. Partinin bu Programı geliştirmesi, yalnızca ekonomik ve kültürel gelişmede tarihsel başarıların kanıtı değildir, aynı zamanda onun büyük ve çok çeşitli teorik çalışmasını gösterir. Devrimci teorinin geliştirilmesi bütün Partinin işi haline gelmiştir.” (*Komünizmin Yolu*, s. 157-8)

Program değişikliğini, koşulların değişmesine dayandıran Hruşçov, proletarya diktatörlüğünden komünizmin inşasına, kapitalizmden sosyalizme geçişten emperyalist savaş karşısındaki tutuma kadar bir dizi konuda partinin politikalarının değiştirildiğini anlatıyordu. Yeni programda somutlanan yeni politik çizgi, komünizme geçiş dönemine girildiği ve yirmi yıl gibi kısa bir süre içinde komünizme geçileceği iddiasıyla ileri sürülüyordu. Çok çeşitli alanlara yayılan revizyonist politik çizginin ana eksenini ise, sosyalizmin kazanımlarından hemen yararlanma, bir an önce refaha ulaşma hedefi oluşturuordu.

Yeni program, partinin politik hattının değişmesinin, komünizmin yerini revizyonizmin almasının somutlanmasıydı. Hruşçov'un saydığı alanlarda, politikalar değiştirilmiş, revizyonist görüşler benimsenmişti. Proletarya diktatörlüğü konusunda 'bütün halkın devleti'; sosyalizm konusunda 'para-meta ilişkileri'; komünizme geçiş konusunda 'yirmi yılda komünizmin hemen hemen, büyük ölçüde gerçekleştirilmesi'; sosyalizme geçiş konusunda 'barışçı sosyalist devrim', 'ulusal burjuvazi ile ulusal cephe' ve 'kapitalist-olmayan gelişme yolu'; savaş konusunda 'emperyalist kapitalizm ile sosyalizmin barışçı birlikte yaşaması ve rekabeti' vb biçiminde bir dizi revizyonist politika, program düzeyine yükseltilerek yeni programda yer almıştı. 22. Kongrede yeni program ve tüzük tartışmaları sırasında, Molotov'un yeni programı 'anti-devrimci ruha' sahip olarak nitelediği belirtilmiş; proletarya diktatörlüğünden vazgeçilmesine karşı eleştirilerden, kolhoz pazarlarının ve genel olarak ticaretin kaldırılması taleplerin-

KURTULUŞ

den de söz edilmişti. Ancak bu karşı çıkışlar, programın revizyonist politikalar doğrultusunda biçimlenmesini engellemedi.

Kapitalist ülkelerde burjuvazinin işçi sınıfının sosyalist devrimiyle yıkılması konusunda, yeni programda, sınıf mücadelesinin geliştirilmesinden söz edilse de, aksine sınıf uzlaşmacılığını güçlendirecek, parlamento çoğunluğunu elde ederek devlet iktidarını ele geçirmeyi hedefleyen, reformist ‘barışçı geçiş’ politikası savunuluyordu:

“İşçi sınıfı ve öncüsü –marksist-leninist partiler– sosyalist devrimi *barışçı yollarla* gerçekleştirmeye çalışırlar. Bu olursa, işçi sınıfının ve bütün halkın çıkarlarını karşılar, ülkenin ulusal çıkarlarına uygun düşer.

Mevcut koşullarda, bazı kapitalist ülkelerde, öncü müfrezesinin başını çektiği işçi sınıfı, işçi sınıfı ve halk cephesi ve farklı partiler ve kitle örgütleri arasında diğer olanaklı anlaşma ve politik işbirliği biçimleri temeli üzerinde, ulusun büyük kitesini birleştirme, iç savaş olmadan devlet iktidarını ele geçirme ve temel üretim araçlarının halka devrini sağlama fırsatına sahiptir. İşçi sınıfı, halkın çoğunluğu tarafından desteklenerek ve kapitalistlerle ve toprak-beyleriyle uzlaşma politikasını reddedemeyen oportünist unsurları kararlı biçimde geri iterek, gerici, halk-karşıtı güçleri yenebilir, parlamentoda sağlam bir çoğunluk kazanabilir, onu burjuvazinin sınıf çıkarlarına hizmet eden bir araçtan emekçi halka hizmet eden bir araca dönüştürebilir, parlamento dışında geniş kitle mücadelesi başlatabilir, gerici güçlerin direnişini ezebilir ve barışçı sosyalist devrim için gerekli koşulları sağlayabilir. Bu yalnızca, işçilerin ve köylülerin ve şehir nüfusunun orta tabakalarının büyük tekeli sermaye ve gericiğe karşı, geniş kapsamlı toplumsal reformlar için, barış ve sosyalizm için sınıf mücadelesini genişleterek ve sürekli geliştirerek yapılabilir.” (*Komünizmin Yolu*, s. 485-6)

Bu programda, ulusal kurtuluş mücadeleleri karşısında tutum alınırken ulusal burjuvazi de ‘ulusal cephe’ olarak nitelen ittifaka dâhil ediliyor, sonuçta işçi sınıfının –köylülüğün yanı sıra– burjuvazi ile ittifakı savunuluyordu:

“İşçi sınıfı ve köylülüğün ittifakı, geniş kapsamlı demokratik değişimleri gerçekleştirme ve ekonomik ve toplumsal ilerleme sağlama mücadelesinin başarısı için temel koşuldur. Bu ittifak geniş bir ulusal

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

cephenin çekirdeğini oluşturmalıdır. Ulusal burjuvazinin anti-emperyalist ve anti-feodal mücadelede hangi ölçekte yer alacağı büyük ölçüde işçi sınıfı ve köylülük ittifakının sağlamlığına bağlı olacaktır. Ulusal cephe, işçi sınıfını, köylülüğü, ulusal burjuvaziyi ve demokratik aydın tabakayı kucaklar.” (*Komünizmin Yolu*, s. 493)

1961 programı, sosyalizmi, işçi sınıfının devrimi yerine halkların tercihine bağlayan ‘kapitalist-olmayan kalkınma yolu’ politikasını ileri sürüyordu:

“Hangi yolu seçeceklerine karar vermek, halkların kendilerine kalmıştır. Dünya güçlerinin var olan dengesini ve dünya sosyalist sisteminin güçlü desteğinin gerçekten uygulanabilirliğini göz önünde tutarak, eski sömürgelerin halkları, bu sorunu kendi çıkarları doğrultusunda kararlaştırabilirler. Seçimleri sınıf kuvvetlerinin dengesine bağlı olacaktır. Kapitalist-olmayan kalkınma yolu, işçi sınıfının ve halk kitlelerinin mücadelesiyle, genel demokratik hareketle güvenceye alınır ve ulusun mutlak çoğunluğunun çıkarlarına hizmet eder.” (*Komünizmin Yolu*, s. 495)

Yeni programda ifadesini bulan politika, kaynakları üretim araçları üretiminden ve silahlanmadan tüketim araçlarına aktararak hızla refaha ulaşmak üzere, savaşı engelleme ve barış çabalarına ağırlık vermeye dayanıyordu:

“SBKP, dış politika faaliyetinin ana hedefini, SSCB’de komünist toplumun inşası ve dünya sosyalist sisteminin gelişimi için barışçı koşulları sağlamak ve diğer barışsever halklarla birlikte insanlığı bir dünya imha savaşından kurtarmak olarak görür.” (*Komünizmin Yolu*, s. 502)

Bu çabalar, savaş olasılığını küçümsemeye ve emperyalizmle uzlaşma arayışına kadar varıyordu:

“SBKP, evrensel barışı koruyup ilerletebilecek güçlerin doğduklarını ve dünyada büyümekte olduklarını savunmaktadır. Devletler arasında esaslı biçimde yeni ilişkilerin olanakları doğmaktadır.” (*Komünizmin Yolu*, s. 502)

Bütün politikanın bağlandığı ‘savaşı engelleme olanağı’ ve ‘barış’ özel olarak vurgulanıyordu:

“Kudretli sosyalist kampın, barışsever sosyalist-olmayan ülkelerin, uluslararası işçi sınıfının ve barış uğruna mücadele eden bütün güçlerin

KURTULUŞ

birleşik çabalarıyla *bir dünya savaşını önlemek olanaklıdır*. Sosyalist güçlerin emperyalizmin güçleri üzerindeki, barışın güçlerinin savaşınkiler üzerindeki artan üstünlüğü, yeryüzünde sosyalizmin tam zaferinden bile önce, kapitalizm dünyanın bir kısmında yaşamını sürdürürken, dünya savaşını toplumun yaşamından kovmayı gerçekten olanaklı kılacaktır. Bütün dünya ölçeğinde sosyalizmin zaferi, bütün savaşların toplumsal ve ulusal nedenlerini tümüyle yok edecektir. *Savaşı ortadan kaldırmak ve yeryüzünde ebedi barışı kurmak, komünizmin tarihsel görevidir.*” (*Komünizmin Yolu*, s. 505)

Bu doğrultuda kapitalizmle ‘barış içinde bir arada yaşama’ politikası ileri sürülüyordu:

“Sosyalist ve kapitalist ülkelerin *barışçı birlikte var oluşu*, insan toplumunun gelişimi için *nesnel gerekliliktir.*” (*Komünizmin Yolu*, s. 506)

Bu temelde, sosyalizmin kapitalizmle barışçı rekabeti savunuluyordu:

“Barışçı birlikte yaşama, sosyalizm ve kapitalizm arasında uluslararası ölçekte barışçı rekabet için temel sağlar ve onlar arasında sınıf mücadelesinin özgül bir biçimini oluşturur.” (*Komünizmin Yolu*, s. 506)

Dünya ölçeğinde, emperyalizmle barış arayan, sosyalist devrimin yerine ‘barışçı geçişi’, burjuvazi ile ittifakı ve ‘kapitalist-olmayan yolu’ geçiren revizyonist politika, Sovyetlerdeki sosyalizmi de hem ekonomik hem politik düzeyde kapitalizmle eklemleme anlayışındaydı. Revizyonizmin somutlandığı yeni programda, sosyalizmde meta-para ilişkileri, fiyat, kâr, ticaret, kredi vb savunuluyordu:

“Komünist inşada, sosyalist dönemdeki yeni içerikleriyle koruyarak meta-para ilişkilerinden sonuna kadar yararlanmak gereklidir. Bunda, maliyet muhasebesi, para, fiyat, üretim maliyeti, kâr, ticaret, kredi ve finans gibi ekonomik kalkınma araçları büyük rol oynar. Tek komünist biçim olarak halk mülkiyetine ve komünist dağıtım sistemine geçişle birlikte, meta-para ilişkileri ekonomik olarak zamanını doldurmuş olacak ve sönmülenecektir.

Toplumsal ürünün ve ulusal gelirin dağıtımında devlet bütçesinin önemli rolü, tam boy komünist inşaa dönemi süresince baskın olacaktır. Para ve kredi sisteminin daha da güçlendirilmesi, Sovyet parasının

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

sağlamlaştırılması, rublenin alım gücünün düzenli bir artışı ve uluslararası arenada rublenin öneminin artması gerçekleşecektir.

İşletmelerin kârlı işletilmesini teşvik etmek, tasarruf ve tutumluluk, zararların azaltılması, düşük üretim maliyetleri ve yüksek kârlılık için uğraşmak gereklidir. Fiyat sistemi, komünist inşa, teknik ilerleme, üretim ve tüketimin büyümesi ve üretim harcamalarının azaltılması görevleriyle uyumlu biçimde, sürekli olarak iyileştirilmelidir. Fiyatlar, artan ölçüde, toplumsal olarak gerekli emek harcamalarını yansıtmalı, üretim ve dolaşım harcamalarının geri dönüşünü ve her normal olarak çalışan işletme için belirli bir kârı sağlamalıdır. Emek üretkenliğinin büyümesine ve üretim maliyetlerinin azaltılmasına dayanan, sistematik, ekonomik gerekçeli fiyat indirimleri, komünist inşa döneminde fiyat politikasının ana yönelimidir.” (*Komünizmin Yolu*, s. 536-7)

Revizyonist politikaların eksenini, sosyalizmin sağladığı birikim ve kazanımlardan yararlanarak hemen refaha ulaşma isteği oluşturuyordu. Bu da hızla komünizme ulaşma, yirmi yıl gibi kısa sürede komünist inşayı esas olarak tamamlama biçiminde sunuluyordu. Yeni programda, kamu tarafından bedava karşılanacak hizmet ve ürünler sayılırken böylece ihtiyaca göre dağıtımın gerçekleştirilerek komünizme geçişin sağlanacağı anlatılıyordu:

“Partinin halkın refahının iyileştirilmesi için önüne koyduğu görevlerin yerine getirilmesiyle, Sovyetler Birliği, ihtiyaca göre dağıtım komünist ilkesinin pratikte gerçekleştirilmesi doğrultusunda önemli yol kat edecek.

Yirmi yılın sonunda, kamu tüketim fonları, nüfusun birleşik gerçek gelirinin yarısı kadarını bulacak.” (*Komünizmin Yolu*, s. 545)

Barışçı geçişi, burjuvazi ile uzlaşma ve ittifakı, ‘halk güçlerini’, işçi sınıfının sosyalist devriminin yerine geçiren revizyonizm, işçi sınıfının diktatörlüğünün de ‘bütün halkın devleti’ne dönüştüğünü ileri sürüyor, komünizmin tam zaferine kadar bu halk devletinin varlığını sürdürmesini savunuyordu:

“Proletarya diktatörlüğünün devleti olarak ortaya çıkan devlet, yeni, çağdaş aşamada, tüm halkın devleti haline, bir bütün olarak halkın çıkarlarını ve iradesini ifade eden bir organ haline gelmiştir. İşçi sınıfı, Sovyet toplumunun en önde gelen ve en iyi örgütlü gücü olduğu için, komünizmin tam boy inşası döneminde de önderlik rolü oynar. İşçi

KURTULUŞ

sınıfı, toplumun önderlik rolünü, komünizm inşa edildikten ve sınıflar yok olduktan sonra tamamlayacaktır.

Parti, işçi sınıfının diktatörlüğünün, devlet sönmelenmeden önce, gerekli olmaktan çıkacağı görüşünü savunmaktadır. Bütün halkın örgütlenmesi olarak devlet, komünizmin tam zaferine kadar yaşamını sürdürecektir.” (*Komünizmin Yolu*, s. 547)

Bir yandan sınıfların henüz ortadan kalkmadığı, varlıklarını korudukları ileri sürülürken işçi sınıfının diktatörlüğünün yerini bütün halkın devletinin alması savunuluyor, böylece komünist inşa görevi de işçi sınıfı yerine bütün halka veriliyordu. Revizyonizmin işçi sınıfı sosyalizminden uzaklaşması, işçi sınıfının yerine halkı geçirmesi, komünist partisinin kendisine kadar uzandı. Programda, SBKP, artık işçi sınıfının değil halkın partisi olarak tanımlanıyordu:

“SSCB’nde sosyalizmin zaferinin ve Sovyet toplumunun birliğinin pekiştirilmesinin sonucunda, işçi sınıfının Komünist Partisi, Sovyet halkının öncüsü, bütün halkın Partisi haline gelmiştir ve yol gösterici nüfuzunu toplumsal yaşamın bütün alanlarına yaymıştır. Parti, çağımızın, Sovyet halkının, büyük devrimci dönüşümleri yapan halkın beyni, onuru ve vicdanıdır.” (*Komünizmin Yolu*, s. 582-3)

Emperyalizmle ilişkilerden kapitalist ülkelerde sınıf mücadelesine, ulusal kurtuluş mücadelelerinden Sovyetler Birliğinde komünizme geçişe kadar her alanda revizyonizmin görüşlerini somutlaştıran 1961 Programı, böylece partideki politik çizgi değişikliğinin, revizyonizmin hâkimiyetinin en üst düzeyde resmi belgesini oluşturuyordu.

Revizyonizm, bir yandan yirmi yıl gibi bir sürede komünizmin üst aşamasına ulaşma vaatlerini ileri sürerken, diğer yandan da sosyalizmin sorunlarını kapitalizmin unsurlarıyla eklemleyerek çözmeye, daha doğrusu geçiştirmeye çalışıyordu. Ancak, revizyonizm, sosyalizmin sorunlarını çözmek yerine ağırlaştırdı; sosyalizmin, komünizmin üst aşamasına gelişmesini sağlamak yerine önünde engel teşkil etti. Çözülemez ağırlaşan sorunlar, 1980'lere gelindiğinde artık durgunluğa ve giderek tıkanıklığa yol

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

açmıştı. Bu koşullarda, 1985'te SBKP Genel Sekreteri olan Gorbaçov, durgunluk ve tıkanıklık karşısında 'kökten değişiklik', 'yapısal değişim' olarak nitelediği yeni politikayı öne sürdü.

1986 SBKP PROGRAMI

Sosyalizmin sorunlarını kapitalizmin unsurlarıyla çözüme arayışının ürünü, piyasacı Hruşçov ve Kosigin reformları, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki yapısal uyumsuzluk, uzlaşmazlık temeline başarısız kalmışlar ve zorunlu olarak terk edilmişlerdi. Yeni dönemde ise, yine önerilen, piyasacı reformlar ve kapitalizmle eklemlenmeydi. Ancak bu defa, reformların başarısı için, 'tutarlılıkları', 'sonuna kadar götürülmeleri', 'bütünlüklü' olmaları savunuluyordu. Reformların başarısı ise, aslında sosyalizmle bağdaşmazlıkları nedeniyle, yalnızca sosyalizmin tasfiyesiyle, kapitalizme dönüşle olanaktı. Bu anlamda, 'yapısal değişiklik' politikası karşıdevrimci bir içerik taşıyordu.

Sosyalizmin tıkanıklığına çözüm sağlanacağı iddiasıyla savunulan 'yapısal değişiklik' politikası, bütünlüklü olması açısından her alana ilişkin olarak öne sürüldü. Bu politikanın ekonomik boyutu, meta ilişkilerinin geliştirilmesiydi. Yapısal değişimin politik boyutu, demokratikleşme denilen, aslında değişime direnen kesimleri etkisizleştirmeyi amaçlayan, yasalarda, devlet yapısında gerçekleştirilen düzenlemelerdi. Aynı politikanın dış ilişkiler boyutu, yapısal değişim için gereken koşulları, ortamı sağlamak üzere, emperyalizmle barış, işbirliği, uzlaşmaydı. İdeolojik boyutu ise, yine değişime karşı çıkan görüşlerin üstesinden gelebilmek amacıyla, dogmatizme karşı olmak adına, sözde yaratıcılık ve yenilenmeydi.

Süreç içinde 'glasnost' (açıklık) ve 'perestroyka' (yeniden yapılanma) olarak adlandırılan ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasında başrol oynayan yapısal değişiklik politikası, partinin yeni programında ifadesini buldu. SBKP'nin 1986'daki 27. Kongresinde kabul edilen yeni program, partinin 4. programı olarak değil de, 3. programının 'düzeltilmiş' yeni basımı olarak, "Yeni Redaksi-

KURTULUŞ

yon” olarak niteleniyordu. Bu program, karşıdevrimci yapısal değişim politikasının en özlü biçimde somutlandığı resmi belge olarak, Sovyet iktidarının yıkılmasıyla sonuçlanan süreçte yol gösterici konumda oldu.

Yapısal değişimin başta gelen koşulu ve dayanağı, kaynakları diğer alanlara aktarabilmek üzere, savaştan kaçınma ve barış arayışıydı. Emperyalistlerle ‘barış içinde bir arada yaşama’ politikası, programda, küresel sorunlara kolektif çözüm arayışıyla gerçekleştiriliyor, bütün ülkelerin ortak çıkarları vurgulanıyordu:

“... tek akılcı ve kabul edilebilir yol, *farklı toplumsal sistemlere sahip devletlerin barışçı birlikte yaşamasıdır*. ... Geniş kaynaklar askeri amaçlar için kullanılmadığında, emeğin ürünlerini yalnızca yapıcı amaçlar için kullanmak olanaklı olacaktır. ... Küresel sorunların bütün devletlerin kolektif çabalarıyla çözülmesi için uygun fırsatlar doğacaktır. Barışçı birlikte yaşama bütün ülkelerin ve halkların çıkarlarını karşılar.” (*Program*, s. 22-3)

Yeni programda, partinin ekonomik stratejisi ele alınırken, ekonomide yapısal değişiklik hedefi, öncelikle yer alıyordu:

“Yoğunlaştırmaya geçmek, ciddi *ekonomik yapısal değişimler* gerektirir.” (*Program*, s. 31)

Amaçlanan yapısal değişikliğin, üretim ilişkilerine, toplumsal mülkiyete ilişkin olduğu, kooperatiflere yaklaşımda ortaya çıkıyordu. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti konusunda, sosyalist mülkiyetin daha sınırlı bir biçimi olan kolektif mülkiyetin bütün toplumun mülkiyeti olarak devlet mülkiyeti biçimine yükseltilmesi ilkesinden vazgeçerek ikisinin birbirine yaklaştırılması, kaynaştırılması savunuluyor, (süreç içinde toplumsal mülkiyetin tasfiyesi ve özel mülkiyete geçişin aracı, adımı olacak) kooperatiflere ağırlık verilerek daha çok kullanılması gündeme getiriliyordu:

“Tanımda üretici güçlerin yükselmesi, çiftlikler arası işbirliğinin ve tarım-sanayi bütünleşmesinin gelişmesi, kolektif-çiftlik ve kooperatif mülkiyet ile bütün halkın mülkiyetinin birbirine yakınlaşmasını ve gelecekte de kaynaşmasını sağlayacaktır. Bu, sosyalist mülkiyetin iki biçiminin de bütünlüklü gelişmesinin ve güçlenmesinin, ekonominin kolektif-çiftlik ve kooperatif sektörünün olanaklarının daha tam bir kul-

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

lanımının sonucu olacaktır.” (*Program*, s. 35)

Yabancılaşma sorununun çözümünü, maddi teşvikler sisteminin geliştirilmesinde, gelir farklılaşmalarına bağlı olarak yaşam standartlarının farklılaştırılmasında, daha açık bir anlatımla, zengin - yoksul ayrımı yaratmakta arayan yaklaşım, yeni programda da, ücret eşitlemelerine karşı olmayı sosyalizmin ilkesi gibi gösteriyordu:

“Toplumsal ürün ve ulusal gelirin en etkin dağıtımını sağlayan ve dağıtım mekanizmasının, kazanılmamış gelirlere ve ücretlerin eşitlenmesine karşı güvenilir bir engel, sosyalist toplumun norm ve ilkeleriyle çelişen her şeye karşı bir engel oluşturmasını sağlayan bir politika tutarlı biçimde uygulanacaktır.” (*Program*, s. 35-6)

Yapısal değişiklik politikasının ana hattını, meta ilişkilerinin, pazar ekonomisinin geliştirilmesi oluşturuyordu:

“Ekonomik bağların istikrarını artırmak, talep ve arz arasında dinamik bir bağıntı sağlamak, maddi ve parasal kaynakların dolaşımını iyileştirmek ve döner varlıkların devrini hızlandırmak gerekir.

Üretim verimini yükseltmek ve dağıtım, değişim ve tüketimi iyileştirmek için, meta-para ilişkilerini, sosyalizm koşullarında doğalındaki yeni içeriklerine uygunluk içinde, daha tam olarak kullanmak önemlidir. İşin miktar ve niteliğinde daha fazla tasarruf ve denetimi parasal araçlar kullanarak teşvik etmek, bütün ekonomik kaldıraç ve teşvikler cephaneliğini kullanmak, devlet bütçesini konsolide etmek ve rublenin alım gücünü artırmak gereklidir.” (*Program*, s. 36)

Bu temelde, verimlilik artışı da finans-kredi sisteminin geliştirilmesinde aranıyordu:

“Finans-ve-kredi sistemi önemli ölçüde iyileştirilmeli ve üretim verimliliğini yükseltmedeki ve para devir sistemini ve maliyet muhasebesini güçlendirmedeki rolü geliştirilmelidir” (*Program*, s. 37-8)

Meta ilişkilerinin geliştirilmesi doğrultusunda, merkezi yönetim ve planlama karşısında işletmelerin özerklikleri vurgulanıyor; üretim kararlarında, üst organların saptaması yerine işletmelerin kârlılığı ölçütü geçiriliyordu:

“Parti, *maliyet muhasebesinin* verimliliğinin geliştirilip daha da iyileştirilmesini ve bununla tutarlı biçimde, ekonomik kaldıraçların artırılıp

KURTULUŞ

üst örgütlenmeler tarafından saptanan göstergelerin sayısı azaltılırken işletme ve birliklerin tam ölçekli maliyet muhasebesine geçirilmesini gerekli görür. ... Kaldıraç ve teşvikler sistemi, bilimsel ve teknolojik ilerlemeyi hızlandırmakta başarılı olan, daha iyi ürünler çıkartan ve üretimin kârlılığını artıran çalışma kolektiflerine gerçek çıkar sağlamalıdır. Birlik ve işletmelerin kazanılan parayı üretimi geliştirmek, işgücü için maddi teşvikler sağlamak ve toplumsal sorunları çözümlemek için kullanma fırsat ve hakları büyüyecektir.” (Program, s. 38)

Her alanda sosyalizm adına sosyalizmden, sosyalist ilkelerden uzaklaşmaya paralel olarak, sosyalist toplumdaki çocuklara, yaşlılara bakım gibi toplumsal görevleri yeniden aileye yüklemek üzere, ailenin güçlendirilmesi savunuluyordu:

“Toplum, istikrarlı ve ruhen ve ahlaken sağlıklı ailelere sahip olmakla yaşamsal biçimde ilgilidir. Buna bağlı olarak Parti, aileyi güçlendirme ve toplumsal işlevlerini yerine getirmede ve çocukları büyütmede ona yardımcı olma politikası, çocuklu ailelerin ve yeni evli çiftlerin maddi, konut ve yaşam koşullarını iyileştirme politikası izlemeyi gerekli görür. Aile, okul ve iş kolektifi arasında daha derin bir işbirliği olmalıdır; ebeveynlerin çocukları yetiştirme sorumluluğunun, aynı zamanda da çocukların ebeveynlerin iyiliği, güvenli yaşlılığı konusundaki sorumluluğunun çoğaltılması gerekir.” (Program, s. 44)

Yapısal değişim politikası, sosyalizmin kazanımlarını terk etmek istemeyen kesimlerin direncini aşmak için, ‘demokratikleşme’ çağrılarıyla kitlelere seslenmiş, ‘kökten değişikliğe’ kitle desteği aramıştı. Yeni programda da, yine ‘halkın devleti’, ‘sosyalist demokrasi’, ‘öz-yönetim’ ifadeleriyle ‘demokratikleşme’ politikası yer alıyordu:

“SBKP, var olan aşamada, Sovyet toplumunun politik sisteminin stratejik gelişim hattının, Sovyet demokrasisini ilerletmekten ve emekçi halkın, kolektiflerinin ve örgütlenmelerinin devlet ve toplum işlerine ilişkin karar alınmasına aktif ve etkin katılımı temelinde, halkın sosyalist öz-yönetimini artan ölçüde geliştirmekten oluştuğuna inanır.” (Program, s. 49)

Demokratikleşme adına rejimin daha sonra yıkılmasında önemli işlev gören ‘çoğulculuk’ doğrultusunda, yeni programda, farklı görüşlerin ve önerilerin tartışılması vurgulanıyordu:

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

“Parti, en uygun çözümlerin seçilmesini ve çalışan halk tarafından öne sürülen farklı görüşlerin ve önerilerin göz önüne alınmasını ve karşılaştırılmasını sağlayan, *idarenin, devlet düzeyinde önemli kararların çözümlenmesi ve benimsenmesi sürecinin demokratikleştirilmesi* politikasını yalpalamadan yürütecektir.” (*Program*, s. 51)

Programda, ‘halkın sosyalist öz-yönetim sisteminin önemli bileşenleri’ olarak kitle örgütlerinden söz edilirken, öz-yönetim biçimi olmanın yanı sıra ekonomiyi geliştirme aracı olmak üzere, kooperatifler de sayılıyordu:

“Parti, onları önemli bir sosyalist öz-yönetim biçimi ve ulusal ekonomiyi geliştirmenin etkin bir aracı görerek, *kooperatiflerin –kolektif çiftliklerin, tüketici ve ev-yapım kooperatiflerinin ve diğer kooperatif örgütlenme ve birliklerin– çalışmasının geliştirilmesine yardım eder.*” (*Program*, s. 54-5)

Yapısal değişime yönelik olarak, kapitalist ülkelerle ilişkiler konusunda, programda, ‘barış içinde birlikte yaşama’ politikasına yer veriliyor, küresel sorunların ortaklığı temelinde çıkar ortaklığı ve işbirliği savunuluyordu:

“Sovyet devleti, 20nci yüzyılın ikinci yarısında özellikle keskinleşen ve insanlığın bütünü için yaşamsal önemde olan küresel problemlerin çözümünde, diğer ülkelerle işbirliği yapacaktır. ... Bu problemlerin çözümü bütün devletlerin ortak çabalarını gerektirir. Çabaların ve kaynakların silahlanma yarışına israf edilmesi durdurulursa, bu problemlerin çözülmesi çok daha kolay olacaktır.” (*Program*, s. 75)

Yeni programda, SBKP yine ‘halkın partisi’ olarak nitelenirken, yapısal değişimi savunacak ideolojik değişim, ‘yenilenme’ doğrultusunda, ‘durgunluk’ ve ‘tutuculuk’ ile mücadele ve ‘teorinin yaratıcı geliştirilmesi’ vurgulanıyordu:

“... marksist-leninist teorinin yaratıcı geliştirilmesi ihtiyacı ...” (*Program*, s. 82)

“Parti ... her türlü durgunluk ve tutuculuğa karşı uzlaşmaz mücadeleyle, ortaya çıkan problemlere etkin çözümler için yaratıcı araştırmaya ... temel önem verir.” (*Program*, s. 83)

Programda somutlanan ve ‘sosyo-ekonomik gelişmeyi hızlandırmak’ olarak nitelendirilerek yapısal değişimi hedefleyen poli-

KURTULUŞ

tika, komünizme ulaşmanın yolu olarak sunuluyordu:

“Sosyo-ekonomik ilerlemeyi önemli ölçüde hızlandırarak toplumun nitelikçe yeni bir durumuna ulaşmak – Partinin stratejisi budur. Sosyalizmin her yönüyle mükemmelleştirilmesi, her aileye, her Sovyet yurttaşına yeni yararlar sağlayacaktır. Sosyalist anavatanımızın daha da gelişmesine ve sonunda, komünizmin zaferine varacaktır.” (*Program*, s. 86)

Ancak bu programın yol göstericiliğinde uygulanan politika, toplumu komünizme değil, tam tersine, sosyalizmin yıkımına götürdü. 1986 programında somutlaşan ‘yapısal değişim’ politikasıyla, kooperatifler üzerinden özel girişimin yolu açıldı; Sovyetler feshedilip yerine parlamenter, hatta başkanlık sistemi özellikleri ağır basan Halk Delegeleleri Konseyi geçirilerek devlet yapısı değiştirildi; ‘yapısal değişim’, SBKP’nin kendisine kadar uzandı. Sosyalizmin yıkımına yol açmasıyla, bu politikanın ifade ettiği yapısal değişimin karşılığında karşılık geldiği tarihsel olarak kanıtlanmış oldu.

1990’a gelindiğinde, SBKP, ‘üretim araçları üzerinde bireysel mülkiyeti’, ‘mülkiyet biçimleri çeşitliliğine, rekabete, finans sistemine, teşviklere dayanan plan-piyasa ekonomisini’, ‘sınıf diktatörlüğünün dışlanması’, ‘diğer politik güçlerle özgür rekabeti’ savunuyordu. Sosyalizmin bütünüyle terk edilip artık sosyal demokrat bir konuma geldiğini gösteren bu çizgi de, 1990’daki 28. Kongrede kabul edilen ‘İnsancıl ve Demokratik Sosyalizme Doğru’ başlıklı ‘program bildirgesinde’ ifadesini buldu. Bu yeni programıyla kendisini ideolojik olarak tasfiye etmesinden sonra SBKP’nin fiilen ortadan kalkması için de çok uzun süre geçmedi; 1991’deki Gorbaçov’a başarısız darbe girişiminin ardından partinin faaliyetleri durduruldu.

Parti programlarının savundukları ve geçirdikleri değişiklikler, Bolşevik partisinin tarihinin önemli, ideolojik olarak belirleyici bir boyutunu oluşturur. Diğer 2. Enternasyonal partilerinden farklı olarak proletarya diktatörlüğü hedefini öne süren 1903 programı, Rusya’da işçi sınıfının marksist siyasi partisinin

RSDİP - RKP - SBKP PROGRAMLARI

programı olarak, Bolşeviklere, otokrasiye karşı mücadelede, devrim öncesi süreçte ve Ekim Devrimiyle burjuvazinin iktidarının yıkılıp işçi sınıfının egemenliğinin kurulmasında yol gösterdi. 3. Enternasyonalin, Komintern'in kuruluşuyla aynı günlerde kabul edilen ve Ekim Devrimiyle dünya devriminin başını çeken komünizmin, 2. Enternasyonel karşısında, oportünizm karşısında bağımsızlığını simgeleyen 1919 programı, Sovyetlerde sosyalizmin kuruluşu boyunca partinin politikasının belirleyicisi oldu. Partide revizyonizmin hâkimiyetini resmileştiren 1961 programı, sosyalizmin gelişmesinin duraklayıp tıkanıklığa dönüştüğü dönemde, parti politikalarının uyacağı en üst düzeydeki belgeydi. Sözde sosyalizmin tıkanıklığına çözüm olarak ileri sürülen yapısal değişim politikasının somutlandığı 1986 programı, sosyalizmin yıkımıyla sonuçlanan karşıdevrimci saldırının ifadesiydi. Sovyetlerin yıkılmasının son döneminde, SBKP'yi sosyal demokrat bir partiye dönüştüren 1990 programı ise, partinin tasfiyesinin ideolojik boyutuna karşılık geliyordu. Bu anlamda, farklı parti programları, neredeyse birebir biçimde, partinin farklı dönemleriyle örtüşür: 1903 programı, marksizmin; 1919 programı, komünizmin; 1961 programı, revizyonizmin; 1986 programı, karşıdevrimci-tasfiyeci çizginin; 1990 programı, sosyal demokrasinin partiyeye egemenliği ile çakışır.

Bolşevik partinin programlarının tarihi, programın, hem genel olarak niteliği, hem de içeriği, ayrıntıları, unsurları bakımından öğretici dersler barındırır. Bunlar arasında en belirgin olan ise, partinin izlediği politikanın, çizgisinin programına bağlı olması, programın partinin niteliğini belirlemesidir. Program, partinin dönemsel taktiklerinin, tutumlarının, politikalarının kendisine uygun olarak saptandığı en temel belgesidir. Program, partinin ideolojik olarak belirleyen bileşenidir. Bu yüzden bir bütün olarak partinin sınıfsal politik temsil eyleminde programın yaşamsal önemi göz ardı edilemez.

KURTULUŞ

KAYNAKÇA

V. I. Lenin, *Collected Works (Toplu Eserler)*, Progress Publishers, Moscow, 1977

N. Buharin - E. Preobrajenski, *The ABC of Communism (Komünizmin Abecesi)*, The University of Michigan Press, Michigan, 1966

The Road to Communism, Documents of the 22nd Congress of the Communist Party of the Soviet Union, October 17-31, 1961 (*Komünizmin Yolu*, Sovyetler Birliği Komünist Partisi 22. Kongre Belgeleri, 17-31 Ekim 1961), Foreign Languages Publishing House, Moscow

The Programme of the Communist Party of the Soviet Union (Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı), Novosti Press Agency, Moscow, 1986

KURTULUŞ

Dünya devriminin başını çeken Ekim Devrimini gerçekleştiren Bolşevik Partinin, onun deneyimi üzerinde temellenen Komintern'in kuruluşuyla aynı günlerde kabul edilen 1919 Programı, komünizmin 2. Enternasyonal oportünizmi karşısında bağımsızlığının programatik düzeyde en belirgin ifadesidir.

*Sekizinci Parti Kongresi'nde
(18 - 23 Mart 1919) kabul edilen*

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

Rusya'da Kasım Devrimi (eski tarihle 25 Ekim, yeni tarihle 7 Kasım 1917), komünist toplumun temellerini kurmaya başlayan proletarya diktatörlüğünü, yoksul köylülerin ve yarı-proletaryanın yardımı ile gerçekleştirdi. Almanya'da ve Avusturya-Macaristan'da devrimin gelişmesi, bütün ileri ülkelerde proletaryanın devrimci hareketinin büyümesi, bu hareketin sovyet biçiminde (doğrudan proletarya diktatörlüğünü gerçekleştirmeyi hedefleyen biçim) yayılması – bütün bu gelişmeler, dünya çapında proleter komünist devrim çağının başlamış olduğunu göstermektedir.

Bu devrim, uygar ülkelerin çoğunda şimdiye kadar hâkim durumda olan kapitalizmin gelişmesinin kaçınılmaz sonucuydu. Partinin “sosyal demokrat” yanılıcı isimlendirilmesini bir yana bırakır ve bunun yerine “komünist” sözcüğünü kullanırsak, eski

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

programımız kapitalizmin ve burjuva toplumunun karakterini aşağıdaki tezlerde tam olarak tanımlamıştır:

“Bu toplumun başlıca karakteristiği, nüfusun büyük çoğunluğu ekonomik konumları yüzünden işgüçlerini sürekli olarak veya zaman zaman satmak, yani kapitalistlerin hizmetinde ücretli işçiler haline gelmek ve emekleriyle toplumun üst sınıflarının gelirlerini yaratmak zorunda olan proleterlerden ve yarı-proleterlerden oluşurken, meta üretim ve dağıtım araçlarının en önemli ve kayda değer bölümünün görece küçük bir sınıf tarafından sahiplenilmesine uygun olarak, kapitalist üretim ilişkileri temelinde meta üretimidir.

“Kapitalist üretim ilişkilerinin alanı, büyük ölçekli girişimlerin ekonomik önemini arttıran ve bazılarını proleterlere dönüştürerek, geri kalanların toplumsal ve ekonomik hayattaki rollerini kısıtlayarak ve pek çok yerde onları –az çok bütünlüklü, az çok açıkça, az çok acılı biçimde– sermayeye bağımlı hale getirerek bağımsız küçük üreticilerin ezilmelerine yol açan tekniğin sürekli gelişmesi ile orantılı olarak sürekli biçimde genişler.

“Ayrıca bu teknik gelişme, patronların, kadın ve çocuk emeğini, meta üretimi ve dağıtım sürecine gittikçe artan ölçüde katmalarını mümkün kılar. Öte yandan bu teknik gelişme, patronların işçilerin canlı emeğine taleplerinde görece bir kısıtlanmaya yol açar, öyle ki, işgücü talebi zorunlu olarak arzının altında kalır. Bu nedenle, önce, ücretli emeğin sermayeye bağımlılığında bir artış ve ikinci olarak sömürü oranında bir yükselme ortaya çıkar.

“Kapitalist ülkelerdeki bu durum ve dünya pazarında aralarındaki rekabetin gittikçe şiddetlenmesi, sürekli olarak artan miktarlarda üretilen metallerin elden çıkarılmasını gittikçe daha da zorlaştırmaktadır. Az çok uzun durgunluk dönemlerinin izlediği az çok şiddetli üretim krizleriyle kendisini gösteren aşırı-üretim, burjuva toplumunda üretici güçlerin gelişmesinin kaçınılmaz sonucudur. Krizler ve üretimin durgunlaştığı dönemler, sırayla, küçük üreticilerin gittikçe daha yaygın biçimde iflas etmesine, ücretli emeğin sermayeye bağımlılığının artmasına ve daha da hızla işçi

KURTULUŞ

sınıfının durumunun görelî veya bazen mutlak anlamda kötüleşmesine yol açar.

“Bu anlamda teknikte görülen gelişme, emeğin üretkenliğinde ve toplumsal zenginlikte bir artışa yol açarak, burjuva toplumunda toplumsal eşitsizliğin artmasını, sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki uçurumun genişlemesini, yaşama güvencesinin azalmasını, işsizlikte, emekçi kitleler arasında gittikçe daha geniş kesimlerin her türlü yoksunluğunda artışı gerektirir.

“Burjuva toplumuna özgü çelişkiler büyüdüğü ve geliştiği oranda, emekçi ve sömürülen kitlelerin mevcut düzene duydukları hoşnutsuzluk artar ve aynı zamanda proleterlerin sayısı ve dayanışması ve onların sömürücülere karşı verdikleri mücadelenin şiddeti de artar. Tekniğin ilerlemesi, aynı zamanda, üretim ve dağıtım araçlarını yoğunlaştırarak ve kapitalist girişimlerdeki emek sürecini toplumsallaştırarak, kapitalist üretim ilişkilerinin komünist üretim ilişkilerine dönüştürülmesi için gerekli maddî olanakları gittikçe daha büyük bir hızla yaratır; yani, sınıf hareketinin bilinçli ifadesi olarak görülen uluslararası komünist partilerin bütün faaliyetlerinin nihai hedefini oluşturan toplumsal devrimi yaratır.

“Üretim ve dağıtım araçları üzerindeki özel mülkiyeti toplumsal mülkiyete dönüştürerek ve toplumun bütün üyelerinin refahının ve çok yönlü gelişmesinin güvence altına alınması için toplumsal üretici güçlerin amaca yönelik örgütlenmesini sağlayarak, proletaryanın toplumsal devrimi, toplumun sınıflara bölünmüşlüğüne son verir ve böylelikle, toplumun bir kesiminin diğeri tarafından sömürülmesinin bütün biçimlerini ortadan kaldırarak baskı altındaki insanlığın tamamını kurtarır.

“Bu toplumsal devrimin zorunlu bir koşulu, sömürücülerin direnişini ezebilmesini sağlayacak ölçüde siyasal iktidarın proletarya tarafından fethi anlamına gelen proletarya diktatörlüğüdür. Proletaryanın büyük tarihsel görevini yerine getirebilmesini sağlamak üzere, uluslararası Komünist Parti, proletaryayı, bütün burjuva partilerinin karşısında bağımsız bir siyasal parti olarak

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

örgütler; sınıf mücadelesinin bütün görünümünde işçilere önderlik eder; sömürülenlere kendileri ile sömürücüler arasındaki uzlaşmaz çıkar çelişmesini gösterir ve proletaryaya, yaklaşan toplumsal devrimin tarihsel anlamını ve gerekli koşullarını açıklar. Aynı zamanda, parti, emekçi ve sömürülen kitlelerin diğer kesimlerine kapitalist toplum içindeki durumlarının umutsuzluğunu açıklar ve sermayenin boyunduruğundan kendilerini kurtarabilmeleri için toplumsal devrimin zorunlu olduğunu onlara gösterir. İşçi sınıfının partisi, Komünist Parti, proletaryanın bakış açısını kabul etmeleri ölçüsünde, emekçi ve sömürülen nüfusun bütün tabakalarını kendi saflarına çağırır.”

Sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme süreci, serbest rekabeti yıkararak, yirminci yüzyılın başlangıcında ekonomik hayatta belirleyici bir önem kazanan, güçlü, tekeli, kapitalist birliklerin – sendikalar, karteller ve tröstler biçiminde– yaratılmasına yol açtı; aynı zamanda, banka sermayesinin yüksek düzeyde yoğunlaşmış sanayi sermayesi ile birleşmesine ve yabancı ülkelere şiddetli bir sermaye ihracına vardı. Büyük kapitalist Güç gruplarından oluşan tröstler, zengin ülkeler arasında toprak bakımından parçalanmış bulunan dünyanın ekonomik bakımdan bölüşülmesini başlattı. Kaçınılmaz olarak kapitalist Devletler arasındaki mücadeleyi şiddetlendiren bu finans kapital çağı, emperyalizm çağıdır.

Bu nedenle, kaçınılmaz olarak emperyalist savaşlar, pazarlar için, sermayenin yatırım alanları için, hammaddeler için ve emek gücü için verilecek savaşlar, yani, dünya egemenliği için ve küçük ve zayıf uluslar üzerinde güç sahibi olmak için verilecek savaşlar ortaya çıkar. 1914-1918 birinci büyük emperyalist savaşı, böyle bir savaşı.

Dünya kapitalizminin büyük çapta gelişmesi; serbest rekabetçi bir sistemden tekeli kapitalizmin hâkim olduğu bir sisteme geçilmesi; metallerin üretim ve dağıtım sürecinin ortak düzenlenmesi için gerekli aygıtın bankalar ve aynı zamanda kapitalist birlikler tarafından yaratılması; hayat pahalılığının, işçilerin işveren birlikleri tarafından ezilmesinin, işçi sınıfının emperyalist devlet

KURTULUŞ

tarafından köleleştirilmesinin, proletaryanın ekonomik ve politik mücadelesinde yüz yüze geldiği muazzam zorlukların (tekelci kapitalizmin gelişmesi ile kaçınılmaz olarak bağlantılı görüngüler) artması; sefalet, yoksulluk ve emperyalist savaşın yol açtığı yıkım – bütün bunlar, kapitalizmin çöküşüne ve daha yüksek tipte bir toplumsal ekonomiye geçilmesine kaçınılmaz olarak katkıda bulunmuştur.

Emperyalist savaş adil bir barış ile veya burjuva hükümetler arasında herhangi bir kalıcı barış ile sona eremezdi. Kapitalizmin ulaşmış olduğu şimdiki gelişme aşamasında bu savaş kaçınılmaz olarak, (proletaryanın önderliğinde) sömürülen emekçi kitleler ile burjuvazi arasında bir iç savaşa dönüştürülmelidir ve gözlerimizin önünde dönüştürülmektedir.

Proletaryanın verdiği azimli mücadele ve çeşitli ülkelerde işçilerin kazandığı zaferler, sömürücülerin direnişini şiddetlendirmiş ve kapitalistler arasında yeni uluslararası birlik biçimlerinin yaratılmasına (Milletler Cemiyeti vb.) yol açmıştır; bunlar, dünya çapında örgütlenerek, dünyanın bütün halklarının sistematik olarak sömürülmesiyle ve güçlerini bir araya getirerek, bütün ülkelerdeki proletarya hareketinin doğrudan ezilmesini hedeflemektedirler.

Bütün bunlar, kaçınılmaz olarak, tekil Devletlerdeki iç savaşların, bir kısmı, kendilerini kapitalist saldırıya karşı korumakta olan proleter Devletler ve bir kısmı da, emperyalist Güçlerin boyunduruğunu kırıp atmak için uğraşan ezilen halklar tarafından sürdürülen devrimci savaşlarla bir araya geldiği konjonktüre yol açmaktadır.

Bu koşullarda, barışçılık, kapitalizm altında uluslararası silahsızlanma, hakemlik yapacak mahkemeler kurma vb. gibi sloganlar, gerici ütopyizmden de daha kötü bir şeydir; bunlar, proletaryanın silahsızlandırılmasını ve proletaryayı sömürücüleri silahsızlandırma görevinden saptırmayı amaçlayarak, işçileri doğrudan doğruya aldatmaktadırlar.

Proleter devrimden, komünist devrimden başka hiçbir şey, insanlığı, emperyalizmin ve emperyalist savaşların soktuğu çık-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

mazdan kurtaramaz. Devrimin önündeki zorluklar ne kadar büyük olsa da, hangi geçici yenilgilere uğrasa da, karşıdevrimin dalgaları ne kadar yüksek olsa da, proletaryanın nihai zaferi kesindir.

Dünya çapında proletarya devriminin zaferini sağlamak için, ileri ülkelerdeki işçi sınıfı arasında tam ve karşılıklı güvenin olması, en yakın kardeşçe ittifakın kurulması ve devrimci faaliyetlerin mümkün olan en yüksek ölçüde birleştirilmesi zorunludur.

Önde gelen resmi sosyal-demokrat ve sosyalist partilere hâkim olan, sosyalizmin şu burjuvaca saptırılması ile ilişkileri kopartmayı ve ona karşı amansız bir mücadele sürdürmeyi bir ilke sorunu yapmadıkça, bu koşullar gerçekleştirilemez.

Bu saptırmada, bir yandan, kendini sosyalizm olarak adlandırılan, fakat gerçekte –hem genel olarak hem de özel olarak 1914-1918 emperyalist savaşına uygulanan– anavatanın savunulması sahte sloganının renkleri altında kendi ulusal burjuvazisinin yağmacı çıkarlarını savunanların maskesi şovenizm olan oportünizm ve şoven sosyalizm eğilimi gözler önüne serilir. İleri kapitalist devletlerin sömürgeleri ele geçirmesi ve zayıf ulusları ezmesi nedeniyle ortaya çıkan bu eğilim, bu ülkelerin burjuvazilerinin, yağmadan kazandıkları büyük kazançlar içerisinde, proletaryanın vasıflı üyelerine ayrıcalıklı bir konum sağlamalarını ve böylece barış zamanlarında avantajlı bir küçük-burjuva statü vererek onları satın almalarını mümkün hale getirdi; burjuvazi, aynı zamanda, bu tabakanın liderlerini kendi hizmetine alıyordu. Oportünistler ve şoven sosyalistler, burjuvazinin hizmetkârları durumuna gelerek, özellikle bugün, kapitalistlerle ittifak halinde proletaryanın kendi ülkelerindeki ve diğer ülkelerdeki devrimci hareketini silah zoruyla ezmeye çalıştıkları sırada, proletaryanın doğrudan sınıf düşmanlarıdır.

Öte yandan sosyalizmin bu burjuvaca saptırılmasının gelişimiyle eşzamanlı olarak, bütün kapitalist ülkelerde kendisini aynı biçimde açıkça gösteren merkezci eğilim ortaya çıkar. Merkez, şoven sosyalistler ile komünistler arasında, birincisi ile olan birliğini sürdürerek ve iflas etmiş İkinci Enternasyonalı yeniden inşa et-

KURTULUŞ

meye çalışarak salınır. Proletaryanın kurtuluşu için mücadelede önder olarak yalnızca, Rusya Komünist Partisi'nin de saflarında yer aldığı, yeni, Üçüncü, Komünist Enternasyonal vardır. Bu Enternasyonal, gerçekte, çeşitli ülkelerde, özellikle Almanya'da sosyalist partiler arasındaki gerçek anlamdaki proleter unsurlardan çıkan komünist partilerin örgütlenmesi ile yaratılmıştır; resmen Mart 1919'da kurulmuş ve ilk oturumu Moskova'da yapılmıştır. Bütün ülkelerdeki proleter kitlelerden gittikçe daha fazla destek gören Komünist Enternasyonal, yalnızca benimsediği ismi bakımından değil, ideolojik ve politik ilkeleri bakımından da Marksizm'e dönmüş ve bütün faaliyetlerinde, burjuva oportünist sapmalarından arınmış olarak, Marx'ın devrimci öğretisini gerçekleştirmektedir.

Dikkat çekici özelliği nüfusun küçük-burjuva tabakasının sayısal üstünlüğü olan bir ülkeye, Rusya'ya uygulandığı şekliyle, proleterya diktatörlüğünün görevlerini somut olarak gerçekleştiren Rusya Komünist Partisi, bu görevleri aşağıdaki biçimde tanımlamıştır:

GENEL POLİTİKA

Bir burjuva cumhuriyeti, halkın iradesi, bütün ulusun iradesi, bütün sınıfların iradesi sloganları ile kutsanmış olarak ne kadar demokratik olsa da, kaçınılmaz olarak, –tam da, toprağın ve diğer üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanıyor olması nedeniyle– burjuvazinin, işçilerin muazzam çoğunluğunun kapitalist klik tarafından sömürülmesini ve ezilmesini sağlayan bir mekanizmasının diktatörlüğünü ifade eder. Bunun tam tersine, proleter veya sovyet demokrasisi, kapitalist sınıf tarafından ezilenlerin, proleter ve yarı-proleterlerin (yoksul köylüler), yani, nüfusun muazzam çoğunluğunun kitle örgütlerini, aşağıdan yukarıya, yerel ve merkezi, bütün Devlet aygıtının kalıcı ve birleşik temelini dönüştürür. Böylelikle Sovyet Devleti, diğer şeylerin yanı sıra, yerel özyönetimi, daha önce görülmemiş ölçüde çok daha geniş biçimde, yukarıdan her hangi bir yetki dayatılmaksızın gerçekleştire-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

rir. Doğru işleminin kitlelerin kültür, örgütlenme ve inisiyatif gücü düzeyinin sürekli yükseltilmesini gerektirdiği bu daha üstün demokrasi tipinin bütünüyle gerçekleştirilmesini sağlamak üzere usanmadan çalışmak, partimizin görevidir.

Kapitalist Devletin sınıf karakterini gizleyen burjuva demokrasininin tersine, Sovyet İktidarı, toplumun sınıflara bölünmüşlüğü bütünüyle ortadan kalkana ve böylelikle bütün Devlet otoritesi yok olana kadar, her Devletin kaçınılmaz olarak bir sınıf karakteri taşıyacağını açıkça kabul eder. Karakteri gereği sömürücülerin direnişini ezilmesini sağlamış olan Sovyet Devleti ve emeğin sermayenin boyunduruğundan kurtuluşu ile çeliştiği ölçüde bütün özgürlüklerin bir hile olduğu fikrini temel alan Sovyet Anayasası, sömürücüleri politik haklardan yoksun bırakmaktan çekinmez. Partimiz, proletaryanın partisi, sömürücülerin direnişini amansız biçimde ezerken ve fikir alanında burjuva hak ve özgürlüklerin ihlal edilemez olduğuna dair kökleşmiş önyargılara karşı savaşıırken, aynı zamanda açıkça belirtmelidir ki, ceza olarak politik haklardan yoksunluk ve özgürlüğe getirilen her türlü kısıtlamalar, yalnızca sömürücülerin ayrıcalıklarını yeniden kazanma girişimlerinin üstesinden gelebilmek için alınması gereken geçici önlemlerdir. İnsanın insan tarafından sömürülmesinin nesnel olanağının ortadan kalkması ile birlikte, bu geçici önlemlere gereksinim de ortadan kalkacak ve partimiz bunların sınırlanmalarını ve sonunda bütünüyle kaldırılmalarını hedefleyecektir.

Burjuva demokrasisi, burjuva hak ve özgürlüklerin biçimsel dağılımı temelinde örgütlenmiştir: örneğin, gösteri hakkı, örgütlenme hakkı, basın özgürlüğü; bu açılardan bütün yurttaşların eşit görülmeleri. Fakat gerçeklikte, idari uygulamayı göz önüne alınca ve hepsinden önemlisi ekonomik kölelikleri yüzünden, burjuva demokrasisinde işçiler daima geri saflarda kalmışlar ve bu hak ve özgürlükleri dikkate değer bir ölçüde kullanamamışlardır.

Bunun tersine, proletarya demokrasisi, hak ve özgürlükleri biçimsel olarak ilan etmek yerine, bu hak ve özgürlükleri, her şey-

KURTULUŞ

den önce ve en çok, nüfusun, kapitalizm tarafından asıl ezilen sınıfı, yani, proletarya ve köylülük için gerçeklikte, filen yerine getirir. Bu nedenle Sovyet İktidarı, burjuvazinin mallarına, yani, basımevlerine, kâğıt depolarına vb., onları bütünüyle işçilerin ve örgütlerinin ellerine vermek için el koyar.

Rusya Komünist Partisi, emekçi nüfusun gittikçe daha geniş kitlelerini demokratik hak ve özgürlüklerden yararlanmaya teşvik etmeli ve bu yönde maddi olanakları çoğaltmalıdır.

Burjuva demokrasisi, bireylerin, cinsiyet, ırk, din ve milliyetten bağımsız olarak eşitliklerini tekrar tekrar ilan etmiştir; fakat kapitalizm hiç bir yerde bu hakların eşitliğini pratikte gerçekleştirememiştir ve emperyalist aşamasında da ırksal ve milli baskıyı olağanüstü ölçüde şiddetlendirmiştir. Sovyet İktidarı bir işçi İktidarı olduğu içindir ki, dünyada ilk kez, evlilik ve aile hakları alanında kadının eşitsizliğinin son izlerini, bütünüyle ve hayatın bütün alanlarında ortadan kaldırmıştır. Şu anda, özellikle proletarya ve köylülüğün en geri tabakaları arasında daha önceki eşitsizlik ve önyargıların bütün izlerinin nihai olarak kaldırılmasını sağlayabilmek için, fikirler ve eğitim alanında bu amaca yönelik olarak en üstün biçimde çalışmak partimizin görevidir.

Kadınların hak eşitliğini biçimsel olarak ilan etmekle yetinmeyen parti, eski ev ekonomisinin yerine komünal konutlar, komünal yemekhaneler, merkezi çamaşırhaneler, kreşler vb. koyarak onları o ekonominin maddi yüklerinden kurtarmaya çalışır.

Sovyet İktidarı emekçi kitlelere, burjuva demokrasisi ve parlamentarizmindeki ile kıyaslanamayacak kadar büyük ölçüde, seçimlere katılma ve delegeleri geri çekme yetkisi sağlar; bu uygulamalar işçiler ve köylüler için kolay ve erişilebilir hale getirilir. Böylelikle Sovyet İktidarı, parlamenter sistemin kusurlarını – özellikle, bu sistemin karakteristiği olan yasama ve yürütme alanlarının ayrılmasını, temsili kurumların kitlelerden uzaklaştırılmasını vb.– ortadan kaldırır.

Sovyet Devleti, Devlet aygıtını kitlelere böylelikle yaklaştırır; Devletin seçim birimleri, kuruluşunun temel hücreleri, artık çoğ-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

rafı seçim bölgelerinden değil, üretim birimlerinden (fabrikalar ve atölyeler) oluşur.

Partimiz enerjisini, iktidar araçları ve emekçi kitleler arasında, demokrasinin bu kitleler tarafından daha açık ve daha tam bir biçimde pratikte gerçekleştirilmesi temelinde, özellikle ilgili kişilerin sorumluluklarını ve hesap vermelerini geliştirmek suretiyle, daha fazla yakınlaşmanın sağlanması görevi üzerinde toplamalıdır.

Burjuva demokrasisi, kendi iddialarının aksine, orduyu, emekçi kitlelerden koparıp onlara karşı kurarak, askerlerin politik haklarını kullanmalarını olanaksız ya da zor hale getirerek, zengin sınıfların bir aracıya dönüştürürken; Sovyet Devleti, işçileri ve askerleri, eşit haklara ve aynı çıkarlara sahip oldukları kendi örgütleri, sovyetler içinde bir araya getirir. İşçiler ve askerlerin sovyetler içindeki bu birliğini güvence altına almak ve geliştirmek ve silahlı kuvvetlerin proletarya ve yarı-proletaryanın örgütleri ile ayrılmaz birliğini güçlendirmek partimizin görevidir.

Emekçi kitlelerin en yüksek düzeyde yoğunlaşmış, en fazla birleşmiş, en fazla aydınlanmış ve mücadele için en mükemmel biçimde çelikleşmiş kesiminden oluşan kent sanayi proletaryası, bütün devrimlerde önder olmalıdır. Başından beri, proletarya, sovyetlerde bu rolü oynadı ve onların iktidar organlarına gelişmesi boyunca da öncü rol oynamaya devam etti. Sovyet Anayasamız, köylerdeki görece dağınık küçük-burjuva kitlelere kıyasla sanayi proletaryasına bazı tercihli haklar tanımak suretiyle, bu durumu yansıtır.

Tarihsel olarak köylerin sosyalist örgütlenmesini gerçekleştirmenin zorluklarına bağlı olan bu ayrıcalıkların geçici karakterini kabul eden Rusya Komünist Partisi, sanayi proletaryasının bu durumundan en iyi şekilde yararlanmak için, sapmadan ve sistematik olarak, elinden gelen her şeyi yapmalıdır. Kapitalizmin işçiler arasında dar işkolu ve zanaat çıkarlarını teşvik etmesine bir karşılık olarak partimiz, bir yanda işçilerin öncüsü ile diğer yanda orta köylülerle birlikte kırsal proletarya ve yarı-proletaryanın gö-

KURTULUŞ

rece geri ve parçalanmış kitleleri arasında daha yakın bir birlik sağlamalıdır.

Yalnızca Devletin sovyet örgütlenmesi sayesinde, proletarya devriminin, tek bir vuruşta, burjuvazinin eski Devlet aygıtını, bürokrasisi ve yargı mekanizması ile birlikte yıkması ve yerle bir etmesi olanaklı oldu. Ancak, kitlelerin görece düşük kültür düzeyi, kitlelerin sorumlu görevlere getirdiklerinin gereken idari iş tecrübesinde eksikliği, zor işlerde hizmetlerine ihtiyaç duyulan eski tip uzmanlara olağanüstü teşvikler sağlanması ihtiyacı, kent işçilerinin (savaşmak görevini üstlenmek zorunda kalan) en ileri tabakasının geri çekilmesi ile birlikte, sovyet sisteminde bürokrasinin kısmi olarak yeniden canlanmasına yol açmıştır.

Bürokrasiye karşı kararlı bir mücadeleye girişen Rusya Komünist Partisi, bu kötülüğü kökten yok etmek için aşağıdaki önlemleri savunur:

1. Bir sovyetin her üyesi idari hizmette belirli bir işi yapmalıdır.
2. Her üyenin idari işlerin her alanında sırayla tecrübe kazanabilmesi için bu görevlerde bulunanlar arasında sürekli bir rotasyon olmalıdır.
3. Derece derece bütün çalışan nüfus, idari işlerde sırayla görev almaya çekilmelidir.

Bütün bu (bir öncü olarak Paris Komünü'nün açtığı yolda daha ileri adımlar atılmasını temsil eden) önlemlerin tam olarak ve çok yönlü biçimde uygulanması, işçiler daha ileri bir kültür düzeyine ulaştıkları zaman idare işlevinin basitleşmesi ile birlikte, Devlet otoritesinin ortadan kalkmasına yol açacaktır.

ULUSAL SORUN

Ulusal sorun üzerine, Rusya Komünist Partisi şu tezleri benimser:

1. Çeşitli uluslardan proleterlerin ve yarı-proleterlerin, toprak sahiplerini ve burjuvaziyi devirmek için ortak bir devrimci mücadelede birleştirilmesi politikası birincil önem taşır.
2. Ezilen bir ülkedeki emekçi kitlelerin ezen Devletin proleter-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

yasına duyduğu güvensizliğin üstesinden gelebilmek için, herhangi bir ulusal grubun her türlü ayrıcalığını kaldırmak, ulusal eşitliği tam olarak sağlamak ve sömürgeler ile ezilen ulusların tamamen ayrılma hakkını tanımak, esastır.

3. Bu sonuçlara ulaşmak için, parti, (tam birliğe yönelik geçici bir adım olarak) sovyet temelinde örgütlenmiş bütün Devletlerin federatif birliğini tavsiye eder.

4. Ulusun ayrılma iradesini kimin ifade edeceği sorununa ilişkin olarak, Rusya Komünist Partisi, belirli bir ulusun ulaşmış olduğu tarihsel gelişme aşamasını –örneğin, ortaçağdan burjuva demokrasisine veya burjuva demokrasisinden sovyet veya proleter demokrasie vb. geçmekte olduğunu– dikkate alarak tarihsel sınıf bakış açısını benimser.

Her durumda, başka ulusları ezen ulusların proletaryaları tarafından özel bir dikkatin gösterilmesi ve ezilen veya eşit haklardan yoksun bırakılan ulusların emekçi kitleleri arasında varlığını koruyan ulusal duygulara azami özen göstermek zorunludur. Ancak böyle bir politika sayesinde uluslararası proletaryanın çeşitli ulusal unsurları arasında kalıcı ve dostça bir birliğin gerçekleştirilmesi için gerekli koşulları yaratmak olanaklı olacaktır. Bu, Sovyet Rusya'ya komşu çeşitli ulusal sovyet cumhuriyetleri ile birlik deneyimiyle kanıtlanmıştır.

ASKERİ İŞLER

Askeri işler konusunda partinin hedefleri aşağıdaki tezlerde özetlenebilir:

1. Emperyalizmin dağılmakta ve iç savaşların patlak vermekte olduğu çağda, eski orduyu muhafaza etmek olanaksız olduğu gibi, sözde sınıf-dışı veya bütün-ulus temelinde yeni bir ordu inşa etmek de eşit ölçüde olanaksızdır. Proletarya diktatörlüğünün aracı olarak Kızıl Ordu, ilan edilmiş bir sınıfsal karakteri zorunlu olarak taşımalıdır; yani, yalnızca, proletaryadan ve akrabalığı olan, köylülüğün yarı-proleter tabakasından oluşturulmalıdır. Ancak sınıflar bütünüyle ortadan kalktığı zaman, böyle bir ordu, bütün

KURTULUŞ

halkı kapsayan bir sosyalist milise dönüştürülebilir.

2. Proletarya ve yarı-proletaryanın bütün üyelerinin askeri eğitim görmeleri ve okullarda uygun askeri eğitimin verilmesi gerekir.

3. Kızıl Ordu'nun askeri eğitim ve öğretim faaliyeti sınıf dayanışması ve sosyalist aydınlanma temelinde gerçekleştirilir. Bu nedenle, askeri kurmay ile işbirliği sağlamak için, güvenilir ve fedakâr komünistler arasından atanmış politik komiserler olmalıdır ve bütün komünist gruplar birlik ve öz-disiplin fikirleri ile donatılmalıdır.

4. Eski ordu sistemini etkisiz hale getirmek için, aşağıdaki önlemler gereklidir: kışla dönemi en aza indirilmelidir; kışlalar askeri ve politik-askeri okullar tipinde düzenlenmelidir; askeri birlikler ile fabrikalar, atölyeler, sendikalar ve yoksul köylü örgütleri arasında mümkün olan en yakın işbirliği sağlanmalıdır.

5. Genç devrimci orduda gerekli olan dayanışma ve düzen, ancak, başlangıçta ast rütbeli olarak atanmış sınıf bilinçli işçi ve köylülerden oluşan bir kurmay aracılığı ile sağlanabilir. Bu nedenle, hiç kuşkusuz, Kızıl Ordu'nun yaratılmasında en önemli görevlerden biri, özellikle yetenekli ve enerjik ve sosyalizm davasına bağlılığı olağanüstü yüksek askerleri komutanlık görevlerine hazırlamaktır.

6. Dünya savaşı sırasında kazanılan harekât ve teknik deneyimin pratikte en geniş şekilde kullanılmasını sağlamalıyız. Bu amaca ulaşmak için, orduyu örgütleme çalışmasına ve onun fiili önderliğine, eski ordunun okullarında eğitim görmüş askeri uzmanları çekmeliyiz. Ancak bu uzmanları görevlendirmenin zorunlu koşulu, ordunun politik liderliğinin ve askeri kurmayın etkin denetiminin işçi sınıfının ellerinde toplanmasıdır.

7. Komutanları özellikle sıradan askerleri sınıfsal bakımdan tabi kılan (ve sıradan askerler aracılığıyla da, emekçi kitleleri tabi kılmak için) bir aygıt olarak eğitilmiş burjuva ordusu ile ilişkide bir ilke meselesi olarak büyük önem taşıyan, subayların seçimle işbaşına getirilmesi talebi, işçi ve köylülerin sınıf ordusu ile ilişkide

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

bir ilke meselesi olarak artık önem taşımaz. Seçim ile yukardan atamanın mümkün bir bileşimi, devrimci sınıf ordusu için, açıkça pratik nedenlerle uygun olabilir. Bunun böyle olup olmadığı, askeri birimlerin kültürel düzeyine, ordunun kesimleri arasındaki dayanışmanın derecesine, komuta kadrolarının yeterliliğine ve benzer değerlendirmelere bağlıdır.

PROLETARYA ADALETİ

Burjuva Devletin bütün erklerini kendi elinde toplayarak, Devlet aygıtlarını geriye izlerini bırakmaksızın süpürüp atarak, eski düzenin mahkemelerini “yargıçların halk tarafından seçilmesi” şeklindeki burjuva-demokratik formül ile birlikte süpürüp atarak, proletarya demokrasisi, “yargıçların işçiler arasından ve yalnızca işçiler tarafından seçilmesi” şeklindeki sınıf sloganını ortaya koydu. Bu sloganı bütün adli idareye uyguladı ve aynı zamanda da iki cinsin, gerek yargıçların seçilmesi konusunda ve gerekse zorunlu jüri hizmeti konusunda haklarını eşitledi.

Mümkün olan en geniş proleter ve yoksul köylü kitlelerini adliye işlerine katmak için, kısa aralıklarla sürekli değişen jüri üyelerinin duruşmalara girmesi sağlandı ve işçilerin kitle örgütlerinin, sendikaların vb. üyelerini gösteren jüri listelerinin hazırlanması şart koşuldu.

Süpürülüp atılan toplumsal düzendeki sonsuz diziler halindeki eski mahkemelerin (çeşitli derecelerde üst ve alt mahkemeler sistemi) yerine birleşik bir halk mahkemesi yaratmak suretiyle Sovyet İktidarı, halkın kolayca erişimini sağlayan ve adli idaredeki bütün gecikmelere bir son veren kendi adli sistemini kurdu.

Devrilen idarenin yasalarını ilga eden Sovyet İktidarı, proletaryanın iradesinin gerçekleşmesini ve kararnamelelerinin pratikte uygulanmasını, seçilmiş sovyet mahkemelerine bıraktı. Çıkarılan kararnamelerin kapsamadığı veya kararnamelerin tam olarak uygulanamayacağı durumlarda mahkemelere sosyalist bir adaletlilik anlayışı rehberlik edecektir.

Ceza hukuku alanında bu biçimde örgütlenen mahkemeler,

KURTULUŞ

geniş bir şartlı hükümlülük uygulaması gerçekleştirerek, toplumsal kınamayı bir ceza yöntemi olarak getirerek, suçluyu özgürlükten yoksun bırakmanın yerine zorunlu çalışmayı koyarak, eğitim kurumlarını hapishanelerin yerine geçirecek ve yoldaşça mahkemeler kurumunu pratik bir önlem olarak gerçekleştirmeyi başarak şimdiden cezanın niteliğinde radikal bir değişiklik sağladılar.

Adaletin bu çizgi boyunca daha da gelişmesini bekleyen Rusya Komünist Partisi, bütün emekçi nüfusun yargı görevlerini yerine getirmeye sırayla katılması ve cezalandırma sisteminin nihai olarak eğitici karaktere sahip bir önlemler sistemine dönüştürülmesi için uğraşmalıdır.

EĞİTİM

Halk eğitimi alanında Rusya Komünist Partisi, 1917 Kasım devrimi ile başlatılan çalışmanın, okulların, burjuvazinin sınıf hâkimiyetini sürdürme organı olmaktan toplumun sınıflara bölünmüşlüğüne bütünüyle ortadan kaldırılmasının bir organı, toplumun komünist yenilenmesinin bir organı olmaya dönüştürülmesinin tamamlanmasını görev olarak benimsemiştir.

Proletarya diktatörlüğü döneminde, yani komünizmin tam olarak gerçekleştirilmesini mümkün kılacak koşulların hazırlanmakta olduğu dönemde, okul, sonunda komünizmi kuracak yetenekte yeni bir kuşağın eğitilmesi amacıyla, yalnızca genel olarak komünizmin ilkelerini iletmenin bir aracı değil, aynı zamanda proletaryanın ideolojisini ve örgütsel ve eğitsel etkisini emekçi kitlelerin yarı-proleter ve proleter-olmayan tabakalarına iletmenin bir aracı olmalıdır. Şu anda, bu yolda atılacak ilk adım, sovyet iktidarının şimdiden yürürlüğe koymuş olduğu aşağıdaki temel eğitsel ve kültürel değişikliklerin daha da geliştirilmesi olacaktır.

1. 17 yaşına kadar her iki cinsten bütün çocuklara, parasız, zorunlu genel ve teknik öğrenimin başlatılması. (Teknik eğitim başlıca üretim dallarına ait teori ve pratik üzerine bilgi verecektir.)

2. Toplumsal eğitimin geliştirilmesi ve kadınların özgürleşmesi

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

için, okul hayatına hazırlayan bir kurumlar ağının, kreşler, yuvalar, çocuk evleri vb. yaratılması.

3. Ana dilde öğrenim, karma eğitim, kesinlikle laik öğrenim (yani, her türlü dinsel etkiden tamamen arınmış eğitim), teorinin toplumsal olarak üretici emek ile çok yakın bir ilişki içinde olacağı bir öğrenim, komünist toplumun üyelerinin çok yönlü gelişmesini sağlayacak bir öğrenim ile birleşik emek okulu ilkelerinin tam olarak gerçekleştirilmesi.

4. Devlet eli ile bütün öğrencilere gıda, giyim, ayakkabı ve okul gereçlerinin sağlanması.

5. Komünizm fikirlerini özümlemiş yeni yedek eğitim işçilerinin hazırlanması.

6. Bütün emekçi nüfusun aydınlanmanın yaygınlaşmasına aktif olarak katılmasının sağlanması (halk öğrenimi sovyetlerinin geliştirilmesi, okuma yazma bilen herkesin seferber edilmesi vb.)

7. İşçilerin ve köylülerin kendilerini eğitmeleri için çok yönlü devlet yardımı (okul dışı öğrenim kurumları ağı kurulması: kütüphaneler, yetişkin okulları, halk evleri ve üniversiteler, kurslar, konferanslar, sinemalar vb.)

8. Genel politeknik öğrenim ile işbirliği içinde 17 yaşın üstündeki öğrenciler için profesyonel eğitimin yaygın biçimde geliştirilmesi.

9. İsteyen herkesin, özellikle işçilerin üniversitelerin konferans salonlarına kolayca girmelerinin sağlanması; üniversitelerin, bütün yetenekli kişilere, öğretme faaliyetleri alanı olarak açılması; profesyonel mevkilere yeni eğitim gücünün girişine engel olabilecek bütün yapay engellerin kaldırılması; proleterlerin ve köylülerin üniversitelere devam edebilmelerini pratikte olanaklı kılmak üzere, öğrencilerin maddi refahına özen gösterilmesi.

10. Benzer biçimde, işçilerin, onların emeklerinin sömürülmesi temelinde yaratılmış olan ve şimdiye kadar sadece sömürücülerin tasarrufunda bulunan bütün sanat hazinelerine kolayca ulaşabilmelerinin sağlanması esastır.

11. Komünist fikirlerin yaygın propagandasının geliştirilmesi ve

KURTULUŞ

bu amaçla Devlet İktidarının bütün aygıt ve araçlarından yararlanılması.

DİN

Din konusunda Rusya Komünist Partisi, kilisenin Devletten ve okulun kiliseden ayrılmasını karara bağlamış olmakla, yani, burjuva demokrasisinin kendi programında yer verdiği, fakat sermaye ile din propagandası arasındaki süregelen türlü türlü bağlantılar yüzünden hiçbir yerde uygulamadığı önlemleri almakla yetinmez.

Kitlelerin bütün toplumsal ve ekonomik faaliyetlerinde amaçlı ve bilinçli olmalarından başka hiçbir şeyin dinsel önyargıların tamamen ortadan kalkmasına yol açamayacağı kanaati Rusya Komünist Partisi'ne rehberlik eder. Parti, sömürücü sınıflar ile dinsel propaganda örgütleri arasındaki birliğin bütünüyle kırılmasını sağlamak için gayret gösterir ve böylelikle emekçi kitlelerin dinsel önyargılardan kurtarılmasında işbirliği yapar ve bilimsel aydınlanmanın ve din karşıtı anlayışların en yaygın biçimde propagandasını örgütler. Bunu yaparken, inançlıların duygularını incitmekten özenle kaçınmalıyız, çünkü böyle bir yöntem ancak dinsel fanatizmin güçlenmesine yol açabilir.

EKONOMİK İŞLER

Parti, zaten başlamış ve büyük ölçüde ve temel gerekliliklerde gerçekleştirilmiş olan, burjuvazinin mülksüzleştirilmesini tavizsizce tamamlamalıdır. Bu mülksüzleştirmenin bir sonucu olarak, üretim ve değişim araçları Sovyet Cumhuriyetinin mülkiyetine geçer, yani bütün işçilerin ortak mülkü haline gelir.

Ülkenin üretici güçlerinde genel bir artış sağlamak, Sovyet İktidarının ekonomik politikasının esasına ilişkin bir bölümdür. Yaygın örgütsüzlük göz önüne alındığında, ülkenin varlığının korunabilmesi için, diğer bütün mülahazalar, tek bir pratik hedefe, elde bulunan bütün araçlarla, halkın acilen ihtiyaç duyduğu malların miktarında hızlı bir artışa tabi kılınmalıdır. Ekonomik

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

yaşamla ilgili her sovyet kurumunun çalışmalarının başarısı, bu üretimin artışı konusunda sağlanan pratik sonuçlarla ölçülmelidir.

Bu bağlamda en önemli değerlendirmeler şunlardır:

Emperyalist ekonominin parçalanması, sovyet yeniden inşasının başlangıç dönemine, üretimin hem örgütlenmesi hem de idaresi bakımından, son derece kaotik bir durum miras bıraktı. Bu yüzden, temel görevlerimizden biri, en acil ihtiyaçlarımızdan biri, ülkenin, genel bir idari tasarıma uygun olarak birleştirilmesi gereken bütün ekonomik faaliyetlerinde mümkün olan en büyük tutarlılığı sağlamaktır. Üretimin, tek tek işkolları olarak ve işkolu grupları olarak birleştirilmesi anlamında, mümkün olan en üretken birimler halinde yoğunlaştırılması anlamında ve ekonomik görevlerin en hızlı biçimde yerine getirilmesi anlamında, azami ölçüde merkezileştirilmesini gerçekleştirmeliyiz. Ülkenin bütün maddi kaynaklarının rasyonel ve ekonomik olarak kullanımıyla, bütün ekonomi aygıtının azami derecede kenetlenmesini sağlamalıyız.

Bu amaçla, diğer halklarla yakın bir ekonomik işbirliği ve politik ittifak geliştirilmeli ve aynı zamanda, bunlardan şimdiden bir sovyet sistemi kurmuş olanlarla birlikte birleşik bir ekonomik plan oluşturmaya çalışmalıyız.

Küçük-ölçekli üretim ve ev endüstrisi ile ilgili olarak, ev işçilerine hükümet siparişleri vererek bu alandan mümkün olan en geniş şekilde yararlanmalıyız. Ev endüstrisi ve küçük-ölçekli üretim, hammadde ve yakıt tedariki genel planına dâhil edilmelidir ve çeşitli ev işçilerinin, ev-işçileri artellerinin, üretici kooperatiflerinin ve diğer küçük işletmelerin daha geniş üretici ve sanayi birimleri içinde birleştirilmeleri koşuluyla bunlara mali destek sağlanmalıdır. Bu tür birlikleri teşvik etmeli, bu arada, bu tür uygulamalarla ve bir dizi başka önlemlerle, ev emekçilerinin bağımsız küçük imalatçılar haline gelme çabalarını etkisiz hale getirmeye gayret etmeliyiz. Böylelikle bu modası geçmiş üretim biçiminin, daha yüksek biçim olarak büyük ölçekli makineli imalata sorunsuz geçişini teşvik etmeliyiz.

KURTULUŞ

Örgütlü toplumsal üretim aygıtı öncelikle sendikalara dayanmalıdır. Sendikalar artan ölçüde kendilerini zanaat bağlarından kurtarmalıdır. Bunlar, kendi üretim dallarında işçilerin çoğunluğunu ve zamanla bütün işçileri üyeliğine alan dev üretim birliklerine dönüştürülmelidirler.

Sendikalar daha şimdiden sanayi yöneten bütün yerel ve merkezi organlara (Sovyet Cumhuriyeti yasalarında belirlendiği ve pratikte gerçekleştirildiği biçimde) katıldıkları içindir ki, ülkenin bütün ekonomik hayatının idaresi işini pratikte kendi ellerinde toplamaya geçmeli ve bunu birleşik ekonomik hedefleri haline getirmelidirler. Böylece sendikalar, merkezi Devlet otoritesi, ulusal ekonomi ve geniş işçi kitleleri arasındaki ayrılmaz birliği koruyarak, elden gelen en tam ölçüde, işçilerin ekonominin idaresi işine doğrudan katılımını sağlamalıdır. Sendikaların ekonomik hayatın yönetilmesine katılmaları ve onlar tarafından geniş halk kitlelerinin bu faaliyete sokulması, aynı zamanda, Sovyet İktidarının ekonomik aygıtının bürokratlaşmasına karşı kampanyada başlıca yardımcımız olacaktır. Bu, aynı zamanda, üretimin sonuçları üzerinde etkin bir halk denetiminin kurulmasını kolaylaştırıcaktır.

Ekonomik hayatın bilinçli olarak geliştirilmesi için Devletin tasarrufundaki işgücünün hepsinden sonuna kadar yararlanılması gerekir. Onun, çeşitli bölgeler arasında ve ekonomik hayatın çeşitli kolları arasında doğru tahsisi ve yeniden dağıtımı Sovyet İktidarının ekonomik politikasının ana görevidir. Bu, ancak Sovyet İktidarı ile sendikalar arasında yakın bir ilişki sağlanarak gerçekleştirilebilir. Sovyet iktidarının, fiziksel ve zihinsel bakımdan çalışmaya, belirli toplumsal görevleri yerine getirmeye uygun bütün nüfusu seferber etme uygulaması (sendikalar aracılığıyla gerçekleştirilecek bir seferberlik), şimdiye kadar yapıldığından daha geniş olarak ve sistematik biçimde gerçekleştirilmelidir.

Kapitalist çalışma örgütlenmelerinin dağılmasına rağmen, ülkenin üretici enerjileri yenilebilir ve geliştirilebilir; ancak sosyalist üretim yöntemi, işçiler arasında yoldaşça disiplinin yerleştirilme-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

sinden, onların tam bağımsızlıklarının sağlanmasından, sorumluluk duygusu kazanmalarından ve üretim faaliyeti üzerinde karşılıklı olarak en sıkı denetimden başka hiçbir yolla pekiştirilemez.

Bu sonuca ulaşmak için, kitlelerin eğitilmesi doğrultusunda, kapitalistin, toprak sahibinin ve tüccarın devrilmesine bizzat tanık olmaları ve kendi pratik deneyimlerinin, refahlarının yalnızca kendi disiplinli çalışmalarına bağlı olduğunu onlara bizzat göstermesi gibi olguların kolaylaştırdığı, kararlı ve sistematik bir faaliyet gereklidir.

Bu yeni bir sosyalist disiplinin yaratılması faaliyetinde öncü rol sendikalara düşmektedir. Sendikalar, eski alışkanlıkları bir yana bırakarak yeni hedefin gerçekleştirilmesi için, aşağıdaki gibi çeşitli önlemleri uygulamaya koymalıdır: muhasebe kayıtlarının tutulması, normal işgününün ve normal emek gününün yerleştirilmesi, sorumluluğun yoldaşca iş mahkemelerine devredilmesi vb.

Üretici güçlerin geliştirilmesi görevinin gerçekleştirilmesi, bize kapitalizmden miras kalan uzmanların (bilimciler ve teknisyenler) hemen, yaygın ve çok-yönlü kullanılmasını gerektirir. Onların kaçınılmaz olarak çoğu durumda kapitalist felsefeyle beslenmiş ve burjuva alışkanlıklarla eğitilmiş olmaları gerçeğine rağmen onlardan yararlanmalıyız. Parti, sabotaj hareketlerinin gücü kırıldığı ölçüde, bu tabakaya mensup olanlara karşı verilen şiddetli mücadele döneminin –onların örgütledikleri sabotajlardan kaynaklanan bir mücadele– sona ermiş olduğu görüşündedir. Bu nedenle parti, bu konudaki politikasını, sendikalarla yakın ittifak içinde yürütmelidir. Bir yandan, burjuva tabakanın üyelerine herhangi bir politik taviz vermekten kaçınmalı ve karşıdevrim yönünde sergiledikleri her türlü eğilimi amansızca ezmelidir. Öte yandan, burjuva uzmanlardan öğrenmeksizin, bu uzmanları kullanmaksızın ve hatırı sayılır bir süre onlarla birlikte öğrenim görmeksizin işçilerin kapitalizmin ve burjuva sistemin üstesinden gelebileceğine inananların sözde radikalizmine (aslında cehaletten kaynaklanan bir kibir) karşı aynı ölçüde amansızca bir mücadele açmalıdır.

KURTULUŞ

Bütün emek için eşit ödeme sağlamaya çalışırken ve tam komünizmin kurulmasını hedeflerken, Sovyet İktidarı, kapitalizmin komünizme dönüştürülmesi yönünde ilk adımların ancak yeni yeni atıldığı şu anda, bu eşitliğin tam gerçekleştirilmesini uygulamaya kalkışamaz. Bu nedenle, belirli bir süre için, ancak böylelikle öncekinden daha kötü değil de daha iyi çalışabileceklerinden, uzmanlara yüksek ücretlerin ödendiği sistemin sürdürülmesi gerekecektir. Bu amaçla, olağanüstü başarılı çalışmalar ve yönetici sıfatıyla yapılan işler için ikramiye ödemekten geri durmamalıyız.

Bu anlamda, burjuva uzmanları, hem sıradan işçilerle hem de en ileri sınıf bilinçli komünistler ile birlikte omuz omuza çalışacakları bir yoldaşça toplumsal emek ortamına almalıyız. Böylelikle karşılıklı anlayış sağlanacak ve kafa işçileriyle kol işçileri arasında kapitalizmde var olan uçurum aşılacaktır.

Sovyet İktidarı, bilimin geliştirilmesini ve üretimle birleştirilmesini hedefleyen bir dizi önlemi şimdiden benimsemiş bulunmaktadır. Yeni bir uygulamalı bilim enstitüleri, laboratuvarlar, deney istasyonları, yeni tekniklerin sınanması için deneysel atölyeler ağı yaratmış; iyileştirme ve buluşlar gerçekleştirmiş; bilimsel amaçlar için elimizdeki manevi ve maddi araçları programlamış ve örgütlemiştir vb. Rusya Komünist Partisi bütün bu önlemleri destekler; bunları daha da geliştirmek ve bilimsel araştırma ve ülkenin üretici enerjisinin artırılmasında bilimin kullanılması için uygun koşulların yaratılmasını sağlamak amacıyla uğraş verir.

TARIM

Sovyet İktidarı, toprakta özel mülkiyeti tamamen ortadan kaldırarak, büyük-ölçekli sosyalist tarımın örgütlenmesini geliştirmek için bütün bir önlemler dizisi uygulamaya koymuş bulunmaktadır. Bu önlemlerin en önemlileri şunlardır: (1) sovyet çiftliklerinin, yani büyük-ölçekli sosyalist ekonomilerin kurulması; (2) toprağın komünal olarak işlenmesi için artel veya kooperatiflerin desteklenmesi; (3) her türlü işlenmeyen toprağın Devlet tarafından işlenmesinin örgütlenmesi; (4) tarım yöntemlerinin

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

geliştirilmesi için enerjik önlemleri almak üzere bütün tarım uzmanlarının Devlet tarafından seferber edilmesi; (5) büyük-ölçekli kooperatif çiftçilik için tarımcıların bütünüyle gönüllü birlikleri olarak tarım komünlerinin desteklenmesi.

Bütün bu önlemlerin bir bütün olarak, tarımsal emeğin üretkenliğinde mutlaka gereken artışı sağlamaya hizmet edeceğini düşünen Rusya Komünist Partisi, onları mümkün olan en etkin biçimde uygulamak, ülkenin daha geri bölgelerine geniş çapta yaymak ve aynı nitelikteki daha ileri uygulamaları teşvik etmek için çaba harcar.

Rusya Komünist Partisi özellikle şunları savunur:

1. Tarımsal ürünlerin işlenmesini gerçekleştiren tarım kooperatiflerinin Devlet tarafından yaygın biçimde desteklenmesi.

2. Toprağın ıslahı için gerekli yöntemlerin yaygın biçimde uygulanması.

3. Yoksul ve orta köylülere tarımsal araç ve gereçlerin geniş çapta ve amaca yönelik olarak sağlanması. Bu uygulama kiralama istasyonları aracılığıyla gerçekleştirilecektir.

Küçük-ölçekli köylü çiftçiliğinin uzun yıllar boyu varlığını sürdüreceği gerçeğini hesaba katan Rusya Komünist Partisi, köylü tarımının üretkenliğini arttırmak yönünde bir dizi önlem almaya çalışmaktadır. Bu önlemler arasında şunlar sayılabilir: (1) çift sürmenin düzenlenmesi (tarımda şerit sisteminin kaldırılması vb.); (2) köylülere daha iyi tohum ve yapay gübre sağlanması; (3) köylülerin hayvanlarının türlerinin ıslahı; (4) uzmanlaşmış tarımsal bilginin genel olarak yaygınlaştırılması; (5) köylülere uzmanlaşmış tarımsal yardım; (6) köylülerin tarım araç gereçlerinin sovyet onarım atölyelerinde onarımı; (7) kiralama istasyonları, deney istasyonları, sergi alanlarının kurulması vb.; (8) köylü topraklarının ıslahı.

Şehir ve kırsal arasındaki uçurum, gerek çiftçilik yöntemleri gerekse zihinsel kültür bakımından, her zaman için, kırsal bölgelerin geriliğinin ana nedenlerinden biridir. Ancak, içinde bulunduğumuz son derece kritik çağda, bu kopukluk hem şehir hem de

KURTULUŞ

kır için tam bir iflâs tehlikesini barındırmaktadır. Bu nedenle Rusya Komünist Partisi, bu ayrıma bir son vermeyi komünist inşa politikasının temel görevlerinden biri olarak görmektedir. Savunduğu genel önlemlere ek olarak, sanayi işçilerinin komünal olarak yürütülen tarımsal mesleklere geniş çapta ve amaca yönelik olarak çekilmesi, İşçi Yardımlaşma Komitesi'nin (Sovyet İktidarı tarafından kurulmuş bulunan bir Devlet faaliyeti kolu) faaliyetlerinin geliştirilmesi ve benzer önlemleri gerekli görmektedir.

Rusya Komünist Partisi, kırsal bölgelerdeki bütün faaliyetlerinde, öncelikle bu bölgelerdeki proleter ve yarı-proleter tabakaların desteğine güvenir. Her şeyden önce, köylerde partinin şubelerini açarak, yoksul köylü örgütleri, kırsal proleterler ve yarı-proleterler için özel tipte sendikalar kurarak –bu kır işçilerini her yerde kent proletaryasıyla yakın ilişkiye sokarak ve onları kırsal burjuvazinin ve küçük-mülk çıkarlarının etkisinden kurtararak– bağımsız bir güç olarak örgütlenmelerini sağlar.

Zengin köylülere –kırsal burjuvazi– gelince, Rusya Komünist Partisi'nin politikası, onların sömürücü eğilimlerine karşı kararlı bir mücadele ve onların sovyet politikasına karşı direnişlerini ezme önlemleri biçimini alır.

Rusya Komünist Partisi'nin orta köylülük ile ilgili politikası, derece derece ve kararlı biçimde onları sosyalist inşa faaliyetine çekmektir. Parti onları zengin köylülükten ayırmayı, ihtiyaçlarının karşılanmasına özel bir itina göstererek işçi sınıfının tarafına kazanmayı hedefler. İdeolojik nitelikte önlemler olarak ve zorlayıcı adımlardan dikkatle kaçınarak, kültürel konulardaki geriliklerinin üstesinden gelmeye çalışır. Hayati çıkarlarının söz konusu olduğu bütün durumlarda, sosyalist reorganizasyonu geliştirecek tavizleri vermek suretiyle, onlarla pratik anlaşmalara varmaya çalışır.

DAĞITIM

Dağıtım alanında Sovyet İktidarının şimdiki görevi, ticaretin yerine, malların amaca yönelik dağıtımını, Devlet tarafından ulusal çapta örgütlenmiş bir dağıtım sistemini geçirmeyi sapmadan

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

sürdürmektir. Hedef, bütün nüfusun, bütün dağıtım aygıtını sıkı biçimde merkezileştirirken, en hızlı, amaca yönelik ve ekonomik biçimde ve en az düzeyde emek harcanmasıyla bütün gerekli malların dağıtımını sağlayabilecek, bütünlüklü bir tüketici komünleri ağı biçiminde örgütlenmesini sağlamaktır.

Tüketici komünlerinin kurulması ve onların birleştirilmesi temelinden, kapitalizm tarihinde bilinenlerden çok daha mükemmel bir kitlesel dağıtım aygıtı halini alacak, muazzam bir tüketiciler örgütü biçiminde, gerçek, kapsayıcı ve işleyen bir kooperatif inşa edilmelidir.

Rusya Komünist Partisi, bir ilke meselesi olarak, bu dağıtım sorunu ile ilgili olarak izlenecek doğru yolun, kooperatif aygıtı çöpe atmak değil, onu komünist çizgide geliştirmek olduğunu savunur. Parti bu politikayı sistematik olarak izleyecektir. Parti, bütün üyelerine, kooperatiflerde çalışma ve (sendikaların yardımı ile) onları komünist ruhla yönetme; kooperatif kurmak için birleşen emekçilerin bağımsızlığını ve disiplinini geliştirmek; bütün nüfusun kooperatiflere girmelerini ve bu kooperatiflerin baştan sona bütün Sovyet Cumhuriyetini kapsayan tek bir büyük kooperatif içinde birleşmelerini sağlamaya çalışma; sonuncusu ve en önemlisi, proletaryanın diğer emekçi tabakalar üzerindeki hâkimiyetini sürekli olarak koruma ve eski kapitalist tipte küçük-burjuva kooperatiflerden, proleterlerin ve yarı-proleterlerin önderlik ettikleri tüketici komünlerine geçişi kolaylaştıracak ve sağlayacak çeşitli önlemleri her yerde pratiğe geçirme talimatı verir.

PARA VE BANKALAR

Paris Komünü'nün yaptığı hatalardan kaçınan Rusya'daki Sovyet İktidarı, ilk olarak Devlet Bankasına el koydu ve sonra özel ticari bankaları ulusallaştırdı; ulusallaştırılmış bankaları ve onların birikmiş fonlarını bir araya getirerek hepsini Devlet Bankası içinde birleştirdi. Böylelikle Sovyet Cumhuriyeti Halk Bankası'nın yapısı oluşturuldu. İşte o zaman banka, finans kapitalin ekonomik hâkimiyet merkezi ve sömürücülerin politik iktidar aracı ol-

KURTULUŞ

maktan çıkararak, işçi iktidarının bir aracı ve ekonomik dönüşümü ilerleten bir manivela haline geldi. Sovyet İktidarının başlattığı çalışmayı mantıksal sonucuna ulaştırmak için, Rusya Komünist Partisi aşağıdaki ilkeleri özel olarak vurgular:

1. Bütün bankacılık faaliyetlerinin Sovyet Devletinin tekelinde toplanması.

2. Bütün bankacılık sisteminin Sovyet Cumhuriyetinin birleşik muhasebesinin aygıtı haline gelmesini sağlayacak biçimde, bankacılık işlemlerinin radikal biçimde dönüştürülmesi ve basitleştirilmesi. Amaca yönelik bir toplumsal ekonominin örgütlenmesi gerçekleştirildiği oranda, bu durum, bankaların ortadan kalkmasına ve onların komünist toplumun merkezi muhasebe kurumuna dönüşmesine varacaktır.

Kapitalizmden komünizme geçişin başlangıç aşamalarında ve tam olarak gelişmiş bir komünist üretim ve dağıtım sisteminin örgütlenmesinden önce, paranın ortadan kaldırılması olanaksızdır. Bu koşullarda, nüfusun burjuva unsurları, hâlâ özel mülkiyet altında bulunan parasal değerleri, spekülasyon, kâr etme ve işçileri yağmalamak için kullanmaya devam ediyorlar. Bankacılığın ulusallaştırılması temelinde, Rusya Komünist Partisi, parasız bir muhasebe sisteminin kurulmasına ve paranın tamamen ortadan kaldırılmasına bir hazırlık olarak bir dizi önlem geliştirmeye çalışmaktadır. Bunlar şunlardır: paranın zorunlu olarak Halk Bankası'na yatırılması; karne uygulamasının getirilmesi; paranın yerine, mal alımlarında sadece kısa süreli olarak kullanılacak yazılı veya basılı belgeler, biletler geçirilmesi vb.

MALİYE

Kapitalistlerden müsadere edilen üretim araçlarının toplumsallaştırılmasının başladığı çağda Devlet İktidarı, üretim sürecinden beslenen parazit bir aygıt olmaktan çıkar. Şimdi onun ülkenin ekonomik hayatını yönetme işlevini doğrudan yerine getiren bir örgütlenmeye dönüştürülmesi başlıyor. Bu bakımdan Devlet bütçesi ulusal ekonominin tamamının bütçesi olacaktır. Bu ko-

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

şullarda, gelir ve giderlerin dengelenmesi ancak Devlet tarafından malların üretim ve dağıtımının sistematik olarak kayıtlarının tutulması aracılığıyla sağlanabilir. Geçiş döneminde olağanüstü devlet giderlerini karşılamak bakımından, Rusya Komünist Partisi, devrimin başlangıç aşamasında tarihsel olarak zorunlu ve meşru olan, kapitalistlere getirilen zorla para toplama sisteminin, dereceli bir gelir ve mülk vergisiyle değiştirilmesini savunur. Ancak mülk sahibi sınıfların geniş çapta mülksüzleştirilmeleri bakımından bu vergi yeterince kazanç getirmedığı için, Devlet harcamaları, çeşitli Devlet tekellerinden elde edilen gelirin bir kısmının doğrudan bu amaçla dönüştürülmesiyle karşılanmalıdır.

KONUT SORUNU

Konut sorunu savaş döneminde olağanüstü şiddetlendi. Bu sorunun çözümüne yardımcı olmak için, Sovyet İktidarı, kapitalist toprak sahiplerine ait olan bütün evleri istimlak etti ve onları kent sovyetlerine teslim etti. İşçilerin dış semtlerden burjuva meskenlere kitlesel yerleşimlerini gerçekleştirdi. Bakımları Devlet tarafından yapılmak üzere, bu evlerin en iyilerini işçi örgütlerine teslim etti; işçi ailelerine ev eşyası sağladı vb.

Rusya Komünist Partisi, kapitalist-olmayan ev sahiplerinin çıkarlarına ters düşecek herhangi bir şey yapmaksızın, emekçi kitlelerin konut koşullarının iyileştirilmesi için; kentlerin eski semtlerinin aşırı kalabalık ve sağlıksız durumuna bir son vermek için; kullanılmayacak durumda olan evlerin yıkılması, eski evlerin yenilenmesi ve işçi sınıfının yeni hayat koşullarına uygun yeni binaların inşa edilmesi için; genelde işçilerin akılcı bir anlayış ile yeniden yerleştirilmeleri için gerekli olan en uygun araçların bulunmasını ve uygulanmasını, elinden gelen her şeyi yaparak sağlamalıdır.

EMEĞİN KORUNMASI VE TOPLUMSAL REFAH ÇALIŞMASI

Proletarya diktatörlüğünün kurulması, emeğin korunması ala-

KURTULUŞ

nında sosyalist partilerin asgari programlarının tam olarak gerçekleştirilmesini ilk kez olanaklı kıldı. Sovyet İktidarı, İş Yasası'nda resmen şu kararlara hükmetmiştir: azami çalışma süresi olarak, bütün işçiler için 8 saatlik işgünü – ancak, 18 yaşını geçmemiş kişiler için ve özellikle sağlığa zararlı üretim kollarında ve madenlerde de işgünü 6 saati aşmamalıdır; bütün işçiler için her hafta 42 saatlik kesintisiz dinlenme süresi; fazla mesai kural olarak yasaklanmıştır; çocukların ve 16 yaşın altındaki gençlerin çalıştırılması yasaklanmıştır; gece çalışması, sağlığa zararlı işkollarında çalışma ve fazla mesai, bütün kadınlar ve 18 yaşın altındaki gençler için yasaklanmıştır; kadınlar doğumdan önceki 8 hafta ve sonraki 8 hafta çalışmazlar, ancak parasız tıbbi bakım ve ilaçların yanı sıra tam ücret almaya devam ederler ve çocuklarını emziren çalışan kadınlar her 3 saatte bir yarım saat izinlidir; sendikalarca seçilen sovyetler tarafından çalışma ve sağlık koşullarının denetimi.

Sovyet İktidarının yasal mevzuatı, başkasının emeğini sövmeyen bütün işçiler için, çalışabilirliğin her türlü kaybına ve aynı zamanda (tarihte ilk kez) işsizliğe karşı, sigortalananın tam bağımsızlığıyla, sendikaların yakın katılımı ile birlikte, ödemesi yalnızca işverenler ve Devlet tarafından karşılanan, tam sosyal sigorta sağlar.

Bundan öteye, Sovyet İktidarı bazı bakımlardan asgari programın ötesine geçmiştir ve yukarıda değinilen İş Yasası, işçi örgütlerinin, işçilerin işe alınmaları ve işten çıkarılmaları konusundaki kararlara katılmalarını düzenlemiştir. Bir yıldan daha az olmamak şartıyla kesintisiz olarak çalışan bütün işçiler için tam ücretli bir aylık tatile hükmedilmiştir. Yasa, sendikaların hazırladığı basamaklar temelinde ücretlerin Devlet tarafından düzenlenmesini öngörür. Yasa ayrıca, işsizlere iş sağlanmasını zorunlu hale getirerek, sovyetler ve sendikalar tarafından işgücünün atanması ve programlanması için gerekli özel organ veya bölümlerin oluşturulmasını düzenler.

Ancak savaşın ve dünya emperyalizminin saldırısının neden

RUSYA KOMÜNİST PARTİSİ PROGRAMI

olduğu olağanüstü dağınıklık, Sovyet İktidarını bazı geri adımlar atmak zorunda bırakmıştır: yılda elli gün ile sınırlı olarak, olağanüstü koşullarda fazla mesaiye başvurulması; işgünü 4 saatle sınırlı olmak üzere, 14 ile 16 yaş arasındaki gençlerin çalıştırılmasına izin verilmesi; bir aylık tatilin geçici olarak 15 güne indirilmesi; gece çalışmasının süresinin 7 saate çıkarılması.

Rusya Komünist Partisi, emeğin korunması için alınan önlemlerin enerjik biçimde yerine getirilmesine bütün işçilerin aktif katılımı için yaygın bir propaganda sürdürmelidir. Bu amaca yönelik olarak aşağıdaki önlemler zorunludur:

1. Emek koşullarının denetimini örgütlenme ve yaygınlaştırma çalışması aktif olarak ele alınmalıdır. Bu amaçla, kol işçilerinin saflarından aktif işçiler seçilip eğitilmeli ve bu denetim yöntemi küçük-ölçekli üretim ile ev endüstrisini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.

2. Emeğin korunması, inşaat, toprak ve su, ulaştırma, ev hizmetleri ve tarım dâhil olmak üzere bütün işkollarını kapsamalıdır.

3. Çocukların sanayi ve tarımda çalışmaları kesin olarak yasaklanmalıdır ve genç insanlar için işgünü daha da kısaltılmalıdır.

Ayrıca Rusya Komünist Partisi aşağıdaki görevleri yerine getirmelidir:

1. Emeğin üretkenliğinde genel bir artış olduğu zaman, ücret oranında herhangi bir azalma olmaksızın azami 6 saatlik işgünü uygulanmalıdır; bu 6 saate ek olarak, özel bir ödeme olmaksızın 2 saatlik zorunlu çalışma uygulanacak ve bu süre içinde ustalık ve üretim teorisi öğretimi ile Devlet idaresi işleri tekniği ve askeri eğitim konularında pratik dersler verilecektir.

2. Emeğin üretkenliğini arttırmak için, öykünmeyi teşvik edecek bir primler sistemi uygulanacaktır.

Toplumsal refah çalışması alanında Rusya Komünist Partisi, sadece savaşın ve basit kazalardan kaynaklanan talihsizliklerin kurbanları için değil, aynı zamanda anormal toplumsal koşulların kurbanları için de yaygın bir Devlet yardımı sisteminin örgütlenmesine çabalar; parazitlik ve aylıklığın bütün biçimlerine karşı

KURTULUŞ

enerjik bir mücadele yürütür ve koşulların işçilerin saflarının dışına çıkmak zorunda bıraktığı herkesin çalışma hayatına geri dönmesine rehberlik eder.

HALK SAĞLIĞI

Halk sağlığının korunması alanında sürdürdüğü faaliyetlerinin temeli olarak Rusya Komünist Partisi, her şeyden önce, hastalıklardan korunmayı hedefleyen hijyen ve sağlık önlemlerinin yürürlüğe konulmasını savunur. Proletarya diktatörlüğü, burjuva toplumu çerçevesinde uygulanamaz olan bir dizi hijyenik ve iyileştirici önlemin tam olarak uygulanmasını olanaklı hale getirmiştir: örneğin, perakende eczaneler işinin, özel girişim tarafından kurulup işletilen büyük-ölçekli rehabilitasyon kurumlarının, sağlık merkezlerinin ulusallaştırılması; bütün sağlık işçileri için zorunlu çalışmanın getirilmesi vb.

Bütün bunlara uygun olarak, Rusya Komünist Partisi aşağıdaki önlemleri acil görevleri olarak görür:

1. İşçiler için alınan, şunlar gibi yaygın sağlık önlemlerinin dikkatle izlenmesi:

(a) kamuya açık bütün yerlerde sağlık koşullarının iyileştirilmesi; toprağın, suyun ve havanın korunması;

(b) komünal mutfakların ve genel olarak besinlerin tedarikinin bilimsel ve hijyenik bir temelde örgütlenmesi;

(c) bulaşıcı nitelikteki hastalıkların yayılmasını önlemek için alınan önlemler;

(d) sağlıkla ilgili yasal mevzuat.

2. Toplumsal hastalıklara (tüberküloz, cinsel hastalıklar, alkolizm vb.) karşı kampanya açılması.

3. Bütün nüfus için parasız tıbbi bakım ve tedavinin sağlanması.

N. Buharin - E. Preobrajenski, *The ABC of Communism (Komünizmin Abecesi)*, The University of Michigan Press, Michigan, 1966

KURTULUŞ'UN
'YOL AYRIMI'

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

ULUSAL SORUN ve
'KONTRA' DEVLET

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

ANAYASA, AB, ABD ve AKP
'EKSEN KAYMASI' MI?

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI

12 EYLÜL
REFERANDUMU
ve ANAYASA

KURTULUŞ
SOSYALİST DERGİ
YAYINLARI